După-amiaza unui faun

Adolfo Bioy Casares

Originalitatea lui Adolfo Bioy Casares — „cel mai pur dintre prozatorii fantastici din Argentina şi, poate, din America" (Luis Alberto Sánchez) — izvorăşte din arta inconfundabilă de a structura, într-un demers narativ unitar, de un echilibru desăvârşit, cele două coordonate esenţiale ale creaţiei sale: cea fantastică şi cea omenească, proiectând în oglinzi infinite fascinantul joc de lumini şi umbre ale incidenţei irealului în cotidian.

„Fantasticul este una dintre marile chei ale literaturii mele", mărturiseşte scriitorul, convins că „realitatea poate fi fantastică în orice clipă... fiindcă uneori viaţa ne oferă o viziune momentană a ceva ce alterează ordinea realului". Îmbinând subtil elemente ale literaturii de sorginte fantastică — misterul, straniul, ambiguitatea, indeterminarea, suspansul, atracţia exercitată de zona absconsă, întunecată a existenţei — cu dezvăluirea dimensiunii lăuntrice a fiinţei umane aflate aproape întotdeauna sub semnul atotstăpânitor al sentimentului iubirii, povestirile adunate în volum reflectă, în varii ipostaze, tema efemerităţii persoanei, simţită ca o incertitudine ce ne determină să nu putem avea siguranţa identităţii celeilalte fiinţe, întrucât cunoaşterea umană este imperfectă.

Farmecul lor provine tocmai din naturaleţea cu care Bioy Casares transformă fantasticul de esenţă metafizică într-un spectacol coerent, credibil şi, mai cu seamă, profund omenesc.

Tudora Şandru-Mehedinţi

CURTEA VECHE BYBLOS

pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează www.curteaveche.ro

Designul copertei: GRIFFON & SWANS creative services www.griffon.ro

Curtea Veche

incepi să afli

ISBN 978-973-669-870-5

www.curteaveche.ro

Byblos

Colecție coordonată de
ADRIAN BUZ

Carte apărută cu sprijinul SUR — Program de Susținere
a Traducerilor inițiat de Ministerul Afacerilor Externe,
Comerțului Internațional și Cultelor al Republicii Argentina

ADOLFO BIOY CASARES (1914–1999), strălucit reprezentant al literaturii fantastice argentiniene, caracterizată prin erudiție perfect asimilată și rafinament. Cel mai cunoscut roman al său este *Invenția lui Morel* (1940), pentru care a primit, în 1941, Premiul orașului Buenos Aires și după care Alain Resnais a turnat filmul *Anul trecut la Marienbad* — Leul de Aur, Veneția, 1961. Alte romane: *Plan de evadare* (1945); *Visul eroilor* (1954); *Jurnal din „Războiul porcului"* (1969); *Dormind la soare* (1973); *Aventura unui fotograf în La Plata* (1985); *Un campion fără seamăn* (1993); *Dintr-o lume în alta* (1998). Volume de povestiri: *Trama celestă* (1948); *Poveste prodigioasă* (1956); *Ghirlanda cu iubiri* (1959); *Latura umbrei* (1962); *Marele Serafim* (1967); *Povestiri de dragoste* (1972); *Povestiri fantastice* (1972); *Eroul femeilor* (1978); *Povestiri uimitoare* (1986); *O păpușă rusească* (1991); *O magie modestă* (1997). În 1932, îl cunoaște pe Jorge Luis Borges, de care l-a legat o exemplară și statornică prietenie. Împreună cu acesta, a semnat volumele *Povestiri scurte și extraordinare* (1955), *Cartea cerului și a infernului* (1960), precum și câteva antologii: *Cele mai bune povestiri polițiste* (1943 și 1944), *Poezie gauchescă* (1955). Sub pseudonimul Honorio Bustos Domecq, cei doi publică *Șase probleme pentru don Isidro Parodi* (1942) și *Două fantezii memorabile* (1946), urmate, sub semnătura autorilor, de *Cronicile lui Bustos Domecq* (1967) și *Noi povestiri de Bustos Domecq* (1977). În 1940, se căsătorește cu pictorița și scriitoarea Silvina Ocampo, împreună cu care va semna romanul polițist *Cei care iubesc urăsc* (1946). De asemenea, în colaborare cu aceasta și cu Borges, semnează două culegeri remarcabile: *Antologia literaturii fantastice* (1940) și *Antologie poetică argentiniană* (1941). Pe lângă opera de ficțiune, Bioy Casares a scris critică literară (*Cealaltă aventură*, 1968) și eseu (*Relatare despre pampa și gauchos*, 1970). Medaliat cu Legiunea de Onoare franceză (1981). Premiul internațional Alfonso Reyes (1991) și Premiul Cervantes (1990).

ADOLFO BIOY CASARES

După-amiaza unui faun

Traducere din limba spaniolă și note de
TUDORA ȘANDRU-MEHEDINȚI

Cartea veche

BUCUREȘTI, 2009

Notă asupra ediției

Selecția povestirilor și alegerea titlului îi aparțin traducătoarei. Povestirile au apărut în original în următoarele volume: *Măști venețiene*, *Planuri pentru fuga în Carmelo*, *Camera fără ferestre*, în „Historias desaforadas" (Madrid, Alianza Editorial, 1986); *Mitul lui Orfeu și Euridice* și *Muște și păienjeni*, în „Guirnalda con amores" (Buenos Aires, Emecé Editores, 1959); *Eroul femeilor*, *Se deschide o ușă*, în „El héroe de las mujeres" (Buenos Aires, Emecé Editores, 1978); *De partea umbrei*, *Năzuința*, *În memoria Paulinei*, în „Historias fantásticas" (Buenos Aires, Emecé Editores, 1972); *Renaștere*, *Paradigmă*, *Scrisoare despre Emilia*, *După-amiaza unui faun*, *Săpând un șanț*, în „Historias de amor" (Buenos Aires, Emecé Editores, 1972); *Ultima noapte a lui Faust*, *Salvarea*, în „Obras completas, Cuentos", I (Buenos Aires, Gropo Editorial Norma, 1997).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BIOY CASARES, ADOLFO

După-amiaza unui faun / Adolfo Bioy Casares ; trad.: Tudora Șandru Mehedinți. - București : Curtea Veche Publishing, 2009

ISBN 978-973-669-870-5

I. Șandru-Mehedinți, Tudora (trad.)

821.134.2-31=135.1

Coperta: GRIFFON AND SWANS
www.griffon.ro

Copyright © Heirs of ADOLFO BIOY CASARES
Historia prodigiosa, © 1956; *Guirnalda con amores*, © 1959; *Historias fantasticas*, © 1972; *Historias de amor*, © 1972; *El héroe de los mujeres*, © 1979; *Historias de saforadas*, © 1986
All rights reserved.

© CURTEA VECHE PUBLISHING, 2009
pentru prezenta versiune în limba română

ISBN 978-973-669-870-5

Măşti veneţiene

CÂND VORBESC UNII DESPRE BIOLOGIA UMANĂ ca despre un proces real şi inevitabil, îmi spun cu amărăciune că viaţa e mai complexă decât cred ei. Nu încerc să-i conving, dar nici nu-mi uit experienţa. Ani în şir am trecut fără rost dintr-o iubire într-alta; puţine, pentru atâta amar de vreme, neîmpărtăşite şi triste. Apoi am întâlnit-o pe Daniela şi am ştiut că nu mai trebuia să caut, că mi se dăruise totul. Chiar atunci începuseră accesele de febră.

Mi-amintesc de prima vizită a doctorului.

— Febra asta ţi se trage de la ganglioni, decretă. O să-ţi prescriu ceva ca să ţi-o scadă.

Am luat vorbele astea drept o veste bună, dar, în vreme ce doctorul scria reţeta, m-am întrebat dacă faptul că-mi dădea ceva pentru febră nu însemna că nu-mi dădea nimic pentru boală, fiindcă era incurabilă. M-am gândit că, dacă nu voi pune capăt acestor îndoieli, voi avea parte de un viitor zbuciumat, şi, dacă-l întrebam, riscam să primesc drept răspuns o certitudine capabilă să-mi facă viaţa de neîndurat. Oricum, ideea unei îndoieli nesfârşite mi se părea îngrozitoare, aşa că m-am încumetat să-l întreb. Mi-a răspuns:

— Incurabilă? Nu obligatoriu. Sunt cazuri, pot afirma că se cunosc destule cazuri, de revenire deplină.

— De vindecare deplină?

— Tu ai spus-o. Pun cărţile pe masă. În situaţii precum cea de faţă, medicul va face uz de toată energia ca să dea încredere bolnavului. Fii atent la ce-ţi spun, fiindcă-i important: n-am nicio îndoială că există cazuri de vindecare. Îndoielile apar dacă vrei să analizezi cum şi de ce se produce vindecarea.

— Asta înseamnă că nu există tratament?

— Bineînţeles că există. Tratament paliativ.

— Care uneori poate şi vindeca?

Nu mi-a spus nu şi în această speranţă firavă mi-am pus toată voinţa de a mă însănătoşi.

Părea cert că examenul clinic îmi ieşise destul de prost, dar când am plecat din cabinetul de consultaţie nu ştiam ce să cred, încă nu eram în stare să încerc să fac un bilanţ, de parcă aş fi primit nişte veşti pe care, din lipsă de timp, nu le-aş fi citit cu atenţie. Eram mai curând descumpănit decât trist.

În două sau trei zile medicamentul mă scăpă de febră. Am rămas cam slăbit sau istovit şi poate de asta am acceptat cuvânt cu cuvânt diagnosticul medicului. Apoi m-am simţit bine, chiar mai bine decât înainte de a mă îmbolnăvi, şi-am început să spun că doctorii n-o nimeresc chiar totdeauna cu diagnosticele lor; că se prea poate să nu mai am alte accese. Era de înţeles. „Dac-ar fi să mai am, s-ar ivi vreo senzaţie neplăcută care să mă prevină, dar adevărul e că mă simt mai bine ca oricând."

Recunosc că simţeam o dorinţă stăruitoare de a nu crede în boală. Probabil că astfel mă apăram de gândurile care mă munceau de obicei, de consecinţele lor posibile în viitorul meu împreună cu Daniela. Mă deprinsesem să fiu fericit şi nu-mi puteam închipui viaţa fără ea. Îi spuneam că nu mi-ar fi deajuns un veac ca s-o privesc, să fim alături. Exagerarea exprima întocmai ceea ce simţeam.

Îmi plăcea să-mi vorbească despre experimente. Eu îmi imaginam spontan biologia, materia ei de studiu, ca pe un fluviu uriaș ce înainta printre revelații uimitoare. Grație unei burse, Daniela studiase în Franța cu Jean Rostand și cu Leclerc, colaboratorul lui nu mai puțin celebru. Descriindu-mi proiectul la care lucra Leclerc pe vremea aceea, Daniela folosi cuvântul „carbonic". Rostand, la rândul lui, cerceta posibilitățile de accelerare a anabolismului. Mi-amintesc că i-am spus:

— Eu nici măcar nu știu ce înseamnă anabolism.

— Toate ființele trec prin trei perioade, explică Daniela. Cea anabolică, de creștere, urmată de o linie constantă mai lungă sau mai scurtă, etapa când suntem adulți, și, în sfârșit, cea catabolică sau decăderea. Rostand s-a gândit că, dacă am pierde mai puțin timp cu crescutul, am câștiga ani foarte folositori pentru viață.

— Ce vârstă are?

— Aproape optzeci. Dar să nu crezi că-i bătrân. Toate studentele lui se îndrăgostesc de el.

Daniela zâmbi. Fără s-o privesc, i-am răspuns:

— Eu, în locul lui Rostand, m-aș strădui să amân ori chiar să suprim catabolismul. Să fie clar că n-o spun fiindcă l-aș considera bătrân.

— Rostand gândește ca tine, dar susține că, pentru a înțelege mecanismul decadenței, e neapărat necesar să-l cunoști pe cel al creșterii.

La câteva săptămâni după primul meu acces de febră, Daniela primi o scrisoare de la maestrul ei. Când mi-a citit-o, am simțit o adevărată satisfacție. A fost extrem de plăcut pentru mine să constat că un om faimos pentru inteligența lui o prețuia și o îndrăgea atât de mult pe Daniela. Motivul scrisorii era s-o roage să participe la viitoarele Zile ale Biologiei de la Montevideo, unde avea să-l întâlnească pe unul dintre cercetătorii din echipa sa, doctorul Proux, sau Prioux, care ar putea s-o pună la curent cu stadiul actual al lucrărilor.

Daniela mă întrebă:

— Cum să-i spun că nu vreau să merg?

Totdeauna a considerat că aceste congrese şi zile internaţionale sunt inutile. Nu mai ştiu pe nimeni atât de pornit împotriva ideii de a face ceva doar de formă.

— Ţi se pare o ingratitudine să-l refuzi pe Rostand?

— Lui îi datorez tot ce ştiu.

— Atunci nu-l refuza. Te însoţesc.

Mi-aduc aminte scena de parc-aş vedea-o. Daniela mi se aruncă în braţe, şoptind o poreclă (o trec sub tăcere pentru că orice poreclă străină pare caraghioasă), şi exclamă, sărind în sus de bucurie:

— O săptămână în Uruguay cu tine! Nemaipomenit! Făcu o pauză şi adăugă: Mai ales dacă n-ar fi zilele alea.

Se lăsă convinsă. În ziua plecării, m-am sculat cu temperatură şi, în cursul dimineţii, m-am simţit groaznic. Dacă nu voiam să fiu o povară pentru Daniela, trebuia să renunţ la călătorie. Mărturisesc c-am tot sperat într-o minune şi că numai în ultimul ceas am anunţat-o că n-o mai însoţesc. Îmi acceptă hotărârea, dar se plânse:

— O săptămână departe unul de altul numai ca eu să nu pierd plictiseala aia! De ce nu l-oi fi refuzat pe Rostand?

Deodată se făcu târziu. Despărţirea în mare zor îmi lăsă un sentiment de neînţelegere amestecat cu tristeţe. De neînţelegere şi părăsire. M-am gândit, ca să mă consolez, că a fost un noroc că n-am avut timp să-i explic cât de rău mă simţeam. Credeam că, cine ştie, dacă n-o să-i vorbesc despre accesele de febră n-o să le mai dau importanţă. Iluzia nu ţinu mult. M-am pomenit atât de bolnav că m-am simţit profund descurajat şi am înţeles că aveam ceva grav şi incurabil. Temperatura cedă în urma tratamentului mai serios decât prima dată şi mă lăsă nervos şi istovit. Când Daniela se întoarse, am fost fericit, dar se pare că n-arătam prea bine, deoarece mă întrebă destul de stăruitor cum mă simţeam.

Îmi propusesem să nu vorbesc de boală, dar când am auzit nu știu ce cuvinte în care am observat, sau am crezut că observ, un reproș ascuns că n-o însoțisem la Montevideo, i-am mărturisit diagnosticul. I-am spus esențialul, făcând abstracție de cazurile de însănătoșire, care n-au fost poate decât un mijloc al doctorului de a atenua cumplitul adevăr adus la cunoștință. Daniela întrebă:

— Și ce propui? Să nu ne mai vedem?

Am asigurat-o:

— N-am putere s-o spun, dar nu pot uita că în ziua când ne-am cunoscut eu eram un bărbat sănătos și acum nu mai sunt.

— Nu înțeleg, răspunse.

M-am străduit să-i explic că n-aveam dreptul s-o împovărez pentru totdeauna cu infirmitatea mea. Ea interpretă ca pe o hotărâre aceste cuvinte care exprimau de fapt îngrijorare și scrupule. Șopti:

— Mă rog.

N-am mai discutat, fiindcă Daniela avea toată considerația pentru dorința altuia, și mai ales pentru că era supărată. Din ziua aceea n-am mai văzut-o. Mă gândeam cu tristețe: „E soluția cea mai bună. Oricât de îngrozitoare mi se părea absența Danielei, ar fi fost și mai rău să mă prefac sau s-o plictisesc, să-i văd oboseala și dorința de a mă părăsi." Pe deasupra, boala m-ar fi putut obliga să renunț la ziar; atunci Daniela ar fi trebuit nu numai să mă suporte, ci să mă și întrețină.

Mi-aduc aminte de un comentariu al ei, care odinioară mi se păruse nostim. Daniela spusese: „Ce plicticoase mai sunt perechile puse pe ceartă și apoi pe împăcare!" N-am îndrăznit așadar să caut o cale de împăcare. Nu m-am dus s-o văd, nici nu i-am telefonat. Am încercat s-o întâlnesc întâmplător. Niciând n-am mers atâta prin Buenos Aires. Când ieșeam de la ziar, nu mă resemnam să mă întorc acasă și să las pe a doua zi posibilitatea de a o întâlni. Dormeam prost și mă trezeam mai obosit, ca și cum

n-aş fi închis ochii, dar încredinţat că aveam s-o întâlnesc pe undeva, din simplul motiv că nu mai aveam puterea să trăiesc fără ea. În toiul acestei aşteptări înfrigurate n-am avut cum să aflu că Daniela plecase în Franţa.

I-am povestit lui Hector Massey, un prieten vechi, ce mi se întâmplase. Reflectă cu voce tare:

— Ca să vezi cum dispar oamenii. Te desparţi de cineva şi nu-l mai vezi niciodată. Tot timpul se întâmplă aşa.

— Buenos Aires fără Daniela pare alt oraş.

— Dacă-i aşa, poate o să-ţi dea curaj ceva ce-am citit într-o revistă: în alte oraşe poate exista câte un dublu al fiinţelor cunoscute.

Poate că spusese asta ca să-mi abată gândurile. Mi-a ghicit pesemne iritarea, căci şi-a cerut scuze:

— Înţeleg ce înseamnă să renunţi la Daniela. N-o să mai dai în veci de o femeie ca ea.

Nu-mi plăcea să vorbesc despre viaţa mea particulară. Totuşi, am descoperit că, mai devreme sau mai târziu, am început să-i împărtăşesc lui Massey toate greutăţile şi îndoielile. Îi căutam probabil încuviinţarea, pentru că-l consider cinstit şi dintr-o bucată şi pentru că nu lasă ca sentimentele să-i umbrească judecata. Când i-am povestit de ultima discuţie cu Daniela, vru să se încredinţeze că boala era într-adevăr aşa cum i-o descrisesem eu şi apoi îmi dădu dreptate. Adăugă:

— N-ai să mai întâlneşti alta ca Daniela.

— Ştiu prea bine, i-am zis.

M-am gândit adesea că nevinovata lipsă de sensibilitate a prietenului meu era o virtute, căci îi îngăduia să-şi dea cu părerea într-o deplină sinceritate. Persoanele care-l consultă în probleme profesionale (e avocat) îl laudă fiindcă spune ce gândeşte şi are o viziune clară şi simplă asupra faptelor.

Am petrecut ani de zile însingurat în coşmarul meu. Ascundeam boala ca pe ceva ruşinos şi credeam, poate cu temei, că, dacă n-o

vedeam pe Daniela, n-avea rost să mai văd pe nimeni. L-am evitat chiar şi pe Massey; într-o bună zi am aflat că era prin Statele Unite ori prin Europa. În orele de lucru, la ziar, încercam să mă izolez de colegii din jur. Mi-am păstrat totuşi o speranţă pe care nu mi-am formulat-o explicit, dar care mi-a fost de folos să-mi birui deznădejdea şi să-mi adaptez actele la ţelul invariabil de a reclădi micul castel de nisip al sănătăţii mele care se năruise: speranţa disperată de a mă vindeca (nu mă întrebaţi când) şi de a o regăsi pe Daniela. Nu mi-a fost deajuns să sper: am început şi să-mi imaginez. Visam clipa întâlnirii. Ca un regizor de film cum nu se poate mai exigent, repetam scena până la istovire, ca să fie mai victorioasă şi mai mişcătoare. Mulţi consideră că inteligenţa e o piedică în calea fericirii. Adevărata piedică e imaginaţia.

De la Paris sosi vestea că Daniela se dăruise cu totul lucrărilor şi experimentelor sale biologice. Am socotit că-i o veste bună. N-am fost niciodată gelos pe Rostand, nici pe Leclerc.

Mi se pare că am început să mă simt mai bine. (Bolnavul trăieşte într-o continuă succesiune de iluzii şi dezamăgiri.) În timpul zilei nu mă mai gândeam atât la viitorul acces de febră: nopţile erau mai puţin chinuitoare. Într-o dimineaţă, foarte devreme, mă trezi soneria de la uşă. Când am deschis, m-am pomenit cu Massey care, după câte am înţeles, sosise din Franţa chiar atunci şi venise direct la mine, fără să mai treacă pe acasă. L-am întrebat dacă o văzuse. Răspunse afirmativ. Urmă o tăcere ce se prelungi atât de mult, că m-am întrebat dacă faptul că Massey stătea în faţa mea n-avea vreo legătură cu Daniela. Mi-a spus atunci că a făcut călătoria numai ca să mă anunţe că se căsătoriseră.

Surpriza, tulburarea mă împiedicau să vorbesc. În cele din urmă, i-am spus că aveam programare la doctor. Mi-era atât de rău, că pesemne m-a crezut.

Nu m-am îndoit vreodată că Massey fusese de bună-credinţă. Îşi închipuise probabil că nu mă nedreptăţea cu nimic, căci eu mă îndepărtasem de Daniela. Când mi-a spus că faptul de a se fi

căsătorit nu era o piedică să ne vedem toţi trei, ca înainte, am fost nevoit să-i explic c-ar fi mai bine să treacă o vreme. Nu i-am spus că această căsnicie n-avea să dureze. Am ajuns la convingerea asta nu din ciudă, ci fiindcă îi cunosc bine pe amândoi. E clar că eram invidios.

După numai câteva luni am aflat că se despărţiseră. Nici el, nici ea nu s-au mai întors la Buenos Aires. În ceea ce mă priveşte, perioada în care m-am simţit mai bine (una dintre atâtea altele) s-a dovedit iluzorie, aşa încât mi-am dus mai departe, anevoie, viaţa amărâtă, în care accesele de febră alternau cu perioade de însănătoşire dătătoare de speranţă.

Anii au trecut în zbor. Ar trebui poate să spun: pe nesimţite. Au fost nu mai puţin de zece, înghiţiţi de vâltoarea şirului de săptămâni aproape la fel. Două fapte îmi dovedeau totuşi realitatea timpului. O nouă îmbunătăţire a stării mele (am înţeles că aceasta era vindecarea) şi o nouă încercare de împăcare din partea lui Massey şi a Danielei. Petrecusem atâtea săptămâni fără febră, încât m-am întrebat dacă nu mă însănătoşisem pe deplin. Massey şi Daniela stătuseră despărţiţi atâţia ani, că vestea împăcării lor m-a surprins.

Pentru a-mi consolida vindecarea, m-am gândit că trebuia să termin cu rutina, s-o rup cu trecutul. Poate că o călătorie în Europa ar fi fost soluţia cea mai bună.

M-am dus la doctor. Am chibzuit îndelung asupra cuvintelor pe care aveam să le folosesc pentru a-i aduce la cunoştinţă planurile mele. Nu voiam să-i dau ocazia de a-mi face vreo posibilă obiecţie. De fapt mi-era teamă să nu mă convingă să renunţ, cu argumente îndreptăţite sau cu de-a sila.

Fără să-şi ridice ochii de pe fişa medicală murmură:

— Mi se pare o idee excelentă.

Mă privi de parc-ar fi vrut să-mi spună ceva, dar soneria telefonului îi abătu atenţia. Stătu îndelung de vorbă. În vremea asta mi-am amintit, cam uimit, că la prima vizită văzusem cabinetul

acela ca și cum ar fi făcut parte dintr-un vis urât, iar pe doctor (ceea ce acum părea de neconceput) ca pe un dușman. Amintindu-mi de toate astea mă simțeam foarte sigur pe mine, dar, pe neașteptate, mi se năzăriră niște întrebări neliniștitoare: Ce-o fi vrut să-mi spună? Aș putea jura că vorbele lui au fost „o idee excelentă"? Iar dacă au fost într-adevăr, nu le-o fi spus cu intenție ironică? Zbuciumul meu luă sfârșit când închise telefonul și explică:

— Partea sufletească își are importanța ei. În momentul acesta, o călătorie în Europa o să-ți prindă mai bine decât toate medicamentele pe care ți le-aș putea prescrie.

Felurite împrejurări, principala fiind o întărire trecătoare a monedei noastre naționale, mi-au permis să fac călătoria. Se părea că destinul mi-era favorabil.

Am socotit că plăcerea de a zăbovi la nesfârșit în mai toate locurile mă va împiedica să cad în greșeala turismului clasic practicat de agenții: două zile la Paris, o noapte la Nisa, prânzul la Genova etc.; dar o neliniște ca cea a omului care se străduiește să caute ceva sau care fuge (ca să nu-l ajungă din urmă boala?) mă obliga să-mi reiau călătoria îndată ce soseam în locurile cele mai plăcute. Am continuat cu zorul acesta absurd până când, într-o zi, la sfârșitul lui decembrie, am intrat în Veneția pe un canal, într-o gondolă (acum mă întreb dacă n-a fost o șalupă înțesată de turiști și bagaje, dar ce mai contează!) și m-am simțit pătruns de o stare sufletească în care se îmbina, în desăvârșită armonie, exaltarea și pacea. Am exclamat:

— Aici o să rămân! Asta era ce căutam.

Am coborât din gondolă în dreptul hotelului Mocenigo, unde îmi rezervasem o cameră. Mi-aduc aminte că am dormit bine, dornic să se facă ziuă, să mă scol și să mă plimb prin Veneția. Pe neașteptate mi s-a părut că o geană de lumină se ivi în fereastră. Am dat fuga și m-am uitat afară. „Zorii străluceau în

Canal Grande și reliefau din umbră Rialto." Un frig umed mă sili să închid și să mă refugiez sub pătură.

Când mi s-a părut că m-am încălzit, am sărit din pat. După un mic dejun frugal am făcut o baie fierbinte și, fără să mai zăbovesc, am ieșit să hoinăresc prin oraș. Am crezut pentru o clipă că visez. Nu, a fost și mai straniu. Știam că nu visez, dar nu găseam o explicație pentru ceea ce vedeam. „La timpul cuvenit totul se va lămuri", mi-am zis fără prea multă convingere, căci eram mai departe descumpănit. Pe când doi sau trei gondolieri îmi atrăgeau atenția cu strigăte și gesturi, într-o șalupă se îndepărta un arlechin. Hotărât, nu știu prea bine de ce, să nu las să mi se vadă pe chip uimirea, am întrebat pe un ton indiferent pe unul dintre gondolieri cât cerea să mă ducă la Rialto și m-am urcat cu pași șovăielnici în gondolă. Plecarăm în direcție inversă celei spre care se îndreptase persoana travestită. Privind palatele de pe ambele maluri ale canalului, mi-am zis: „S-ar părea că Veneția a fost clădită ca un nesfârșit șir de scene, de ce însă primul lucru de care dau cu ochii la ieșirea din hotel e un arlechin? Poate ca să mă convingă că mă aflu într-un teatru și să mă subjuge și mai tare. E clar că, dacă m-aș întâlni din senin cu Massey, l-aș auzi spunând că totul pe lume e cenușiu și mediocru și că Veneția mă fascinează pentru că eu am venit cu gândul să mă las fascinat."

A trebuit să-mi iasă în față nu doar un singur domino și un al doilea arlechin ca să-mi amintesc că ne aflam în carnaval. I-am spus gondolierului că mă surprindea mulțimea de oameni în travesti la ora aceea.

Dacă am înțeles bine (dialectul vorbit de el era destul de neclar) mi-a răspuns că se duceau cu toții în piața San Marco, unde la ora douăsprezece se ținea un concurs de măști pe care nu trebuia să-l pierd cu niciun chip, fiindcă aveau să se adune acolo cele mai mândre venețiene, faimoase în toată lumea pentru frumusețea lor. I-am părut probabil foarte ignorant, căci înșira,

silabisind ca să fie mai limpede, costumele pe care le vedea: Po-li-şi-nel, Co-lom-bi-na, Do-mi-no.

Trecură câteva pe care într-adevăr nu le-aş fi recunoscut: *Il dottore*, cu ochelari şi nas lung; *Meneghino*, cu o cravată în dungi albe şi altul de-a dreptul respingător: *la peste* (sau *la malattia*) şi, în sfârşit, unul de care nu-mi mai aduc bine aminte, pe nume *Brighella* sau cam aşa ceva.

Am coborât aproape de podul Rialto. La poştă am expediat o vedere doctorului (Iubite *dottore*: Călătoria splendidă. Eu sunt foarte bine. Salutări) şi, luând-o pe strada Merceria, m-am îndreptat spre piaţa San Marco, uitându-mă din când în când la măşti de parcă-aş fi căutat una anume. Pe bună dreptate se spune că, dacă ne amintim de cineva, ne iese îndată în cale. Pe un pod, lângă o biserică, San Giuliano sau Salvatore, aproape că m-am ciocnit cu Massey. Cu efuziune spontană, i-am strigat:

— Tu aici!

— Locuim de mai multă vreme la Veneţia. Când ai sosit?

Nu i-am răspuns imediat, fiindcă verbul pus la plural mi-a căzut prost. A fost deajuns aluzia la Daniela ca să mă cufund în tristeţe. Credeam că vechile răni se cicatrizează. Într-un târziu am mormăit:

— Aseară.

— De ce nu vii la noi? Avem o mulţime de camere.

— Mi-ar fi făcut plăcere, dar mâine plec la Paris — am minţit ca să nu mă expun la o întâlnire care nu ştiam cum avea să mă afecteze.

— Dacă nevastă-mea află c-ai fost la Veneţia şi pleci fără s-o vezi, n-o să mi-o ierte. Diseară e *Lorelei* de Catalani la La Fenice.

— Nu-mi place opera.

— Ce contează opera? Nu contează decât că putem petrece câteva momente împreună. Vino în loja noastră. O să te distrezi. E reprezentaţia de gală, cu ocazia carnavalului, şi lumea vine deghizată.

— Mie nu-mi place să mă deghizez.

— Foarte puțini bărbați o fac. Femeile sunt cele care se deghizează.

M-am gândit probabil că făcusem tot ce aș fi putut face în ceea ce mă privește și că, dacă Massey stăruia, n-aș mai fi putut refuza. Cred că în clipa aceea am descoperit că imboldul tainic de a face călătoria a fost speranța s-o întâlnesc pe Daniela și că, știind-o la Veneția, ideea de a pleca fără s-o văd mi se părea o renunțare cu mult peste puterile mele.

— Venim să te luăm de la hotel, zise.

— Nu, vin singur. Lasă-mi biletul la casă.

Insistă să fiu punctual, căci dacă soseam după primul acord nu mai puteam intra decât la sfârșitul actului. Am fost tentat să întreb de Daniela, dar mi-a fost teamă ca Massey să-i rostească numele. Ne despărțirăm.

Bineînțeles că nu mi-am mai amintit de concursul de măști. Singura mea preocupare a fost să mă gândesc la Daniela și la emoția de a o vedea. La răstimpuri, deveneam conștient, în chip dureros, de ceea ce însemna întâlnirea aceea. După câte pătimisem, aveam să-mi trezesc iar o suferință care, chiar dacă nu dispăruse de tot, măcar se mai domolise. Îmi făceam oare vreo iluzie c-aș ghici cum s-o recâștig pe Daniela într-o clipă, acolo în lojă, la un spectacol de operă? I-aș putea face așa ceva lui Massey? La ce bun să mă gândesc la o posibilitate care nu există?... e clar că mi-era deajuns perspectiva de a o vedea pe Daniela pentru ca zarurile să fie aruncate.

Când am ajuns, spectacolul începuse. Un plasator mă conduse până la lojă, care era la balcon. Cum am întredeschis ușa am și văzut-o pe Daniela, îmbrăcată în costum de domino, mâncând bomboane de ciocolată. Lângă ea stătea Massey. Daniela îmi zâmbea și, în spatele măștii pe care nu și-o scosese, cum aș fi dorit eu, ochii îi străluceau. Îmi șopti:

— Trage-ți un scaun mai aproape.

— Stau bine aici, i-am răspuns.

Ca să nu fac zgomot, m-am așezat pe primul scaun de care am dat.

— N-o să vezi nimic, zise Massey.

Eram tulburat. Treceam de la bucurie la o iritare surdă din cauza prezenței lui Massey în lojă. O soprană începu să cânte:

Vieni, deh, vieni

și Daniela, ca fascinată, se uită spre scenă și-mi întoarse spatele. Pe nedrept, desigur, m-am gândit că femeia vieții mele, după o despărțire interminabilă, îmi acordase (probabil, cuvântul potrivit era îmi împrumutase) atenția preț de mai puțin de un minut. Lucrul cel mai extraordinar și poate cel mai trist era că eu reacționam cu indiferență. Mă simțeam atât de distant, încât am putut urmări atent iubirea nefericită a Anei, a lui Walter și Lorelei, care, din disperare și ca să capete puteri miraculoase, se căsătorește cu un fluviu (dacă-mi amintesc bine Rhinul). Într-un prim moment, singura asemănare de care mi-am dat seama între povestea de pe scenă și a mea a fost că erau implicate trei persoane; nici n-aveam nevoie de altceva ca s-o urmăresc cu interes deosebit. Din când în când, e drept, mă adânceam în starea mea de descumpănire... Mă aflam într-o situație neprevăzută, care mă scandaliza: Daniela și eu ne priveam ca niște străini. Ba mai rău, voiam să plec. Când veni pauza, Daniela întrebă:

— Cine-i atât de drăguț să-mi aducă bomboane din astea de ciocolată? Se vând la barul din piață, chiar peste drum.

— Eu, m-am grăbit să-i răspund.

Enervat, am auzit glasul lui Massey care spuse:

— Te însoțesc.

Înconjurați de domni în ținută de gală, coborârăm încet scara de marmură. Când ieșirăm din teatru o luarăm la fugă, fiindcă în piațetă era foarte frig. La bar, Massey alese o masă lângă ușă. Intrară o fată îmbrăcată ca o doamnă de pe vremuri, cu malacov,

un „nobil" și un „turc"; prinși de conversație zăboveau în ușa întredeschisă.

— Curentul ăsta nu-mi place, am zis. Să schimbăm masa.

Ne mutarăm la o masă din fund. Ne-au luat comanda imediat: pentru mine, o *stregga** , pentru Massey o cafea și bomboanele de ciocolată. Aproape n-am vorbit, ca și cum n-ar fi existat decât un subiect și acela ar fi fost interzis. Când să facem plata, nu mai era nicio masă liberă; oricât i-am tot chemat, chelnerii treceau pe lângă noi fără să se oprească. Frigul atrăsese lumea. Deodată, în rumoarea conversațiilor, se auzi limpede o voce de neconfundat și amândoi ne uitarăm spre ușa de la intrare. Nu știu de ce mi se păru că avurăm o clipă de șovăială, de parcă fiecare ar simți că celălalt îl luase prin surprindere. La masa la care ne așezaserăm la început (puseseră altele în prelungirea ei) am văzut arlechini, colombine și două sau trei dominouri. Mi-am dat pe loc seama care era Daniela. Strălucirea ochilor ei, care priveau prin masca ce-i acoperea fața, alunga orice îndoială.

Pradă unei surescitări vădite, Massey se uită la ceas și anunță:

— E gata să înceapă.

M-am rugat în gând să nu înceapă iar cu povestea că dacă întârziem n-o să mai putem intra. Ceea ce spuse mă supără și mai tare:

— Așteaptă-mă în lojă.

„Ce-o fi crezând, că scapă de mine fiindcă a venit Daniela?", mi-am spus indignat. După o clipă, am cumpănit: fiecare vedea lucrurile în felul său și se prea poate ca Massey să considere că avea toate drepturile, deoarece se însurase cu ea, pe când eu o lăsasem să plece. I-am spus:

— Îi duc eu bomboanele de ciocolată.

Mi le dădu, ezitând, de parcă spusele mele l-ar fi descumpănit. Când m-am apropiat de masa ei, Daniela mă privi în ochi și șopti:

---

* Sortiment de băutură alcoolică.

— Mâine, la aceeași oră, chiar aici.

Mai adăugă un cuvânt: o poreclă pe care o știa numai ea. Învăluit într-un nimb de fericire, am ieșit din bar. M-am întrebat, ca și când mi s-ar fi dat la o parte un văl de pe ochi, de ce am înțeles atât de târziu că Daniela se arătase distantă în lojă ca să se ascundă. Am descoperit brusc că nu-i dădusem bomboanele și eram gata să mă întorc când mi-a trecut prin cap că a mă înfățișa iar cu ele ar adăuga poate o nuanță ridicolă unei clipe minunate. Un lucru e sigur: n-am zăbovit în piață pentru că era frig, și odată intrat în La Fenice m-am dus direct în loja noastră. De aceea m-am mirat s-o văd acolo pe Daniela, stând așa cum o lăsasem cu puțin înainte, sprijinită cu coatele de balustrada de catifea roșie. S-ar fi crezut că în tot acest timp nu-și schimbase poziția. Am reușit să-i întind bomboanele de ciocolată, dar adevărul e că eram uluit de-a binelea. O bănuială, o presimțire fără rost (mi-am amintit că de dimineață Massey nu spusese „Daniela", ci „nevastă-mea") mă îmboldi pe neașteptate s-o rog să-și scoată masca. Pentru a mă liniști, m-am uitat cu luare aminte la mișcările mâinilor sale, care mai întâi traseră pe spate gluga pelerinei de domino și imediat începură să netezească părul ușor ciufulit. Ce dor mi s-a făcut de timpurile de odinioară! Nu era nevoie, mi-am zis, să-și scoată masca, fiindcă numai ea avea atâta grație: eram gata s-o fac să se răzgândească, dar își descoperise deja chipul. Deși totdeauna îmi amintisem de ea ca fiind neasemuită, unică, perfecțiunea frumuseții ei mă fascină. I-am șoptit numele.

Foarte curând am regretat. Se petrecuse ceva straniu: numele atât de îndrăgit, acolo, în clipa aceea, mă făcu să mă întristez. Lumea mi s-a părut de neînțeles. În toiul zăpăcelii m-a încercat altă presimțire, care-mi stârni o nemulțumire adâncă: „Gemene?" Atunci, ca și cum aș fi fost cuprins de o bănuială pe care aș fi vrut s-o lămuresc neîntârziat, m-am ridicat cu grijă, să nu fiu auzit, și m-am strecurat pe coridor, dar când am trecut pragul, m-am

întrebat dacă nu făceam oare o greşeală, dacă nu mă purtam urât cu Daniela. M-am întors şi i-am şoptit:

— Vin imediat!

Am luat-o la fugă prin galeria în formă de potcoavă ce înconjura lojile. Chiar în momentul în care m-am repezit pe scări în jos, l-am văzut pe Massey urcând alene şi m-am ascuns în spatele unui grup de măşti. Dacă cineva mă întreba „Ce faceţi aici?" n-aş fi găsit un răspuns acceptabil. Poate că nu mă văzu nimeni. Înainte ca Massey să ajungă la intrarea în lojă, mi-am croit drum printre măşti şi am coborât în fugă. Întocmai ca cineva care se aruncă într-o apă rece ca gheaţa, am ieşit în piaţă. Cum am ajuns la bar, am observat că era mai puţină lume şi că scaunul Danielei era gol. Am vorbit cu o fată travestită în domino.

— A plecat chiar acum, cu Massey — îmi spuse, şi văzu pesemne cât eram de descumpănit, căci adăugă cu solicitudine: Nu poate fi prea departe... Poate o ajungeţi din urmă pe strada Delle Veste.

Am pornit în căutarea ei cu hotărârea nestrămutată să învinq toate greutăţile şi s-o găsesc. Deoarece eram sănătos, puteam să-mi concentrez toată voinţa în acest unic ţel. Probabil că îmi dădea putere dorinţa imperioasă de a o regăsi pe Daniela, pe adevărata Daniela, şi de a-i dovedi că o iubeam, că nu din lipsă de dragoste mă despărţisem atunci de ea. Voiam să i-o dovedesc Danielei şi întregii lumi. Pe a doua stradă am făcut la dreapta; mi s-a părut că pe acolo o luau toţi. Am simţit o durere, o lovitură care-mi tăie răsuflarea: era frigul. Am descoperit că, dacă-mi amintesc de boală, mă îmbolnăvesc şi, ca să mă gândesc la altceva, mi-am spus că noi nu eram atât de curajoşi ca veneţienii: într-o asemenea noapte, noi, cei din Buenos Aires, nu ieşim pe stradă. Încercam să împac nevoia de a grăbi pasul cu cea de a privi cu luare-aminte, în măsura posibilului, femeile în negru şi, bineînţeles, pe cele îmbrăcate în domino. În faţa unei biserici am fost sigur că o recunosc. Când m-am apropiat, mi-am dat seama că nu

era ea. Dezamăgirea m-a făcut să mă simt rău. „Nu trebuie să-mi pierd capul", mi-am zis. Ca să nu mă las copleşit, desigur, m-am gândit că era nostim cum reuşeam, fără să vreau, să exprim exact ce simţeam; într-adevăr, mi-am păstrat capul pe umeri cu greu.

Nu voiam să atrag atenţia, nici să mă sprijin de braţul nimănui, de teamă să nu dau de cineva prea săritor, care să mă facă să zăbovesc. Cum m-am simţit în stare, am mers mai departe. Mă străduiam s-o iau înaintea puhoiului nesfârşit al celor care mergeau în aceeaşi direcţie cu mine şi să nu mă ciocnesc de cei care veneau în sens invers. Mă chinuiam să prind privirea tuturor femeilor în costum de domino şi să le cercetez trăsăturile care se puteau vedea din mască. Deşi mă străduiam din răsputeri, erau atât de multe că mi-au scăpat probabil câteva. Imposibilitatea de a le privi pe toate însemna un risc cu care nu mă puteam împăca. Mi-am croit drum printre oameni. Un arlechin se dădu la o parte, izbucni în râs şi-mi strigă ceva, imitând poate gondolierii. Adevărul este că mă vedeam pe mine însumi ca pe o barcă ce-şi făcea drum cu prova. În această imagine de vis capul meu şi prova se confundau. Mi-am dus mâna la frunte: ardea. Am început să-mi explic că, oricât de straniu părea, acea fierbinţeală venea de la valurile care se spărgeau şi mi-am pierdut cunoştinţa.

Au urmat zile confuze, în care visam şi când dormeam şi când mă trezeam. În fiecare clipă credeam că m-am deşteptat de-a binelea şi speram să se spulbere visele acelea atât de supărătoare, căci stăruiau cu îndărătnicie. Foarte curând rămâneam dezamăgit, poate pentru că fapte reale, greu de admis, şi care mă tot frământau, îmi provocau (ca şi febra, care era şi ea tot reală) noi stări de delir.

Pentru ca totul să fie cumplit de incoerent, n-am recunoscut camera unde mă aflam. O femeie pe care n-o mai văzusem niciodată şi care mă îngrijea cu o eficienţă maternă mi-a spus că eram în hotelul La Fenice. Femeia se numea Eufemia; eu îi spuneam Sfânta Eufemia.

Cred că în două rânduri veni să mă vadă un anume doctor Kurtz. Prima oară mi-a explicat că „locuia chiar acolo, în centrul Veneției", la nu știu ce număr pe strada Fiubera și că, dacă aveam nevoie de el, să-l chem la orice oră, chiar și noaptea. A doua oară mi-a spus că mă făcusem bine. Când a plecat, mi-am dat seama că nu-l întrebasem de onorariu, ceea ce mi-a stârnit o nouă îngrijorare, fiindcă mi-era teamă că nu reținusem bine adresa lui, că o să uit să-i dau banii ori că n-o să-l găsesc, de parc-ar fi fost vorba de un personaj dintr-un vis. În realitate, era tipul obișnuit de medic de familie, din aceia cum întâlneai pe vremuri. Părea poate puțin ireal în zilele noastre, dar există oare ceva în Veneția care să nu fie astfel?

Într-o seară am întrebat-o pe Eufemia cum ajunsesem la hotelul La Fenice. Mi-a răspuns evaziv și mi-a repetat stăruitor că în timpul bolii domnul și doamna Massey veniseră să mă vadă chiar și de două ori pe zi. Mi-am amintit imediat de vizitele lor sau, mai bine zis, i-am văzut ca într-un vis foarte limpede pe Massey și pe Daniela. Partea cea mai rea cu febra (și în privința asta nu se schimbase nimic) era autonomia imaginilor mentale. Mă îngrozea faptul că voința nu avea putere asupra lor, ca și cum era un început de nebunie. În seara aceea am reușit să-mi amintesc de una dintre vizitele soților Massey, să-i văd de parc-ar fi stat lângă patul meu de bolnav, să o revăd pe Daniela mâncând bomboane de ciocolată în lojă, iar apoi am zărit o femeie travestită, cu masca pe față, aplecată asupra-mi, care-mi vorbea și pe care am identificat-o cu ușurință. Faptul de a retrăi sau visa scena m-a tulburat într-atât, încât la început n-am auzit cuvintele femeii cu mască. Dar chiar în clipa în care eu o rugam să le mai spună o dată, se făcu nevăzută. Massey intrase în cameră. Dispariția femeii mă făcea să fiu neconsolat, pentru că preferam s-o am aproape pe Daniela în vis, nu să mă pomenesc fără ea; însă prezența lui Massey mă trezi de tot: poate era o ușurare, fiindcă am început să nu mă mai simt atât de pierdut. Prietenul îmi vorbi cu

francheţea-i obişnuită, ca şi când aş fi fost sănătos şi aş fi putut ţine piept adevărului. Am încercat să răspund acestei dovezi de încredere. Mi-a spus ceva ce ştiam, de bună seamă: că, după ce mă îndepărtasem de ea, Daniela n-a mai fost aceeaşi. Am lămurit:

— N-am minţit-o niciodată.

— Sigur. Şi ea recunoaşte că n-a crezut cu adevărat că erai bolnav până nu te-a întâlnit aici, pe aproape, zăcând în stradă.

M-am supărat pe neaşteptate şi i-am spus:

— Încearcă să-şi ispăşească vina cu o infirmieră pricepută şi un doctor bun.

— Nu-i cere ceea ce nu-ţi poate da.

— Ştii ce se întâmplă? Nu înţelege că o iubesc.

Mi-a răspuns că nu puteam avea nicio pretenţie, întrucât şi ea mă iubea când am părăsit-o. Am protestat:

— Eu eram bolnav.

Spuse că dragostea cerea imposibilul. Adăugă:

— Aşa cum tocmai o dovedeşti acum, cu insistenţa asta ca ea să se întoarcă. N-o să se întoarcă.

L-am întrebat de ce era aşa sigur şi mi-a spus că din proprie experienţă. Am exclamat, neputând să-mi înfrânez iritarea:

— Nu-i acelaşi lucru!

Răspunse:

— Bineînţeles. Eu n-am părăsit-o.

L-am privit uluit, pentru că preţ de o secundă am crezut că i se frânge glasul. Mă asigură că Daniela a suferit mult, că după cele întâmplate cu mine nu se mai putea îndrăgosti, cel puţin nu ca înainte.

— Pentru tot restul vieţii, înţelegi?

Nu m-am putut stăpâni. I-am spus:

— Poate că mă mai iubeşte.

— Sigur că te iubeşte. Ca pe un prieten, ca pe cel mai bun prieten. Şi i-ai putea cere să facă pentru tine ceea ce a făcut pentru mine.

Massey își recâștigase siguranța. Pe tonul cel mai liniștit, începu să dea niște explicații oribile, pe care nu voiam să le ascult și pe care abia le-am înțeles, așa slăbit cum eram, în convalescență. Vorbi de așa-numiții copii identici, sau clone, sau dubli. Spuse că Daniela, în colaborare cu Leclerc, făcuse să se dezvolte dintr-o celulă a sa (cred că a folosit cuvântul celulă, dar nu pot jura) fiice identice cu ea. Acum mă gândesc că o fi fost poate una singură (era deajuns una pentru coșmarul pe care mi-l povestea Massey) și că izbuti să-i accelereze creșterea atât de intens, încât în mai puțin de zece ani aceasta deveni o superbă tânără de șaptesprezece-optsprezece ani.

— Daniela a ta? l-am întrebat, simțindu-mă brusc ușurat.

— Pare de necrezut, dar este într-adevăr femeia făcută pentru mine. Identică mamei, dar, cum să-ți spun?, cu atât mai potrivită pentru un bărbat ca mine. Să-ți mărturisesc ceva care o să ți se pară un sacrilegiu: n-aș schimba-o cu cea originală pentru nimic în lume. E identică, dar alături de ea trăiesc în pace, cu o seninătate neobișnuită. Dac-ai ști cum stau lucrurile cu adevărat, m-ai invidia.

Ca să nu-i tot dea zor cu ce anume trebuia să-i cer Danielei, am declarat:

— Nu mă interesează o femeie identică. Pe ea o iubesc.

Mi-a replicat cu tristețe, dar hotărât:

— Atunci n-ai să te alegi cu nimic. Daniela mi-a spus că, văzându-te la bar, a înțeles după chipul tău că o mai iubești încă. Ea crede că n-are rost să reia o dragoste trecută. Ca să evite orice discuție inutilă, când a aflat că nu mai ești în pericol, a plecat cu primul avion.

Mitul lui Orfeu și Euridice

CÂT DE DRAMATICE NI SE PAR ACELE ZILE, toate acele zile, călduroase ori reci, luminoase sau mohorâte! Pe atunci și celui mai amărât dintre noi îi era dat să deschidă o poartă și să descopere aventura. Știm prea bine că hazardul a făcut să mergem mai departe și că, în loc să fi devenit eroi, ne-am dus la birou, am scris cărți și am făcut dragoste. Grație magiei sau iresponsabilității memoriei ținem minte totul, chiar și teama sau oprobiul care ne apasă ca o greutate de plumb pe piept, cu nostalgie, până când, în cele din urmă, ca să reacționăm, recunoaștem că viața își găsește neîncetat prilejuri să ne pună la încercare. Viața e la fel de fragilă și fugară precum argintul viu ce se împrăștie dintr-un termometru spart. Sau poate că trebuie să apelăm la imaginea clasică și s-o comparăm cu o floare, simbolul frumuseții triumfătoare, pe care stângăcia unor mâini o întunecă și ofilește. Prevestirile apar pretutindeni: cine deschide bine ochii, vede și, desigur, nu trebuie să lase ca forța de gravitație a cotidianului să-l facă să devină, ca toată lumea, cam indolent, cam lipsit de scrupule, cam vulgar. Există, totuși, altă filozofie ce te îndeamnă să închizi ochii din când în când. Partea proastă e că, deschizându-i, ne putem trezi într-un moment îngrozitor, fiindcă viața are o tendință perversă de a imita melodramele și o adevărată vocație de a te lovi într-un

fel deloc original, foarte josnic, tocmai unde te doare mai tare. Nu sfârşim bine de zis cuvintele: „Aşa ceva mie nu mi se poate întâmpla", că ni se şi întâmplă. Nu se cuvine ca un om să fie atât de neîncrezător încât să nu recunoască faptul că iubirea poate duce la nebunie; şi nici atât de umil încât să nu admită posibilitatea.

Ceea ce i s-a întâmplat bietului Silveira pare un fel de fabulă. Eu întrezăresc o morală, dar dumneavoastră puteţi descoperi alta, căci orice fabulă şi orice simbol care nu s-au stins se pretează la mai multe interpretări.

Cât despre Silveira, bănuiesc că se plictisise de Virginia. Se iubiseră vreme de câţiva ani şi, deodată, Silveira descoperi că nimic nu e mai arid decât o amantă, că se simţea foarte singur şi trebuia să se căsătorească, pentru a avea alături pe cineva care să-i dăruiască urmaşi şi că, dacă Virginia nu-l lua de bărbat (era deja măritată, avea copii), era cazul să se despartă. Când oare unui bărbat, sau cel puţin unui argentinian, i-au trecut prin cap asemenea gânduri ipocrite? De parcă viaţa ar duce undeva anume! De parcă materialele din care construim n-ar fi mereu visele! De parcă faptul de a fi trăit în armonie, în zile de fericire, n-ar conta deloc! Cert e că Silveira începu s-o întâlnească pretutindeni pe nebunatica de Irma. Silveira se gândi: „O fi poate prin comparaţie, dar când mă întorc la Virginia, necuprinsul spiritului ei şi chiar trupul ei mi se par supranaturale. Cred că, dacă Virginia ar fi spionat bietele mele aventuri cu Irma, ar fi zâmbit."

Silveira nu aflase pesemne că trădările noastre nu-i amuză pe cei care ne iubesc. Virginia nu văzu nimic, dar cineva văzu şi povesti. În curând — pe 15 aprilie 1953 — viaţa îi dădu lui Silveira una dintre loviturile acelea de care am pomenit. În ziua aceea Virginia muri. Nu ştiu de ce anume. Se prea poate ca unii să-l considere vanitos pe Silveira, fiindcă era încredinţat că iubita lui murise din dragoste pentru el. Se prea poate ca alţii să aibă nevoie de mai multe dovezi; lui Silveira, împrejurările în care

Virginia se îmbolnăvi, felul în care refuză să dea ascultare doctorului îi fură de ajuns. Când vestea ajunse la urechile lui, nu putu să creadă. Primul imbold a fost să se repeadă la Virginia acasă, precum cineva care trebuie să vadă spre a se convinge. S-a gândit însă imediat că, dacă nu s-a îngrijit de viaţa iubitei, să se îngrijească măcar de memoria ei. S-a întrebat apoi dacă grija aceasta nu ascundea de fapt lipsa de curaj de a da ochii cu soţul, fiii şi fiicele ei, fraţii şi surorile ei, cu cei pe care-i cunoştea şi cu cei despre care bănuia că vor fi acolo... A ajuns să se dispreţuiască pentru asemenea gânduri. „Fiinţa pe care o îndrăgesc cel mai mult pe lume a murit", îşi zise, „iar pe mine mă frământă aşa ceva! Trebuie să mă duc sau să nu mă duc, dar nu trebuie să mă gândesc atâta la mine, ci la Virginia". Se gândi la Virginia o clipă şi, când se uită la ceas, nu înţelese ce vedea; ascultă, se uită iar, se duse la fereastră; îşi aminti, ca prin vis, că la fereastră a fost mai întâi lumină, apoi întuneric. Ceasul arăta patru şi jumătate şi în geam era lumină! Era patru şi jumătate a doua zi, patru şi jumătate în miercurea în care la patru avea loc înmormântarea Virginiei. Chiar în clipa când înţelesese limpede că n-avea s-o mai vadă niciodată, spuse: „Dacă ea se află pe undeva, o voi vedea." Se îndreptă, ca un somnambul, spre raftul de lângă pat şi-şi spuse mai departe: „Trebuie s-o iau de la început. Cine caută, găseşte în orice carte ceea ce vrea. În oricare — îi trecu prin cap în faţa celor şase volume de pe raft —, în afară de astea." Se gândi la nişte prieteni care aveau o bibliotecă excelentă, dar îşi dădu seama că n-avea starea de spirit pentru vizite; se mai putea duce la Biblioteca Naţională, însă s-o ia din loc, cu greutatea asta pe inimă, până la strada México... „Dar biblioteca de la Jockey Club?" se întrebă. „De ce nu? La urma urmei sunt membru, şi e la doi paşi."

Îşi trecu pieptenele prin păr, ieşi în stradă. Poate fiindcă în după-amiaza aceea se simţea atât de slăbit totul i se păru foarte strident. Intră în club pe poarta din strada Tucumán. Portarul,

un galician bătrân, blond, cu vocea ca de capră, îl recunoscu, îl opri câteva clipe ca să-l întrebe politicos, solemn, de sănătate, de tatăl lui, de vreme, pe care o descrise ca fiind „o toamnă ciudată, propice guturaiului, dar oricum de preferat, nu-i așa, de preferat de o mie de ori umezelii de acum un an, atât de nesănătoase". O porni pe coridor, urcă două sau trei trepte, trecu printr-un glasvant, o luă la dreapta, pe alt coridor, întunecat și răcoros. La bar bău două ginuri. Se îndreptă apoi spre holul principal și, în fața scării de marmură, pe palierul căreia se afla statuia Dianei, se opri; se trezi din reverie și merse mai departe, uimit și cu luare aminte, uimit și atent nu din pricină că ar fi fost fascinat de frumusețe și splendoare (să nu exagerăm); uimit, căci se pomenise pe neașteptate atât de departe de orașul zgomotos și aspru ce dăinuia afară; atent la lumina aproape neguroasă a candelabrelor înalte, la desenul simetric al mozaicului, la o anume nuanță roșcată a lemnăriei, la un anume miros de esențe, la covoarele groase și la acel ceva care se desprindea din tot ce-l înconjura și care era la fel de real în atmosfera de acolo precum este o stare de spirit în sinea fiecăruia dintre noi. Intră în bibliotecă.

La o masă din fundul sălii, la stânga, ceru cărți. Prima parte a planului său — poate că restul era nebulos, dar lui Silveira îi era limpede că, după mai bine de douăzeci de ore de nemâncare, de veghe, de meditație asupra morții, nu se afla într-o stare de luciditate deplină — prima parte a planului său, deci, consta în a-și aminti ce gândiseră oamenii despre lumea de pe celălalt tărâm. Nu spera să găsească mare lucru, dar cumva trebuia să înceapă; în afară de asta, credea că, prin însăși natura a ceea ce căuta, n-avea să găsească nimic unde se aștepta; planul lui era să se străduiască într-un sens, pentru ca descoperirea să-i apară, pe neașteptate, de altundeva. Rămase dezamăgit. Cărțile acelea, poate expresia cea mai elevată a spiritului omenesc, nu fuseseră scrise pentru el. După ce parcurse rânduri ca: „A sosit ceasul să ne trezim din somn, să străbatem seninul lăcaș al morților preafericiți,

sculați-vă și cântați, fapturi plămădite din țărână, intonați imnuri la poalele tronului Gloriei" (acestea erau tonul general și esența lecturilor sale), se simți adânc tulburat, înghețat până la oase, descurajat de căutare. Dădu cărțile înapoi și, fiindcă tremura, se hotărî să facă o baie.

Sărmanul Silveira se afla în Jockey Club și se simțea parcă pierdut. Căută liftul cel mai îndepărtat: unul din fața barului. Când ajunse acolo, apăsă pe buton să-l cheme, își apropie fața de gemuleț și, pierzându-și răbdarea, coborî pe o scară în spirală, cenușie, de fier, atât de scundă că trebui să se aplece ca să nu dea cu capul de treptele de sus. Intră într-un salon mare dreptunghiular, cu mozaic pe jos, care părea un salon pe fundul unui vapor, sau poate pe fundul oceanului, ori al unui iaz cu apă verzuie; pe pereți erau dulapuri și alături o bancă lungă de lemn închis la culoare, roșietic; ventilatoare leneșe, cu palete mari, atârnau de tavan; în jurul unei mese se vedeau niște fotolii decolorate de pai și câte o plantă ce amintea de vreo seră. Așezați pe bancă, trei sau patru membri ai clubului își puneau sau își scoteau hainele fără grabă; unul aștepta să-i sosească pantalonii de la călcat iar altul, doar în pantofi, ciorapi și jartiere, se pieptăna în fața oglinzii lavoarului. Un bărbat în alb apăru cu un halat de baie, două prosoape și o pereche de saboți. Silveira se dezbrăcă, se înfășură în halat, își puse saboții (zicându-și năpădit de tristețe: „Mai curând sau mai târziu va trebui să încerc marea cu degetul", o biată glumă care-i mai abătu gândurile) și dădu fuga la dușuri. În prima cabină era deschis un oberliht; descoperi o a doua, mai ferită, plină de aburi, din marmură neagră, albă și cărămizie. Un băiaș îi arătă dușul, i-l potrivi, îl săpuni pe spate, îi dădu o bucățică de săpun. Lângă unul dintre dușurile din față, alt băiaș stătea de vorbă cu un domn în vârstă la care Silveira se uită cu invidie, fiindcă nu avea, ca el, un săpun modest, ci un bol enorm de lemn, plin ochi cu spumă de baie cu miros de pin și o perie de iută; pe bol era o plăcuță de metal

unde stătea scris un nume — Almirón — care îi stârni niște amintiri despre ceva ce citise în legătură cu anul 1900 și vizita președintelui Campos Salles.

Una din plăceri e să stai nemișcat sub duș; alta, să binevoiești să te săpunești temeinic, încet și cu gândul aiurea. Uitând de toate, Silveira auzea în depărtare dușurile și dialogul băiașului cu bătrânul. Vocea primului, uneori ascuțită și aproape copilărească, alteori ca un țipăt prelung, era ieșită din comun. Datorită vocii, Silveira îl recunoscu brusc; un oarecare Bernardo, italian de origine, mic de statură și bine îmbrăcat, un supraviețuitor incredibil al acestui Buenos Aires de acum patruzeci de ani, cu papion gris-pèrle, guler tare, mănuși de căprioară, baston cu incrustații de malachit, pantaloni fantezie, jambiere, și care fusese, în vremurile lui de glorie, valetul unor unchi ai lui Silveira și al unor prieteni de familie, morți cu toții. Și Bernardo însuși... O senzație de amețeală întrerupse șirul gândurilor lui Silveira.

Domnul Almirón ieșise de la duș; Bernardo îi întindea prosoapele, mai întâi pe cel turcesc, apoi pe cel de in; îl însoți până la ușă; acolo făcură un popas, dar conversația nu se terminase pesemne și, urmat de Bernardo, domnul Almirón își văzu de drum.

Dinspre vestiar se auzi un zgomot. Un angajat dădu fuga să vadă ce se întâmpla; se întoarse îndată și strigă:

— Clubul e atacat! Trebuie să fugim! Or să ne prindă ca pe niște șobolani!

— Pe mine n-or să pună mâna, replică Silveira.

— Mă duc să-l ajut pe bătrânul Bernardo, e aproape orb, zise bărbatul.

Silveira cugetă: „Atunci nu e mort." Dacă Bernardo nu era mort, ceea ce el crezuse că e adevărat se dovedea a fi închipuire. Sau poate că tocmai ca să fie pregătit sufletește îi fusese dat să întâlnească în locul acesta intermediar un om despre care nu putea ști dacă e viu sau mort. Cât despre Almirón, cum putea

oare să mai trăiască? Oarecum mai sigur pe el se îndreptă spre o ușă din celălalt capăt al sălii și o deschise. Tot ce desluși la început în ceață a fost chipul unui servitor bătrân de la el de acasă, pe nume Soldano, mort de câțiva ani în Quillmes. Servitorul îi zâmbea afectuos, poftindu-l parcă să intre; Silveira ascultă. Deși erau aburi, nu se află în altă sală de baie.

Dacă cineva, a doua zi dimineață, ar fi vrut să se ducă la club să întrebe de Silveira, ar fi găsit la colțul străzii Tucumán o mulțime de oameni și poliția care nu lăsa pe nimeni să intre. Pretextă (cum au făcut și alții) că locuia la Claridge și de la intrarea acestui hotel contempla, pentru ultima oară, edificiul Jockey Clubului, încă întreg. O spirală ușoară de fum se desprindea de pe undeva și furtunul pe care un pompier postat pe Tucumán îl îndrepta spre un perete unde n-ajunsese focul vărsa cu zgârcenie apă; dar acest martor și mulți alții crezurăm că incendiul fusese stins. Ne înșelarăm. Foarte curând se văzură ruinele, apoi pământul rămase gol. Privind terenul nimeni n-ar putea ghici planul clădirii: un arhitect din zilele noastre, crescut în admirația simplității și a purității, n-ar fi în stare să și-l imagineze, și chiar dumneavoastră, dacă v-ar întreba cineva câte scări a urcat sau a coborât Silveira acolo înăuntru sau prin câte săli a tot rătăcit până a ajuns pe lumea cealaltă, n-ați putea răspunde limpede, fiindcă într-adevăr clădirea aceea arsă avea ceva miraculos.

Planuri pentru fuga în Carmelo

PE PROFESOR ÎL ENERVAU OAMENII CARE SE SCULAU TÂRZIU, dar nu voia s-o trezească pe Valeria, fiindcă ei îi plăcea să doarmă. „E foarte silitoare", se gândi, pe când contempla profilul gingaș și revărsarea roșie a părului fetei pe perna albă.

Profesorul se numea Félix Hernández. Părea tânăr, ca mulți alții de vârsta lui pe vremea aceea (cu douăzeci de ani în urmă, ar fi fost bătrâni). Era celebru, chiar în afara lumii universitare, și foarte îndrăgit de studenți. Se considera fericit pentru că trăia cu Valeria, una dintre studentele sale.

Intră în bucătărie să pregătească micul dejun. Avu grijă să nu se ardă feliile de pâine prăjită și-și aduse aminte cu voce tare: „În dimineața asta Valeria își susține teza. Nu trebuie să uite cele trei perioade ale istoriei." După o pauză, adăugă: „În ultimul timp mi se năzare să vorbesc singur."

Duse tava în dormitor în clipa în care fata se întorcea de la duș, încă umedă și înfășurată într-un prosop. Oferindu-i o ceașcă, văzu în oglindă propriu-i chip, cu barba pe alocuri strălucitor de albă, pe alocuri neagră, care, deși se răsese de curând, părea de trei zile. Se uită la fată, se uită iar la oglindă și-și spuse: „Ce contrast! Sunt într-adevăr un om norocos!" Fata exclamă:

— Dacă nu m-aș fi trezit, muream!

— Fiindcă nu ți-ai mai fi susținut teza? N-ai fi pierdut mare lucru.

— E de necrezut că un profesor poate vorbi așa.

— Nimeni în zilele noastre nu mai știe că se poate învăța de unul singur. Cine se află într-un amfiteatru unde e un profesor crede că învață. Din citadelele științei, Universitățile au devenit birouri unde se dau certificate. Nimic nu-i mai lipsit de valoare decât un titlu universitar.

Fata spuse, parcă pentru sine:

— Nu contează. Eu îmi doresc titlul ăsta.

— Atunci se cuvine poate să menționezi cele trei perioade ale istoriei. Când omul a crezut că fericirea depinde de Dumnezeu, a ucis din rațiuni religioase. Când a crezut că fericirea depinde de forma de guvernământ, a ucis din rațiuni politice.

— Am citit odată un poem. *Fiecare omoară ce iubește...*

O privi, surâse, clătină din cap.

— După vise prea lungi, adevărate coșmaruri, explică Hernández, ajungem la epoca actuală. Omul se trezește, descoperă ceea ce a știut dintotdeauna, că fericirea depinde de sănătate, și începe să omoare din rațiuni terapeutice.

— Mi se pare că o să stârnesc o dispută cu comisia.

— Nu văd de ce. Se îndoiește cineva că la o anumită vârstă n-o să primească vizita doctorului? Oare acesta nu-i un mod de a ucide? Din rațiuni terapeutice, de bună seamă. Un mod de a-i ucide pe toți.

— Pe toți, nu. Mai sunt și cei care fug pe malul celălalt.

— Acolo se iscă primejdia unei alte grămezi de morți. Uriașă. Și tot din rațiuni terapeutice.

— Dar asta, zise fata îmbrăcându-se, cu gândul aparent aiurea, numai dacă le declarăm război.

— N-o să fie uşor. Printre bătrânii decrepiţi din Banda Orientală* sunt negociatori abili, care găsesc mereu modalitatea de a ceda ceva fără importanţă.

— Îmi fac silă, zise Valeria, gata de plecare, dar faptul că amână războiul mi se pare un lucru bun.

— Mai curând sau mai târziu vor trebui să se hotărască. E inadmisibil ca în Banda Orientală să izbucnească vreun focar de epidemie, un mediu prielnic tuturor bolilor pe care noi le-am eradicat. Doar dacă cineva descoperă modul de a stăvili îmbătrânirea... Însă ce-ai să răspunzi dacă te întreabă cum a început perioada a treia?

— Când nimeni nu mai credea în politicieni, medicina a atras, a pasionat omenirea, cu marile-i descoperiri. E religia şi politica epocii noastre. Medicii argentinieni din faimoasa echipă a lui Calostro reuşiră într-o bună zi să creeze bariera de anticorpi, durabilă şi polivalentă. Asta a însemnat eradicarea epidemiilor şi, în curând, a tuturor celorlalte boli şi o extraordinară prelungire a tinereţii. Am crezut cu toţii că nu-i cu putinţă să se meargă mai departe. Nu trecu însă mult şi uruguayenii descoperiră modul de a suprima moartea.

— Ceea ce a fost o lovitură pentru patriotismul nostru.

— Dar nici chiar uruguayenii nu izbutiră să oprească îmbătrânirea.

— Slavă Domnului...

— Cu întreruperile tale mă faci să-mi pierd şirul, zise Valeria şi-şi reluă tonul expozitiv. În jurul acelor ţări din Río de la Plata se formară blocuri aparent inconciliabile, care astăzi îşi împart lumea. Duşmanii ne zic tineri fascişti, iar pentru noi ei sunt muribunzii care nu mai mor. În Uruguay proporţia de bătrâni sporeşte. Adăugă fără să se oprească: E aproape zece. Trebuie să plec.

---

* Numele vechi al Republicii Orientale a Uruguayului.

O însoți până la poartă, o sărută, o rugă să nu se întoarcă târziu și nu intră în casă până n-o pierdu din vedere.

În scurtă vreme, când era gata de plecare, auzi soneria. Luă un caiet de notițe, uitat pesemne de Valeria, șoptind: „Uitucă mai ești, parc-ai fi mireasă!", deschise ușa și se pomeni cu studenții lui, Gerardi și Lohner.

— Am venit să vă vedem, anunță Lohner.

— Nu prea am timp. La unsprezece trebuie să fiu la facultate.

— Știm, zise Gerardi.

— Dar trebuie să vorbim, adăugă Lohner.

Păreau nervoși. Îi duse în birou.

— Lohner, spuse Gerardi și arătă spre colegul lui, o să vă explice totul.

Se lăsă un moment de tăcere. Hernández spuse:

— Aștept explicația.

— Nu știu cum să încep. Un prieten de la Ministerul Sănătății ne-a dat aseară de veste că vin să vă vadă.

Hernández întredeschise gura, ca să vorbească, desigur, dar nu spuse nimic. În cele din urmă Gerardi lămuri:

— Vine doctorul.

Se așternu iar tăcerea, care de data asta dură mai mult. Hernández întrebă:

— Când?

— Azi, răspunse Lohner.

— De aseară până azi dimineață am aranjat totul.

— Ce-ați aranjat?

— Să treceți pe malul celălalt, în Carmelo.

— În Uruguay? întrebă Hernández ca să câștige timp.

— Bineînțeles, răspunse Lohner.

Gerardi începu să povestească:

— Prietenul de la Ministerul Sănătății ne-a pus în legătură cu un domn, pe nume Contacto, care se ocupă de timonierii de pe șalupe. Ne-a dat întâlnire, la zece noaptea, la cafeneaua

Del Molino, la masa de lângă cea de-a doua coloană, la stânga, cum intri prin Callao. Băurăm acolo trei cafele cu frișcă și, când am dat să-i spun cine sunteți, domnul Contacto mă opri brusc. „Dacă fac rost de șalupă, nu trebuie să știu pentru cine", și ne rugă să-l așteptăm un minut, fiindcă se ducea să vorbească la Tigre. N-a fost doar un minut. Erau gata să închidă cafeneaua și domnul Contacto nu reușea să telefoneze. La noi în țară lucrurile astea, oricât de simple ar părea, sunt complicate. În cele din urmă reveni, dădu un nume, o oră și un loc: Moureira, la opt dimineața, la magazinul de pe Liniers colț cu Pirovano, în fața podețului de pe râul Reconquista.

— La Tigre? întrebă Hernández.

— La Tigre.

— Și v-ați întâlnit cu el azi dimineață?

— Desigur. Am impresia că putem avea încredere în el.

— Mai ales dacă nu-i lăsăm timp, remarcă Lohner.

— Pentru ce? întrebă Hernández.

— Nu cred că-i convine... își dădu cu părerea Gerardi. Treaba lui e să treacă de partea cealaltă. Dacă trădează o dată și se află, cum își mai duce zilele?

— E deprins de mult cu delta. Pe vremea când acolo era vama, bunicul și tatăl lui fuseseră contrabandiști. Moureira ne-a asigurat că el însuși e un fel de instituție.

— Când trebuie să plec?

— Veniți cu noi. Chiar acum.

— Moureira stă și ne-așteaptă, zise Gerardi.

— Mai bine să nu pierdem timp, spuse Lohner.

— Trebuie să-mi caut o prietenă, zise Hernández.

Se făcu liniște. Gerardi întrebă:

— Cea pe care o cunoaștem, domnule profesor?

Zâmbind pentru prima oară, Hernández confirmă:

— Cea pe care o cunoaștem.

— Nu zăboviți. Ne găsiți la magazinul de pe Liniers colț cu Pirovano, în fața podețului. Un podeț care stă să cadă de amar de ani.

Lohner spuse nerăbdător:

— N-o să fie ușor să-l facem pe Moureira s-aștepte.

Când rămase singur, se întrebă dacă era speriat. Știa că se grăbea să treacă pe malul celălalt și că n-avea s-o părăsească pe Valeria. După discuția cu băieții i se păru că se îndrepta inexorabil pe un drum primejdios, de pe marginea căruia lucrurile, chiar cele mai familiare, îl priveau ca niște martori impasibili.

Fără să mai piardă o clipă, o porni spre facultate. La primul etaj, când termină de urcat scara, o întâlni.

— Ți-ai amintit să-mi aduci notițele! exclamă Valeria.

Adevărul e că uitase de-a binelea de examenul ei. Avea notițele sub braț pentru că era tulburat și nu mai știa prea bine ce face. O întrebă:

— Am ajuns la timp?

— Din fericire. Până nu văd două nume și o dată, n-o să mă simt sigură.

— Credeam că numai noi, bătrânii, uităm numele.

— Nimeni nu te consideră bătrân.

— Greșești. Au venit acasă doi studenți.

— De ce?

— Ca să mă anunțe că azi după-amiază o să mă viziteze doctorul. Un prieten al lor care lucrează la Ministerul Sănătății le-a dat de veste.

— Nu pot să cred. Oricum, doctorul va trebui să recunoască fără doar și poate că ești sănătos.

— Nu există antecedente.

— N-are a face. Eu știu, din experiență, cum te simți. O să vorbesc cu el. Vizita lui e prematură. Va trebui s-o admită.

— N-o s-o facă.

— Ce-ai de gând?

— Un om cu şalupa ne aşteaptă la Tigre, ca să ne treacă de partea cealaltă. Profesorul observă pesemne ceva în expresia Valeriei, căci întrebă:

— Ce se întâmplă? Nu eşti pregătită?

— Ba da. De ce nu? Pentru moment îmi cam face silă ideea de a trăi printre bătrâni care nu mor niciodată. Dar nu-ţi face griji. O să mă stăpânesc. Sunt prejudecăţi pe care mi le-au băgat în cap din copilărie.

— Plecăm sau rămânem?

— Să rămânem şi să vină doctorul? Doar nu-s nebună! Unul dintre cei doi care ţi-au adus vestea e Lohner?

— Iar celălalt Gerardi.

— Un aiurit. În stare să creadă tot ce-i ajunge la urechi.

— Lohner însă nu.

— Circulă atâtea zvonuri... De ce nu-ţi ţii ora, ca de obicei? Iar eu, îndată ce termin cu susţinerea tezei, încerc să aflu ceva.

Cuvintele „a ţine ora, ca de obicei" aproape îl convinseră, căci îi reamintiră de cunoscutele: „aşa cum spuneam ieri" ale unui alt profesor.* Chibzui şi spuse:

— Nu cred că e timp.

— Şi se prea poate să fie o imprudenţă. Cred că e mai bine să nu te vadă nimeni pe aici.

Uneori, bărbatul pare un copil în faţa femeii. Hernández întrebă:

— Ce fac atunci?

— Te întorci acasă, chiar acum. Dacă într-o oră nu vin şi nici nu-ţi dau telefon, te duci la Tigre. Unde ne-aşteaptă?

---

* Aluzie la Fray Luis de León (1525–1591), marele poet mistic spaniol şi profesor de teologie la Universitatea din Salamanca. Denunţat Inchiziţiei ca autor al traducerii în limba poporului a *Cântării Cântărilor*, este întemniţat vreme de cinci ani. După ce a ieşit din închisoare şi-a reluat prelegerile la catedra Universităţii din locul unde le întrerupsese, inaugurându-le cu cuvintele, rămase celebre, „aşa cum spuneam ieri".

— Pe Liniers colț cu Pirovano. Sub un pod foarte vechi peste râul Reconquista.

Valeria repetă:

— Liniers colț cu Pirovano. Deodată adăugă: Dacă nu ajung acasă, vin direct acolo.

Acceptă propunerea, chiar dacă nu i se părea prea convingătoare. La jumătatea drumului, înțelese că era gata să facă o greșeală. Dacă fata nu voia să vadă primejdia, el trebuia să-i deschidă ochii. Casa lui era o cursă unde avea să petreacă o oră nesfârșită, pradă îngrijorării. Cine știe dacă apoi nu va fi prea târziu să mai plece.

În clipa când deschise ușa, se apropie un bărbat care traversă de pe trotuarul din față și-i spuse:

— Vă așteptam.

Intrară împreună și, ajunși în birou, Hernández îl întrebă:

— Doctorul?

Cu tristețe, doctorul dădu din cap afirmativ.

— Deși ar trebui să tac, vă spun totuși că m-am exprimat prost. Nu vă așteptam. Mai bine zis, mă așteptam să nu veniți, să aveți puțin fler, ce naiba. Spuneți-mi, vă e greu să vă puneți la adăpost? Sunteți atât de neajutorat că n-aveți pe nimeni care să vă dea de veste și să vă treacă dincolo? Sau v-ați gândit vreo clipă că, dacă vă examinez, o să-mi pun iscălitura pe un certificat de sănătate care să vă lase în viață?

— Mi se pare firesc.

— Toți sunteți la fel. Vi se pare firesc să risc ca un al doilea doctor să vă examineze, să fie de altă părere și să dea de înțeles că eu am fost mituit. Poate că nu mă credeți, dar să știți că mulți râvnesc la postul ăsta.

— Atunci nu mai am nicio scăpare!

— Asta o las la aprecierea dumneavoastră. Mai am de văzut un pacient. Când ajung la Minister, o să fac raport.

Doctorul consideră vizita încheiată. Hernández îl însoți până la poartă.

— Oricum, vă mulțumesc mult.

— Spuneți-mi, vă rog, ceva sau cineva vă reține în Buenos Aires? Îmi permit să vă reamintesc că, în caz că nu fugiți, tot n-o să fiți împreună cu ființa care vă interesează atât de mult. O să vă prindă, m-auziți? și vă lichidează.

— E adevărat, încuviință Hernández. *Ce singuri rămân morții!*

Închise poarta. O clipă stătu neclintit, dar apoi se mișcă iute și eficient. În mai puțin de o jumătate de oră își pregăti valiza și ieși din casă. Deși nu întâmpină nicio dificultate, drumul până la Tigre i se păru nesfârșit. În cele din urmă se întâlni cu studenții, la locul indicat. Cu ei se afla un om voinic, cu o haină albastră și pipă, care părea deghizat în lup de mare.

— Credeam că nu mai veniți, zise Gerardi. Domnul Moureira voia să plece.

— Nu pierdeți timp, spuse Lohner.

— Urcați în șalupă, zise Moureira.

— Un moment, spuse profesorul. Aștept o prietenă.

— Femeile întârzie întotdeauna, decretă Moureira.

Discutară (să aștepte câteva minute, să plece imediat) până se auzi o sirenă.

— Ce bine că la poliție n-au descoperit că sirena îi previne pe fugari, remarcă Lohner, ajutându-l pe profesor să urce în șalupă.

Gerardi întrebă:

— Vreun mesaj?

— Spuneți-i că însemna pentru mine tot ce-i mai frumos în viața asta.

— Dar că viața o include și pe ea și că întregul e mai mult decât partea? întrebă Lohner.

Auziră iar sirena, acum foarte aproape. Băieții se refugiară în magazin. Moureira spuse:

— Întindeți-vă pe fundul șalupei și vă acopăr cu prelata.

Hernández ascultă şi, cu un zâmbet melancolic, se gândi: „Raţionamentul lui Lohner e corect, dar în clipa asta nu mă consolează."

Încet, fără şovăire, se îndepărtară pr râul Luján în jos.

Muşte şi păianjeni

SE CĂSĂTORIRĂ DIN DRAGOSTE. Raúl Gigena nu credea c-ar mai exista pe lume un loc atât de sigur precum casa părintească, dar Andreea, nevasta lui, îi spuse că ar trebui să trăiască singuri pentru ca iubirea lor să dăinuie veşnic. Cum nu voia s-o supere, se hotărî să plece din provincie, să se lanseze în marea aventură. Făcu rost, prin mijlocirea unei rude care lucra la un depozit de vinuri, de o slujbă de comerciant ambulant în branşă; îşi scoase banii din bancă şi plecă, împreună cu Andreea, la Buenos Aires. Îndată ce ajunseră, vru să cumpere o casă, pe de o parte pentru a-i face o bucurie Andreei, pe de alta pentru a investi cu chibzuinţă banii: pe vremea aceea spunea că foarte rar ne putem recupera ce prăpădim pe chirii şi pensiuni. Nu cunoşteau pe nimeni, descopereau oraşul, erau tineri şi îndrăgostiţi; căutarea casei le lăsă amintiri fericite. Găsiră, pe strada Ramos Mejía, o fostă magazie de trăsuri, pe care ar fi transformat-o lesne într-o locuinţă foarte plăcută; fusese o dependinţă a vilei nu ştiu cui; se vindea cu o mică grădină, împodobită cu un portocal de o perfecţiune care atrăgea atenţia, fiind pe atunci plin de flori. Timp de opt zile vorbiră de magazie, de transformările pe care aveau să le facă, de felul în care se vor instala acolo; preţul cerut era mare,

însă Raúl era gata să-l accepte, când li se oferi pe strada Crámer, la câțiva pași de gara Colegiales, o casă mare, nelocuită, în condiții pe care el însuși le califică drept ademenitoare.

Faptul că multele-i cusururi ascundeau în realitate avantaje făcu până la urmă să încline balanța în favoarea casei. Vederea, dând spre șine, nu era veselă, și continua trecere a trenurilor stârnea zgomote, chiar scuturături, cu care trebuia să te obișnuiești; dar, cercetate la rece, aceste neajunsuri nu însemnau oare un fel de mesaj cifrat care releva cumpărătorului un adevăr neprețuit: dumneavoastră nu veți avea greutăți să mergeți în centru, nici să vă întoarceți? În privința înfățișării deprimante a clădirii, aceasta era altă trăsătură de apreciat, fiindcă, fără îndoială, contribuia la scăderea prețului unei atât de mari suprafețe de teren, situat în partea cea mai bună a capitalei.

Andreea se lăsă convinsă de argumentele bărbatului ei: nu mai aminti de magazia de pe Ramos Mejía; se gândi numai și numai cum să aranjeze casa cea mare. Explica:

— Aranjăm doar o parte, dar aici o să facem transformări radicale. Nu trebuie să rămână urme ale celor care au locuit înainte. Cine știe ce fel de fluid ne trimit!

Cu toate că se aranjaseră în trei încăperi și le închiseră pe celelalte, cheltuiră destui bani. Camerele pe care le ocupau erau foarte plăcute, dar simpla existență a celorlalte, închise și goale, o apăsa pe Andreea. Raúl nu întârzie cu soluția.

— Înțeleg ce simți, spuse. E ca și cum am trăi într-o casă locuită de fantome. Cred că știu ce-i de făcut. Vom primi, o vreme, câțiva chiriași. Nu vor mai fi camere goale și, cel mai important, o să ne scoatem din cheltuială.

Își urcară lucrurile la etaj; destinară parterul chiriașilor. Andreea se resemnă. Nu vor mai fi singuri, dar a-ți împărți casa cu necunoscuții pe care soarta ți-i scoate în cale nu-i același lucru cu a locui în familie, care se crede îndreptățită să-ți dirijeze viața și să se amestece în toate. Urmând recomandările cam exagerate

ale bărbatului ei, Andreea conducea pensiunea. Foarte curând, obținură un câștig mare. Meritul nu-i revenea exclusiv spiritului de organizare al lui Raúl; ea aranjase admirabil camerele, se afirma ca bună gospodină, gătea excelent și (poate lucrul cel mai important) era o femeie încântătoare; prin blândețe, prin tinerețe, prin frumusețe, atrăgea pe toți cei care o cunoșteau; fire echilibrată, nu se plângea niciodată, chiar dacă uneori îi reproșa lui Raúl:

— Mă lași prea mult timp singură!

Când va veni ziua în care soțul ei avea să-și țină promisiunea de a renunța la comerțul ambulant cu vinuri, toate după-amiezele vor fi nedespărțiți. Însă chiar dacă nu mai avea nevoie de banii luați pe vinuri — căci pensiunea era o afacere bună — Raúl nu se îndura să renunțe, întrucât comerțul le aducea venituri substanțiale. Căutând s-o convingă pe Andreea, îi spunea: „Sunt bani pe care-i obțin fără efort." Dar mințea, fiindcă seară de seară se întorcea frânt de oboseală și când, în cele din urmă, se trântea în pat, lângă nevastă-sa, adormea imediat. Să nu credem că era un bărbat nerăbdător să termine cu atâta trudă; în felul lui era fericit.

Primul chiriaș pe care-l luară în pensiune a fost Atilio Galimberti, spilcuitul Atilio, după exprimarea cunoscută a altui client al lor, pe nume Hertz. Relativ tânăr, chipeș, Galimberti lucra la o prăvălie, de două ori pe săptămână juca tenis, fără doar și poate activa în cadrul sindicatului și se bucura, în cartier, de faimă de don Juan (Hertz sublinia cu intenție ironică: „Cu femeile e un adevărat leu"). Faptul că Galimberti, încercând să atârne pozele admiratoarelor sale, a stricat, cu cuiele, tapetul de pe pereți, era de neiertat pentru Andreea. Vinovatul comenta:

— Toate femeile sunt la fel. Proprietăreasa se înfurie că nu-s fotografiile ei.

La rândul lui, Raúl o stârnea:

— Să nu permiți niciunui chiriaș, și absolut nimănui, să te trateze fără respect. Lumea asta se împarte în muște și păianjeni. Să încercăm să fim păianjeni, care mănâncă muștele.

— Ce îngrozitor! exclamă Andreea.

Puțin mai târziu a apărut doctorul Mansilla: un bărbat robust, oacheș la față, cu mustățile pleoștite, argentinianul tipic, care declara că e medic, că s-a ocupat de virtuțile plantelor medicinale și că se opunea cu hotărâre tezei conform căreia dincolo de atom nu mai există nimic. Întrucât lozinca lui era *Totdeauna mai este ceva*, zilnic se ducea, cu trenul, la Turdera, unde primea lecții de la un yoghin, care dădea în cărți, interpreta visele, ghicea viitorul.

Mai veniră în epoca aceea câțiva locatari care plecară curând, fiind porecliți, cu asprime, de ceilalți, „rândunelele".

Într-o dimineață rece de septembrie, intră în casă domnișoara Helene Jacoba Krig, într-un scaun cu rotile împins de un tinerel, însoțită de un pudel. Fără a suna la ușă, băiatul intră până în hol, își părăsi acolo încărcătura și plecă, lăsând ușa întredeschisă: nimeni, în tot cartierul, n-avea să-l mai vadă. Domnișoara avea părul blond, ochii albaștri, extrem de apropiați, pielea trandafirie, gura mare, buzele roșii, tremurătoare, ce descopereau dinții neregulați și multă salivă: era paralitică, avea peste șaptezeci de ani, olandeză, de profesie traducătoare.

Raúl se văzu obligat s-o întâmpine pe Helene Jacoba Krig cu aceste cuvinte:

— Nu-mi face plăcere să nu vă primesc, domnișoară, dar trebuie să fiți de acord cu mine că datoria mea e să am grijă de casă și că, în general, câinele e o vietate, certată cu igiena, cu curățenia.

— Dacă vă referiți la Josefina, răspunse domnișoara Krig, vă înșelați. N-o să aveți de ce să vă plângeți. Spre liniștea dumneavoastră o să vă fac o demonstrație.

Domnișoara se uită la Josefina. Aproape imediat cățeaua se ridică în două picioare și, mergând plină de curaj, ieși pe ușă; apoi se întoarse.

— Cum ați reușit așa ceva? întrebă raul, uimit.

Helene Jacoba întoarse spre el ochii aceia atât de apropiați, hotărâți și blânzi în același timp, și zâmbi cu gura-i umedă. În cele din urmă răspunse:

— Cu răbdare. O să credeți? La început căţeluşa nu mă iubea. La început nimeni nu mă iubește. Încetul cu încetul am cucerit-o. Ai descoperit ceva la mine, nu-i așa, Josefina?

Raúl se gândi în grabă că-i displăcea să fie neospitalier cu o femeie în vârstă și că, de o va accepta, aveau să mănânce, din buzunarul ei, două guri. Îi dădu noii chiriașe o cameră la parter, pentru care fixă un preț special.

Dacă nu mă înșel, apariția soților Herty a coincis cu primele vise ale lui Raúl. Despre această pereche — locuiau aproape și, după învoiala făcută cu soții Gigena, începură să mănânce de prânz și de cină la pensiune — existau păreri contradictorii. Pentru unii, bătrânul Hertz, un domn țâfnos și ironic, nesuferit de încrezut din cauza postului de casier la una dintre cafenelele de pe strada Cabildo, nu era doar o victimă, ci întruchiparea desăvârșită a soțului nefericit. De bună seamă, Magdalena Hertz părea prea tânără pentru el. Destul de frumoasă, foarte îngrijită, neglija casa, nu spăla rufele, făcea patul o dată pe săptămână, își obliga bărbatul, până când aranjară cu soții Gigena, să ia micul dejun, prânzul și cina la cafenea. Stătea mereu în poarta ce da în stradă, cu brațele în sân (a mai văzut cineva braţe atât de rotunde?), privind distrată la trecători, cu ochii ei imenși; însă, așa cum v-am spus, părerile erau împărțite, unii considerau că bărbatul e tipul obișnuit de bătrân nerușinat, care ademenește o femeie tânără, ca să nu zic o minoră, și o duce de mână la altar.

— Frumoasă pereche! se pare c-ar fi zis Galimberti.

Cu timpul, lumea din pensiune a început să semene cu orice familie; dar presimțirea Andreei legată de primejdia de a nu putea fi fericiți dacă nu trăiau singuri nu se împlini, cel puțin multă vreme după ce Raúl, fără vreun motiv aparent, începu să

viseze. Raúl n-avea de gând să dea importanţă viselor care se cerneau asupră-i, călăuzite parcă de o intenţie supranaturală de a-l convinge: fiindcă se repetau şi fiindcă veneau din neant, tentaţia de a vedea în ele o revelaţie ar fi fost irezistibilă pentru un om mai slab. Adevărul e că, până la urmă, însuşi Raúl a fost cuprins de îndoieli. Încercă atunci să facă în aşa fel încât Andreea să nu bage de seamă, dar până şi faptul că ascundea ceva se putea observa lesne. O spiona, încerca s-o ia prin surprindere. În timpul zilei, actele soţiei îi dovedeau că ea era credincioasă şi plină de noblețe; noaptea, visele îi dezvăluiau o Andreea de nerecunoscut: uneori, când se trezea, şoptea privind-o stăruitor: Doarme ca o ipocrită.

Pentru a rămâne acasă cele douăzeci şi patru de ore, Raúl se gândi cu toată seriozitatea să renunţe la comerţul cu vinuri. În serile nesfârşite pe care le petrecea cu treburi, se întorcea morocănos, copleşit de neîncredere. Nu mai era aproape deloc drăgăstos cu soţia, şi când era — ca în noaptea în care o surprinsese, aranjând o lampă, împreună cu Galimberti — o uşoară schimbare în timbrul vocii vădea prefăcătorie. După câteva zile se întâmplă primul incident neplăcut. Întorcându-se de la prăvălie, Andreea trecu prin faţa casei lui Hertz, unde o găsi în poartă pe Magdalena. Stătură puţin de vorbă şi Andreea simţi nevoia — ceea ce era destul de neobişnuit — să-şi descarce sufletul.

— Nu pot ghici cauza schimbării, spunea, dar s-a schimbat.

— Dumneata care-l cunoşti, întrebă Magdalena cu interes, îl crezi în stare să se uite la altă femeie?

— De ce nu?

— Ai dreptate. Nu mi-a trecut prin cap niciodată. Ce proastă! comentă Madgalena mijindu-şi ochii.

— Uneori pare gata să-mi mărturisească tot, dar brusc tace, ca şi cum n-ar îndrăzni. Nu ştiu ce-o fi păţit, dar s-a schimbat. Mă urăşte; bietul de el nu se poate stăpâni, chiar dacă din bunătate şi din milă ar vrea s-o ascundă.

În vremea asta apăru Raúl; abia dacă o salută pe Magdalena și-și luă nevasta, strângând-o brutal de un braț. Merseră în tăcere, până când, în sfârșit, fără să strige și cu o voce plină de patimă, Raúl spuse:

— Nu se cuvine să stai la taclale în stradă cu o vecină cu reputație îndoielnică.

Andreea nu răspunse; în privirea ei era descumpănire și deziluzie.

Desigur, Raúl se schimbase. El însuși simțea acest lucru. Își vedea de comerț ca un automat, cu gândul la Andreea, cu gândul la acea Andreea pe care visele i-o revelau, în fiecare noapte. Uneori voia să dispară, să n-o mai vadă, s-o uite; alteori, plănuia cum s-o pedepsească și, fără prea multă convingere, se imagina pălmuind-o, chiar omorând-o.

Într-o frizerie, pe când răsfoia niște reviste, dădu de fraza următoare: *Îngrijorarea pe care omul o trece sub tăcere e cea mai rea.* S-a sfiit s-o taie de acolo; era însă sigur că și-a întipărit-o exact în minte. Îndată ce citi fraza, i se născu în suflet o speranță. Crezu că, vorbind de povestea asta, avea să găsească soluția; dar cu cine să stea de vorbă? În Buenos Aires, descoperi atunci, avea mulți clienți, dar n-avea prieteni. Persoanele cele mai apropiate erau locatarii pensiunii. Deși îi era neplăcut să vorbească despre nevastă-sa cu ei, se gândi adesea la posibilitatea de a le cere părerea. Galimberti n-ar încerca să înțeleagă despre ce e vorba, ci s-ar apuca să descopere slăbiciuni și caraghioslâcuri, pentru ca apoi, pe la spate, să-și bată joc de el. Cât despre biata Helene Jacoba Krig, cum să-i faci confidențe unei făpturi atât de dezgustătoare? În afară de asta, n-o surprinsese, uneori, uitându-se la el cu aerul că i-ar ghici nenorocirea, că i-ar dori-o? A se sfătui cu Hertz, care nu știa să-și rezolve problemele de la el de acasă, era absurd. Mai atrăgătoare i se părea Magdalena. Când vorbea de ea cu alții, nu șovăia s-o condamne după cum se cuvenea, dar în

sinea lui era altceva. Însă, din fidelitate pentru Andreea se hotărî să nu-i spună nimic. În sfârșit, Mansilla nu-i inspira încredere; tendința care-l împinse pe omul acesta de la medicină la ocultism avea să-i umple și lui capul de cine știe ce gânduri negre.

Se petrecu alt incident.

Palidă și tremurând, abia izbutind să rostească vorbele, Andreea îl întrebă într-o după-amiază, când el era gata să plece la treburile lui:

— De ce nu stăm de vorbă?

— Foarte bine. Să stăm de vorbă, răspunse Raúl pe un ton sarcastic. Închise ochii spre a arăta că aștepta resemnat cuvintele Andreei.

În vremea aceasta se gândea cât de neîntemeiate erau bănuielile lui. Cum să-i explice, fără a părea nătâng, că toate nemulțumirile și toate dovezile lui existau numai și numai în vis? Abia își stăpâni dorința de a se arunca în brațele Andreei și a o ruga să uite nebuniile lui; însă rămânea totuși posibilitatea să fie înșelat; oricât de îndepărtată, oricât de mică ar fi fost, trebuia să se apere. Când Andreea vorbi, el o ura deja.

— Dacă iubești o altă femeie, nu-mi ascunde, zise Andreea.

Raúl replică.

— Ești cinică.

Nicio jignire n-o putea răni atât de cumplit. Raúl o știa, înțelese că fusese prea nedrept; n-avu curajul s-o privească în față și plecă.

— Pleci fără să te uiți în ochii mei? strigă ea.

De-a lungul anilor, Raúl avea să-și amintească adesea de strigătul ei, de acest sărman strigăt de dojană și de durere.

În gară îl întâlni pe Mansilla. Se urcară în tren împreună. Pe neașteptate, Raúl întrebă:

— Dacă ai cunoaște pe cineva și actele acestei persoane te-ar face s-o vezi într-un fel, iar când ai visa-o, noaptea, ți-ar apărea tocmai pe dos...?

Se opri. I se păru că dezvăluise prea limpede problema lui cu Andreea. Mansilla răspunse:

— Să-ți spun drept: nu înțeleg.

— Dacă felul în care se poartă această persoană, stărui Raúl, ți-o arată prietenoasă și în vis o vezi dușmancă, ce crezi?

— Cred în vise! răspunse Mansilla zâmbind.

Raúl păli. După asemenea răspuns, își zise, cel mai bine era să vorbească deschis. Cercetându-l pe Mansilla, străduindu-se să-i ghicească gândurile, îi mărturisi totul. Mansilla nu mai zâmbea.

Trenul sosise. Discuția continuă în cafeneaua din Retiro.

— S-o luăm încet, zise Mansilla. Cum sunt visele?

— Oribile. Nu-mi cere să mi le amintesc. Mă înșală cu toți bărbații din casă.

— Cu toți cei din casă? Foarte bine. Și cu lume din afară?

— Și cu lume din afară, cu necunoscuți.

— Să vedem. Îți cer să-ți aduci aminte de unul dintre acești bărbați. Te jenezi? Foarte bine. Ce-mi poți spune despre îmbrăcămintea lor?

— Acum, că mă gândesc, e ceva ciudat în felul în care se îmbracă.

— Ceva ciudat? Lămurește-mă.

— Nu știu cum să spun. Parc-ar fi oameni străini, din alte vremuri.

— Romani? Mandarini din China? Cavaleri cu armură?

— Nu, nici chiar așa. Bărbați îmbrăcați ca la începutul secolului. Și țărani. Acum sunt sigur. Țărani cu saboți. Aud hohotele lor grosolane și zgomotele saboților pe dușumea. Nu-ți mai spun ce silă mă năpădește.

— Unde se întâmplă asta?

— La noi în cameră. Știi cum sunt visele: stau în camera noastră, dar totul e altfel.

— S-o luăm încet. Ce-mi mai poți spune despre mobilier?

— Să mă gândesc. N-am văzut mobilele astea decât în vis: în vis, noapte de noapte. Abia zăresc un bufet şi ştiu ce o să se întâmple. Coşmarul începe cu bufetul.

— Cum este?

— Din lemn închis la culoare. Nu-ţi aminteşti tablourile alea, de prin casele de la ţară, cu o femeie torcând? Camera noastră, în coşmarurile mele, ar putea fi una din tablourile acelea. Pentru că îţi spui: aici nu se poate întâmpla nimic rău, e încă şi mai groaznic ce se întâmplă apoi.

— Foarte bine. Alt element important?

— Când mă duc la fereastră, aproape niciodată nu văd şinele de cale ferată. Mai curând sunt canale, terenuri joase, inundate, şi în fundal marea.

— Ai trăit pe coastă?

— Ce coastă? Sunt dintr-o provincie de interior. Nicicând n-am văzut coasta, nici marea. Am văzut Río de la Plata când am venit aici.

— O să fiu sincer. Nu pot să fac nimic pentru dumneata sau pot să fac totul. Gândeşte-te că te afli într-un puţ. Vrei să ieşi de acolo?

— Cum să nu vreau?

— Atunci vino cu mine chiar acum la Turdera. Îţi spun că n-o să-l dezamăgeşti pe Scolamieri. Ce descopăr în visele dumitale? Aş zice că le-ai furat de la altcineva. Şi mai departe? Trădarea — înseamnă credinţă. Canale — prieteni nesinceri. Saboţii — că eşti cam mâncăcios. Dar nu se cade să-mi dau cu părerea.

— Şi cine e Scolamieri?

— Un domn, un prieten care locuieşte la Turdera. Practică yoga, are harul de a tălmăci visele, de a te învăţa să respiri, mă rog. Îl vei întreba pe el.

— Uite ce e, amice, răspunse Raúl, nu te supăra, dar nu sunt în stare să mă duc până la Turdera, nici să spun tot ce am pe suflet unui yoghin, sau cum s-o fi numind individul.

Mansilla stărui, Raúl se arătă neclintit şi rămase să meargă altă dată. Când se despărţiră, Raúl îşi dădu seama că n-avea chef nici să-şi vadă de comerţul cu vinuri. Luă un tren de întoarcere. Înţelese că n-avea să-l viziteze. Faptul că vorbise îl obosise nespus — îl obosise mai mult decât dac-ar fi mers, toată după-amiaza, prin Buenos Aires, cu vinurile lui —, dar îi făcu bine. Vălul i se ridicase de pe ochi.

Stând ţeapăn pe banca din tren, obosit şi uşurat, puţin buimac, reflecta la primejdiile de care a scăpat în ultima vreme; i se părea că vede aievea, precum fărâmele de la o coajă de ou, nebunia ce-l învăluise, din care în sfârşit ieşea. Îşi spuse că viaţa avea să i se pară prea scurtă pentru a-i cere iertare Andreei.

Coborând în gara Colegiales, crezu că lumea îl privea într-un fel ciudat. Era gata să meargă mai departe, dar se gândi că faptul acesta de a crede că lumea te priveşte într-un fel ciudat e un semn de nebunie; ca să se lămurească se duse la chioşcul de ziare. Vânzătorul se uită la el într-un fel ciudat.

— N-aţi aflat, don Gigena? zise, după o tăcere prelungă, ridicând mâna. A traversat pe Jorge Newbery şi a căzut de pe zid pe calea ferată când trecea un tren spre Retiro.

Intervenirăşi alţii. Vorbeau de ambulanţe, de comisariat, de doi brancardieri, unul pe jumătate fonf şi altul care era fiul unei oarecare doña Ramos, de care el auzea pomenindu-se pentru prima oară. Îi tot dădeau zor că unul era fiul acestei doña Ramos.

Înţelese că trebuia să se ducă la comisariat, dar, parcă atras de o forţă de netăgăduit, se îndreptă spre casă. Nu-şi aminti nimic de drumul făcut, decât că, atunci când traversă strada Federico Lacroze, îl înjurară dintr-un camion. Merse mai departe, până când i se vorbi iar, de data asta cu blândeţe, de aproape. Se afla, nu ştia cum, în camera domnişoarei Krig. Domnişoara, cu gura întredeschisă, dezvăluind dezordinea de dinţi şi buze mozolite, cu ochii foarte apropiaţi, ficşi, îl privea, zâmbea, repeta:

— Necăjit? O să treacă.

El întrebă:

— De unde știți?

— Cum să nu știu? replică bătrâna. O să-ți spun, dragul meu prieten, nu te supăra. Între noi doi n-o să fie nicio neînțelegere. Raúl, eu te iubesc.

Protestă:

— Nu-i momentul...

Se gândi că trebuia să plece, dar fără să știe de ce rămase.

— Oh, ba da, e momentul, afirmă cu dulceață în glas domnișoara Krig, și el îi simți răsuflarea. Vreau să știi tot, de la început, și partea bună, și partea rea. În privința asta nu urmez nicio tactică, fiindcă nu risc nimic. De multă vreme mi-am întins plasa și dumneata ai căzut. Crezi că zburzi ici și colo? Prostii. Îți jur că ești în plasă, practic la dispoziția mea, ca să spun așa. Nu protesta, nu te înfuria. Știi ceva, dragul meu Raúl, despre telepatie? Ar fi înduioșător să te arăți incredul, dar adevărul e că oricum mă înduioșezi. A transmite gânduri, a transmite vise, unei cățelușe ca Josefina sau unor oameni ca dumneata, ca soția dumitale, e unul și același lucru. Bineînțeles, există și subiecți rebeli, care se împotrivesc, care, până la urmă, te obosesc. Eu voiam doar ca soția dumitale să ne lase în pace. N-a fost chip. Nu era putere pe lume care s-o îndepărteze de dumneata. Totuși voi doi nu făceați ceea ce consider eu un cuplu armonios. Andreea era lipsită, fiind o romantică, de calitățile mele care se potrivesc cu spiritul dumitale realist, atent la bani. Dar nu-ți prăpădi argumentele cu îndărătnicie. Nu exista putere pe lume care s-o îndepărteze de dumneata pe fata asta încăpățânată. În sfârșit, dacă facem abstracție de mijloace extreme. Căci astfel de firi, crede-mă, sunt dispuse mereu să recurgă la mijloace extreme. M-am hotărât, prin urmare, s-o călăuzesc pe Andreea spre calea ferată. Ce bine că în iubitul meu Raúl am găsit, în schimb, o materie docilă. Mi-a fost teamă că o să intri la bănuieli, găsind în vise canale din Olanda și flăcăii chipeși din tinerețea mea; eu voiam să-i las la o

parte, dar la cea mai mică nebăgare de seamă amintirile reveneau; neîndoios, sunt cele care s-au întipărit cel mai adânc în sufletul meu. Îmi porți pică pentru visele pe care te-am făcut să le visezi? O să treacă. Încă nu mă iubești. La început nimeni nu mă iubește. Încetul cu încetul o să te cuceresc. Vei descoperi ceva, nu-i așa, Raúl, în Helene Jacoba a dumitale?

Eroul femeilor

*Alas! the love of women! it is known...**
(BYRON, Don Juan, H, CXCIX)

FAPTELE S-AU PETRECUT PRIN '42 SAU '43. Sunt sigur doar că inginerul Lartigue a sosit la sfârșitul lui mai și că în anul acela a plouat mult. Câmpia — n-aș spune că în regiunea aceea este joasă, ci întinsă — ajunsese o adevărată baltă ce se profila până în zare; o mare de noroi sau, ca să fiu mai exact, o insulă de noroi. Cât eram de izolați, dacă nici vânzătorii ambulanți nu ajungeau până acolo!

Puteam cutreiera, însă nu puteam lucra (decât în șopron); aveam prin urmare timp din belșug pentru a ne gândi la iarna nesfârșită ce ne aștepta. Cu o asemenea perspectivă sumbră toți ne simțeam sufletul apăsat și, din dorința unei schimbări, ne duceam aproape zilnic la cârciumă, în pofida frigului și a ploii. Nu știu de ce întâlnirea cu prieteni sau cunoscuți, care treceau printr-o perioadă la fel de proastă, ne încuraja. Sau poate ne încuraja ginul, așa cum insinuau perfid femeile. Cine le întrece în a răspândi zvonuri calomnioase, după cum li se năzare? Când se întâmpla să alunece careva, nu puneau accidentul pe seama noroiului, ci pe seama băuturii.

* Ah, iubirea femeilor! se știe doar...

S-ar părea c-a fost ieri, dar au trecut de atunci mai bine de douăzeci de ani, ceea ce ar putea dovedi exactitatea uneia — sau a încă uneia — dintre afirmațiile inginerului Lartigue. Inginerul, inginerașul, cum îi spuneam noi pe ascuns, își făcu apariția în acele momente când pe acolo nu se ivea nimeni, în afara păsărilor de luncă. Venea de la Buenos Aires cu geamantane doldora de cărți și cu teorii asimilate doar pe jumătate care, expuse la cârciuma lui Constancio, o baracă din foi de tablă, pierdută în pustietatea din jur, în fața unui grup de consăteni preocupați doar de ploaie, de starea fermei și de iarna ce bătea la ușă, sau năuciți de gin, păreau extravagante și chiar deplasate. Într-una din zile inginerul afirmă:

— Timpul n-are întotdeauna aceeași durată. O noapte poate fi mai scurtă sau mai lungă decât alta care are tot atâtea ore. Cine nu mă crede, să-l întrebe pe farmacistul Coria, care locuiește în Rosario. Mai mult decât atât: prezentul se poate împleti, în orice clipă de nebăgare de seamă, cu trecutul și chiar cu viitorul. Relatările multor vizionari de bună credință stau mărturie că spun adevărul.

Declarații de acest fel stârnesc nemulțumire printre cei de față, care nu-și dau seama ce rost au și nici cum să le ia. Un martor de încredere, bătrânul Panizza, se pare că ar fi emis pe ascuns judecata care oglindea starea de spirit generală:

— Înfumurat mai e tinerelul!

Totuși, după o vreme, altcineva din cei prezenți la întrunire, care se bucura de un binemeritat respect, acum aproape un moș, mărturisi, referindu-se la această părere:

— Experiența îmi demonstrează că, dacă încerc să-mi aduc aminte de chipul Laurei, uneori mi se pare că e șters și foarte îndepărtat, însă, când mă aștept mai puțin, îmi apare noaptea în vis, limpede ca și cum l-aș fi privit acum o clipă și, desigur, foarte real. Ori asta n-are nicio legătură? Poate n-am înțeles ce-a spus Lartigue.

Cert e că inginerul sosi pe meleagurile acelea cu alte gânduri. Prima oară când îl văzurăm în cârciuma lui Constancio (sau a fost în prăvăliia lui Basano?) începu să peroreze despre femei. În cercul nostru tema era de obicei luată în glumă și consta în povestiri hazlii sau în vreo vorbă de duh. Din pricina asta, o dizertație lungă și, încă și mai rău, serioasă, trebuia să stârnească mai întâi nedumerire și până la urmă neplăcere. Cred că exprim părerea tuturor prietenilor care au fost de față dacă spun că așteptau încrezători un cuvânt, un semn care să-i facă să ia lucrurile în râs. Nu s-a întâmplat așa.

Lartigue susținea că pe bărbatul și pe femeia care sunt împreună pe lumea asta îi desparte o prăpastie și că, chiar dacă uneori au aceeași părere, este din pricina unei neînțelegeri, iscate desigur cu bună-știință. Spuse în încheiere:

— Când bărbatul e grozav de mândru de felul în care-și face datoria, se prea poate ca nevasta să nu aibă niciun motiv de bucurie.

Precizând că toți cei adunați acolo nu erau niște năzuroși, mă încumet să spun că nu se prea simțeau la largul lor. Cred că atunci l-au poreclit pe inginer Craiul.

Totdeauna am fost încredințat că voi scrie odată povestea pe care o citiți. Până și autorilor de povestiri fantastice le vine timpul să înțeleagă că cea dintâi obligație a scriitorului constă în a descrie întâmplări, locuri și, mai cu seamă, acele ființe, puține la număr, pe care destinul le-a făcut să intre definitiv în viața lui sau măcar în amintirile lui. La naiba cu Insulele Diavolului, cu alchimia senzorială, mașina timpului și magicieni uluitori!, ne spunem, pentru a ne îndrepta nerăbdători atenția către o regiune, un sat, o provincie îndrăgită la sud de Buenos Aires.

Când e vorba de o poveste adevărată, care scoate la iveală mistere de nebănuit în poveștile fantastice, dorința noastră de a le cerceta devine tot mai stăruitoare. Pe de altă parte, pe toți ne atrage descoperirea unei fisuri în realitatea de nepătruns.

Pentru a povesti cronologic ce s-a întâmplat trebuie să încep cu Laura, cu Verona, cu inginerul și cu tigrul. Despre Laura voi spune numai strictul necesar. Dacă nu mă stăpânesc, sunt în stare să scriu o carte întreagă doar despre ea și să nu-mi mai amintesc de rest. Don Nicolás Verona — cincizeci de ani, proaspăt ras, cu mersul domol, cu pantaloni albi strălucitori, mâinile întotdeauna curate — era pe atunci șeful opoziției, bucurându-se de autoritate recunoscută, și, pe deasupra, un vecin respectat în toată cea de a șaptea comună a provinciei la care m-am referit înainte. Deși știam că luase în arendă *La Pacífica* de la un boier fudul care trăia la Paris, pentru noi toți don Nicolás era stăpânul acelei modeste și chivernisite moșii (am spus modestă din cauza caselor, specifice unei așa numite ferme de lucru) și al celor trei mii de hectare de teren bine împădurit. Martori în măsură să dea o informație demnă de crezare atribuiau condeiului său discursurile multor camarazi de vază din partid. Oricum ar sta de fapt lucrurile, ni se pare că Verona, om cu un nivel de instruire peste mediu, fără a se îndepărta de convingerile pe care i le insuflase *Civilizație și barbarie**, își făcuse o mică bibliotecă despre Quiroga** și bătăliile lui cu generalul Paz. Pentru a întregi portretul acestui bărbat fericit, mai rămâne să adăugăm o circumstanță personală, cea mai însemnată: lângă el se afla Laura. Cei care au cunoscut-o și, dintre generațiile tinere, cei care au avut privilegiul de a trece pe la arhiva salonului de optică al lui Filippis, de pe bulevardul San Martín, în Las Flores, pentru a-i admira fotografia retușată, vor păstra vie, în chip spontan, legenda acestei tinere extraordinare, de o frumusețe căreia i s-a dus vestea, cultă și distinsă, care părea hărăzită să strălucească nu numai în orașul capitală de district, ci și în La Plata și chiar în

---

* Carte a scriitorului argentinian Domingo Faustino Sarmiento (1811–1888), analiză a structurii culturale, sociale și politice instabile a țării în timpul dictaturii lui Juan Manuel Rosas.

** Juan Facundo Quiroga (1788–1835), lider federalist argentinian.

Buenos Aires şi care, fără blazarea ce caracterizează fetele din ziua de azi, s-a învoit să se retragă în singurătatea unei moşii, lângă bărbatul serios pe care soarta i l-a scos în faţă. De bună seamă, el era înnebunit după soţia lui.

După cum remarca Verona, Laura nu era „o floare de seră". La puţin timp după nuntă, la o petrecere dată în beneficiul Societăţii pentru Dezvoltare, el câştigă o întrecere de tragere la ţintă. După victorie, o pofti să încerce şi ea. Laura bătu toate recordurile.

Cât despre inginer, ar fi zadarnic să nu recunoaştem că sentimentele noastre erau potrivnice. Deşi provenea dintr-o familie de viţă veche din partea locului, crescuse la oraş şi e sigur că noi toţi le dorim din inimă tuturor celor care vin de acolo să nu izbândească. Pe deasupra, de ce să nu spun drept, eram sătui de agronomi, ingineri de mâna a doua, cum le spuneam, care-l privesc pe sătean de sus, cu aroganţa adunată de prin cărţi, teorie şi nimic altceva, care până la urmă nu-i bună decât ca să trăiască pe seama văduvelor sau a unor semeni lipsiţi de ocrotire sau, când sunt proprietari, ca să facă praf averea moştenită de la părinţi. Situaţia aceasta, pe cât de deplorabilă pe atât de cunoscută, era agravată de faptul că Lartigue era un tinerel plin de neastâmpăr, care se lăuda mereu cu lecturi ciudate şi plictisea oamenii cu explicaţii pe care nu le pricepea nici el, despre relativitatea a tot ce-i pe lume, ori despre o cărţulie unde se spune că visele sunt în parte premonitorii şi se uită repede (ce mai noutate!) şi că de asta e mai bine să le notezi când te trezeşti, cerinţă pe care el o îndeplinea cu sfinţenie, într-un caiet marca Bachiller, pe care vecini respectabili l-au văzut cu ochii lor. Perora şi despre o dimensiune suplimentară, unde cineva, pesemne un fugar, se refugiase odată, pentru a se întoarce, după ce trecuse primejdia, la fel ca mai înainte numai că fără să poată folosi mâna dreaptă, şi alte enormităţi de genul ăsta. Între Verona şi Lartigue, pica avea pricini speciale: inginerul era conservator, Verona, radical. În anii aceia, între unii şi alţii era

multă înverşunare, multă ură. Pe de altă parte, don Nicolás n-avea cum să nu admită că cei din neamul Lartigue — îi cunoscuse pe tatăl şi mai înainte pe bunicul inginerului — au fost mereu nişte oameni minunaţi, pâinea lui Dumnezeu, şi că flăcăul cu pricina venise acolo cu cele mai bune intenţii, ceea ce la urma urmei contează mult. Să mai adauge cititorul un amănunt care, în cursul discuţiilor celor doi bărbaţi atât de diferiţi, deveni cu vremea o legătură prietenească. Într-adevăr, nu trecu mult şi descoperiră o pasiune comună pentru filmele de „cauboi" sau *cowboys*, cum spun astăzi unii. Don Nicolás le văzuse în La Plata, mai ales în cinematografele de pe bulevarde, cam prin 1929, iar Lartigue, după unsprezece ani, în diferite săli din Buenos Aires, dintre care îşi amintea de Hindú. Don Nicolás considera că cele mai bune erau filmele lui Tom Mix şi ale lui William Hart; Lartigue se arăta în mod vădit adeptul unuia mai modern, intitulat *Diligenţa*. Aprofundară subiectul şi ajunseră la o înţelegere ca între bărbaţi în ceea ce priveşte preferinţa amândurora pentru filmele lui William Hart faţă de cele ale lui Tom Mix, de care Lartigue zău că nu-şi mai aducea aminte sau la care pur şi simplu nu se dusese. Verona ajunse la convingerea că *Diligenţa* merita să fie văzut şi făgădui cu toată seriozitatea s-o facă îndată ce o să ruleze în Las Flores ori în Azul.

Nu cred că înclinaţia tainică — însă putem oare ascunde astfel de sentimente? — simţită de Lartigue pentru Laura l-ar fi supărat pe don Nicolás. Într-adevăr, acest bărbat mai în vârstă şi sigur pe el ştia că mulţi îi râvniseră sau îi râvneau soţia; nu-şi pierdea cumpătul din pricina asta.

În ceea ce priveşte înfăţişarea, Lartigue nu era un bărbat din epoca lui; părea mai curând un supravieţuitor de prin 1840, sau chiar 1800. Aşa cum spuse o prietenă comună, care-i purta efigia într-un medalion: „Printre tinerii aceia tunşi americăneşte, era singurul profil romantic."

Aşadar, don Nicolás şi inginerul se întâlniră pentru prima oară la magazinul universal al lui Basano sau poate la cârciuma lui Constancio. Don Nicolás îşi pusese pe el un pieptar de la hamurile calului său pag, fiindcă îi era mai comod decât să-l poarte pe braţ. Era un model care nu se mai făcea şi i-l aduse negustorului ca acesta să încerce să facă rost de altul la fel, de la curelăria lui Arias sau de la Casimiro Gómez. Lângă tejghea, cu spatele la uşă, împresurat de un grup de clienţi obişnuiţi ai casei, care stăteau roată, Lartigue perora, cerând totodată informaţii, despre tigrul care, după cum spunea legenda, dădea târcoale pe atunci pe câmpurile ce se învecinau la răsărit cu râul Gualicho şi comunele Pila şi Rauch. Ce chef să vorbească de tigri aveau oare oamenii aceia, care se gândeau doar să cumpere mărfuri, ori dacă să-şi scoată vitele la păscut, sau să le lase să moară?

Totuşi, îi urmăriră spusele, pentru că buna cuviinţă era mai presus de orice, cum se întâmplă de obicei cu cei de la ţară. Basilio Jara susţinu că Chorén văzuse tigrul aproape de conacul, astăzi în ruină, de pe fosta moşie a lui Bruno, precum şi pe malurile Lacului Mare şi că Bathis, într-o zi când se întorcea cu şareta la domeniul lui din Martillo, îl întrevăzu (a vrut să spună îl întrezări) pe undeva pe miriştea aceea cu iepuri şi prepeliţe din belşug ce se întinde mai bine de trei leghe, până la râul care curge pe acolo printre cheiuri abrupte. Inginerul insista:

— Nu vreau să contrazic pe nimeni. Cu atât mai puţin pe un prieten al casei, cum e Basilio, despre care am auzit doar vorbe de preţuire şi de dragoste. Dar nu vă ascund că tigrul ridică semne de întrebare.

Don Nicolás, de sus (cum uşa era joasă a fost nevoit să se încline puţin ca să intre), întrebă:

— Din moment ce domnul, fără intenţia de a contrazice martorii care l-au văzut, nu crede în povestea cu tigrul, ar trebui să ne facă favoarea de a ne spune ce părere are.

— Zău că nu ştiu ce să cred, răspunse inginerul cu naturaleţe.

Profilându-se contra luminii, cu pieptarul pe el, don Nicolás păru pesemne o apariție de neînțeles și amenințătoare. Cu vocea-i domoală, menită să alunge orice temere, întreba stăruitor:

— Domnul bănuiește că-i vorba de o scorneală a minții localnicilor? Nu se poate tăgădui că istoria altor meleaguri nu vorbește de mituri asemănătoare. Am dreptate?

— Mie mi s-a spus că un câine primejdios pentru cireadă e omorât fără zăbavă.

Ofițerul Baroffio, care era șeful și trupa noastră de poliție, lămuri:

— Câinele care omoară vite face mare prăpăd.

Era lat în spate și blond. Gura-i uriașă zâmbea cu satisfacția de a explica totul cum nu se poate mai bine.

— Și tigrul? întrebă Lartigue.

— Un tigru trebuie să fie o nenorocire, admise Baroffio.

Don Nicolás zâmbi mucalit.

— Îmi dau seama că inginerul nu vrea să jignească pe nimeni — asigură — dar în fond crede probabil că, dacă în privința asta nu mințim, am fost trași pe sfoară de toată frumusețea.

Lartigue dădu din cap în semn că nu. Apoi vorbi alene și parcă cerându-și iertare:

— Totdeauna am crezut că cel de pe urmă tigru despre care s-a știut în sudul provinciei a murit în 1882, nu departe de hotarele comunelor Olavarría, Bolívar și Tapalqué. Când eram copil i-am văzut pielea, bătută în cuie pe perete, în biroul fostului depozit de mărfuri din Sauce. V-aduceți aminte de depozitul ăsta? Faptul că după șaizeci de ani s-ar ivi alt tigru, înțelegeți și dumneavoastră desigur, pare aproape de neimaginat pentru un om care s-a încrezut totdeauna în progres. Bineînțeles că romanticul din mine nu cere decât să se încreadă.

— Nu-i pe lume cale mai bună să scapi de îndoială decât o expediție pe cont propriu. În cazul nostru, să se ducă la fața locului, pentru câteva zile, domnul...

Aici inginerul își spuse numele, Verona făcu la fel și, după prezentare, urmară cuvinte calde care elogiau strânsa legătură de prietenie și de stimă reciprocă dintre don Nicolás Verona și înaintașii lui Lartigue.

Se părea că izbucnirea asta de sentimente generoase avea să schimbe cursul evenimentelor; însă Lartigue însuși, cu extravaganta-i obsesie legată de tigru, îl făcu pe Verona să-și reia șugubeața tactică de instigare.

— E foarte simplu, spuse. Dumneavoastră vă duceți la fostul conac al lui Bruno. Străbateți încet, cu piciorul, mirиștea și apoi, cu câteva clipe înainte de asfințit, vă tupilați la pământ lângă lac, în speranța că tigrul o să se ivească, îmboldit de sete. Toată expediția o să vă ia câteva zile.

Sfatul era rău intenționat. Era limpede ca lumina zilei că don Nicolás, omul prudent cum îl știm toți, se lăsa în clipa aceea în voia ispitei de a-și bate joc de tânărul inginer. Pe cine nu ademenește însă ideea de a lua în râs pe cel care vine de la oraș? Verona știa prea bine că inginerul năzuia să treacă drept unul dintre ai noștri — era dreptul lui, ca urmaș al unei familii stabilite de demult în partea locului — și doar din rea voință îi punea bețe-n roate ca să nu-și atingă țelul. Dacă, în loc să-și vadă de treburi, își pierdea vremea pândind tigri mai mult sau mai puțin închipuiți, inginerul trebuia să se obișnuiască, desigur, cu gândul că stârnește râsul vecinilor. Niciodată n-o să uităm cum s-a făcut de rușine vechilul din Quemado, un oarecare baron Englehart, când se răspândi zvonul că-și petrecea sfârșitul săptămânii la vânătoare de rațe, intrând în lac cu un costum impermeabil adus special din Germania, cu apa până la colțul gurii și cu un smoc de iarbă-roșie ca să-și ascundă capul.

Mă gândesc uneori că inginerul nu era chiar atât de departe de adevăr încrezându-se în progres. Glume prostești — cum ar fi cea de a-l îndemna să-și petreacă vreo câteva zile pierzându-și vremea la conacul în ruină —, care pe atunci întruneau aprobarea

generală, astăzi nici n-ar fi luate în seamă, considerându-se meschine. Participarea lui don Nicolás, om generos și cumsecade, la gluma aceea nenorocită mă cam mâhnește și mi se pare, de bună seamă, deplasată. Așa cum am mai spus, asemenea glume nu corespundeau caracterului individului, ci al vremurilor. O ființă care ar fi dezaprobat-o atunci trebuia să fie într-adevăr superioară, ca Laura. În ceea ce mă privește, mărturisesc că mă număram printre spectatorii care făceau haz.

Cert e că zeflemeaua, gluma sau ce-o fi fost, se întoarse chiar împotriva lui Don Nicolás. La început într-un fel hazliu, apoi, nu.

Trebuie să recunosc că, în consensul de care vorbeam, a mai existat o excepție. Într-adevăr, ofițerul Baroffio a spus:

— Întrucât acum avem parte nu numai de potop, ci și de hoți, mă duc tot timpul la câmp, să-i bag în sperieți pe ticăloșii ăștia.

Făcu o pauză și, îndată, i se adresă lui Lartigue, pe un ton mai însuflețit:

— Într-una din zilele următoare dau o raită pe la moșia lui Bruno și, dacă văd tigrul, vă trimit vorbă, să veniți pentru a încerca împreună să-i răpunem. Ce ziceți?

Era limpede că voia să-l ferească de cursa pe care i-o întindeau ceilalți. Totuși, unii au pus intervenția lui Baroffio pe seama unui presupus simțământ răuvoitor față de Verona. E drept că până și prin locuri ca ale noastre, unde toată lumea e prietenoasă, fricțiunile, ca să nu spun certurile, dintre poliție și opoziție sunt inevitabile.

Victimele însă nu se lasă salvate. Lartigue îl întrebă pe Verona:

— Și ca să-ți petreci noaptea la moșia asta trebuie să-i ceri voie domnului Bruno?

Cineva comentă cu haz:

— Dac-o mai trăi, câți ani o avea?

— O sută pe puțin, răspunse Jara.

— Era uns cu toate alifiile, cum se zice, remarcă don Nicolás. Era pus pe tot soiul de înşelăciuni şi clevetiri. Dispăru fără urmă cam prin 1908.

Baroffio precizează:

— A lăsat în schimb un morman de procese pe la tribunalele din Azul. Nici acum nu se ştie cine-i proprietarul pământului.

— Bruno era un om cunoscut prin partea locului, explică don Nicolás.

— Sunt sigur, spuse Basilio, că domnul Lartigue a auzit acasă vorbindu-se de el.

— Avea cei mai buni cai de curse din Pardo. E drept, cu coada tunsă, zise Osán.

— Mi se pare că-l şi văd în faţa ochilor, spuse don Nicolás. Elegant, cu vestă de fantezie şi jucându-se cu biciuşca. Din când în când îşi permitea câte un gest de pomină, fiindcă-i plăcea să se vorbească despre el. Jucător şi certăreţ, pus mereu pe scandal şi mulieratic, era de fapt un vecin incomod.

La scurt timp după discuţia asta, într-o după-amiază când don Nicolás lucra în birou la el acasă, Laura întredeschise uşa pentru a-i şopti, puţin îngrijorată şi zâmbitoare:

— Pun prinsoare că nu ghiceşti cine a venit în vizită!

Don Nicolás nu ghici. Era inginerul care, cu mult înainte de a lua loc pentru a gusta lichiorul şi prăjiturile aduse de Laura, pe o tavă aurită, prinse să vorbească fără cap şi coadă. Îi dădea zor, bineînţeles, cu ideea lui fixă:

— Am venit din pricina îndoielii care mă încearcă în legătură cu tigrul. Poate că dumneavoastră socotiţi că-i o manie, dar eu n-o să-mi găsesc liniştea până n-o să aflu dacă tigrul există sau nu. Ar fi grozav să existe. Desigur, un om cu formaţie modernă, ca mine, tinde să fie sceptic.

Pe don Nicolás îl deranja din cale-afară obiceiul acesta prost, atât de răspândit printre tinerii care vin de la oraş, şi care tocmai

de aceea ar trebui să aibă altă educaţie, de a intra direct în subiect. Răspunsul lui a fost o adevărată lecţie:

— Înainte de a ne adânci în discuţia despre ceea ce ne preocupă, de ce să nu onorăm ce e pe tăviţa asta?

I se părea nepotrivit să accepte bunătăţile servite de soţia lui fără a le lăuda şi fără a-i mulţumi cum se cuvine.

Se vedea limpede că tânărul Lartigue îşi înfrâna nerăbdarea, în vreme ce-l înfundau cu fursecuri, siropuri şi dulceaţă. A fost, în sfârşit, în stare să rostească doar câteva cuvinte care-l descumpăniră pe stăpânul casei. Îl ruga să-l însoţească în expediţia la moşia lui Bruno!

Don Nicolás abia se abţinu să nu-l întrebe cum de îşi putea închipui că un bărbat în toată firea s-ar fi pretat la circul ăsta cu statul la pândă să vadă dacă nu-s tigri în zonă; dar înţelese la timp că întrebarea presupunea şi acceptarea faptului că el, la rândul lui, îi făcuse o propunere caraghioasă, aşa încât îşi înghiţi cuvintele ce-i stăteau pe limbă şi, fără altă legătură, cugetă că tinerilor le şade poate mai bine ceea ce nu-i prinde pe cei mai în vârstă şi că tinereţea e cutezătoare.

— Dar dumneavoastră, domnule, nu credeţi c-ar fi într-adevăr primejdios?

— Indiferent dacă primejdia e adevărată sau nu, cert e că cine înnoptează acolo trebuie să se înarmeze cu curaj.

— Din cauza tigrului?

— În primul rând, din cauza tigrului. Pădurea e pe alocuri deasă şi, în prelungirea ei, înspre lac, e un teren năpădit de ierburi. Acolo sunt ascunzători din belşug şi e mai bine să nu dai peste tigru. E un animal viclean, care în orice clipă te poate lua prin surprindere. În al doilea rând, trebuie să te înarmezi cu curaj...

— Soţia dumneavoastră îmi spunea că, noaptea, de la conacul acela părăsit, se aud zgomote.

Verona îl privi întrebător. Apoi zise:

— Nu v-a mint soţia mea...

— Fantome?

— Poate e doar un simplu vagabond care nu vrea altceva decât să fie lăsat în pace. Un biet hoinar care, pentru a-şi apăra refugiul, n-o să pregete să vă dea cu o bâtă în cap şi să vă trimită pe lumea cealaltă, dacă nu luaţi aminte.

Lămuririle înteţeau în mod vădit curiozitatea inginerului şi-l determinară să petreacă un sfârşit de săptămână, cât mai curând, la moşia lui Bruno. Cât despre don Nicolás, se distra, de la începutul conversaţiei, ca motanul cu şoarecele. Credeţi-mă însă că, de câteva ori, a rămas cam cu buzele umflate. Toate încercările sale de a refuza să participe la expediţie se ciocniră de insistenţa inginerului, care repeta, cu variaţii neînsemnate, cuvintele: „Dar dumneavoastră, domnule, mă veţi însoţi?" Lucrurile se înrăutăţiră când Laura, în general atât de rezervată, îşi sperie bărbatul spunând:

— Tu şi cu mine îl însoţim.

Aşa cum auziţi, „îl însoţim".

Sosi clipa despărţirii şi se îndreptară către stâlpul unde era legat calul lui Lartigue.

Îndată ce rămaseră singuri, don Nicolás se uită înspre sud şi comentă:

— Din fericire o să plouă în continuare.

— Ce rău eşti, spuse Laura. Numai ca să nu te duci împreună cu el doreşti să plouă mai departe. Dacă nu voiai să-l însoţeşti, de ce l-ai îmboldit să se ducă?

— Ce crezi c-o să păţească tânărul ăsta? O să stea două sau trei zile la pândă din pricina unui tigru care nu există.

— Şi nopţile respective. Nu crezi că e posibil ca cineva pus pe glume, căci astfel de oameni sunt nelipsiţi, să-i tragă o sperietură? Să nu se întâmple cumva vreo nenorocire.

— Mi se pare că exagerezi, Laura.

Aşa i se părea, dar se înşela.

— Toată povestea asta e o copilărie, Nicolás, îl dojeni ea. O copilărie vrednică de dispreţ.

Pe când se întorceau spre casă el îi făgădui că, la următoarea întâlnire cu tânărul, se va strădui să-l facă să se răzgândească. Socoti probabil că făgăduiala merita un premiu, căci întrebă:

— Şi noi doi ne ducem sâmbătă seara la cinema? În Las Flores rulează *Întoarcerea lui Frank James*.

Laura acceptă binevoitoare propunerea, deşi în realitate nu prea era amatoare de filme cu *cowboys*.

Într-o miercuri, în pofida ploii, Lartigue se înfiinţă iar la *Pacífica*. În zadar argumentă don Nicolás. Încercările de a-l hotărî să-şi schimbe gândul nu făceau altceva decât să-l îmboldească mai tare. Aşa înţelese pesemne Laura, care declară („ca să pună lucrurile la punct", cum avea să explice mai târziu):

— Mergem toţi trei.

— Când? întrebă Lartigue.

Nu cădeau de acord asupra zilei. De data asta don Nicolás puse lucrurile la punct, spunând:

— Mâine.

— Să-mi iau puşca?

— Dacă vrei. Cred c-ar fi bine; eu o să iau un Winchester şi o armă de vânătoare pentru Laura. Te aşteptăm după ce ne facem siesta.

Inginerul plecă foarte curând, poate pentru a nu le da răgaz soţilor Verona să se răzgândească.

Rămânând singuri, don Nicolás spuse:

— O să vezi că o să ne apuce sâmbăta tot acolo.

— Cu siguranţă.

— Dar tu şi cu mine avem de făcut ceva.

— Să mergem la cinema? Ce copil eşti! răspunse Laura, plină de duioşie.

Bineînţeles că a doua zi inginerul se lăsă aşteptat, ceea ce-i stârni lui don Nicolás o diatribă împotriva „acestui tineret crescut în răsfăţ".

Pentru a-şi trece timpul, se duseră la şopron să vadă dacă argatul ataşase vagonetul. Era frig; începuse să burniţeze. După ce privi spre cer, don Nicolás zise cu năduf:

— Partea proastă e că o să se lumineze.

Adăugă apoi că adevărata faptă copilărească era excursia pe care aveau s-o facă după-amiază.

Vagonetul, cu caii înhămaţi, aştepta lângă stâlpul unde erau legate animalele.

— Dacă ne amestecăm într-o treabă copilărească, zise Laura, ca şi când ar reflecta cu glas tare, cel mai bine e s-o luăm în glumă şi să nu ne amărâm.

— O să mă port frumos, făgădui Verona, zâmbind. Nu merit un asemenea noroc.

— Ce noroc?

Spuse atunci nişte cuvinte pe care ea n-avea să le uite:

— Cu tine alături, ce-mi mai pasă de ce o să facă sau n-o să facă un tinerel ca Lartigue?

Când tinerelul sosi în sfârşit, don Nicolás îl ajută să încarce în vagonet scaune, mese, paturi pliante, pături şi câţiva saci, unii cu alimente, alţii cu oale şi crătiţi, farfurii şi tacâmuri, cele două arme de vânătoare şi Winchesterul.

Din clipa în care don Nicolás izbuti să-şi alunge enervarea firească împotriva tânărului inginer, se distră grozav şi-i făcu şi pe ceilalţi să se simtă bine. Se aşezară toţi trei pe capră, biciul plesni în văzduh şi o porniră pe făgaşul de pe câmpia întinsă, în după-amiaza rece de toamnă, spre ascunzătoarea tigrului, unde-i aştepta aventura şi nenorocirea.

Trecură pe lângă un zăplaz de la ferma lui Perdito, străbătură un câmp al familiei Constancio, când, pe neaşteptate, o vulpe ţâşni printre ierburi.

— Era vulpe sau câine? întrebă Lartigue.

— Vulpe, răspunse don Nicolás.

— Credeam că n-au mai rămas prin părţile astea.

— N-au mai rămas o vreme; dar tinerii s-au dus în capitală, satele s-au golit și animalele sălbatice s-au întors.

— Ce animale?

— Să nu te sperii dacă dai de vulpi, râși, ba chiar și de câte o nevăstuică.

— Bag de seamă că n-ați pomenit tigrul.

Inginerul adăugă, pe jumătate în glumă că, după cum se părea, trăiau pe meleaguri tot atât de vitrege și primejdioase cum „fuseseră pe vremuri, când acolo era pustietate".

Drumul a fost lung și-au avut timp să discute despre tot felul de lucruri. Vorbiră așadar de Bruno, de caii lui de curse, de procese, de vestele de fantezie și de renumele-i de potlogar și scandalagiu.

Când mai aveau doar puțin până să ajungă, Verona și Lartigue își amintiră de un film de *cowboys* pe care-l văzuseră la cinema în La Plata și, respectiv, Buenos Aires. Uitaseră cum se numea, dar nu și o scenă de la un bar cu ușă batantă. Erau siguri că eroina fugea cu cineva, călare, după ce se încinsese o bătaie de pomină între patronul barului, care avea o vestă foarte elegantă, cu desene brodate, și un client care purta ascuns în tureacul cizmei, sub pantalon, un pumnal scurt.

— Cu cine a fugit fata? întrebă Laura.

— Cu cine să fugă? replică don Nicolás. Cu eroul.

— Eroul femeilor, remarcă Laura, nu-i totdeauna și eroul bărbaților.

Lartigue răspunse:

— Un mare adevăr. Dar nu uitați, doamnă, că în filme eroul e unul și același.

Lartigue zări o pădure întinsă. Întrebă, îmboldit de o presimțire:

— Aici e?

— Aici, răspunse Verona.

Văzută de aproape, pădurea cuprindea, pe lângă nelipsiții eucalipți, tamarinzi, plopi și sălcii și o mare varietate de pomi fructiferi, ierburi înmiresmate, stufăriș și tufe de gărdurariță. Conacul era mare, în formă de pătrat; pe acoperișul întins, ușor înclinat într-o singură parte, se vedeau țigle sparte.

Îndată ce se opriră, Lartigue dădu să descarce vagonetul. Verona îl domoli:

— Nu te grăbi tinere. Mai întâi trebuie să ne lămurim pe deplin dacă putem dormi înăuntru sau dacă nu-i mai bine să facem cale întoarsă.

Cercetară casa. Laura și Lartigue găseau mereu motive să izbucnească în exclamații de admirație. Verona clătină din cap și comentă:

— Starea în care se află casa e proastă. Practic n-au mai rămas nici uși, nici ferestre.

— În schimb, se grăbi să răspundă Lartigue, avem pereții și acoperișul.

— Am adus din fericire un braț de ponchouri, zise Laura.

În depărtare se auzi roata morii.

— Moara merge? întrebă Lartigue.

— Vecinii o repară când au nevoie. Apa e foarte bună.

Ajutată de Lartigue, Laura începu să curețe încăperile. Deși nu făcea nimic, Verona fu cuprins de o oboseală neașteptată și ieși afară, ca și cum ar vrea să se ducă mai departe de casă. Își aminti că zilele acestea Laura îi spusese (dar în legătură cu ce oare?): „Ce copil ești!" și se gândi: „Ne purtăm ca niște copii, unii mai mult, alții mai puțin. Nici chiar Laura mea nu face excepție: acum se joacă de-a dereticatul, cu junele Lartigue, fără să ia aminte că e o hardughie nenorocită."

Adâncit în cugetare străbătu pădurea, până când se trezi deodată în câmp deschis și apoi la malul lacului. Își dădu seama cu neplăcere că nu-și luase Winchesterul. „Dacă se ivește tigrul, nu-mi rămâne altceva de făcut decât să stau cu brațele încrucișate

și să-l las să plece." Cumpăni pe îndelete: „Se pare că mi-a venit rândul să mă prind și eu în jocul de-a tigrul." Lacul era întins, cu multă trestie și puzderie de păsări. Privi o clipă apa, sau stătu la mal ca și cum ar privi-o, îngândurat, nemulțumit și melancolic.

La întoarcere îl aștepta o surpriză. Pe dinăuntru casa părea cu totul alta. Curățiseră podelele și pereții; smulseseră buruienile; atârnaseră ponchouri ca să astupe deschizăturile.

— Aici e sufrageria, zise Laura. Să-ți arăt și dormitoarele.

— Ăsta-i al nostru, spuse Verona.

— Cum ți se pare?

— Îți vine să rămâi aici pentru totdeauna.

— Să v-arăt și camera mea, zise Lartigue.

Pe o măsuță lângă pat Verona văzu faimosul caiet marca Bachiller, unde tânărul își însemna visele. A fost cel dintâi lucru pe care-l văzu.

Laura îi trimise după vreascuri. Când le aduseră, îi rugă să meargă să mai dea o raită.

— Nu vă fie cu supărare, dar, când femeia are de trebăluit la bucătărie, bărbatul deranjează, explică.

Gândindu-se nu atât încotro s-o apuce, cât mai cu seamă să ocolească bălțile, se adânciră în stufăriș, în zona cea mai joasă.

— Spuneți-mi drept, îl rugă inginerul. După părerea dumneavoastră, există sau nu tigrul?

— Suntem aici ca să aflăm adevărul, așa încât să așteptăm liniștiți. În vremea asta să considerăm că tigrul există. Din prudență, mă înțelegi, ca să ne ferim de sperieturi și nenorociri.

Deschizându-și drum cu mâinile, înaintau printre trestii. Inginerul comentă:

— Într-un desiș ca ăsta, se poate ascunde oriunde un tigru. Un tigru la pândă.

— Așa zic și eu. Din păcate n-am luat cu noi un câine.

— Dacă e vreun tigru, câinele îl descoperă...

Don Nicolás vorbi alene:

— Cu mult înaintea noastră.

Inginerul râse nervos și-l întrerupse:

— Noi o să-l descoperim abia atunci când o să ne muște de beregată.

Don Nicolás remarcă:

— Și eu zic la fel. Pe deasupra, un câine te ajută în luptă. Dar să fie clar că în excursia asta sunt și alte primejdii, pe lângă tigru.

— Mi-ați mai spus că în conacul dărăpănat trăiește poate vreun vagabond.

— În schimb, nu ți-am vorbit de primejdia de a ne împușca între noi.

— De ce să ne împușcăm?

— N-am fi primii. Închipuiește-ți că dumneata o iei la dreapta, iar eu la stânga. Din senin, văd ceva care se mișcă printre ierburi. Ochesc și trag. Nu-i tigrul, ești dumneata. Nenorociri de soiul ăsta s-au întâmplat și se vor mai întâmpla. Ca să ne ferim, îmi îngădui să-ți amintesc o regulă foarte importantă: să nu purtăm armă când nu suntem împreună. Ținem seama de ea?

— Cum doriți dumneavoastră.

— Nu ești prea convins. Nimeni nu crede în nenorociri până nu se întâmplă una.

— N-o să se întâmple, don Nicolás.

— Dar ești de acord ca niciunul dintre noi să nu ne luăm pușca, dacă nu ieșim împreună?

— De acord, don Nicolás. Deocamdată am plecat amândoi și nu ne-am luat puștile.

— Asta-i o imprudență, crede-mă.

Obosiră de atâta mers prin pădure, își înfrânară foamea și așteptară. Mai târziu, Laura îi răsplăti cu mâncarea: la început o supă hrănitoare, apoi o găină nemaipomenită, încununarea întregii mese fiind crema de zahăr ars. Mâncarea bună, stropită cu vin din belșug, departe de a le face somn, înviora atmosfera prietenească și conversația.

Inginerul și Laura cerură mai multe date despre Bruno. Verona le spuse stăruitor că era violent și egoist.

— Pe proprii lui frați îi trata cu multă asprime, lămuri. Niciodată n-a dat dovadă de acea afecțiune pentru cei de un sânge cu el, care e firească și spontană la cei mai mulți dintre muritori. L-aș descrie ca pe un tip de modă veche, împotrivindu-se hotărât schimbării și progresului. Mi-l amintesc foarte bine: se pieptăna dându-se cu o cu briliantină cu parfum de violete, care-i făcea părul lucios, ba chiar unsuros, amănunt ce sărea în ochi la prima privire pe care i-o aruncai, mai cu seamă șuvița ondulată ce-i cădea mereu pe frunte. Purta mustăți lungi pe care, după cum spuneau „gurile rele", le netezea dimineața ungându-le și apoi își punea o plasă. Făcea paradă de o anume eleganță excentrică și a fost primul din sat, ca să nu spun singurul, care a adoptat vestă de fantezie.

Laura întrebă:

— Dar nu era laș?

— Aici voiam să ajung: au fost unii care, împinși de o îndreptățită indignare, au vrut să-l pună cu botul pe labe, descoperind atunci alarmați că era nu numai potlogar și calic, ci și viteaz și, poate, mai dispus decât ei înșiși să meargă până-n pânzele albe.

De la acest specimen curios de moșier de modă veche, conversația se îndreptă asupra progresului, în țara noastră și în general, și asupra meritelor relative ale progresului și ale tradiției. Amândoi bărbații dovediră că știu să discute cu elocință, în cunoștință de cauză și chiar cu ingeniozitate. Poate că erau animați de o dorință tainică de a o impresiona pe Laura. Lartigue vorbi despre „conservatorismul modern" și Verona declară că, în noaptea aceea, acolo, în conacul dărăpănat, era reprezentat cum se cuvine, în totalitate, „spectrul politic al țării".

În zori ascultară, în sfârșit, de îndemnurile Laurei și se duseră la culcare. Erau obosiți, dar mulțumiți de ei înșiși, de polemică și chiar de rivalul pe care soarta i l-a scos în cale fiecăruia.

Sâmbătă, pe când Laura pregătea prânzul, bărbații ajunseră până la malul lacului. Amândoi își luaseră puștile.

— Ați auzit? întrebă Lartigue.

— Ce?

— Cum ce? Un răget, nu vi s-a părut?

Stoluri de păsări își luaseră zborul.

— Încep să îmbătrânesc pesemne, comentă Verona cu neplăcere. Doctorul spune că unii bătrâni n-aud bine.

În cursul zilei se repetară cutreieratul prin pădure în căutarea tigrului, mesele îmbelșugate și conversațiile.

În seara aceea Laura era mai frumoasă ca oricând. Își schimbase pieptănătura, își pusese o rochie pe care soțul nu i-o cunoștea, un colier și o brățărușă de coral. Cât despre bărbați, se lăsară în voia elocinței. Poate că, din dorința de a se făli înaintea Laurei, dovedind fiecare o nepărtinire desăvârșită, sau pur și simplu vrând să fie generoși, ajunseră într-o situație bizară: după ce pledară scurtă vreme pentru propria cauză, fiecare se plasă pe poziția celuilalt, așa încât conservatorul își punea acum nădejdea în transformarea societății și radicalul în respectarea cu strășnicie a tradiției. Văzuți din perspectiva prezentului, cei doi bărbați, discutând inspirat într-o noapte pierdută în trecut și în necuprinsul câmpiei argentiniene, îmi apar ca niște figuri romantice. Cum s-a mai spus, personaje din alte vremuri.

Ascunzându-și căscatul, Laura întrebă:

— De ce nu continuați mâine? Trebuie să dormim.

Își spuseră noapte bună. Lartigue intră la el în cameră; Laura și don Nicolás, într-a lor.

Lartigue mai zăbovi, reamintindu-și argumentele invocate de amândoi, în cursul conversației. În cele din urmă se culcă și stinse lumânarea. După câteva minute căută chibriturile pe bâjbâite, aprinse lumânarea, se sculă, își luă pușca, o puse la îndemână și se întinse din nou în pat. Tigrul în sine nu-l speria, dar lipsa ușilor și ferestrelor făcea ca situația să devină îngrijorătoare.

„E bine că fantoma aia care face zgomot nu ne deranjează." Îi trecu prin cap că nu-i păsa niciun pic de fantoma cu pricina; ceea ce nu i-ar fi fost însă deloc pe plac era posibilitatea ca tigrul să-l trezească brusc, cu o lovitură de labă. Avu o tresărire și, după ce-și veni în fire, își zise: „Nu sunt închipuiri. Nu cred că sunt închipuiri. A fost un răget. De unde o veni? Cine să știe, dar precis că de prin apropiere." Ca primă măsură, puse mâna pe pușcă. Apoi stătu nemișcat, pentru a auzi mai bine, și în cele din urmă se ridică în mare zor. Ieși în fața casei. La lumina lunii, copacii păreau mai mari. Când luna se ascunse printre nori, Lartigue scrută întunericul, îngrijorat. Se duse tiptil până la ponchoul atârnat, care acoperea intrarea în camera alăturată, și șopti:

— N-ați auzit? Întrebă încă o dată: N-ați auzit?

Don Nicolás răspunse:

— N-am auzit nimic.

— Nici doamna?

Don Nicolás răspunse, străduindu-se să coboare vocea, și pe un ton supărat:

— Dacă n-ai trezit-o dumneata, soția mea doarme.

Lartigue renunță să mai întrebe ceva și, mergând cu spatele lipit de perete, se întoarse la el în cameră. Se gândi atunci că Verona a avut dreptate când sosiseră: nu trebuia să fi rămas. „Ar fi trebuit să ne întoarcem chiar joi: lipsa ușilor și a ferestrelor nu-ți dă nicio liniște. Bine măcar că o să-mi treacă cheful să mai văd tigrul."

Neștiind ce să facă, se trânti imediat în pat. Prevăzu că n-o să închidă ochii toată noaptea, căci ideea de a se pomeni, când avea să-i deschidă, cu fiara, îi alungă somnul. Nu voia în ruptul capului să-l ia prin surprindere. Atent la zgomotele nopții, se străduia să nu le confunde între ele, pentru a le desluși pe cele făcute de tigru când s-ar apropia. Își imagină totalitatea zgomotelor precum frunzișul unei coroane de salcie, și pe fiecare în parte, ca o ramură cu frunzele ei. A urmări cu vederea ramurile în parte era

tot mai greu, pentru că briza le înfiora și le făcea să se împletească. Inginerul se cufundă în somn.

Visă tigrul. Bineînțeles că tigrul, cum se întâmplă în vise, nu era chiar tigru, nici casa nu era întocmai cea în care se aflau; în vis putea vedea, din camera lui, spectaculosul salt al tigrului în dormitorul lui Verona și al soției sale. Prin câteva amănunte, scena părea ca dintr-un film de *cowboys*.

Pe neașteptate, își aminti cum era de fapt casa. Deduse anevoie că din camera lui nu era cu putință să aibă o astfel de viziune. Înțelese că visa și se deșteptă. Explică mai târziu că visul i se păru extrem de important și, întrucât avea obiceiul să-și noteze visele îndată ce se trezea, aprinse lumina, căută caietul și se așternu la scris.

Crezu că vântul se mai domolise, fiindcă acum se auzea numai la răstimpuri un foșnet ușor de frunze; și atunci când nu-l auzea, nu se auzea nimic, sau poate ar fi fost cel mai potrivit să spună: Auzea o liniște adâncă. În felurite chipuri, liniștea îi atrase atenția: ca ceva straniu; ca un indiciu că se petrecea ceva neobișnuit; ca proiecția exterioară a unui sentiment subiectiv, o presimțire, poate. Toate acestea l-au făcut să simtă o anumită spaimă, ce-i servi drept pretext să se scoale; așa-i cereau nervii încordați la maximum. Își puse scurta, ieși afară, se duse la intrarea în camera cealaltă, încercând să-și dea seama ce se petrecea.

Îi trecură atunci prin minte niște cuvinte oarecum absurde; spuse, sau gândi: „Liniștea e aici înăuntru." Într-adevăr, nu se auzeau nici șoaptele răsuflării. Avu o presimțire îngrozitoare: „I-a omorât pe amândoi!" Se rușină imediat. „Cel omorât o să fiu eu. Verona o să-mi facă de petrecanie dacă-l trezesc pentru asemenea prostii!" Se întoarse în camera lui.

Se culcă, dar nu mai stinse lumânarea. Își zise că mai era puțin până în zori și că lumina zilei avea să împrăștie toată nebunia aceea care-i făcea praf nervii. Ce era mai groaznic era liniștea din

casă. Noaptea trecută auzea atât de limpede sforăitul lui Verona încât s-a temut c-o să facă insomnie. „Dacă l-aş auzi şi acum", se gândi, „cât de liniştit aş adormi!" Eu cred că dorinţa stăruitoare de a adormi e ca să scăpăm de noapte. Niciodată nu ne trece spaima de ea.

Când se auzi un foc de armă (nu prea departe, în pădure), Lartigue pricepu că nu mai avea stare în camera aceea. Îşi luă scurta, ieşi afară şi se apropie iar de camera vecină. Îşi încordă auzul: aceeaşi linişte. Cu mare băgare de seamă dădu puţin ponchoul la o parte. Îşi luă inima în dinţi şi intră. I-a fost deajuns să scapere un chibrit ca să vadă că acolo nu era nimeni. Aprinse o lumânare şi cercetă grăbit încăperea. Îngăimă: „Nu se vede vreo urmă de sânge. Nici Winchesterul!"

Răsună un al doilea foc de armă. Îşi aduse aminte atunci de puşcă şi se duse după ea. Îi veni în cap că făgăduiră să nu-şi ia arma când iese fiecare singur. Se gândi în schimb că însuşi Verona nu respectase înţelegerea şi că a umbla neînarmat pe o noapte ca aceea ar putea fi o imprudenţă de neiertat.

Avea să se îndrepte spre locul de unde auzise ultima oară împuşcătura. „Nu sunt sigur", îşi zise şi, după ce şovăi o clipă, exclamă: „A fost din stufăriş!" La început o luă la goană, apoi încetini pasul, căci îi trecu prin minte: „Să nu cumva să mă întâmpine cu gloanţe." Deodată se pomeni într-un hăţiş de ierburi cu spini care-l înţepau. Cu faţa în flăcări, făcu cale-ntoarsă, fără să nimerească, aşa cum avea de gând, înapoi în casă, ci în stufăriş. Crezu că s-a rătăcit fără scăpare. Răsună o împuşcătură. Cu bucuria că în sfârşit o putea lua într-o direcţie sigură, o rupse la fugă, alunecă şi căzu într-o băltoacă. Se ridică, ud leoarcă şi plin de noroi, trecu peste gardul de sârmă, printre buruieni, ca să iasă din pădure şi se trezi într-un şanţ, la marginea drumului. Deşi începuse să se lumineze, nu-l văzu imediat pe Verona, care stătea foarte aproape, pe o ridicătură a şanţului, cu faţa în mâini.

— Ce se întâmplă, don Nicolás?

— Vezi și dumneata.

— Și soția?

— A luat-o cu el, prietene, a luat-o cu el. Când m-am dezmeticit se făcuseră nevăzuți.

— Cine a luat-o?

— Îmi vine să mor; n-am reacționat imediat, fiindcă am fost sigur că-i un vis. Nici acum nu-mi vine să cred că nu visez.

— De ce nu m-ați strigat? Amândoi l-am fi prins.

— Mi-au luat-o înainte, așa că n-am zăbovit nicio clipă. Dar te-am chemat. Te-am chemat cum am putut. N-ai auzit împușcăturile? Dacă eram amândoi nu s-ar fi întâmplat așa ceva.

— Cercetăm pădurea?

— E în zadar. La ora asta poți fi sigur c-au ajuns departe. Ca să știm încotro au apucat-o, ar trebui să le căutăm urmele. Dar n-avem timp. Acum au ajuns probabil de partea cealaltă a râului, în Rauch, în Real Audiencia, cine poate ști.

— Dacă mă așteptați o clipă, urc la moară.

— Vin și eu.

Câmpia, văzută de sus, părea desenată în chip de dreptunghiuri mari, trasate de împrejmuirile de sârmă, cu lacurile ca oglinda, cu pădurile din jurul fermelor de un verde-închis, iar cele din depărtare albastre ca niște insule împrăștiate pe imensitatea șesului. Oricât de mult scrutară peisajul, nu-i văzură pe fugari. Deodată, descoperiră în zare un punct care se mișca.

— Ei sunt! strigă surescitat Lartigue.

— Nu cred. Oricine ar fi, vine încoace.

Lartigue întrebă:

— De unde știți?

— Acum punctul se vede mai mare.

Verona mai adăugă că era un bărbat călare, la pas sau la galop. Venea pe drumul unde stătuseră ei de vorbă, cu puțin timp în urmă. Zăriră mai întâi uniforma cenușie și curând putură ghici cine era.

— Baroffio, zise Verona. Cercetând câmpia.

— Așa cum a promis, adăugă Lartigue.

Coborâră să stea de vorbă cu el.

Verona era pesemne foarte înfierbântat, căci Baroffio îl întrebă îndată:

— Ce se întâmplă, don Nicolás?

Exact aceeași întrebare pe care i-o făcuse și Lartigue.

— Am rămas fără soție, Baroffio. Așa cum auzi.

— Cine a făcut-o?

— Mi se pare că visez. Dar este așa.

— Nimeni nu poate scăpa de ce i-e scris. Cine a fost?

— Tigrul, Baroffio.

— Nu se poate.

— L-am văzut cu ochii mei.

— Povestiți-mi cum s-a întâmplat.

— Dormeam amândoi. Sau cel puțin pot să te asigur că eu dormeam. Mă trezi un răget puternic și am văzut tigrul intrând pe fereastră. Înainte să apuc Winchesterul, îmi luase soția.

— Și eu am auzit focuri de armă, precizâ Baroffio. Le-am auzit perfect.

Lartigue răspunse:

— Împușcături în aer.

— M-am repezit înspre pădure pe urmele lor. I-am mai zărit o dată, într-un luminiș. Bruno o trăgea de mână, explică don Nicolás.

— Ați spus Bruno?

— Așa am spus. La lumina lunii i-am putut vedea deslușit vesta de fantezie.

— Și nu l-ați ochit? întrebă Baroffio.

— L-am ochit, dar nu l-am nimerit.

— E de necrezut.

— Nu-i numai asta. Când am ajuns în luminiș, dispăruseră.

— Erați singur, nu-i așa?

Lartigue răspunse:

— Eram împreună.

Verona se uită la el, gata să-i spună ceva. Ofițerul întrebă:

— Trebuie să înțeleg că dumneavoastră amândoi, în tot timpul cât i-ați urmărit, nu v-ați despărțit nicio clipă?

— Puștile noastre o dovedesc, răspunse Lartigue. Convenisem să nu purtăm arma când nu eram împreună.

— De ce ați tras în aer?

Și de data asta răspunse Lartigue:

— Ca s-o încurajăm pe doamna. Să știe că suntem pe urmele lor. Că n-o părăsiserăm.

— O ultimă întrebare, neînsemnată, desigur: de ce inginerul e, cum s-ar spune, într-un hal fără hal, iar dumneavoastră, don Nicolás, n-aveți niciun strop de noroi?

— Asta vă arată ce diferență e între un om nepriceput în a recunoaște zona și unul iscusit, răspunse Lartigue.

— În vreme ce dumneavoastră stați de vorbă, se plânse Verona, tigrul o duce mai departe pe Laura. La ora asta pot fi la capătul lumii.

— Aveți cai?

— De tracțiune, vă dați seama! Cei de la vagonet.

Ofițerul decretă:

— Mă duc să văd dacă pot strânge niște vecini, să-mi dea o mână de ajutor. Fiind mai mulți, poate reușim.

Nu s-a aflat nimic despre fugari. Un corp de pază, adus din Las Flores sau din Azul, ba chiar, după unii, din La Plata, cercetă conacul și pădurea fără alt rezultat decât acela că, într-un luminiș, găsiră o brățară de coral. Dat fiind că declarațiile lui Verona fuseseră întărite de cele ale lui Lartigue, în scurtă vreme cazul a fost clasat.

Înainte de a se întâmpla însă așa, Verona se duse să-l vadă pe inginer. Ajuns în biroul fermei, cu ușile închise, îl anunță:

— Cu voia dumitale o să-ţi fac o întrebare care nu-mi dă pace de la discuţia noastră cu Baroffio, în pădurea de lângă conac. Nu mi-o lua în nume de rău, dar de ce l-ai minţit pe Baroffio?

Lartigue răspunse pe loc:

— Pentru că dumneavoastră spuneaţi adevărul şi pentru că mi s-a părut că Baroffio n-o să vă creadă.

— De ce să nu mă creadă ofiţerul?

— Deoarece spusele dumneavoastră erau destul de ciudate.

— Şi mie mi s-a părut ciudat, dar nu din prima clipă, ci mai apoi, când am stat şi am reflectat. Nu pricep însă de ce ai crezut că spuneam adevărul?

— Pentru că aţi spus c-aţi văzut tigrul intrând pe fereastră. Şi c-a luat-o pe doamna.

— Aşa a fost.

— Şi că era Bruno. Că avea vesta aceea.

— În vreme ce povesteam, nu mi s-a mai părut ciudat, nu mi s-a părut ciudat că tigrul era bătrânul Bruno.

— Dumneavoastră aţi spus ce-aţi văzut.

— De unde ştii?

— V-amintiţi că v-am vorbit de un caiet?

— Marca Bachiller? Nu ştiu de ce mi-a sărit în ochi caietul ăsta când am intrat în camera dumitale, în ziua sosirii noastre la conac. Nemaipomenit cum a reuşit Laura să aranjeze camerele într-o clipă! Ce talent să faci ordine într-o asemenea casă!

— Acum, domnule, faceţi-mi hatârul să citiţi un paragraf din caiet. Mă aşteptaţi o clipă? Îl am în dormitor.

În cele din urmă Verona citi:

„Pe fereastră intră furişându-se tigrul. Când mi-am venit în fire din sperietură, l-am văzut plecând cu Laura. O luase de talie. Înfăţişarea lui corespundea descrierii pe care ne-o făcuse don Nicolás. Bruno era un bărbat înalt, cu trăsături regulate, cu privire respingătoare, căci oglindea răutate, şi care mi-a amintit de ticăloşii din filmele de *cowboys*. Am observat că purta una

dintre faimoasele veste de fantezie, cu o broderie cu rămurele de laur."

După un răstimp, don Nicolás spuse:

— Aş vrea să ştiu cum ai reuşit să vezi cele întâmplate fără să fii în cameră. Fiindcă nu erai în cameră.

— Pentru că a fost un vis, domnule.

— Aici te înşeli. Eu am văzut totul cu ochii mei, eram la fel de treaz cum sunt acum.

— În vis, fără ca acela care visează să se minuneze, un tigru se poate preface deodată într-o fiinţă omenească.

— Un vis, domnule inginer, poate fi unul dintre foarte puţinele lucruri pe care le putem considera doar ale noastre, ale fiecăruia. N-am auzit până acum de vise împărtăşite. Nici măcar cu Laura n-am avut aceleaşi vise, şi doar ea era însăşi viaţa mea. Aşa încât, te rog mult, nu-mi mai spune aşa ceva. Şi acum, că am lămurit şi asta, o să-ţi fac o ultimă întrebare, întrucât dumneata ai văzut cum s-au petrecut faptele. Tigrul, sau Bruno, cum o ducea? O târa?

— Nu, într-adevăr, domnule.

— Vorbeşte-mi deschis.

— Aţi citit în caiet: o luase de talie. Nu vreau să vă jignesc.

— De ce să mă jigneşti?

— Nu ştiu... Cum dumneavoastră aţi spus că o târa...

— În primul moment, din amor propriu, căci nu-mi măsurasem încă durerea.

— Nu vreau s-o răscolesc iar.

— Dimpotrivă, cuvintele dumitale îmi dau o speranţă. Când l-ai minţit pe Baroffio, am bănuit că ştiai. Acum sunt sigur: ştii c-am spus adevărul. Asta dovedeşte că n-am visat. Mai dovedeşte şi că n-a fost vorba de o crimă, nici de morţi. Laura a plecat.

— Aşa se pare.

— Cum a plecat, se poate întoarce.

Se deschide o ușă

ALMEYDA ÎȘI PUSE COSTUMUL ALBASTRU, ca și cum ar fi ieșit în oraș. În fața oglinzii își înnodă fără cusur cravata pentru ocazii festive, ba încă îi mai și adăugă luxul unui ac în formă de potcoavă aducătoare de noroc, cu pietricele verzi, având o valoare pur sentimentală. În lumina zilei de iarnă, învăluitoarele frunze de iederă ale ramei aurite imprimau o adâncime tainică și tristă ovalului de cristal care-l reflecta. „Așa o să arăt — șopti — în vreo fotografie, în dormitor la Carmen. Pe consolă, între portretul ei, cu șalul de Manila, și poza nepoțelului în pielea goală pe o pernă."

Auzi foșnet de hârtie și văzu apărând, pe sub ușă, o scrisoare împinsă de cineva de afară. „Încă mai pot fi curios?", se întrebă rupând plicul. Era nota de la croitor. „Nimeni nu și-ar amâna sinuciderea ca s-o plătească", își zise.

Se întrebă, de parc-ar fi vrut să-și mai dea o ultimă șansă, privindu-se iar în oglindă, care erau lucrurile ce nu-și pierduseră farmecul, în ochii lui. Dintr-o rapidă trecere în revistă nu reținu decât mirosul de pâine prăjită și tangoul *O noapte de sărbătoare*. Doar două lucruri i se părură insuficiente; din superstiție crezu că trebuia să ajungă la trei. Se străduí să-și amintească, mai întâi la întâmplare, apoi metodic: persoane („Mai bine trec peste capitolul ăsta"); obiceiuri pe care le-a avut vreodată („Cu maniile

astea, cine n-ar ajunge să se sature de el însuși?"); spectacole la teatrele de pe Avenida de Mayo; cluburi de biliard, în centru; mese doar între bărbați, până noaptea târziu, cu discursuri și povești deșucheate, îndeobște într-un restaurant din pasajul din piața Once; vara, popasurile în pădure, în drum spre La Plata; lecturi care l-au pasionat odinioară, cum ar fi povestea cu mașina timpului și alte născociri cu ajutorul cărora vreun călător se aventura spre viitor, care era un univers destul de înspăimântător și melancolic. Unde erau oare cărțile? Acasă la Carmen, probabil, sau pe la vreun nepoțel de-al lui Carmen, căruia ea i le dădea imediat, ca și cum i-ar frige mâinile.

Se cam săturase de căutarea asta zadarnică de lucruri mai mult sau mai puțin atrăgătoare, când își aminti de un camion în formă de urs polar, de la o blănărie, care-l fascinase pe vremea copilăriei. „Am ajuns la trei!", exclamă victorios, dar adăugă foarte curând: „Și ce-i cu asta?" Privindu-se încă în oglindă, întinse mâna pe pipăite în căutarea revolverului. După câteva clipe, urmărind mișcarea cu ochii, observă ziarul pe masă. Mai bine zis, observă anunțul următor (în chenar negru, așa cum apăreau, în ziarele de provincie, pe vremuri, ferparele): *„Sunteți convins că viața v-a încoltit și v-a înfrânt, că totul se năruie în preajmă și că n-aveți o altă scăpare decât sinuciderea? Dacă tot n-aveți nimic de pierdut, de ce nu ne faceți o vizită?"* „Parcă s-ar fi gândit la mine", își zise. „Exact cazul meu."

Fericiți cei care pot scăpa de vini punându-le pe socoteala semenilor; mai curând sau mai târziu se simt alinați. De ce nu vorbea deschis cu Carmen și nu lămurea situația, așa cum îl sfătuia Joaquín, poreclit Stângaciul, cel de la clubul de biliard *Cei 36*? Să lămurească situația!: o ușurare, o oază, o țintă de neatins, un vis cu care e mai bine să nu te amăgești. Libertatea noastră e îngrădită de ceea ce așteaptă de la noi cei din jur. Carmen, cu firea-i iute, voluntară, cu porniri atât de generoase, îl asigurase: „Poți avea încredere în mine", pentru a începe

neîntârziat una dintre acele explicații amănunțite, care păreau incompatibile cu personalitatea-i vioaie, dar care de fapt o întregeau și-i dădeau putere. Carmen, Carmen, pe veci Carmen cea minunată, cu trăsături fine, bine conturate, albă, trandafirie, cu privire sclipitoare, zâmbet triumfător, atât de armonios făcută încât nimănui, niciodată, nu i-a trecut prin cap să-i spună pitică. Dacă el deschidea o ușă, de cealaltă parte se ivea, ațințându-i calea, rapidă ca mișcarea unui evantai, grațioasă ca o păpușă balerină dintr-o cutie muzicală. Carmen, cu ochii aceia care-ți adormeau voința, cu râsul ce stârnea veselie, cu dințișorii desăvârșiți, albi și ascuțiți, mâinile micuțe, cu degete palide și subțirele, terminate cu unghii ca niște gheare. Fără voia lui și-o imagina scuturată de frenetice spirale de dans, în ritmul imprimat de tocul pantofilor, cărora le punea capăt, cu mâinile în sus, printr-un impetuos *Voilà!*

„Timpul aranjează totul!", îi spusese la clubul *Cei 36* Joaquín, cel mai iscusit stângaci, asul postavului verde, prietenul lui de totdeauna, a cărui viață era o mare șmecherie. „Eu n-am norocul ăsta, ori dibăcia lui, dar o am pe Carmen", se gândi și întinse hotărât mâna. În clipa aceea o salvă de tun îl făcu să tresară. Își aminti că în cimitirul Recoleta i se dădea onorul unui militar mort. Ca și cum neașteptata salvă l-ar fi pus în gardă împotriva oricărei spaime, amână gestul cu revolverul până avea să citească încă o dată anunțul. Îl parcurse fără să-și facă iluzii, dar când ajunse la numărul de telefon și la îndemnul „*Sunați-ne chiar acum*" își spuse: „De ce nu? Sunt prea sceptic ca să mă împotrivesc?" și, din simplă curiozitate, ca să vadă dacă în acest impas viața îi propunea o aventură, telefonă. I se răspunse imediat.

— Doriți să fixați o întrevedere? îl întrebă o voce de bărbat, obosită dar senină. Săptămâna asta am toate zilele date..., doar dacă ați putea veni chiar acum...

Poate fiindcă era tulburat înțelese că i se dădea o șansă.

— De putut... pot..., îngăimă.

– Notați.

– Un moment...

– Avenida de Mayo, dictă vocea obosită.

Almeyda scrise cu grijă numărul, etajul.

– Gata!

– Dacă nu vreți să așteptați, nu întârziați, vă rog.

Își luă ceasul, monedele puse în scrumieră, portcheiul dăruit de Carmen, își stropi batista cu colonie și, făcând ordine pe birou, văzu carnetul de cecuri. „Îl iau", se hotărî. „La urma urmelor, n-o să mor fără să plătesc croitorul." Tot avea să se ducă până pe Callao, să ia un taxi, așa încât croitoria îi era în drum.

Portarul îl opri cu o deferență plină de gravitate.

– Domnișoara Carmen, anunță, v-a lăsat un plic. Mă duc să-l caut.

– Mi-l dați mai târziu, când mă întorc.

Ieși în stradă mai înainte ca portarul să apuce să protesteze. Intră în croitorie. Croitorul îl întrebă:

– Vă arăt un material de costum?

– Nu cred că mai am nevoie de costume, îi răspunse. Am venit să plătesc, doar atât. Vă surprinde?

– Nu, domnule, nu mă luați prin surprindere.

Îndată ce ieși în stradă, se eliberă un taxi. Îl luă, dădu adresa și comentă în sinea lui: „Am baftă! Ce prost îmi merge, dacă am noroc numai la taxiuri!"

Dialogă cu șoferul despre anunțurile de prin ziare:

– Ce părere aveți? întrebă Almeyda. Se cuvine oare să le dăm atenție?

– Soția mea le citește mereu și să vedeți ce de lucruri de ocazie găsește. Dacă protestez, spunându-i că ne dau boarfele afară din casă, mă năucește cu o remarcă neașteptată, ca de pildă „cine păstrează, are", și-i dă zor că mulțumită unui anunț mi-a cumpărat centura electrică pe care o port și azi.

Şoferul părea foarte absorbit de ceea ce spunea pentru că, ajungând pe Avenida de Mayo, se arătă surprins că erau maşini pe stradă şi abia evită ciocnirea: un coleg de breaslă, făcându-i loc, intră într-un autobuz. Episodul se sfârşi într-un vacarm de zgomote, mai întâi de fier lovit, apoi de sticlă spartă.

Coborând din maşină, Almeyda simţi că nu-l ţineau picioarele; avea şi de ce: la început, salva în onoarea militarului mort, apoi ciocnirea. Îşi spuse că, de teama zgomotului şi a zdruncinăturilor, nu va avea putere probabil, în după-amiaza aceea, să apese pe trăgaci, dar că, dacă până seara va mai fi viu, o să se întâlnească iar cu Carmen. Pe Avenida de Mayo, la 1200, căutând poarta corespunzătoare numărului pe care şi-l notase pe o hârtie, se pomeni la câţiva paşi de teatrul Avenida. „Ce soartă! Aceleaşi locuri ca totdeauna!" exclamă. „Ar trebui să mă întorc acasă." Dar dacă tot ajunse până acolo, îşi spuse că era mai bine să afle ce îi propunea şarlatanul cu anunţul. În hol, la intrare, simţi un uşor miros neplăcut, ca şi cum portarul ar găti cu formol. Urcă la etajul cinci; citi: *Doctor Edmundo Scotto*, pe o plăcuţă de aramă care i se păru cam funebră; urmă o fată, îmbrăcată ca o infirmieră, până într-un cabinet de consultaţii, cu pereţii acoperiţi de rafturi cu cărţi, unde un bătrânel în halat, aşezat în spatele unui birou pe care erau o puzderie de hârtii şi o tavă cu o ceaşcă de cafea cu lapte şi un mic dejun complet, îi anunţă cu gura plină:

— Vă aşteptam. Sunt doctorul Scotto.

Era mai cu seamă foarte mărunt („Parcă făcut la comandă pentru Carmen", îşi zise Almeyda), dar şi firav şi de o paloare cadaverică.

— Am venit pentru anunţ.

— Iertaţi-mă că nu vă invit să serviţi, se scuză Scotto. Ar trebui să comand o cafea cu lapte la barul din colţ şi întârzie o groază.

Deasupra doctorului, pe peretele din fund, atârna un tablou foarte întunecat ce-l reprezenta pe Caron, cu un pasager în

luntre, sau un gondolier care, pe un canal din Veneția, ducea un bolnav sau poate un mort.

— Am venit pentru anunț, repetă Almeyda.

— Mă iertați dacă mănânc? întrebă doctorul tăind pâinea și înmuind-o în ceașcă. Nu vă recomand cafeaua cu lapte rece! Vorbiți, vă rog, spuneți-mi tot ce se întâmplă cu dumneavoastră.

— Asta ar mai lipsi! răspunse Almeyda, cu o enervare de neînțeles, atâțată, poate, de fragilitatea doctorului. Dumneavoastră dați un anunț, destul de sibilin, să recunoaștem, iar eu vin în fugă la cabinet, cu precizarea că nu-mi fac cea mai mică iluzie, și acum îmi spuneți că eu sunt cel care trebuie să dau explicații!

Doctorul Scotto își șterse cu batista mai întâi mustața muiată în cafeaua cu lapte, apoi fruntea, oftă și, când fu gata să vorbească, observă un cornuleț în cafeaua cu lapte, îl bägă în gură și-l mestecă. În cele din urmă făcu remarca:

— Eu sunt medicul și dumneavoastră sunteți pacientul meu.

— Nu sunt bolnav, și nici pacientul dumneavoastră.

— Înainte de a prescrie tratamentul, medicul îl ascultă pe bolnav.

— În anunțul dumneavoastră ați descris cu destulă precizie, de ce să nu recunosc, situația mea. Ce vreți să vă mai spun?

Doctorul întrebă, alarmat subit:

— N-aveți probleme cu banii?

— Nu, nu-i asta. E vorba de o femeie.

— O femeie? Scotto își recăpătă aplombul. O femeie care nu vă iubește? *La donna è mobile!* Vă rog, domnule, nu-mi abateți atenția cu copilării.

— O femeie care mă iubește.

— Dați-mi voie, o să vă recomand un psihanalist — scrise un nume și o adresă pe carnetul de rețete — pentru ca să nu pierdeți singura șansă de a fi fericit care ne-a mai rămas nouă, oamenilor acestei lumi pe sfârșite: alcătuirea, consolidarea unui cuplu.

— Înțeleg oare bine ceea ce vreți să-mi spuneți? întrebă, și se ridică încet.

— N-o luați așa.

Scotto îl privea, micșorat, de jos.

— E atât de grav?

— De neîndurat. Sunt încă viu, provizoriu, fiindcă am citit anunțul dumneavoastră din ziar.

— Nu vă puteți ascunde, vreme de o lună, în casa unui prieten? Timpul aranjează totul.

— Am un prieten care mereu îmi repetă chiar cuvintele astea; dar nici el, nici dumneavoastră, n-o cunoașteți pe Carmen.

— Pe cine? întrebă Scotto, punând o mână pâlnie la ureche.

— N-are a face, domnule doctor. Dacă nu-mi puteți oferi nimic, mă întorc acasă.

— Sistemul meu se întemeiază pe principiul de netăgăduit că timpul aranjează totul. Pe scurt, domnul meu, vă adorm și vă îngheț. Când o să vă treziți (după un somn de cincizeci sau de o sută de ani) situația va fi schimbată, n-o să mai fie nicio primejdie. Subliniez însă că pierdeți ceea ce eu numesc opțiunea cea mai importantă a cuplului. Ultima întâlnire a cuplului va fi totdeauna țelul meu la care nu renunț.

— Prea bine. Mă întorc acasă.

— Nu vă supărați, n-o să mai stărui. Ca să vă arăt că vreau să cooperez, vă semnalez că sistemul meu de somn prin congelare prezintă un avantaj pe care spiritul dumneavoastră iscoditor îl va aprecia: ocazia de a călători în timp, de a cunoaște viitorul.

— De acord. Dacă mă înghețați pe loc, mă învoiesc să dorm o sută de ani.

— Nu vă grăbiți. Mai întâi o să vă recomand un examen exhaustiv. Vă indic un laborator serios, unde o să vă facem radiografii și analize la niște prețuri interesante. Trebuie să mă conving că organismul dumneavoastră va rezista.

— Organismul meu va rezista mai bine la un glonț?

— Nu spuneți nici în glumă așa ceva. Puneți-vă în locul meu. Ce se alege de reputația doctorului Scotto dacă dumneavoastră vă dați sufletul? Pe deasupra, stimate domn, nu știu ce mijloace

aveți, dar bănuiesc că va trebui să dați niște dispoziții ca să vă pregătiți. Calculați și dumneavoastră: o sută de ani chirie, plus îngrijirea și întreținerea.

— Vă dau un cec pentru tot ce am la bancă.

Doctorul cercetă, fără grabă, carnetul de cecuri. În sfârșit, declară:

— Dumneavoastră îmi plătiți pentru un an, sau, dacă nu crește prea tare costul vieții, pentru doi. Apoi povestea începe să mă coste serios.

— Nu vă faceți griji. Mă duc acasă. Am venit aici din simplă curiozitate, dar am planul meu perfect pus la punct.

— În ceea ce mă privește, am un mare cusur. Sunt cum se spune un om slab, care se lasă convins de ultima persoană care-i vorbește. Dar, ascultați-mă bine, dacă mâine mi se termină fondurile, dumneavoastră veți avea de suferit. N-o să vă las să muriți, dar vă trezesc, poate prematur.

— Nu vă faceți griji. Mă duc acasă.

— Casa de care tot vorbiți e proprietatea dumneavoastră? Mai aveți și alte bunuri? Cu cât mai însemnate, cu atât mai bine. O să chem notarul, care locuiește chiar aici în clădire, îi cerem părerea și îmi dați o împuternicire.

Termină în sfârșit cu formalitățile legale. Se gândi că, dacă doctorul Scotto ar fi urmărit să-l calce pe nervi și să-l sleiască de puteri înainte de a-l congela, n-ar fi putut alege un procedeu mai eficient. Nici măcar atunci când pusese mâna pe revolver nu fusese așa de nervos.

Un asistent al doctorului îl duse într-o cameră mică și începu să-l asculte la plămâni. Almeyda își luă un aer foarte calm, aproape impenetrabil, dar inima-i bătea să-i spargă pieptul. „Dacă nu mă stăpânesc — îi trecu prin cap — cine știe ce boală o să-mi descopere." Pentru a se liniști, puse în practică metoda-i obișnuită de a-și imagina pajiști verzi și copaci. Asistentul îi luă tensiunea făcând conversație.

— Cu ce se ocupă domnul?

— Țin un curs de istorie la Institutul Liber, răspunse Almeyda. Veche, modernă și contemporană.

— Și acum veți putea adăuga viitoare, zise omul, fără să-și dea seama poate de rigoarea logică. Fiindcă am înțeles că domnul o pornește în zbor direct către veacul următor. Ce părere aveți?

— Cum o să fie viitorul? întrebă Almeyda, pe un ton care simula nepăsare.

— Nu vor fi oameni care vor munci. Nu vor fi sclavi. Munca va fi făcută de mașini.

— În spatele mașinii va fi omul care o conduce.

— N-am încredere în mașini. Animalele vor face munca. Sau ființe de pe altă planetă, ființe inferioare, aduse special...

— De către traficanții de sclavi...

— Ceva mai bun, vă propun ceva mai bun: oamenilor lipsiți de curaj, care nu vor vrea să înfrunte greutățile vieții, li se va administra printr-o metodă științifică fericirea, fericirea adevărată, cu condiția să muncească. Cu alte cuvinte, niște sclavi fericiți vor munci pentru restul omenirii.

— Știți ceva? comentă Almeyda, de parcă ar fi vorbit singur. Mi se pare că viitorul nu-mi place deloc.

— Și totuși vă îndreptați în zbor direct într-acolo.

Îl duseră în altă cameră. Scotto, asistentul și trei infirmiere îl înconjurară. Înainte de a adormi se uită la calendarul de pe peretele din stânga și-și spuse că, pe 13 septembrie 1970, pornea în aventura cea mai stranie din viață.

Visă că aluneca pe o coastă înzăpezită și că mergea apoi pe o cărare îngustă până la gura unei peșteri; din beznă răzbi până la el murmur de râsete.

— Sunt treaz — afirmă, de parcă s-ar fi apărat de ceva — și nu știu nimic de frumoasa din pădurea adormită.

În jurul lui stăteau doi bărbați și o fată. Se întrebă imediat dacă persoanele astea vorbiseră de frumoasa din pădurea adormită sau dacă visase el.

— Simțiți furnicături în picioare? zise unul dintre bărbați.

— V-au amorțit degetele de la mâini? întrebă celălalt.

— Vreți o pătură? spuse fata.

Se aplecară să-l examineze de aproape. Se temu preț de o clipă că necunoscuții îi ascundeau cu trupurile lor vreun servitor ciudat, vreun animal sau un mecanism. Îndată ce încercă să se ridice, văzu printre două capete calendarul. Se lăsă neconsolat să cadă pe pernă.

— Încetișor, încetișor, făcu fata.

— Slăbiciune? întrebă unul dintre bărbați.

— Un leșin? O ameteală? întrebă celălalt.

De ciudă nu le răspunse. Îl supuseră la o simplă încercare sau, și mai rău, experimentul eșuase: calendarul arăta tot 13 septembrie.

— Vreau să vorbesc cu Scotto, zise fără să-și ascundă supărarea.

— Eu sunt, răspunse unul dintre necunoscuți.

— Nu... Almeyda schiță un protest, care se prefăcu în explicație confuză, fiindcă pe neașteptate îl copleși îndoiala. Oare, când adormise, avea calendarul la dreapta sau la stânga? Spuse: vreau să mă scol.

Se ridică, îi dădu la o parte pe necunoscuți, cu pași șovăielnici se îndreptă spre perete. Pe calendar sub numărul 13, citi o dată incredibilă. Dormise o sută de ani! Ceru o oglindă: se găsi palid, cu barba cam mare, dar relativ la fel ca întotdeauna. Bineînțeles, rămânea posibilitatea ca totul să fi fost o farsă.

— Acum o să beți licoarea asta, zise fata și-i puse în mână un pahar uriaș de lapte.

— S-o beți dintr-o înghițitură, spuse unul dintre bărbați.

Părea lapte, dar nu era, avea gust parcă de petrol.

— A băut primul pahar, zise celălalt.

— Înainte de a-l bea pe al doilea, o să petreceți câteva momente odihnindu-vă în sala de așteptare, spuse fata.

— Apoi o să stăm prietenește de vorbă, zise unul dintre bărbați.

— Trebuie să vă pregătim, adăugă celălalt.

— Trebuie să vă prevenim — spuse fata — în legătură cu reducerea drastică a resurselor dumneavoastră economice și cu ce o să vedeți pe stradă.

— Nu-i pregătit. Înainte trebuie să se odihnească puțin și să se întărească bând a doua licoare, zise unul dintre bărbați.

— O să vă ducem în sala de așteptare, spuse celălalt.

Fata deschise ușa și declară:

— E ocupată.

— Știu, replică unul dintre bărbați. Sunt contemporani amândoi. Chiar dacă-și vorbesc, nu-i nicio primejdie.

— Intrați, îi spuse celălalt.

Era gata să intre, dar se opri; oare nu s-o fi trezit încă? Dacă nu visa, cum de-i putea zâmbi, în mijlocul sălii...? După o clipă, ca să-și ascundă fără îndoială grimasa în care i se preschimbase zâmbetul, Carmen năvăli plină de pasiune, făcând piruete și bătând din tocuri, ridică brațele, fără a se mișca din loc și în sfârșit le deschise, pentru a i se dărui toată, strigând:

Voilà!

După câteva clipe de tăcere, Almeyda rosti:

— Nu mă așteptam...

— De ce-ți ascunzi generozitatea și dragostea? întrebă Carmen, acum sigură pe ea. Am scris scrisoarea aceea îngrozitoare într-un moment de furie, de nebunie. Nu știu cum să-ți spun: am crezut că mă sufoc, că nu mai rezist. M-am gândit, ce cumplit! la sinucidere, iartă-mă! și atunci am văzut anunțul doctorului Scotto, am venit să-l văd și l-am convins să mă adoarmă, ți-am lăsat scrisoarea aceea oribilă, iar tu ai citit-o, nu te-ai supărat, m-ai iertat, ai vrut să dormi în timp ce eu dormeam, să zicem că am dormit împreună, dragostea mea, și acum, cu adevărat pentru totdeauna, poți avea încredere în mine!

Săpând un şanţ

RAÚL ARÉVALO ÎNCHISE FERESTRELE ŞI JALUZELELE, trase zăvoarele, unul după altul, încuie uşa de la intrare, mai întâi cu lanţul, apoi cu cheia, şi puse drugul greu de fier.

Nevasta lui, cu coatele sprijinite de tejghea, spuse fără să ridice vocea:

— Ce linişte! Nu se mai aude marea.

Bărbatul remarcă:

— Nu închidem niciodată la ora asta, Julia. Dacă vine vreun muşteriu, hanul închis o să-i bată la ochi.

— Alt muşteriu, şi încă la miezul nopţii? prostestă Julia. Eşti nebun? Dacă ar veni atâţia clienţi, n-am mai fi la strâmtoare. Stinge lustra din mijloc.

Bărbatul ascultă; salonul rămase aproape în beznă, abia luminat de lampa de pe tejghea.

— Cum vrei, zise Arévalo, lăsându-se să cadă pe un scaun, lângă una dintre mesele acoperite cu o pânză în carouri, dar nu ştiu de ce n-ar putea exista altă ieşire.

Amândoi erau frumoşi şi atât de tineri că nimeni nu i-ar fi luat drept proprietari. Julia, o fată blondă, cu părul scurt, se strecură până la masă, îşi sprijini mâinile pe ea şi, privindu-l în faţă, de sus, îi răspunse în şoaptă, dar hotărât:

— Nu există.

— Nu știu, protestă Arévalo. Am fost amândoi fericiți, chiar dacă n-am câștigat bani.

— Nu striga! porunci Julia.

Întinse o mână și privi spre scară, ascultând.

— Încă se mai mișcă prin cameră! exclamă. Nu se culcă odată. N-o să mai adoarmă în veci.

— Mă întreb, continuă Arévalo, dacă vom mai putea fi fericiți când o să avem o asemenea povară pe conștiință.

Se cunoscură cu doi ani în urmă, într-o pensiune din Necochea, unde se aflau în vilegiatură, ea cu părinți, el singur. Au vrut să se căsătorească, să nu revină la rutina birourilor din Buenos Aires, și visară să ajungă proprietarii unui motel, undeva departe, pe faleză, în fața mării. Începând cu căsătoria, nimic nu era cu putință, din lipsă de bani. Într-o seară când se plimbau în autobuz pe țărmul abrupt, văzură o casă singuratică, din cărămidă roșie și cu acoperișul de ardezie, la marginea drumului, înconjurată de pini, chiar în fața mării, cu o tăbliță aproape ascunsă între două tufe de lemn-câinesc: *Ideal pentru motel. De vânzare.* Își spuseră că totul părea un vis și într-adevăr, ca și cum ar fi intrat într-un vis, din momentul acela greutățile dispărură. Chiar în seara aceea, pe una dintre cele două bănci de pe cărarea dinaintea porții pensiunii, făcură cunoștință cu un domn binevoitor, căruia îi povestiră planurile lor nebunești. Domnul cunoștea un alt domn, dispus să împrumute bani, dacă tinerii aveau să-i dea o cotă-parte din câștiguri drept dobândă. Pe scurt, se căsătoriră, deschiseră motelul, bineînțeles după ce șterseră de pe firmă cuvântul *Opaițul* și scriseră noul nume: *Casa Visată.*

Sunt unii care pretind că o astfel de schimbare de nume, cam peste mână, sună poate mai bine pentru un motel, dar poartă ghinion; e drept însă că locul era de basm, exact ca cel imaginat de tânăra pereche. Totuși nu reușiră să atragă clienți și în cele din urmă Julia și Arévalo își dădură seama că niciodată n-aveau să

strângă bani pentru a putea plăti, pe lângă impozite, și datoria la cămătar, a cărei dobândă creștea vertiginos. Cu îndârjirea avântată a tinereții alungau gândul de a renunța la *Casa Visată* și de a se întoarce la Buenos Aires, fiecare pe la vreun birou. Faptul că la început totul le ieșise bine, pentru ca apoi lucrurile să ia o întorsătură nefericită, li se părea o cruzime a destinului. Zi de zi erau tot mai săraci, mai îndrăgostiți, mai bucuroși să trăiască în locul acela, mai temători să nu-l piardă, până când apăru, ca un înger travestit sau ca un medic miraculos, cu leacul universal ce nu dă greș în trusă, cucoana care se dezbrăca acum la etaj, lângă cada de baie înspumată, unde curgea năvalnic apa caldă.

Cu puțin timp în urmă, în salonul solitar, stând față în față, la una dintre măsuțele care-și așteptau în zadar clienții, cercetară registrele și se adânciră într-o discuție fără speranță.

— Oricât de mult ne-am tot uita prin hârtii, spuse Arévalo, care se plictisea repede, n-o să găsim o sursă de bani. Ziua scadenței se apropie.

— Nu trebuie să ne dăm bătuți, replicase Julia.

— Nu-i vorba să ne dăm bătuți, dar nici să ne închipuim că, stând de vorbă, vom face minuni. Ce soluție ne rămâne? Afișe de reclamă la Necochea și Miramar? Ultimele ne-au costat o mulțime de bani. Cu ce rezultat? Grupul de cucoane care au venit într-o după-amiază să bea un ceai și-au obiectat când au văzut nota.

— Soluția ta e să ne dăm bătuți și să ne întoarcem la Buenos Aires?

— Putem fi fericiți oriunde.

Julia îi răspunse că „vorbele o înnebuneau"; că la Buenos Aires nu vor fi împreună nici măcar o după-amiază, în afara sfârșitului de săptămână; că în asemenea condiții nu vedea cum ar putea fi fericiți și că, pe deasupra, la biroul unde lucra el precis vor fi și femei.

— Cu timpul o să-ți placă cea mai frumoasă dintre ele, decretă.

— Ce lipsă de încredere! zise el.

— Lipsă de încredere? Ba dimpotrivă. Un bărbat şi o femeie care-şi petrec zilele sub acelaşi acoperiş, până la urmă ajung împreună în pat.

Închizând plictisit un catastif, Arévalo răspunse:

— Eu n-am zis că vreau să mă întorc, ce mi-aş dori mai mult decât să trăiesc aici? Dar dacă n-apare vreun înger cu un geamantan plin de bani...

— Ce-i asta? întrebă Julia.

Două luminiţe galbene şi paralele traversară vertiginos salonul. Se auzi apoi motorul unui automobil şi imediat apăru o cucoană, cu o pălărie de sub care atârnau nişte şuviţe cenuşii, cu un mantou de călătorie pus cam într-o parte şi, strâns ţinută în mâna stângă, o valiză. Îi privi, le zâmbi ca şi cum i-ar fi cunoscut.

— Aveţi o cameră? întrebă. Puteţi să-mi închiriaţi o cameră? Doar pentru noaptea asta. De mâncat nu vreau, doar o cameră să dorm şi, dacă s-ar putea, o baie fierbinte...

Cum îi răspunseră afirmativ, cucoana repeta, în al nouălea cer:

— Mulţumesc, mulţumesc.

În cele din urmă începu o explicaţie, vorbind cu uşurinţă, pe tonul acela oarecum ireal pe care-l adoptă doamnele bogate de pe la reuniunile mondene.

— La ieşirea din nu ştiu care localitate, spuse, m-am rătăcit. Am făcut-o la stânga, sunt sigură, când de fapt trebuia s-o iau la dreapta, sunt sigură. Şi iată-mă aici, aproape de Miramar, nu-i aşa?, când sunt aşteptată la hotelul din Necochea. Dar, să vă spun drept, sunt mulţumită, fiindcă vă văd atât de tineri şi de frumoşi (da, atât de frumoşi, pot s-o spun pentru că eu sunt bătrână), încât mi-aţi inspirat încredere. Ca să mă liniştesc de tot vreau să vă mărturisesc un secret: mi-a fost frică, căci era noapte şi mă rătăcisem, cu o grămadă de bani în valiză, şi în ziua de azi îţi fac de petrecanie pentru un fleac. Mâine la prânz vreau să fiu la Necochea. Credeţi că ajung la timp? Fiindcă la trei după-masă se vinde la licitaţie o

casă, casa pe care vreau s-o cumpăr din clipa în care am văzut-o: dă spre faleză, sus, cu vedere la mare, un vis, visul vieții mele.

– Eu o voi însoți sus pe doamna, în cameră, spuse Julia. Tu ocupă-te de cazan.

După câteva minute, când se întâlniră în salon, din nou singuri, Arévalo comentă:

– Să dea Domnul ca mâine să-și cumpere casa. Biata bătrână, are aceleași gusturi ca noi.

– Te previn că n-o să mă înduioșezi, răspunse Julia și izbucni în râs. Când se ivește marea șansă, nu trebuie s-o pierzi.

– Ce șansă s-a ivit? întrebă Arévalo, prefăcându-se că nu înțelege.

– Îngerul cu valiza, zise Julia.

Se priviră grav, în liniște, ca și cum pe neașteptate nu s-ar mai cunoaște. Sus, dușumeaua scârțâi: cucoana mergea prin cameră. Julia continuă:

– Doamna se ducea la Necochea, s-a rătăcit, în clipa asta ar putea fi oriunde. Numai tu și cu mine știm că e aici.

– Și mai știm că are o valiză plină de bani, conveni Arévalo. Ea ne-a spus-o. De ce să ne înșele?

– Începi să pricepi, șopti aproape cu tristețe Julia.

– Doar n-o să-mi ceri s-o omor?

– Tot așa ai spus în ziua când ți-am cerut să tai primul pui. Câți ai tăiat de atunci?

– Să împlânți cuțitul și să ții sângele bătrânei...

– Mă îndoiesc că ai distinge sângele bătrânei de sângele unui pui. Dar nu-ți face griji: n-o să fie sânge. Când va adormi, cu un par...

– Să-i dau în cap cu un par? Nu pot.

– Cum nu poți? Că-i vorba de o masă ori de un cap, a lovi cu un par nu-i altceva decât a lovi cu un par. Ce-ți pasă unde? Ori cucoana, ori noi. Ori izbutește ea...

– Știu, dar nu te recunosc. Atâta cruzime...

Zâmbind pe neașteptate, Julia hotărî:

— O femeie trebuie să-și apere căminul.

— Azi ești feroce ca o lupoaică.

— Dacă e nevoie o să fiu ca o lupoaică... Printre prietenii tăi erau căsătorii fericite? Printre ai mei, nu. Vreți să-ți spun adevărul? Împrejurările contează. Într-un oraș ca Buenos Aires oamenii sunt mereu crispați, există tentații. Lipsa de bani înrăutățește lucrurile. Aici tu și cu mine nu suntem expuși primejdiei, Raúl, fiindcă nu ne săturăm niciodată să fim împreună. Să-ți explic planul?

Se auzi pe drum zgomotul unui automobil. Sus, cucoana se foia întruna.

— Nu, spuse Arévalo. Nu vreau să-mi imaginez nimic. Dacă nu, mă copleșește mila și nu-s în stare... Tu dai ordine, eu le execut.

— Bine. Închide tot, ușa, ferestrele, jaluzelele.

Raúl Arévalo închise ferestrele și trase jaluzelele, trase zăvoarele, unul după altul, încuie ușa de la intrare, mai întâi cu lanțul, apoi cu cheia, și puse drugul greu de fier.

Vorbiră de tăcerea care se lăsă brusc în casă, de riscul să nu vină vreun mușteriu, se întrebară dacă situația nu avea altă ieșire și dacă aveau să poată fi fericiți cu o crimă pe conștiință.

— Unde e grebla? întrebă Julia.

— În pivniță, cu uneltele.

— Să mergem în pivniță. Îi lăsăm timp cucoanei să adoarmă și tu îți exerciți dibăcia de lemnar. Haide, fă un mâner de greblă, chiar dacă nu-ți iese la fel de lung ca celălalt.

Arévalo ascultă, ca un meseriaș sârguincios. Întrebă imediat:

— La ce bun?

— Nu întreba nimic, dacă nu vrei să-ți imaginezi nimic. Acum fixează în capăt o bucată de lemn mai lată decât partea de fier a greblei.

Pe când Raúl robotea, Julia scormonea jarul și alimenta cazanul.

– Cucoana a terminat cu baia, zise Arévalo.

Apucând o scurtătură de lemn în chip de ghioagă, Julia răspunse:

– N-are a face. Nu fi zgârcit. Acum suntem bogați. Vreau să am apă caldă. După o pauză, anunță:

– Te las doar pentru un minut. Mă duc la mine în cameră și mă întorc. Nu pleca.

Arévalo își văzu mai departe de treabă cu și mai mult zel. Nevastă-sa se întoarse cu o pereche de mănuși de piele și un flacon de spirt.

– De ce nu ți-ai cumpărat niciodată mănuși? întrebă distrată; apoi lăsă sticla la intrarea în magazie, își puse mănușile și, fără să aștepte răspunsul, continuă: O pereche de mănuși e tare folositoare, crede-mă. E gata grebla cea nouă? Acum hai sus, tu aduci una și eu vin cu cealaltă. Ah, uitam de bucata asta de lemn!

Apucă lemnul care părea un buzdugan. Se întoarseră în salon. Lăsară greblele sprijinite de ușă. În spatele tejghelei Julia luă o tavă de metal, un pahar și o carafă. Umplu carafa cu apă.

– Asta pentru cazul că se trezește, fiindcă la vârsta ei au somnul foarte ușor (dacă nu cumva dorm adânc, precum copiii); eu merg înainte, cu tava. Vii și tu, în spatele meu, cu asta.

Îi arătă bucata de lemn de pe masă. Cum bărbatul șovăia, Julia o luă și i-o dădu în mână.

– Nu merit să faci un efort? întrebă zâmbitoare.

Îl sărută pe obraz. Arévalo se hazardă:

– De ce nu bem ceva?

– Vreau să avem capul limpede și tu mă ai alături ca să-ți dau curaj.

– Să sfârșim cât mai repede, ceru Arévalo.

– E timp, răspunse Julia.

Începură să urce scara.

— Tu nu faci să trosnească treptele, zise Arévalo. Eu da. De ce sunt oare atât de greoi?

— Mai bine să nu trosnească. Ar fi neplăcut s-o găsim trează.

— Trece altă maşină pe drum. De ce or fi atâtea noaptea asta?

— Mereu trece vreuna.

— Numai de-ar merge mai departe. Nu s-o fi oprit?

— Nu, s-a dus, îl asigură Julia.

— Şi zgomotul ăsta?

— O ţeavă.

Pe coridorul de sus Julia aprinse lampa. Ajunseră la uşa camerei. Julia apăsă foarte uşor clanţa şi deschise uşa. Arévalo avea ochii aţintiţi în ceafa nevestei, nu vedea nimic în afară de ceafa ei. Deodată, îşi dădu puţin capul într-o parte şi se uită în cameră. Prin uşa întredeschisă zărea partea vizibilă a camerei de totdeauna: la fereastră, perdelele de creton, la tăblia de la picioarele patului, marginea cioplită, mai încolo, fotoliul provensal. Cu un gest uşor şi sigur, Julia deschise larg uşa. Zgomotele felurite care până în clipa aceea se auzeau stăruitor părură că încetează. Liniştea era nefirească: se auzea un ceas, dar s-ar fi zis că sărmana femeie din pat nu mai respira. Poate îi aştepta, îi vedea, îşi ţinea respiraţia. Întinsă aşa, pe spate, era surprinzător de corpolentă: o namilă întunecată, rotundă; mai departe, în penumbră, se ghicea capul şi perna. Femeia sforăi. Temându-se poate ca Arévalo să nu se lase copleşit de milă, Julia îl strânse în braţe şi-i şopti:

— Acum.

Bărbatul înaintă între pat şi perete, cu lemnul ridicat. Îl repezi cu toată forţa. Lovitura îi smulse femeii un scâncet surd, un muget sfâşietor de vacă. Arévalo mai lovi o dată.

— Destul! porunci Julia. Să văd dacă a murit.

Aprinse veioza. Îngenuncheată, cercetă rana, apoi îşi puse capul pe pieptul femeii. Se ridică.

— Ai făcut treabă bună, zise.

Sprijinindu-şi palmele pe umerii bărbatului, îl privi în faţă, îl atrase spre ea, îl sărută în fugă. Arévalo schiţă şi-şi înfrână o mişcare de dezgust.

– Raulito, murmură Julia.

Îi luă din mână lemnul.

– N-are aşchii, observă, trecându-şi pe toată suprafaţa lui degetele băgate în mănuşă. Vreau să fiu sigură că n-au rămas aşchii în rană.

Lăsă lemnul pe masă şi se întoarse lângă femeie. Adăugă, parcă gândind cu voce tare:

– O să spăl rana.

Cu un gest vag indică rufăria de corp, împăturită pe un scaun, rochia atârnată în cuier.

– Dă-mi toate astea, zise.

În vreme ce o îmbrăca pe moartă, remarcă pe un ton indiferent:

– Dacă ţi-e neplăcut, nu te uita.

Scoase un portchei dintr-un buzunar. Apoi o prinse de subţiori şi o trase din pat. Arévalo dădu s-o ajute.

– Lasă-mă pe mine, îl opri. N-o atinge. N-ai mănuşi. Nu prea cred eu în povestea cu amprentele digitale, dar nu vreau necazuri.

– Eşti foarte puternică.

– Atârnă greu.

De fapt, sub povara celor săvârşite, în cele din urmă îi lăsară nervii pe amândoi. Coborâtul pe scară fu plin de peripeţii, aducând a pantomimă. Pe trepte răsunau sacadat tocurile moartei.

– Parcă e o tobă, zise Arévalo.

– O tobă de circ, anunţând saltul mortal.

Julia se sprijini de balustradă, ca să-şi tragă sufletul şi să râdă.

– Eşti foarte frumoasă, spuse el.

– Puţină seriozitate, îl rugă ea; îşi acoperi faţa cu mâinile. Să nu ne surprindă careva.

Zgomotele reveniră, în special cele de pe ţeavă.

Lăsară cadavrul la picioarele scării, pe jos, și urcară. După ce încercară mai multe chei, Julia descuie valiza. Își vârî mâinile înăuntru și apoi le scoase, fiecare cu un plic înțesat de bani. Le dădu bărbatului, să le pună bine. Luă pălăria cucoanei, valiza și lemnul.

— Trebuie să ne gândim unde să ascundem banii, spuse. O vreme o să-i ținem ascunși.

Coborâră. Cu un gest caraghios, Julia îndesă pălăria pe capul moartei. Dădu fuga apoi în pivniță, stropi lemnul cu spirt și-l aruncă în foc. Se întoarse în salon.

— Deschide ușa și ieși puțin afară.

Arévalo îi dădu ascultare.

— Nu-i nimeni, răspunse în șoaptă.

Ieșiră ținându-se de mână. Era o noapte cu lună, se făcuse răcoare, se auzea marea. Julia intră iar în casă, ieși cu valiza, deschise ușa automobilului, un Packard decapotabil, demodat și uriaș: puse valiza înăuntru. Murmură:

— Acum hai după moartă. Ridică imediat vocea:

— Ajută-mă! M-am săturat să tot car greutatea asta. La naiba cu amprentele digitale.

Stinseră toate luminile din han, ridicară femeia, o duseră și o așezară în mașină, între ei doi, Julia fiind la volan. Fără să aprindă farurile, ajunseră într-un loc unde drumul o apuca pe faleza abruptă, cam la două sute de metri de *Casa Visată*. Când Julia opri Packardul, roata din față de pe stânga atârna în gol. Deschise portiera bărbatului și-i porunci:

— Coboară!

— Nu prea e loc, protestă Arévalo, strecurându-se între mașină și prăpastie.

Coborî și ea și împinse cadavrul la volan. Automobilul părea că alunecă.

— Atenție! strigă Arévalo.

Julia închise portiera, aruncă o privire în prăpastie, dădu cu piciorul în pământ, făcând să cadă un bulgăre. Jos, marea se mișca învolburată, schițând jocuri sinuoase de spumă și umbră.

– Marea e încă în creștere, observă ea. Încă o opinteală și suntem liberi.

Se pregătiră.

– Când spun *acum*, împingem din răsputeri, porunci ea. Acum!

Packardul se prăbuși spectaculos, cu ceva omenesc și trist în cădere, iar tinerii rămaseră la marginea falezei, pe jos, în iarbă, strâns îmbrățișați, Julia plângând nemângâiată și zâmbind în vreme ce Arévalo îi săruta fața umedă. Se ridicară imediat, se uitară în jos.

– E acolo, zise el.

– Ar fi mai bine ca marea să-l ducă, dar oricum n-are importanță.

Făcură drumul înapoi. Începură să șteargă cu greblele urmele automobilului din curtea cu pământ pe jos. Înainte de a apuca să le șteargă și de a face ordine în toată casa, îi surprinseră zorile. Arévalo spuse:

– Hai să vedem câți bani avem!

Scoaseră bancnotele din plicuri și le numărară.

– Două sute șapte mii de *pesos*, anunță Julia.

Comentară că, dacă femeia avea peste două sute de mii de *pesos* pentru acont, trebuia să fie pregătită să plătească mai mult de două milioane pe casă; că în ultimii ani banii se devalorizaseră mult; că acest fapt îi avantaja deoarece acontul le ajungea să-și plătească motelul și dobânzile cămătarului.

Julia spuse, cât se poate de bine dispusă:

– Din fericire avem apă caldă. Facem o baie împreună și apoi luăm o gustare copioasă.

Adevărul e că o vreme nu-și găsiră liniștea. Julia îndemna de zor la calm, spunea că o zi care trece e o zi câștigată. Nu știau dacă marea dusese automobilul sau dacă rămăsese pe țărm.

— Vrei să mă duc să văd? întrebă Julia.

— Nici gând, răspunse Arévalo. Îți dai seama ce-ar fi dacă ne vede careva că ne uităm?

Arévalo aștepta nerăbdător trecerea autobuzului care aducea zilnic jurnalul. La început nici ziarele, nici radioul nu dădeau vreo veste despre dispariția cucoanei. Se părea că episodul fusese doar un vis pe care-l avuseseră ei doi, criminalii.

Într-o noapte Arévalo își întrebă nevasta:

— Crezi că pot să mă rog? Aș vrea să fac o rugăciune, să cer unei puteri supranaturale ca marea să înghită automobilul. Am fi așa de liniștiți! Nimeni n-ar face vreo legătură între noi și baba aia blestemată.

— Nu-ți fie frică, răspunse Julia. Tot ce ni se poate întâmpla mai rău e să ne interogheze. Nu-i chiar așa groaznic: tot restul vieții în tihnă pentru câteva clipe la comisariat. Suntem atât de slabi că nu putem înfrunta așa ceva? N-au dovezi împotriva noastră. Cum ar putea să ne arunce în spate ceea ce a pățit biata cucoană?

Arévalo se gândi cu glas tare:

— În noaptea aceea ne-am culcat târziu. Nu putem tăgădui. Oricine a trecut a văzut lumină.

Ne-am culcat târziu, dar n-am auzit automobilul căzând.

— Nu. N-am auzit nimic. Dar ce-am făcut?

— Am ascultat radioul.

— Nici nu știm măcar ce program au transmis în noaptea aceea.

— Am stat de vorbă.

— Despre ce? Dacă spunem adevărul, mărturisim mobilul. Eram la pământ și ne pică din cer o bătrână plină de bani.

— Dacă toți cei fără un șfanț ar începe să omoare ca nebunii...

– Acum nu ne putem plăti datoria, zise Arévalo.

– Şi, ca să nu trezim bănuieli – continuă sarcastic Julia –, pierdem motelul şi ne ducem la Buenos Aires, să trăim în mizerie. Pentru nimic în lume. Dacă vrei, nu plătim un ban, dar eu mă duc să vorbesc cu cămătarul. O să-l conving eu cumva. Îi făgăduiesc că, dacă ne mai păsuieşte puţin, lucrurile se vor îndrepta şi el îşi va primi toţi banii. Fiindcă ştiu că avem aceşti bani, vorbesc cu toată siguranţa şi îl conving.

Într-o dimineaţă radioul, şi apoi ziarele se ocupară de dispărută.

– „În urma unei discuţii cu comisarul Gariboto – citi Arévalo – corespondentul ziarului nostru are impresia că poliţia dispune de indicii care nu permit să se înlăture posibilitatea că ar fi vorba de un delict." Vezi? Încep să vorbească de un delict.

– E un accident, afirmă Julia. Cu timpul se vor convinge. Chiar acum poliţia nu înlătură posibilitatea ca doamna să fie teafără, rătăcită cine ştie pe unde. De asta nu vorbesc de bani, ca nimănui să nu-i treacă prin minte să-i dea cu un par în cap.

Era o zi strălucitoare de mai. Stăteau de vorbă lângă fereastră, la soare.

– Care or fi indiciile? întrebă Arévalo.

– Banii, asigură Julia. Nimic altceva decât banii. O fi povestit careva că doamna călătorea cu o grămadă de bani în valiză.

Pe neaşteptate, Arévalo întrebă:

– Ce-i acolo?

O mulţime de oameni se foia pe partea drumului unde căzuse automobilul. Arévalo zise:

– L-au descoperit.

– Hai să vedem, fu de părere Julia. Ar fi suspect să nu fim curioşi.

– Eu nu vin, răspunse el.

Nu s-au putut duce. Toată ziua au avut mușterii. Înviorat, poate, de această împrejurare, Arévalo se arăta interesat, făcea conversație, întreba ce se întâmplase, afirma că în unele locuri șoseaua se apropia prea mult de marginea falezei, dar recunoștea că imprudența era, din păcate, un rău specific automobiliștilor. Cam alarmată, Julia îl observa cu admirație.

Pe marginea drumului se îngrămădiră automobile. Apoi, Arévalo și Julia crezură că văd în mijlocul puzderiei de mașini și de oameni un fel de animal ce se ridica, o insectă uriașă. Era o macara. Cineva spuse că macaraua n-avea să funcționeze până a doua zi, pentru că se întuneca. Altcineva interveni:

— Înăuntrul mașinii, un Packard grozav de pe timpurile colo-niei, au fost găsite două cadavre.

— Ca două turturele în cuibul lor, se sărutau probabil, și din senin buf! Packardul alunecă peste margine și cade în apă.

— Regret — se auzi o voce subțiatică —, dar automobilul e un Cadillac.

Un ofițer de poliție însoțit de un domn cărunt, cu pălărie și pardesiu verde, intrară în *Casa Visurilor*. Domnul își scoase pălăria ca s-o salute pe Julia. Privind-o cu un aer complice, o întrebă:

— Munciți, nu?

— Lumea își închipuie mereu că noi câștigăm mult, răspunse Julia. Să nu credeți că toate zilele sunt așa.

— Dar nu vă plângeți, nu-i așa?

— Nu, nu mă plâng.

Adresându-se ofițerului în uniformă, domnul spuse:

— Dacă în loc să ne fi sacrificat să lucrăm la poliție, am fi deschis un bărulet ca acesta, ne-ar fi mers și nouă altfel. Răbdare, Matorras!

Mai târziu, domnul o întrebă pe Julia:

— Ați auzit ceva în noaptea cu accidentul?

— Când a fost accidentul? făcu ea.

— Trebuie să fi fost vineri noapte, zise polițistul în uniformă.

— Vineri noapte? repetă Arévalo. Mi se pare că n-am auzit nimic. Nu-mi amintesc.

— Nici eu, adăugă Julia.

Pe un ton de scuză, domnul cu pardesiul anunță:

— Peste câteva zile o să vă deranjăm, poate, să dați o declarație la comisariatul din Miramar.

— Și atunci, ne trimiteți un om să servească la bar? întrebă Julia.

Domnul zâmbi.

— Ar fi o adevărată imprudență, zise. Cu leafa pe care o plătește poliția n-am făcut nicio scofală.

În noaptea aceea Arévalo și Julia dormiră prost. Stătură de vorbă în pat despre vizita polițiștilor; despre cum trebuiau să se comporte la interogatoriu, dacă vor fi chemați; despre automobilul cu cadavrul, care se mai afla încă la poalele falezei. În zori, Arévalo îngăimă ceva despre un vânt puternic și o furtună ce nu se mai auzeau, despre valurile care traseră automobilul în mare. Înainte de a sfârși fraza, își dădu seama că adormise și visase. Râseră amândoi.

A doua zi, macaraua ridică automobilul cu moarta. Un mușteriu care ceruse lichior de anason dădu de știre:

— O aduc încoace!

Așteptară întruna, până aflară că o duseră la Miramar cu o ambulanță.

— Cu cabinetele moderne de investigații — își dădu Arévalo cu părerea — vor constata că loviturile bătrânei nu provin de la caroseria mașinii.

— Chiar crezi în chestiile astea? întrebă Julia. Cabinetul modern trebuie să fie o cămăruță, cu un reșou unde vreun funcționar bea *mate**. Să vedem ce-or putea constata când vor aduce-o pe babă după ce a stat atâta la saramură, în apa mării.

---

* Ceai tradițional latino-american, băut mai ales în zona Río de la Plata.

Trecu o săptămână, cu destulă animație la motel. Unii dintre cei care veniseră în seara descoperirii automobilului se întoarseră cu familiile, cu copii cu tot, sau doi câte doi, în perechi. Julia remarcă:

— Vezi că aveam dreptate? *Casa Visată* e un loc extraordinar. Era nedrept să nu vină nimeni. Acum, că o cunosc, se întorc aici. O să avem noroc și în privința asta.

Sosi și citația de la biroul de Investigații.

— Să vină să mă caute curcanii! protestă Arévalo.

Dar în ziua respectivă se prezentară la fix. Mai întâi dădu o declarație Julia. Când îi veni rândul, Arévalo era puțin cam nervos. Așezat la un birou, îl aștepta domnul cărunt care-i vizitase la *Casa Visată*; acum nu avea pardesiu și zâmbea cu amabilitate. În două sau trei rânduri, Arévalo duse batista la ochi, fiindcă îi lăcrămau. Către sfârșitul interogatoriului, se simți sigur și în largul lui, ca la o întrunire între prieteni; crezu (chiar dacă apoi n-a mai recunoscut) că domnul cu pardesiu era un gentleman. În cele din urmă domnul spuse:

— Mulțumesc. Vă puteți retrage. Vă felicit, și, după o pauză, adăugă, pe un ton probabil disprețuitor, pentru doamna.

Întorși la motel, pe când Julia gătea, Arévalo punea masa.

— Ce tipi infecți! comentă el. Au toată puterea în mâna lor și-l zăpăcesc pe nenorocitul pe care-l interoghează. Trebuie să le suporți insultele ca să rămâi liber, să nu cumva să le dai ocazia să te ia la bătaie, că atunci mărturisești orice și-ți putrezesc oasele în închisoare. Pe cuvânt că, dacă cineva mi-ar garanta că nu pățesc nimic, i-aș face de petrecanie tipului cu pardesiu.

— Vorbești ca un tigru sătul, zise Julia râzând. Acum a trecut.

— A trecut momentul dificil. Dar cine știe câte altele la fel, sau mai rele, ne așteaptă în viitor.

— Nu cred. Povestea o să fie dată uitării mai curând decât își închipuie ei.

— Să dea Domnul să fie uitată mai repede. Mă întreb uneori dacă n-or avea dreptate cei care susțin că totul se plătește.

— Totul se plătește? Ce prostie! Dacă nu-ți mai bați capul atât, totul o să fie în ordine, asigură Julia.

Sosi altă citație, avură un dialog cu domnul cu pardesiu, totul se sfârși cu bine și răsuflară ușurați. Trecură câteva luni. Lui Arévalo nu-i venea să creadă, Julia avusese dreptate, crima părea uitată. Cu prudență, cerând păsuiri și iar păsuiri, ca și cum ar sta prost cu banii, plătiră datoria. În primăvară cumpărară un automobil uzat, marca Pierce-Arrow. Deși vechitura consuma multă benzină — de asta o luară ieftin —, își făcură obiceiul să se ducă aproape zilnic la Miramar, după cumpărături sau cu alte pretexte. În sezonul de vară plecau pe la nouă dimineața și la zece erau deja înapoi, dar toamna, plictisiți să tot aștepte mușterii, o porneau și după-amiaza. Le plăcea să se plimbe pe șoseaua de pe faleză.

Într-o zi, întorcându-se acasă, văzură omulețul pentru prima oară. Mergeau veseli, desprinși de ce era în jur, ca doi îndrăgostiți, vorbind de mare și de fascinația de a o privi, și pe neașteptate văzură pe urmele lor automobilul cu omulețul. Fiindcă erau nevoiți să îi dea atenție, intrusul îi deranja. Arévalo îl descoperise în oglinda retrovizoare: cu expresia netulburată, cu chipu-i de omuleț serios, pe care curând aveau să-l deteste. Bara de la Opelul său aproape atingea Pierce-Arrowul. La început crezură că e unul din imprudenții care nu izbutesc niciodată să învețe să conducă. Pentru a evita ca la prima frână să vină peste ei, scoase mâna făcându-i repetate semne să treacă înainte și micșoră viteza; însă omulețul micșoră și el viteza și rămase în spate. Arévalo încercă să ia distanță. Tremurând, Pierce-Arrowul acceleră până la o sută pe oră; dat fiindcă urmăritorul dispunea de un automobil modern, la o sută pe oră continuă să-i stea în coastă Arévalo exclamă furios:

— Ce vrea nenorocitul ăsta? De ce nu mă lasă în pace? Să cobor și să-i crăp capul?

— N-avem nevoie, spuse Julia, de încurcături care sfârșesc la comisariat.

Până într-atât uitaseră de episodul cu cucoana, că Arévalo fu pe punctul să spună: de ce?

Într-un moment când pe șosea erau mai multe mașini, Pierce-Arrowul, condus cu dibăcie, își croi drum și se distanță de inexplicabilul său urmăritor. Când ajunseră la *Casa Visată* le revenise buna dispoziție: Julia lăuda iscusința lui Arévalo, iar acesta puterea automobilului vechi.

În pat, noaptea, pomeniră iar de întâlnirea de pe șosea. Arévalo întrebă ce-o fi urmărit oare omulețul.

— Poate că nouă ni s-o fi părut că ne urmărea, explică Julia—, dar o fi fost un biet om distrat, plimbându-se fără grijă.

— Nu, răspunse Arévalo. Era de la poliție sau era vreun degenerat. Ori ceva și mai rău.

— Sper că n-ai să te apuci să crezi acum că totul se plătește, că omulețul ăla caraghios e o fatalitate, un demon care ne urmărește pentru ce am făcut.

Arévalo privea fără nicio expresie și nu răspundea. Nevastă-sa comentă:

— Ce bine te cunosc!

El continua să tacă, până când spuse, pe un ton rugător:

— Trebuie să plecăm, Julia, nu înțelegi? Aici ne vor prinde. Să nu așteptăm să ne prindă! O privi cu înfrigurare. Azi e omulețul, mâine o să se ivească altcineva. Nu pricepi? Va fi totdeauna cineva pe urmele noastre, până o să ne pierdem capul, până o să ne predăm. Să fugim! Poate mai e încă vreme.

Julia spuse:

— Ce prostie!

Se întoarse cu spatele, stinse veioza, adormi.

A doua zi după-masă, când ieșiră cu mașina, nu-l întâlniră pe omuleț. Dar în ziua următoare apăru iar. Făcând cale întoarsă, Arévalo îl văzu în oglinda retrovizoare. Vru să se distanțeze,

mări viteza cât putu; constată enervat că omuleţul nu rămânea în urmă, se menţinea aproape, mereu aproape. Arévalo reduse viteza şi mai mult, agitând un braţ şi strigând:

– Treceţi, treceţi!

Omuleţul nu avu încotro şi ascultă. Într-unul dintre locurile unde şoseaua se apropie de marginea falezei, îi depăşi. Se uitară la el: era chel, purta ochelari cu ramă de baga ce-i dădeau un aer serios, avea urechile depărtate şi o mustăcioară îngrijită. Farurile de la Pierce-Arrow îi luminară chelia, urechile.

– Nu-ţi vine să-i dai cu un par în cap? întrebă Julia, răzând.

– Poţi vedea oglinda de la maşina lui? întrebă Arévalo. Ne spionează, cretinul de el, fără să se ascundă.

Începu atunci o urmărire în sens invers. Urmăritorul mergea înainte, accelera sau reducea viteza, după cum accelera sau încetinea Pierce-Arrowul.

– Ce are de gând? întrebă Arévalo, dând frâu liber disperării.

– Să ne oprim, răspunse Julia. Va trebui să plece.

Arévalo strigă:

– Asta ar mai lipsi! De ce să ne oprim?

– Ca să scăpăm de el.

– Aşa n-o să scăpăm de el.

– Să ne oprim, stărui Julia.

Arévalo opri maşina. Câţiva metri mai înainte, omuleţul opri şi el. Cu o voce spartă, Arévalo strigă:

– O să-i crăp capul!

– Nu te da jos! îl rugă Julia.

El coborî şi se repezi în fugă, dar urmăritorul dădu drumul la motor, se îndepărtă fără grabă, dispăru după o cotitură a şoselei.

– Acum să-i lăsăm timp să plece, zise Julia.

– N-o să plece, spuse Arévalo, urcându-se în maşină.

– Să fugim pe partea cealaltă.

– Să fugim? În niciun caz.

– Te rog, făcu Julia, să aşteptăm zece minute.

El arătă ceasul. Nu-şi vorbiră. Dar nu trecură nici cinci minute şi Arévalo spuse:

— Destul. Te asigur că ne aşteaptă dincolo de cotitură.

Avea dreptate: cum luară curba văzură maşina oprită. Arévalo acceleră cu furie.

— Nu fi nebun, murmură Julia.

Acceleră şi mai tare, de parcă teama ei îi sporea orgoliul şi curajul. Oricât de iute gonea Opelul, aveau să-l ajungă în curând. Aveau un mare avantaj: goneau cu peste o sută de kilometri. Arévalo strigă, surescitat:

— Acum îl urmărim noi!

Îl ajunseră în alt loc unde şoseaua se apropia de marginea falezei: exact acolo unde ei înşişi, acum câteva luni, făcuseră să se prăvălească maşina cucoanei. În loc să depăşească pe la stânga, Arévalo se apropie de Opel prin dreapta; omuleţul făcu la stânga, spre mare; Arévalo îl urmări mai departe pe dreapta; omuleţul făcu stânga, spre mare; Arévalo îl urmări mai departe pe dreapta, aproape împingând cealaltă maşină în afara şoselei. La început se părea că lupta aceea putea dura mult, dar curând omuleţul se sperie, cedă, devie şi mai tare, iar Julia şi Arévalo văzură Opelul sărind peste marginea falezei şi căzând în gol.

— Nu opri, porunci Julia. Nu trebuie să fim găsiţi aici.

— Şi să nu vedem dacă a murit? Să mă întreb toată noaptea dacă n-o să vină mâine să ne acuze?

— L-ai eliminat, răspunse Julia. Ţi-ai făcut cheful. Acum nu te mai gândi. Nu-ţi fie frică. Dacă apare, o să vedem ce facem. La naiba, la urma urmelor vom şti să pierdem!

— N-o să mă mai gândesc, făgădui Arévalo.

Prima crimă — fiindcă omorâră pentru bani, sau fiindcă moarta avu încredere în ei, sau pentru că au fost chemaţi la poliţie, sau pentru că era prima — îi tulbură. Acum aveau pe conştiinţă alta, ca s-o uite pe cea dintâi, iar de data asta a existat o provocare inexplicabilă, un urmăritor odios care le primejdui

fericirea ce nu se înfiripase încă pe deplin... După această a doua crimă trăiră fericiți.

Trăiră fericiți câteva zile, până luni când apăru, la ora siestei, mușteriul cel gras. Era extrem de voluminos, de o grăsime fleșcăită, ce amenința să se reverse; avea ochii opaci, fața palidă, o gușă îngrozitoare. Scaunul, masa, cafeaua și paharul cu rom păreau minuscule. Arévalo comentă:

– L-am mai văzut pe undeva. Nu știu unde.

– Dacă l-ai fi văzut, ai ști unde. Nimeni nu uită un asemenea om, răspunse Julia.

– Nu mai pleacă!

– Să nu plece. Dacă plătește, să stea toată ziua.

Rămase toată ziua. A doua zi se întoarse. Se așeză la aceeași masă, ceru rom și cafea.

– Vezi? întrebă Arévalo.

– Ce?

– E noul omuleț.

– Cu o deosebire... răspunse Julia și izbucni în râs.

– Nu știu cum îți arde de râs, spuse Arévalo. Eu nu mai suport. Dacă-i polițist mai bine s-o știm. Dacă-l lăsăm să vină toate după-amiezele și să stea aici ceasuri în șir, tăcut, privindu-ne, o să sfârșim cu nervii la pământ, iar el n-o să aibă altceva de făcut decât să deschidă trapa și să aștepte să cădem înăuntru. Nu vreau nopți nedormite, întrebându-mă ce urmărește tipul ăsta. Ți-am mai spus doar: mereu va apărea altul...

– Poate că nu urmărește nimic. E un grăsan trist, își dădu Julia cu părerea. Mai bine e să-l lăsăm să fiarbă în suc propriu, cred eu. Să-l învingem cu armele lui. Dacă vrea să vină în fiecare zi, să vină, să plătească și gata.

– Ar fi grozav, replică Arévalo, dar în jocul ăsta el e cel tare, iar eu nu mai rezist.

Se întunecă. Grăsanul nu pleca. Julia aduse mâncarea, pentru ea și Arévalo. Mâncară la tejghea.

— Domnul vrea să mănânce? îl întrebă ea, cu gura plină, pe grăsan.

Acesta răspunse:

— Nu, mulțumesc.

— De-ai pleca odată! oftă Arévalo în șoaptă, privindu-l.

— Să vorbesc cu el? iscodi Julia. Să-l trag de limbă?

— Partea proastă, răspunse Arévalo, e că n-o să facă poate conversație, o să-ți răspundă cu da și nu.

Făcu însă conversație. Vorbi de timp, prea secetos pentru câmp, de oameni și de gusturile lor inexplicabile.

— Cum de n-au descoperit motelul ăsta? E locul cel mai frumos de pe coastă, zise.

— Mă rog, făcu Arévalo, care asculta de la tejghea, dacă vă place motelul sunteți binevenit. Cereți ce poftiți: sunteți invitatul nostru.

— Dacă insistați, spuse grăsanul, aș mai lua un rom.

Apoi mai ceru unul. Le făcea pe plac. Se juca de-a șoarecele și pisica. Grăsanul sporovăia, ca și cum romul dulce i-ar dezlega limba.

— Un loc atât de frumos și ce lucruri groaznice se petrec. O nenorocire.

Privind-o pe Julia, Arévalo dădu resemnat din umeri.

— Lucruri groaznice? întrebă ea supărată.

— Nu spun chiar aici — recunoscu grăsanul —, dar prin apropiere. Pe faleză. Mai întâi un automobil, apoi altul, în același loc, cad în mare, ce chestie! Am aflat printr-o pură întâmplare.

— Ce? întrebă Julia.

— Cine? făcu Arévalo.

— Noi, zise grăsanul. Vedeți dumneavoastră, domnului cu Opelul care s-a prăbușit, pe nume Trejo, i s-a întâmplat o nenorocire, cu ani în urmă. Fata lui s-a înecat pe când se scălda la o plajă de pe aici. A înghițit-o marea și n-a mai apărut niciodată. Omul era văduv. Fără fata lui se simți singur pe lume. Veni să locuiască la malul mării, aproape de locul unde și-a pierdut fata,

pentru că i se păru — o fi luat-o cam razna, îl înțeleg perfect — că astfel era mai aproape de ea. Acest domn Trejo — poate l-ați văzut: un bărbat mărunt de statură, slab, chel, cu mustăcioara bine tunsă și ochelari — era pâinea lui Dumnezeu, dar trăia retras în nenorocirea lui, nu vedea pe nimeni, în afară de doctorul Laborde, vecinul său, care l-a îngrijit într-un rând și de atunci îl vizita în toate serile, după cină. Cei doi prieteni stăteau de vorbă la o cafea și apoi jucau o partidă de șah. În fiecare seară la fel. Dumneavoastră, care aveți totul pentru a fi fericiți, o să vă mirați de asemenea program. Obiceiurile altora ne pot părea ciudate, dar, vedeți dumneavoastră, îi ajută pe oameni să-și ducă biata lor viață. Ei bine, într-o seară, în ultima vreme, domnul Trejo, cel cu Opelul, a jucat foarte prost partida de șah.

Grăsanul tăcu de parc-ar fi adus la cunoștință un fapt interesant și semnificativ. Apoi întrebă:

— Știți de ce?

Julia răspunse furioasă:

— Nu-s ghicitoare.

— Fiindcă după-masa, pe faleză, domnul Trejo și-a văzut fata. Poate pentru că n-o văzuse niciodată moartă, a crezut atunci că fata lui trăia și că era chiar ea. Cel puțin a avut impresia că o vede. O iluzie care nu-l înșela de tot, dar care exercita asupra-i o adevărată fascinație. În vreme ce credea că-și vede fata, știa că e mai bine să nu se apropie să-i vorbească. Nu voia, sărmanul domn Trejo, ca iluzia să se destrame. Prietenul lui, doctorul Laborde, îl dojeni în seara aceea. Îi spuse că era de necrezut că el, Trejo, un om cult, se purtase ca un copil, se jucase cu sentimentele adânci și sacre, ceea ce era rău și primejdios. Trejo îi dădu dreptate, însă argumentă că, dacă la început a fost o joacă din partea lui, mai apoi jocul a fost condus de o forță peste puterile lui, ceva uriaș și de altă natură, pesemne destinul. Căci s-a întâmplat un fapt de necrezut; fata pe care el a luat-o drept a lui — vedeți dumneavoastră, era într-un automobil vechi condus de un tânăr — a încercat să fugă. „Tinerii ăștia", zise

domnul Trejo „reacționară într-un mod nejustificat dacă erau doar niște necunoscuți. Dar îndată ce mă văzură o luară la fugă, ca și cum ea era fata mea și, dintr-un motiv misterios, voia să se ascundă de mine. Am simțit că-mi fuge pământul de sub picioare, că lumea din jur devine ireală, și mi-am repetat în minte: Nu se poate, nu se poate." Înțelegând că nu proceda cum trebuie, se străduiși totuși să-i ajungă din urmă. Tinerii fugiră iar.

Grăsanul, fără să clipească, îi privi cu ochii săi lăcrimoși. După o pauză continuă.

— Doctorul Laborde i-a spus că nu se cuvenea să deranjeze niște necunoscuți. „Sper", îi zise iar, „că dacă-i mai întâlnești pe tinerii aceia să nu-i mai urmărești." Domnul Trejo nu-i răspunse.

— Nu era rău sfatul lui Laborde, declară Julia. Nu trebuie să deranjezi lumea. De ce ne povestiți toate astea?

— Întrebarea e oportună, afirmă grăsanul, atinge fondul problemei noastre. Pentru că, în adâncul fiecăruia gândirea lucrează în taină, nu știm cine-i ființa de lângă noi. Cât despre noi înșine, ne închipuim că suntem transparenți: nu suntem. Toate câte le știu semenii despre noi, le știu prin interpretarea unor semne; procedează la fel ca augurii care cercetau măruntaiele animalelor sacrificate sau zborul păsărilor. Sistemul e imperfect și provoacă tot soiul de greșeli. De pildă, domnul Trejo a presupus că tinerii fugeau de el, pentru că ea era fiica lui; ei însă se simțeau probabil vinovați de ceva și-i atribuiau sărmanului domn Trejo cine știe ce intenții. După mine, goneau pe șosea când s-a produs accidentul în care a murit Trejo. Cu câteva luni înainte, în același loc, într-un accident asemănător, și-a pierdut viața o femeie. Acum doctorul Laborde ne-a făcut o vizită și ne-a povestit ce i s-a întâmplat prietenului său. Mi-a venit în minte să fac legătura între un accident și celălalt, domnul meu: pe dumneavoastră v-am văzut la Brigada de Investigații, data trecută, când v-am chemat să dați o declarație; dar atunci erați nervos, ca și acum, și poate nu vă mai aduceți aminte. Apreciați cred că pun cărțile pe masă.

Se uită la ceas și-și puse mâinile pe masă.

– Deși acum trebuie să plec, am timp din belșug, așa încât voi reveni mâine. Arătând paharul și ceașca, adăugă: Cât am de plată?

Grăsanul se ridică, salută cu gravitate și plecă. Arévalo vorbi parcă pentru sine:

– Ce părere ai?

– Că n-are dovezi, răspunse Julia. De-ar avea dovezi, chiar dacă i-ar prisosi timpul, ne-ar fi arestat.

– Nu te pripi, o să ne aresteze, spuse Arévalo anevoie. Grăsanul merge la sigur: imediat ce o să cerceteze situația noastră financiară, de dinainte și de după moartea bătrânei, va avea cheia.

– Dar nu și dovezi, stărui Julia.

– Ce contează dovezile? O să fim noi, cu vina noastră. De ce nu privești lucrurile în față, Julia? Ne-au încolțit.

– Să fugim, îi ceru ea.

– E prea târziu. Ne vor urmări, ne vor prinde.

– Vom lupta împreună.

– Despărțiți, Julia: fiecare în celula sa. Nu-i nicio scăpare, poate doar să ne omorâm.

– Să ne omorâm?

– Trebuie să știi să pierzi: tu ai spus-o. Împreună, fără tot coșmarul și zbuciumul ăsta.

– O să vorbim mâine. Acum trebuie să te odihnești.

– Amândoi trebuie să ne odihnim.

– Haide!

– Urcă tu. Vin și eu într-o clipă.

Julia ascultă.

Raúl Arévalo închise ferestrele și jaluzelele, trase zăvoarele, unul după altul, încuie ușa de la intrare, mai întâi cu lanțul, apoi cu cheia și puse drugul greu de fier.

Camera fără ferestre

După cinci sau șase zile în Berlinul Occidental, mi-am pus întrebarea dacă nu-i oare păcat să plec fără să văd Berlinul de Est, care era atât de aproape. O cercetare discretă, prin niște conversații aparent întâmplătoare, mă încredință că nimeni nu considera vizitarea sectorului de est drept un act temerar.

La vreo două sute de metri de hotel, am luat autocarul deja plin de turiști. Mi-aduc aminte că mi-am zis: „Atâta vreme cât nu mă îndepărtez de turma asta, n-o să mi se întâmple nimic." Am izbutit să prind ultimul loc liber. Lângă mine era un bărbat cu ochi ageri, cu privire pătrunzătoare, semănând cu o faimoasă statuie a lui Voltaire bătrân pe care o văzusem nu mai știu pe unde. Era între două vârste și măsliniu la față.

La punctul de frontieră am schimbat șoferul și ghidul. Am stat pe loc, de partea cealaltă a liniei despărțitoare, nu mai puțin de douăzeci de minute, în bătaia soarelui, în fața vămii și a postului de poliție. Era o zi de vară foarte călduroasă. O cucoană se revoltă în gura mare. Când un polițist îi spuse să tacă, îndreptând spre ea mitraliera, femeia fu gata să izbucnească într-o criză de nervi. Polițiștii se lansară într-o inspecție spectaculoasă a autocarului. Se uitară peste tot, chiar și pe sub scaune, unde n-ar fi încăput nimeni. Examinară pașapoarte, comparară chipuri și

fotografii. Cum mi-am mai invidiat colegii de excursie, aproape toți americani, englezi sau francezi, care arătau niște pașapoarte cu fotografii mari și clare! A mea însă, abia ceva mai răsărită decât un timbru și cam ștearsă, mă făcu să trec prin clipe de îngrijorare. Polițiștii nu se hotărau să creadă că cel din fotografie eram eu. Vecinul de alături îmi spuse:

– Țineți-vă firea, domnule dragă. Felul urât în care se poartă cu noi curcanii e ceva obișnuit la ei. Poliția de aici e faimoasă prin teama pe care o inspiră și, știți doar, când cineva ajunge să cunoască faima se străduiește s-o păstreze.

I-am răspuns pedant:

– Să te porți urât cu oaspeții a fost totdeauna o lipsă de curtoazie. Turistul e un oaspete.

– Dacă nu cumva nu-i vreun agent secret. Sau vă închipuiți că toți americanii ăștia, cu aerul lor de fermieri, sunt atât de nevinovați precum par?

– Mă rezum la fapte. Polițiștii au zăbovit o groază cu pașaportul meu. La al dumneavoastră practic nici nu s-au uitat.

– Nu vă faceți griji. Dumneavoastră sunteți argentinian, o ființă ireală pentru ei. Ceva în afara conștiinței polițaiului *tedesco**. În schimb, eu sunt un italian din Berlinul de Est care locuiește în Berlinul Occidental. Doar puțin ghinion, și una dintre excursiile astea m-ar putea costa scump. Totuși, iată-mă teafăr.

Italianul se prezentă. Se numea Ricardo Brescia. Avea părul negru, dat pe spate, fruntea înaltă, privirea hotărâtă, nasul și pomeții proeminenți, mâini neastâmpărate, un costum șifonat, dintr-un material obișnuit, maro. Mă întrebă cu ce mă ocupam.

– Sunt scriitor, i-am răspuns.

– Eu, cosmograf.

– Asta mă face să-mi amintesc de prima mea neliniște intelectuală. E curios: nu era legată de literatură, ci de cosmografie.

---

* German (în italiană în original).

— Care era neliniștea asta dintâi?

— Poate n-ar trebui să numesc astfel buimăceala unui băiat. Pe atunci mă întrebam cum era oare sfârșitul universului. Trebuia să aibă vreo formă, vreo înfățișare. Fiindcă sfârșitul universului, oricât ar fi de departe, există.

— Bineînțeles. Ați reușit să vi-l imaginați?

— Nu știu de ce îmi imaginam o cameră goală, fără ferestre, cu pereții coșcoviți și plini de mucegai, cu ciment cenușiu pe jos.

— Nu vă înșelați prea tare.

— Cel mai mult mă obseda că de partea cealaltă a pereților nu mai era nimic, nici măcar neantul.

Fără să ceară voie, câțiva turiști începură să fotografieze, din autocar, clădiri, monumente și chiar lumea care trecea pe stradă. Mi-a fost teamă să nu se stârnească certuri cu ghidul. Nu se întâmplă nimic, dar nervii mei, care abia se liniștiseră, se încordară iar.

Ne oprirăm pe un bulevard, între un șir de chioșcuri unde se vindeau suvenire și poarta mare a unui parc. Pe când ghidul explica de zor că am putea vedea tot parcul într-o jumătate de oră și ceva, Brescia îmi zise în șoaptă:

— Veniți cu mine. O să vă arăt ceva ce o să vă intereseze.

— Nu vreau să am neplăceri, am replicat. Dacă programul e să vizităm parcul, o să-l vizitez. Atâta vreme cât nu mă îndepărtez de grup, mă simt în siguranță.

— N-o să pățiți nimic. Plimbarea durează exact patruzeci și cinci de minute. E timp destul să v-arăt ceva ce o să vă intereseze.

Italianul părea așa de sigur că propunerea lui era chibzuită, că n-am avut puterea să refuz. De bună seamă, sunt împrejurări când mintea funcționează într-un mod neașteptat. Îmi amintesc că mi-am zis: „N-am venit la Berlin să văd copaci."

Dacă nu mă înșală memoria, ne aflam pe culmea unei mici coline de pe câmpia berlineză. În vreme ce turiștii, în grup, se îndreptau spre poarta mare, Brescia și cu mine coborârăm o

coastă, lungă și povârnită, în spatele chioșcurilor. Într-un târziu, ajunserăm pe o stradă cu case scunde, care-mi aminti, poate din pricina puștilor care jucau fotbal, de cartierele mărginașe din Buenos Aires. „Ce n-aș da să fiu acolo!", mi-am spus. Cine știe de ce, gândul acesta plin de nostalgie mă făcu să intru iar la bănuieli. Trebuie să recunosc că glasul lui Brescia m-a liniștit. Spunea:

– Iată casa mea.

Era o casă micuță, cu balcoane de ambele părți, poartă la mijloc și o terasă sus. Broasca era pesemne stricată, fiindcă un lanț cu lacăt ținea cele două canaturi ale porții. Italianul scoase din buzunar o cheie mare și deschise. Printr-un vestibul îngust, pardosit cu mozaic, ajunserăm într-o cameră interioară. Nu-mi puteam crede ochilor! Încăperea era aidoma cu cea imaginată de mine în copilărie. Lângă unul dintre colțuri era o scară în spirală, din fier forjat, vopsită în maro și decolorată, cu partea de jos a balustradei în chip de dantelă: pe aici se urca spre terasă. Italianul mă întrebă:

– Ce ziceți, domnule? Sfârșitul universului, așa cum l-ați visat dumneavoastră.

– Numai că...

Mă întrerupse ca să-mi explice:

– Din cele patru colțuri ale camerei, cel din dreapta scării dă spre sud.

– Un amănunt care nu dovedește nimic.

– Poate. Dar priviți-l, vă rog.

– Bine, am spus, și m-am dus în fața colțului. Acum ce mai fac?

– Să știți că aveți parte de un moment solemn.

Am fost gata să-i spun: „Și de o pânză de păianjen." Deasă, prăfuită, acoperea colțul, la o palmă de pardoseală. Mi-am dat seama că Brescia ar fi luat observația mea drept glumă și m-am străduit să vorbesc serios.

— E adevărat că odaia seamănă cu cea imaginată de mine, dar că văd sfârșitul lumii...

— Al lumii, nu, stimate prietene.

— Așa mi se pare și mie.

Brescia continuă:

— Al universului, al universului. Cutia cea mare, cu întregul joc înăuntru. Totalitatea sistemelor solare, aștrilor și stelelor.

— Numai că, am insistat, de partea cealaltă sunt alte camere, alte case.

— Binevoiți să urcați pe terasă.

Urmându-l pe scări, fără chef, m-am uitat la ceas. Trecuse aproape o jumătate de oră. „Nu trebuie să mai zăbovim", mi-a dat prin cap. Scara ducea la o gheretă foarte îngustă din lemn uscat, vopsită în cenușiu. Deschiserăm ușa, ieșirăm pe terasă. Avea dale roșii și de jur-împrejur un fel de bordură albă: marginea de sus a pereților despărțitori, care depășea dalele cu douăzeci sau treizeci de centimetri. Mai erau încă trei terase. Două în față, una la dreapta. Toate erau identice și înconjurate de aceeași bordură albă. Spre a se vedea că-mi mențin libertatea de opinie, am spus:

— Par niște piste de tenis.

— Cu precizarea — răspunse, zâmbind — că au gherete.

Fiecare terasă avea una, astfel încât toate patru înconjurau colțul ce dădea spre sud și care, după Brescia, era vârful universului. Făcând parcă o concesie, am comentat:

— Bineînțeles, colțul acela e vârful celor patru terase.

— Vreți să spuneți că e doar atât? întrebă, și mă îmboldi imediat. Coborâți, vă rog, pe oricare dintre scările celelalte.

— Ce mă îndemnați să fac? O violare de domiciliu? Doar nu-s nebun!

— N-o să fie nicio violare de domiciliu.

— Sunteți proprietarul tuturor caselor? l-am întrebat, cu o urmă de respect.

– Cum tot nu înțelegeți, răspunse, încredeți-vă în mine și faceți ce vă zic. Coborâți pe oricare dintre celelalte scări. Vă rog.

– Sunteți sigur că n-o să pățesc nimic?

– Sunt sigur.

Grozav de tulburat, pe vârfuri, străduindu-mă să nu fac zgomot și să văd dacă în penumbră nu se ascundea cineva, am coborât pe scara ce se afla exact în fața colțului dinspre sud. M-am pomenit într-o încăpere identică celei văzute cu câteva clipe în urmă, dar cu un amănunt care mă uimi: ca și când camera s-ar fi învârtit în vreme ce eu coboram, colțul pe care acum îl vedeam în partea opusă dădea tot spre sud, ca acela din încăperea de mai înainte. Și încă un amănunt, și mai incredibil: aproape de pardoseală, o pânză de păianjen identică. Pânza asta de păianjen a fost prea mult pentru mine. Cred că, preț de câteva minute, mi-am pierdut capul și-am luat-o la fugă pe scară în sus, poate cu scopul să descopăr înșelăciunea. Am intrat în altă ghereță, am coborât zgomotos pe altă scară și m-am trezit din nou în aceeași încăpere, cu același colț înspre sud, cu aceeași pânză de păianjen aproape de pardoseală. Am alergat iar sus și-am coborât pe ultima scară. Am găsit totul identic, până și pânza de păianjen. Eram atât de uluit că auzul unei voci în spatele meu mă făcu să tresar. Brescia mă întreba:

– Mulțumit?

– Nu, i-am răspuns sincer. Amețit. În toate cele patru camere din jur colțul dă spre sud.

– Și are pânza de păianjen, preciză Brescia.

– Oricât aș mai sta aici, n-o să înțeleg. Să ne întoarcem la dumneavoastră.

Încă mă mai temeam să nu ne surprindă cineva și să ne ia drept hoți sau spioni. Pe deasupra, în ciuda tulburării mele, îmi aminteam perfect de primejdia de a întârzia la întâlnirea cu turiștii, în fața parcului. M-am apropiat de scară.

— Nu-i nevoie să urcaţi, zise Brescia. Veniţi pe aici.

L-am urmat ca un somnambul. Părăsirăm încăperea, străbăturăm vestibulul întunecos, pardosit cu mozaic, şi prin aceeaşi poartă cu broasca stricată ieşirăm în stradă. Nişte băieţi jucau fotbal. L-am întrebat:

— Toate scările duc la camera dumneavoastră?

— Bineînţeles.

— Nu reuşesc să pricep.

În timp ce punea lanţul şi încuia lacătul, constată placid:

— Mai bine că v-aţi dedicat literaturii. Cel care se pierde în hăţişul circumstanţelor nu află adevărul.

— Adevărul e, am răspuns, deoarece comentariile lui mi se păreau deplasate, că, dacă nu ne grăbim, n-ajungem la timp la autocar.

Am pornit-o zorit şi copleşit de teamă. Greşeala de a mă fi desprins de grup nu mi se părea doar de neiertat; pur şi simplu nu puteam înţelege de ce-am făcut-o. Sigur că dădeam vina pe Brescia, dar îmi părea bine să-l am alături, în cazul că mă întreba ceva vreun poliţist.

Urcarăm coasta. Pe o străduţă ajunserăm la bulevard, în faţa parcului. Autocarul se afla unde-l lăsaserăm, iar şoferul stătea de vorbă, plin de însufleţire, cu un poliţist în uniformă verde. Abia am avut timp să mă dau câţiva paşi înapoi şi să mă ascund după un chioşc. Pe poarta mare a parcului ieşea grupul de turişti, cu ghidul în frunte, care perora în gura mare şi, la răstimpuri, mergea puţin înapoi. Când trecu cel din urmă turist, m-am alipit grupului. Fără să mă mai întorc, i-am zis lui Brescia:

— Să mergem.

Odată în autocar, m-am lăsat să cad pe locul meu. Inima-mi bătea aşa de tare că se putea auzi. Dacă ghidul mă întreba ceva (mă privea de parc-ar fi fost gata s-o facă) n-aş fi ştiut ce să-i spun. Nu-mi pregătisem nicio explicaţie şi eram prea tulburat ca s-o improvizez. Cucoana care se revoltase când ne lăsaseră să

stăm în bătaia soarelui, la începutul excursiei, se porni iar să protesteze şi, din fericire, atrase atenţia ghidului, care-i dădu un răspuns politicos, ghicindu-i-se însă enervarea:

– Nu, doamnă, zise. Poate că locul nu-i aşa de frumos ca acelea pe care le frecventaţi dumneavoastră, dar fiţi sigură că n-o să vă reţinem aici o veşnicie.

Cu cea mai mare grijă să nu fiu cumva observat, m-am ridicat, am aruncat o privire. Brescia nu era nicăieri.

Şoferul se urcă în autocar, porni motorul. M-am întrebat: „Dacă plecăm şi nu spun nimic, înseamnă că-l abandonez? Dar dacă spun, nu-l trădez? Ba, încă şi mai rău, nu risc ca vreunul dintre turişti să comenteze că Brescia şi cu mine n-am fost la plimbarea prin parc?" În vreme ce mă munceau scrupule şi temeri contradictorii, făcurăm cale-întoarsă. Înainte de a ajunge la graniţa dintre cele două sectoare, mi-am spus: „Precis că la intrare ne-au numărat şi acum vor descoperi că lipseşte unul." Trecurăm fără probleme în Berlinul Occidental. Adevărul e c-am răsuflat uşurat. Apoi, analizându-mi pe toate feţele purtarea, am ajuns mereu la aceeaşi concluzie: n-aveam nimic ce să-mi reproşez, fiindcă n-am putut proceda altminteri. Cu toate acestea, amintirea acelei după-amiezi mă face să simt un fel de nemulţumire care seamănă destul de bine cu remuşcarea.

Năzuința

PRIMUL MEU PRIETEN A FOST ELADIO HELLER. I-au urmat Federico Alberdi, pentru care lumea era fără probleme și fără strălucire, frații Hesparrén, Rauch Țapul, care descoperea cusururile fiecăruia; mult mai târziu a venit Milena. Ne adunam pe strada 11 Septembrie, în casa părinților lui Heller: o vilă cu acoperișul de țigle în stil franțuzesc, cu o grădină pe care o socoteam enormă, cu alei roșii, cu pietriș de cărămidă, străjuind răzoare verzi, unde creșteau trandafiri piperniciți, la umbra unor magnolii dese, cu frunzele închise la culoare și puzderie de flori de un alb luminos, din câte mi-aduc aminte. Locul nostru favorit era garajul din spate; mai exact, automobilul — un Stoddart-Dayton, în permanent proces de reparație și demontare — pe care-l păstrau acolo. În perioada aceea, dinainte de Milena, familia Heller era alcătuită din domnul, stăpânul acelui Stoddart-Dayton, un bărbat îmbrăcat veșnic într-un halat lung, din catifea gălbuie; doamna, Doña Visitación, mărunță, vioaie, vorbăreață, gata să lupte pentru ce-și punea în cap, și Cristina, sora, ținându-se mereu după Heller, ca un înger de pază grijuliu și plin de abnegație, rezervată, până când vreun necaz — cu trecerea timpului, se întâmpla tot mai des — declanșa ursuza ei vulgaritate. Cu puțin timp înainte de dispariția tatălui — plecare pentru opt zile

la Santiago de Chile, la o adunare a membrilor asociației „Rotary International" și nimeni n-a mai știut nimic de el — se născuse Diego, care fiind atât de mic, n-a stat împreună cu noi.

Eladio Heller ne fascina și ne respingea cu bogăția și cu invențiile sale. Într-o seară, acasă la mine, nu mai pridideam să laud trenul cu arc pe care domnul Heller i-l dăruise lui Eladio. În altă seară din aceeași săptămână, sincer scandalizat, dădeam din cap, comentând, sigur că ai mei vor fi de acord cu mine.

— Nu-i bine. Nu-i bine deloc. O fi spus Eladio ceva, cert e că domnul Heller a apărut azi cu o cutie uriașă, cu alt dar, tot un tren: unul electric.

Seara următoare mă întorceam acasă necăjit. Spuneam:

— Cu Eladio nu-i nimic de făcut. A demontat cele două locomotive.

(Descoperirăm pe neașteptate că nu-i nimic mai grozav decât să-l vorbești de rău pe cel absent, ca să mai înviorezi puțin existența.)

Mama avea intuiție:

— În copilul ăsta se ascunde un bolșevic, cu barbă cu tot, un anarhist.

Tata îi întărea spusele:

— Distruge de dragul distrugerii. O să ajungă un nou președinte radical.

Înainte de a se împlini douăzeci și patru de ore eram nevoit să recunosc, bătând oarecum în retragere:

— Amândouă locomotivele funcționează. Celei electrice i-a pus arc; celeilalte, motorul electric. Funcționează de minune.

În garajul de pe 11 Septembrie am văzut primul receptor radiotelefonic din viața mea și primul transmițător. Dacă Heller ar fi lucrat numai cu lemn și metale, s-ar fi putut feri de multe clevetiri ingrate; dar adevărul e că în garaj găseam de obicei picături de sânge. Dragostea pentru mecanică și științele naturale ne împinge, uneori, într-o prăpastie îngrozitoare. Heller tocmai

împlinise doisprezece sau treisprezece ani când încercă o schimbare în structura porumbeilor mesageri. Le deschidea craniul spre a-i perfecționa, introducându-le o fărâmă de galenă, prin intermediul căreia păsările primeau comenzi date printr-un transmițător. N-o să uit niciodată acei sărmani porumbei care preț de o clipă zburătăceau greoi prin subsolul întunecos al casei.

Pe Milena o cunoscuserăm la un bal; și pentru ea și pentru noi a fost primul și, o vreme, ultimul. Petrecerea ne-a fascinat, dar și mai tare ne-a fascinat Milena. Auzind-o, prea curând, cum decreta: „Numai prostănacii din lumea bună se duc la baluri", înțeleseserăm cu durere în suflet că n-aveam să mai mergem la altul. Acela, mi-l amintesc bine, se ținea la clubul Belgrano, de Anul Nou. Niciodată n-a fost mai adevărată treaba cu an nou, viață nouă. Milena aduse schimbarea. Privind lucrurile retrospectiv, aș spune că sub dominația ei am fost nevoiți să facem un pas înapoi, să renunțăm la patetica noastră aspirație de a fi adulți, să ne lansăm în freneticele desfătări ale bandelor puse pe strengării. Mi-e cunoscută povara de prostie și răutate care pune în mișcare bandele astea. Dar nici nu sunt atât de bătrân încât să uit bucuriile pe care banda noastră ni le-a adus: desigur, cea a camaraderiei, a primejdiei, și mai ales cea de a fi conduși de Milena, de a împărți secrete împreună cu ea, de a-i sta în preajmă.

Milena avea părul șaten — îl purta foarte scurt —, pielea oacheșă, ochii mari și verzi (disprețuia ochii albaștri ai fetelor de origine irlandeză din Buenos Aires), mâinile pline de zgârieturi. Era înaltă și voinică. Nu întâlnisem niciodată o persoană mai puțin conformistă și mai agresivă; firește, tuna și fulgera împotriva preferințelor, obiceiurilor, familiei, prietenilor, lumii fiecăruia. În prezența ei nu ne hazardam să ne spunem părerea, deși exista o plăcere în a ne simți bețeliți, căci o făcea cu o vitalitate și un elan de necrezut. Era rezistentă, curajoasă, îndărătnică atunci când era în joc amorul ei propriu; cred că era și foarte

nobilă. În ce mă privește, n-am văzut o fată mai deosebită. Așa cum a remarcat nu demult Federico Alberdi:

– A te îndrăgosti de o fată atât de incomodă e cea mai mare nenorocire. Niciodată nu poți s-o uiți. Fetele cuminți, în comparație cu ea, par șterse.

Adevărul e că pe atunci până și Țapul, care nu avea actualu-i fund lat cât două, o admira; Heller, ca să se țină după ea, nu-și mai vedea de învățătură; Alberdi o iubea, iar frații Hesparrén și cu mine ne-am fi dat viața pentru ea. De teamă să n-o supărăm, niciunul nu vorbea despre dragoste, întrucât Milena respingea pasiunea asta considerând-o drept o slăbiciune caraghioasă. Cea care ne-a adus la cunoștință ce anume simțeam a fost sora lui Heller. Într-o seară, când o așteptam pe prietena noastră în garaj, Cristina ne-a spus:

– Bieții de voi, de ce nu recunoașteți? Sunteți îndrăgostiți cu toții de Milena. Și adăugă, plină de furie: Parcă sunteți niște câini după o cățea.

Fiindcă veni vorba: trebuie să vă povestesc despre Marconi, un pudel de culoarea cafelei cu lapte, cu părul creț și urechile lungi, pe care Heller l-a adus de la Institutul Pasteur. Mi se pare că Heller se dusese la Institut ca să consulte ceva în legătură cu bacilul Metchinkoff de care era interesat pe vremea aceea. Hesparrén Strâmbul și cu mine l-am însoțit. Nu-mi amintesc cum apăru câinele. Stăpânul lui îl lăsase acolo, de teamă c-ar fi fost turbat; fiindcă nimeni nu mai venea să-l ia, deși nu era turbat, urma să fie sacrificat. Pe când ni se explicau toate astea, câinele îl privea pe Heller cu ochi grozav de triști. Heller întrebă dacă nu putea să-l ia el. „E o chestiune delicată", răspunseră; era mai delicat să-l dea decât să-l omoare, dar până la urmă încuviințară. Din prima clipă Heller și câinele se iubiră nemaipomenit. Milena argumenta:

– Nu-i igienic. Sunt mereu împreună. Nu-i normal. Ditamai trântorul nu renunță pentru nimic în lume la o plimbare cu

câinele, chiar dacă plouă sau tună. Când îl văd cu lanțul în mână, lângă copac, așteptând ca animalul să coboare piciorul, știu că ne compromite pe noi toți, prietenii lui. Într-o zi o să cumpăr otravă de pisici și adio Marconi!

Heller nu s-a dăruit niciodată în întregime grupului. Cât timp Milena era cu noi, stătea și el cu ea, dar în singurătatea camerei studia medicină și fizică.

— În vreme ce oamenii dorm, protesta Milena, el studiază. Ce tot studiază? Mizeriile pe care Domnul le-a ascuns în bezna trupurilor, ca să nu le vadă nimeni.

Într-o seară am rostit, în sfârșit, cuvintele pe care nici măcar frații Hesparrén nu se încumetaseră să le pronunțe. Îndată ce i-am spus că o iubeam, o schimbare miraculoasă se produse cu Milena. Mărturisesc că pentru noi ea era o ființă imprevizibilă. Nu reușeam s-o cunoaștem. După cum mă fascinase cu asprimea ei, mă fascina acum cu duioșia. Ce păcat că eram atât de tânăr, că îmi închipuiam că femeile sunt atât de delicate, că înaintam prea încet, fiindcă n-am apucat să mă bucur de cea mai mică răsplată, înrucât și sosi vremea, odată cu decembrie, să-mi însoțesc familia la Necochea, și nu sunt eu omul care să nesocotesc asemenea obligații. Vilegiatura mi-a fost cam tulburată de teama că unul dintre frații Hesparrén, probabil Lunganul, ar profita de plecarea mea. Noutatea cu care m-am pomenit la întoarcere a fost alta.

Am revenit din călătorie într-o sâmbătă. Duminică aveam întâlnire cu băieții la Barrancas, la două la prânz, să mergem să vedem un meci.

— De ce nu vin Heller și Milena? am întrebat.

— Cum? Nu știi? răspunse Rauch Țapul. Sunt foarte ocupați, acum că s-au logodit.

N-am fost sigur că înțeleg bine.

— S-au logodit? am replicat. Milena și Heller?

Țapul afirmă:

– L-a ales deoarece e cel care are mai mulţi bani.

– O să-i crăp capul tipului ăstuia, zise cu blândeţe ameninţătoare Hesparrén Lunganul.

– Ba nu, asigură Strâmbul, apucându-l pe Ţap de gât. O să i-l crăp eu.

Alberdi interveni:

– Ţapul e un tip neîncrezător. Mă rog, şi ce-i cu asta? întrebă. Dacă tot îl suportaţi de douăzeci de ani, de ce vă supăraţi aşa, din senin? Pe deasupra, să ai bani e o calitate atrăgătoare: una dintre multele pe care le are Heller.

M-am întors spre Alberdi. Pe un ton de implorare — nu ştiu eu însumi ce imploram, fericirea prietenilor mei însemna de fapt o speranţă pentru mine —, l-am întrebat:

– Crezi că vor fi fericiţi?

Alberdi răspunse fără să şovăie:

– Nu.

Dezbătând problema, ne plimbarăm prin piaţă, înconjurând la nesfârşit grupul de case de lângă Castelul cu Lei, pentru a ajunge, în cele din urmă, la zidurile de la Chacarita. Cred că mi-am amintit de meciul pe care urma să-l vedem abia când am deschis ziarul, a doua zi dimineaţă.

Se căsătoriră la jumătatea anului. Aproape imediat, prin slujnice şi furnizori, s-au răspândit zvonuri care, din nefericire, confirmau pronosticul lui Alberdi. Ceea ce întrezărirăm când ne-am vizitat prietenii în casa de pe 11 Septembrie, unde locuiau Doña Visitación şi Cristina — Diego plecase, cu o bursă, în Statele Unite —, nu dezminţi zvonurile. Ne-am spus că totul avea să se aranjeze odată cu venirea pe lume a primului copil; au venit patru, dar linişte n-au avut.

Milena, se pare, îi făcu pe toţi să se aprindă, în afară de Heller. Acesta, în toiul certurilor, bântuia ca o fantomă; bineînţeles, o fantomă urmărită şi atacată fără milă, la umbra căreia se ciocneau

două bande: Milena, pe de o parte, Doña Visitación și Cristina, pe de altă parte, într-o bătălie permanentă.

— Oricât încearcă să scape, remarcă Alberdi, așa nu poate studia.

— Ceea ce o supără pe Milena, răspunse Strâmbul, e faptul că el vrea să scape. Nu-i nimic mai enervant decât să te certi cu o fantomă.

— De ce vrea să se certe? De ce nu-l lasă în pace? întrebă, vorbind parcă de unul singur, Alberdi.

— De ce nu se despart? adăugă Țapul.

Această nouă conversație avea loc pe stradă. După căsătoria lui Heller cu Milena mergeam foarte rar la ei, pe 11 Septembrie, și pentru a sta de vorbă ne simțeam mai în largul nostru plimbându-ne pe stradă decât închiși în casă sau la cafenea ori la club.

— Știți de ce nu se desparte Milena? întrebă Țapul. Din cauza banilor.

Țapul era mai degrabă veninos decât laș. Ne-am indignat, dar atenția ne-a fost abătută de adevărul exprimat de Alberdi.

— Milena nu vrea banii pentru ea, ci pentru a le da o educație ca lumea copiilor.

— Câinele e cel care plătește oalele sparte, comentă Strâmbul. Milena îl sortise la pieire; a supraviețuit ca prin minune. Acum ea spune că-i bătrân, că a avea în casă un câine așa de bătrân, și pe deasupra gras, nu-i igienic. Așa încât o să vedem ce se întâmplă.

Hesparrén Lunganul mă luă de un braț și mă trase mai la o parte.

— Eu cred, șopti, că a sosit momentul să acționăm. Alberdi nu-i cel mai indicat, pentru că fiind atât de rațional o calcă pe nervi pe Milena. Ar trebui să le explici tu amândurora să se lase de prostii. Pe Heller trebuie să-l convingi să nu mai fie așa de încăpățânat: la urma urmelor, ce naiba, are o nevastă grozavă. Dacă aș fi în locul lui, zău că nu mi-aș pierde timpul studiind anatomia lui Testut. Iar Milenei se cade să-i deschizi ochii, să

vadă că s-a măritat cu o somitate. Cu puțin îndemn din partea ei, Heller ar deveni o personalitate în domeniul științific național.

Nu l-am contrazis, nici nu i-am făgăduit nimic. Întors acasă, mi-am dus în cameră primusul, mi-am făcut niște *mate* și, de unul singur, am reflectat până noaptea târziu. În împrejurarea aceea, ca în oricare alta, eu eram de partea Milenei fără nicio rezervă, dar nu-l puteam mustra pe Heller, pentru că nu el era de vină. Chiar dacă Milena ar fi vinovată pe jumătate, sau și mai mult, nici pe ea n-o puteam dojeni, fiindcă imediat, cu nerăbdarea-i vie, ar considera că am dat bir cu fugiții și că sunt un trădător. Pentru cealaltă jumătate de vină s-ar cuveni ca altcineva să vorbească: și cu mama lui Heller și cu Cristina; de bună seamă, n-aveam să fiu eu cel care le-ar arăta acestor doamne că nu e bine să se amestece. Am adormit, ușurat.

A doua zi când am deschis ochii am auzit, la telefon, vocea Țapului, cu afectarea ce-l caracterizează ori de câte ori dă o veste proastă.

Mi-a spus:

– Se pare că bietul Heller a intrat într-o perioadă de adevărată nebunie. Am aflat că aseară s-a dus la o ședință de spiritism. Nu mai lipsește decât să se facă mason!

Nu mă las convins de un zvon oarecare, așa încât le-am telefonat imediat fraților Hesparrén. A răspuns Strâmbul. I-am comentat:

– Se zice că aseară Heller s-a dus la o ședință de spiritism.

– Da, răspunse celălalt. Nu mai lipsește decât să se facă mason!

Două mărturii identice! Am rămas aproape ametit. Știam eu cum era cu ședințele astea, deoarece acum câțiva ani, însoțit chiar de Heller, am asistat la una, la Centrul de Spiritism din cartierul Belgrano. Am avut acolo o viziune de neuitat când o consolă de mahon închis la culoare, destul de pântecoasă, coborî scara, treaptă cu treaptă. Constatând că oameni calificați — eram împreună cu un șef de secție de la spitalul Rawson, cu un consilier

al partidului Sănătății Publice — ajunseră la concluzia că într-adevăr consola a coborât de una singură scara, m-a apucat tremuratul. Șocul s-a prelungit într-o criză care m-a ținut mult, amenințându-mi echilibrul mental. Cum poate cineva să ia în serios dorințele, angajamentele zilnice, ambiția care îmboldește oamenii, dacă există altă viață, dacă ne mișcăm printre spirite? Alberdi și Heller, îmi amintesc de parc-ar fi fost astăzi, argumentau ca să mă consoleze că tocmai certitudinea vieții de dincolo justifică profunzimea sentimentelor și a năzuințelor. Primului îi răspundeam că el nu văzuse consola, iar celuilalt, că o văzuse prost sau că-i diminua importanța, ca să mă încurajeze.

Le-am telefonat din nou fraților Hesparrén; am vorbit cu Lunganul:

— Am aflat că Heller s-a dus la o ședință de spiritism. Eu ar fi trebuit să fiu disperat de-a binelea ca să mă duc iar la o astfel de ședință, așa că mă întreb dacă Heller n-o fi disperat. Merg deci chiar acum la ei să fac ce mi-ai cerut aseară.

Era o dimineață strălucitoare de septembrie. Când am ajuns acasă, Heller plecase. Milena mă primi în penumbra salonului. Încăperea — își are rolul ei în povestea noastră — e toată în tonuri albăstrii. Pe jos e un covor albastru, cu flori galbene, iar pe pereți un tapet albastru, cu rozete și trifoi galbene, în șiruri verticale. Pe cămin se află un bust enorm, de teracotă, al lui Gall, cel cu circumvoluțiunile creierului; în fund, dezvăluind că bustul e gol pe dinăuntru, e o oglindă foarte înaltă; pe același perete, în partea dreaptă, o bibliotecă închisă cu uși de sticlă, întărite cu gratii de bronz aurit; în stânga, un tablou reprezentând un înotător care, coborând printre stânci, culege de pe fundul mării o cupă de aur. Mai sunt, bineînțeles, o mulțime de mese, scaune, fotolii. De tavan atârnă un candelabru din lemn aurit și pe o măsuță rotundă stă o lampă cu un abajur de mătase albastră, cu mărgele. Mi-amintesc câteva statui (un Mercur, în mărime naturală sau aproape, un San Martín ca cel din piață, dar foarte mic) și câteva tablouri

(Julia Gonzaga, frumusețea Italiei, fugind, cu domnișoarele ei de onoare, pe un deal, călare, pe jumătate goală; Pisa; o vestală într-o peșteră, la lumina unei lumânări etcetera). Faptul că eu am ales, pentru a mă așeza, din toată camera aceea înțesată de mobile, un scaun atât de fragil și de scund, n-a fost un ghinion întâmplător, ci un fapt fatal, simbolic pentru relația mea cu Milena. Ea, liniștită, se juca distrată cu o mică mumie de teracotă pe care o luase de pe o masă; eu nu știam unde să-mi pun mâinile. În cele din urmă am spus:

– Pot oare, fără să par impertinent, mai bine zis fără să comit vreo impertinență, să spun câteva lucruri care, mă rog...?

(Acum, reflectând la toate astea, descopăr că Milena nu mă cunoaște. Lângă ea nu vorbesc, nici măcar nu gândesc limpede: mă simt intimidat. Ah, dacă i-aș putea striga: „E altul în mine, care nu-i prost!" Dar n-aș convinge-o.)

– Spune ce vrei, răspunse.

– Mă rog, eu cred că nu-i bine ca omul s-o ducă tot într-o ceartă...

– Te referi la Eladio și la mine? Imposibil să trăim altminteri.

– O fi având multe defecte, cine nu le are?, dar trebuie să recunoști că ești măritată cu o somitate.

– Asta-i partea proastă. O femeie n-are nevoie de o somitate, ci de un bărbat. Copiii n-au nevoie de o somitate, ci de un părinte.

Furia o făcea elocventă, eu eram gata să zâmbesc, când deodată m-am gândit, văzând-o cum stătea cu mumia în mână, la riscul să nu mă interpreteze greșit: ce tare ar mai fi teracota lovindu-mă în frunte! M-am uitat în jur. Am încercat ceea ce în terminologia militară se numește o diversiune.

– Ai dreptate, am spus. Te simți probabil sufocată în casa asta. De ce nu schimbi câteva mobile?

– Să schimb câteva mobile? De ce? Nu le văd. Cred că le-am văzut când am intrat prima dată. Acum le folosesc. Să-mi dau osteneala să le schimb cu altele? Nici moartă. Chiar dac-ar fi mai

frumoase, le-aș vedea și m-ar incomoda. Când am venit, mobilele astea erau aici și, dinspre partea mea, vor rămâne în veci.

De bună seamă, Milena nu semăna cu celelalte femei. M-am gândit că diversiunea trebuia să ia sfârșit. M-am întors la miezul problemei.

— Adevărul e că nu pricep de ce nu trăiți voi doi în armonie? Heller e un tip pașnic și cumpănit.

— Desigur, dar eu sunt o tipă violentă și arbitrară. Ca toată lumea, dai vina pe mine. Nu-ți trece prin cap că e pașnic, fiindcă nu-l mișcă nimic; că e cumpănit, fiindcă e ipocrit; că eu sunt violentă și arbitrară, pentru că el mă revoltă. Dacă i-ai auzi glăsciorul când vrea să fie cumpănit, n-ai mai vorbi prostii. Vrei să-ți spun ceva? N-am încredere în cei care gândesc mult. Nu le place viața, îi întorc spatele, n-o cunosc. Meditează atâta la ceea ce nu cunosc, că ajung la greșeli monstruoase.

— Heller nu-i un monstru.

Milena spuse că da, că era într-adevăr un monstru, mă luă de mână, mă ajută să mă scol de pe scăunelul care se bălăbănea, mă duse la garaj. Îmi arătă un aparat pe o poliță. Îmi porunci.

— Apropie-te!

Am privit-o cu teamă.

— N-o să te muște, mă asigură.

Aparatul consta din două bare, probabil de nichel, cam de douăzeci de centimetri înălțime, unite, în partea de sus, printr-o altă bară metalică, subțire. M-am apropiat un pas. Milena mă îndemnă:

— Încă puțin.

Am ascultat-o.

— Încă, repetă. Până ajungi aproape să-l atingi. Ce simți acum?

Cum să-i spun că în momentul acela îmi aminteam — retrăiam era cuvântul exact — o vizită de demult la Institutul Pasteur? Nu numai că-mi evoca lătratul, ci și mirosul, ba chiar și firele de

păr ce mi se lipeau de haine, şi privirea plină de speranţă, dar cumplit de tristă, a unui câine. Milena stărui:

– Ce simţi?

– Ce simt? Ce simt? Un câine, parcă.

– Nu te înşeli. Ca să ajungă la opera asta magnifică — tonul sarcastic era evident —, ca să simţi în aparat un câine, Eladio a studiat ani în şir, neglijându-şi copiii şi nevasta, sacrificându-şi prietenul.

Am replicat, cam ofuscat:

– Niciunul dintre prieteni n-a păţit nimic, din câte ştiu.

– N-am spus prieteni, ci prieten. Prietenul lui cel mai bun. Ai să vezi cu ochii tăi.

M-a luat din nou de mână. Deschise uşa de la o cămară din fund. M-am apropiat.

– Marconi, am şoptit ca în vis.

Dintr-un cuier sau într-un cui (n-am distins bine) atârna pielea bietului câine:

– Şi asta ce-i? am întrebat-o.

– Vezi bine. Acum Eladio s-a dus să cumpere o substanţă otrăvitoare de la magazinul Paul, să argăsească pielea. Ca la ţară, când moare o oaie.

– Heller îl iubea mult. O fi murit de bătrâneţe.

– Nu, replică implacabil. A murit pe altarul ştiinţei, cum a spus Eladio. Mie mi-e silă de el, ziceam că o să-l omor, dar nu i-am făcut rău niciodată. Eladio îl iubea mult, dar mai cu seamă voia ca, apropiindu-se cineva de aparat, să simtă un câine.

– De asta l-a omorât?

– De asta, fiindcă-i un monstru. Un monstru şi un degenerat.

Am spus:

– Mi-e teamă că-i aşa.

Am sărutat-o pe obraz.

– Nu-l aştepţi? mă întrebă.

– Nu.

Cred că atunci când am plecat, ea zâmbea. Afară, în soarele splendid al dimineții, m-a cam luat cu fiori. „Ce ușurare că nu stau în casa asta!" m-am gândit. „Biata Milena! Din vina lui Heller trăiește un coșmar."

Mă întâlneam zilnic cu băieții ca să vorbim despre problema asta. Nu știu nici acum, așa cum nu știam pe atunci, ce puteam rezolva noi; dar consideram că întâlnirile noastre erau indispensabile. Eu eram cu totul de partea Milenei. Îi luam apărarea cu atâta convingere, că până și Hesparrén Lunganul, care totdeauna ținea cu femeile, părea că-mi spune: „De data asta nu-ți sunt alături." Nici ceilalți prieteni nu-mi împărtășeau convingerea că toată vina era a lui Heller. Văzându-mă cât eram de pornit, Țapul dădea din cap cu indulgență, permițându-și să-mi aducă aminte că nimeni nu-i chiar așa de rău. Eu rămâneam nepăsător, parcă mânat de destin. Cât timp a trecut? Puțin mai mult de o săptămână, ceva mai puțin de douăzeci de zile. Mi-aduc aminte perfect: era noapte, era foarte cald, ne aflam la Barrancas din Belgrano. Eu peroram:

— Dacă-l lăsăm, o să facă și cu Milena ce-a făcut cu câinele. La urma urmelor, îl iubea foarte mult. Vă aduc la cunoștință că o să-l iau la rost și o să-i strig în față că e un monstru.

Apăru atunci Țapul, cu aerul lui afectat: își aplecă puțin capul să-i spună ceva lui Alberdi. Acesta exclamă:

— Nu se poate!

— Ce nu se poate?

Ca și cum i-ar fi fost milă de mine, Alberdi nu răspunse imediat.

— Ce nu se poate? am stăruit. De ce nu vorbești?

Alberdi răspunse:

— Se pare că a murit Heller.

— Să mergem pe 11 Septembrie! ordonă Hesparrén Lunganul.

Pașii noștri răsunară de parcă am fi avut saboți de lemn. Veți ghici lesne la ce mă gândeam: De ce *mi* se întâmplă *mie* așa

ceva? (Moartea lui Heller interpretată ca o circumstanță a vieții mele, ca o pedeapsă pentru că îl condamnasem cu atâta asprime.) Și, pe deasupra: o târzie intuiție că prietenul mort e de neînlocuit, cu inteligența lui, veșnic creatoare, cu gentilețea lui. Cum de n-am înțeles că Heller a trăit cu Milena și cu noi ca un adult printre copii?

Se strânsese deja lume în salon când ajunserăm. Unul după altul o îmbrățișarăm pe Milena. Făcurăm roată în jurul ei. Alberdi întrebă:

– Ce s-a întâmplat?

– Nu era bolnav, răspunse Milena.

– Atunci? întrebă Țapul.

– Să nu vă închipuiți cine știe ce prostii. Nu s-a sinucis. A renunțat să mai trăiască. S-a plictisit, sărmanul, să se tot certe cu mine și a renunțat să mai trăiască.

Își ascunse fața în mâini. Copiii o îmbrățișară. N-o văzusem nicicând înainte în rol de mamă. Condiția asta îmi părea pentru Milena la fel de absurdă ca aceea de mort pentru Heller: la fel de absurdă și aproape la fel de îngrozitoare. Trecurăm în birou, unde-l puseseră pe prietenul nostru. L-am privit pentru ultima oară. Nu știu câte ceasuri am zăcut pe un scaun. În zori, când lumea s-a rărit, mi s-a năzărit să mă plimb în sus și-n jos, de la perete, unde atârna tabloul cu Julia Gonzaga, până la cămin. Mintea mea ținea și ea acest ritm de du-te-vino. Pe rând, Milena transformată în mamă îmi displăcu, mă emoționă, mă atrase, îmi insuflă respect. Cât despre moartea lui Heller, am atribuit-o lipsei mele de loialitate, considerând-o o nenorocire cumplită. Mi-am zis apoi că orice moarte face parte dintr-un proces natural, în firea lucrurilor, precum nașterea, adolescența, senectutea, fără a fi mai dramatic sau mai extraordinar decât anotimpurile anului.

Rămaseserăm doar câțiva: noi și cei ai casei. Pe negândite ne apropiarăm de cămin. Dintr-un capăt al salonului Milena spuse:

— Tare o să vă mai încălziți lângă căminul stins!

Cristina răspunse:

— S-a făcut frig.

— N-aveți sânge în vine, replică mânioasă Milena, și veni să se așeze lângă mine.

După câteva clipe plecă, se întoarse cu lemne și aprinse focul. Uitându-se la Cristina exclamă:

— E drept! S-a făcut frig.

Cristina făcu niște cafea. Prima ceașcă i-o oferi Milenei. În șoaptă, Țapul ne comentă, mie și lui Alberdi:

— Ce curios că au făcut pace! Ce curios să descoperim că Heller era cel care băga zâzanie!

— Or fi făcut ele pace acum, dar asta nu dovedește că Heller era cel care băga zâzanie, își dădu cu părerea Alberdi, ci că moartea lui le-a deschis ochii, Milenei și celorlalte două.

În zilele următoare, unele schimbări de atitudine, mai mult sau mai puțin neașteptate, părură să confirme opinia lui Alberdi. Hesparrén Strâmbul mi-a spus:

— Ai băgat de seamă? Femeile s-au îmbunat. Milena, mironosița de Cristina, Doña Visitación, care-i o adevărată vrăjitoare în miniatură, încep să se certe din senin de nu știe omul ce-i cu ele, ca mai apoi să devină blânde și chiar chibzuite.

Era adevărat. Nu i-am mărturisit că simțeam cum se petrec și în mine schimbări identice. Privind-o pe Milena, îmi spuneam: „Trebuie să profit că a murit Heller, că e singură" și brusc mă rușinam de atâta josnicie, pentru a mă lăsa cuprins doar de sentimente de prietenie. Hesparrén Lunganul spuse pe scurt:

— Am observat bine. Fiecare e pe punctul să-și facă de cap, survine amintirea lui Heller și cel în cauză se oprește brusc. Mă înțelegi?

În vremea aceea sosi Diego de la New York, unde lucrase câțiva ani, după terminarea bursei. Milena spuse: „Seamănă" și, din primul moment, începu să-i caute ceartă. Cred că noi toți îl

căutam în el pe Eladio; voiam să regăsim trăsăturile prietenului nostru în felul de a fi, de a gândi, ba chiar de a se mişca al fratelui său. Descoperiserăm un băiat minunat, care nu semăna cu Eladio, fiindcă era ca toată lumea. În această privinţă aveam aceeaşi părere, eu, Ţapul şi fraţii Hesparrén, până şi Alberdi. Comparându-l pe Diego cu Eladio, am descoperit ceva curios: cel care avea o expresie permanentă de inteligenţă era Diego. Dacă m-ar întreba cineva cum privea Eladio, aş spune că n-avea nimic special; în schimb, privirea lui Diego te descumpănea, atât era de vioaie şi pătrunzătoare, cu excepţia momentelor când era distrat. Nimănui nu i-a trecut prin cap că asemenea momente ar revela un intelect redus.

Ne aflam la jumătatea lui noiembrie. Căldura era atât de mare încât nu ştiu cum am fost în stare să răcesc, într-o după-masă când ne-am dus la stadion, uitându-ne la un meci de fotbal în plin soare. După câteva zile, când începuse să-mi treacă, veni duminica şi, îmbrăcat cu grijă, m-am dus iar la meci. M-am întors acasă cu creierul fierbând de parcă mi-ar fi vărsat cineva în cap o găleată de *portland* în clocot. Era clar: îmi revenise răceala şi, în plus, am făcut şi o gripă, cu temperatură şi frisoane. În asemenea cazuri dau dovadă de calm desăvârşit: m-am hotărât prin urmare să mă închid în casă şi, până n-aveam să mă însănătoşesc pe deplin, să nu scot nasul din aşternut. La început, măsurile astea drastice au fost necesare, dar apoi a început să-mi placă să stau în pat. De ce să nu recunosc? Totdeauna mi-a căzut bine trândăveala. Într-o seară stăteam culcat ca un paşă, ascultând la radio un meci, cu ziarele din ajun pe jos şi cele din ziua respectivă pe pat, cu telefonul la îndemână, pentru cazul în care găseam vreun pretext s-o sun pe Milena, când veni cineva în vizită: Diego.

Am văzut că era nervos, aşa că l-am întrebat ce i s-a întâmplat.

– Nimic, zise, şi continuă cu agitaţia aceea de-a dreptul neplăcută.

— Ceva s-a întâmplat. Oricât spui tu că nu, ceva s-a întâmplat, am insistat.

Răspunse după o clipă:

— Am stat de vorbă cu Eladio.

Răspunsul mă irită îngrozitor. I-am replicat:

— Nu face pe nebunul.

— Nu fac pe nebunul.

— Atunci?

— Îți spun adevărul. Eladio îmi apare.

— O fantomă? am întrebat. Casa voastră de pe 11 Septembrie se ia la întrecere cu Castelul cu Lei.

— Nu știu ce s-a petrecut la Castelul cu Lei, declară Diego. Dar la noi, pe 11 Septembrie, apare Eladio: pe crucea mea.

— Deh! am mormăit și am început să mă uit în altă parte.

— Pe crucea mea, repetă Diego.

— L-ai văzut?

— Nu, nu l-am văzut, dar îmi vorbește.

— Ioana d'Arc! am bombănit și mi-am întors iar privirea aiurea.

— Mă... mă... mă ceartă Milena cu vorbe grele și, când dau să-i răspund, Eladio mă face să mă răzgândesc.

Am șovăit: deslușeam tonul de neconfundat al adevărului.

— I-ai spus ceva Milenei despre toate astea?

— Nu. Să nu-i spui nimic, te rog. Eladio mă roagă să nu-i spun.

— Ce-ți mai spune Eladio?

— Că o să-mi explice ceva important, dar, ce vrei? Mi-e frică, plec de acasă ori mă apropii de ceilalți, să mă lase în pace.

— Sincer să fiu, mie nu mi-ar fi frică. L-ai citit pe Edgar Allan Poe?

Nedumerirea i se citi pe față. Era încă un băiat, un băiat cinstit. Am continuat:

— Știu eu. Ai citit *Cel mai frumos basm din lume*.

Mi-a replicat, ofensat:

– Nu citesc basme de adormit copiii. Chiar dacă ţi se pare de necrezut, preocupările mele nu-s aşa absurde.

– Nu mi se pare aşa absurd să citeşti basme. E, desigur, o distracţie...

– Înţeleg! exclamă. Privirea i se lumină de inteligenţă. Vrei să spui că în viaţă trebuie să ai un hobby.

– Mă rog..., de ce nu? am răspuns, ca să nu-l contrariez.

– Şi eu cred tot aşa. Am un hobby. Fotografia. Promite-mi că vii să-mi vezi aparatul pe care mi l-am adus din Statele Unite. E formidabil. Nu sunt eu cel mai grozav de pe lume ca fotograf, dar nu-s nici chiar prost. Pe deasupra, îmi place, şi asta-i principalul, nu? Când sunt cu gândul la ceva şi capăt expresia asta — mă cunosc eu prea bine —, să nu crezi c-am luat-o razna; stau şi chibzuiesc: cu lumina asta ar fi nevoie de o expunere aşa şi de o deschidere aşa. Ceea ce nu povestesc nimănui e că, pentru a-mi intra în mână, am prăpădit o groază de clişee, pozând de mii de ori, în mare viteză, tot ce-mi ieşea în faţă.

Dacă n-ar fi sosit fraţii Hesparrén şi Alberdi, ca o patrulă salvatoare, discuţia despre fotografii ar fi durat cine ştie cât.

N-am suflat un cuvânt din tot ce mi-a povestit Diego. Poate că la început nu mi-am dat seama, dar m-am lăsat cuprins de îngrijorare. În nopţile de insomnie mă gândeam că s-a ivit ocazia să verific dacă exista viaţa de apoi. Meditam: „N-o să-mi fie teamă, ca la Centrul de Spiritism; în definitiv, fantoma e un prieten. Doar n-o să mă sperii de Heller! L-am văzut de curând. Oricum, partea ciudată e că a dispărut, nu că a revenit."

Mi-am făcut curaj şi rezultatul a fost atât de bun încât m-am putut prezenta, după o săptămână, pe strada 11 Septembrie. Am băut ceaiul în grădină, cu Milena. Veţi înţelege, desigur, că n-am dat atenţie nici fantomelor, nici morţilor. N-am savurat niciodată asemenea ceai, nici n-am mâncat pâine prăjită cu un gem de smeură aşa de bun, nici n-am mai privit o femeie care să-mi placă atâta. În clipa despărţirii m-am hotărât să nu dau înapoi

până n-o să mă însor cu Milena. Bineînțeles că sosi vremea să plec la Necochea și nu-mi stă în fire să-mi las familia să călătorească singură.

La Necochea, soarele și marea mă luară în primire. Vreau să spun că, dacă te prăjești vreme de șapte ore la soare, pe plajă, și de patru ori pe zi mănânci ca un porc mistreț nesătul, când te întorci în penumbra de la tine din cameră, la hotel, dormi. Dar omul se obișnuiește cu orice și, după perioada de acomodare, am început să mă gândesc la aparițiile lui Eladio, la importanța de a cerceta cât mai curând dacă sunt adevărate etcetera. Nu mi-am scurtat vilegiatura, dar am petrecut-o plin de îngrijorare.

La prânz, pe la două, la Barrancas, chiar în ziua în care m-am întors în Buenos Aires, am dat nas în nas cu Diego. Ducea o valijoară din material sintetic. Strigă:

— Iartă-mă! Parcă sunt nebun!

— Unde te duci? l-am întrebat.

— La Avenida Vértiz, să iau ceva care să mă ducă în centru.

— Hai la bar, la Llao Llao, să bem ceva să-mi potolesc setea. Te însoțesc apoi în centru.

Era numai o închipuire sau expresia îi trăda nerăbdarea? De ce voia Diego să fugă de mine? Întrebări de felul ăsta îmi tot dădeau târcoale, în vreme ce ne așezam la o masă la bar.

— Trebuie să iau autobuzul acela! exclamă, accentuând cuvântul *acela* cu o emfază neobișnuită și, prin fereastră, îmi arătă cu frenezie vehicolul. Parcă sunt nebun.

— Nebun? Pot afla de ce?

— De grabă.

— Lasă autobuzul să se grăbească. Pot să-ți vorbesc despre altceva?

Îmi răspunse că da, cu un zâmbet forțat.

— Să vorbim despre Eladio, am spus.

Chipul i se adumbri iar. Diego nu știa să se prefacă. M-am gândit: e doar un biet băiat! Dar mi-a mai trecut prin cap: miroase a câine.

Am continuat cu întrebările:

– A mai apărut?

– Mi-a vorbit. Mi-a vorbit de multe ori. De fiecare dată când mă duc în salon.

– De ce mereu în salon?

– Fiindcă e acolo.

– Ascuns?

– Într-un aparat. Un aparat mic cu două bare de nichel cam de douăzeci de centimetri.

– Ca acela cu Marconi, am îngânat.

– Știai?

Am dat din umeri, ca să-i arăt că asta n-avea importanță, și l-am îndemnat cu un gest să vorbească mai departe.

– Mă duceam acolo noapte de noapte, când se culcau ceilalți, explică. Eladio mă chema. Într-un chip misterios (telepatie sau cam așa ceva) mă chema. Îmi venea să fug mâncând pământul și totuși mă duceam. Mai târziu am început să am încredere în el. N-ai să mă crezi: am ajuns să mă bucur de momentele scurte când comunicam cu el. Simțeam că eram cu fratele meu.

– Dacă nu mă înșel, Eladio voia să-ți explice ceva important. Ți-a explicat?

– Da. Bineînțeles, subiectul nu intră în domeniul meu de specialitate. Dacă s-ar fi referit la fotografii...

– Ce păcat că sunt și alte subiecte!

– Acesta are legătură cu radioul. Eladio mi-a spus că, ani în șir, a perfecționat aparatele astea. Voia să le transmită un suflet, cum se transmite un sunet printr-o antenă de radio sau o imagine printr-o antenă la televizor. A folosit drept cobai animale, care au murit toate. Se pare că există ceva unic în suflet, ceva diferit de sunet sau imagine. Fii atent. Mi-a spus: Poți avea mai multe cópii

ale unei imagini sau poți înregistra un sunet pe disc, dar când transmiți aparatului sufletul unui câine sau al unei pisici, animalul moare. Spuse cuvintele astea care mi se părură ciudate: Moare *în* câine sau *în* pisică și se continuă viu în aparat. Pentru un biet animal, mi-a lămurit, noua viață nu înseamnă mai nimic, e ca un fel de orbire generală; dar un om, în aparat, poate gândi. Să fiu mai limpede: ceea ce primește aparatul din făptura omenească e facultatea de a gândi. Facultatea asta nu rămâne izolată, ca sufletul unui câine, pentru că există telepatie. Fără ca nimeni să deschidă gura, înțelegi? stăteam de vorbă cu Eladio. Pe deasupra, el a avut o influență binefăcătoare în casă: izbucnea o ceartă între Cristina și Milena și, dacă erau pe acolo prin preajmă, le convingea să se împace, fără ca ele să bănuiască intervenția. Se pare că ne-a influențat în multe rânduri gândurile, nouă, tuturor.

Diego se ridică.

— Explică-mi mai departe, am spus.

— Acum trebuie să plec, protestă, că altfel întârzii. Sau o să se întâmple ceva și mai rău. Nu-mi cere să mai vorbesc. Ce-a rămas e partea cea mai ingrată.

— Stai jos și vorbește! i-am ordonat.

Se uită nervos: spre mine, cu uimire, afară, cu teamă. Când se lăsă să cadă pe scaun, întrebă:

— Știi că el cu Milena nu se înțelegeau prea bine?

— Cine nu știe?

— Atunci calea se mai netezește. Sunt unele aspecte despre care e de preferat să nu vorbești, oftă. Eladio mi-a spus că planul lui inițial consta în a scrie o monografie despre invenție. Considera că invenția era extrem de importantă și voia s-o comunice omenirii. Diego coborî vocea. Dar spuse că Milena l-a chinuit atât, că n-a mai putut îndura și, după o ceartă aprigă, și-a transmis propriul suflet aparatului.

M-am gândit cu glas tare:

– Mai întâi transmisese sufletul câinelui Marconi, tot ca să-l scape de Milena.

– Nu. Aici te înşeli. L-a transmis ca să-l scape, dar nu de Milena, ci de bătrâneţe. Câinele murea de bătrâneţe.

În vremea asta, eu strâmbam din nas şi mă gândeam: Marconi ţi-a lăsat moştenire mirosul lui. Ce mai miroase a câine! Am exclamat:

– Ce încredere avea în invenţie şi ce curaj, ca să-i transmită aparatului propriul suflet! Şi ce disperare să scape!

– Mi-a spus că se mulţumea să mai poată gândi. Că a putea gândi e mai bine decât a fi mort. Că nemurirea gândirii era asigurată. Dacă-i repet pe de rost cuvintele, nu greşesc. A spus că omul e o combinaţie ciudată de materii şi suflet, şi că întotdeauna distrugerea şi moartea atacă materia. Mi-a relatat apoi cum a procedat, punct cu punct. A ascuns aparatul în capul — gol pe dinăuntru — al bustului lui Gall, aflat pe căminul din salon, şi i-a transmis propriul lui suflet. Ceea ce pierdea, credea el, câştiga de fapt în siguranţă. Spera că Milena n-avea să schimbe mobilele, nici decoraţia camerelor. Apoi m-am întors eu din Statele Unite. M-a chemat, mi-a vorbit. Eu aveam să salvez invenţia, protejându-l şi salvându-l astfel pe el.

Diego îşi acoperi faţa cu mâinile. Stătu aşa un răstimp, în linişte. Eu îl priveam speriat, întrebându-mă: Plânge? Ce-o să zică lumea? Ce trebuie oare să fac? Când îşi dădu mâinile la o parte chipul lui exprima hotărâre, dar şi oboseala victorioasă de pe urma unei crize depăşite.

– Milena mi-a spus să nu mă mai gândesc la toate astea, declară.

– Milena? am întrebat furios, căci începusem să ghicesc. Nu mi-ai zis să nu-i spun nimic Milenei? Eladio nu ţi-a zis să nu-i spui nimic?

– Da, la început Eladio mă domina. Şi-a pierdut puterea când m-am îndrăgostit de Milena.

— Te-ai îndrăgostit de Milena?

— Ţi se pare de necrezut? Te întrebi cum pot să mă îndrăgostesc de o proastă? Şi eu am crezut că-i proastă. Dacă ai încredere în mine, ascultă-mă bine: e impulsivă, pusă pe harţă, dar nu-i proastă.

— N-am crezut c-ar fi, am protestat înciudat.

— Mă bucur, răspunse, şi-mi strânse mâna. E a fost cea care a descoperit că o iubeam. A descoperit-o după o mulţime de poze pe care i le-am făcut. De ce să mă fi fotografiat de atâtea ori — mă întrebă — dacă n-ai fi îndrăgostit de mine?

Am bombănit:

— Ce perspicace!

— N-a fost mereu aşa. Sărmana era întru totul convinsă că Eladio murise. Nu ştii ce furii au apucat-o aseară, când i-am explicat treaba cu aparatul.

— De ce i-ai explicat-o?

— Nu se cuvine să-i ascund ceva. Nu ştii ce scenă mi-a făcut. N-am văzut-o niciodată atât de dezlănţuită. Mai întâi nu i-a venit să creadă, dar apoi strigă, în rafale de mânie, că ideea de a se muta într-un aparat nichelat, înalt de douăzeci de centimetri, pentru a supravieţui în el, îl caracterizează perfect. Mă întrebă dacă eu înţelegeam prăpastia de nenorocită resemnare, de orbire la toate frumuseţile vieţii, pe care o revela un astfel de act. Afirmă că Eladio aparţinea unei clase îngrozitoare de oameni care se gândesc mult, înţeleg tot, nu se enervează, nu simt; unei clase de oameni care nu sunt în stare să-şi dea seama că ceva atât de ciudat cum e faptul că cineva supravieţuieşte într-un aparat nichelat, înalt de douăzeci de centimetri, este abominabil. Jură că oamenii de soiul ăsta nu respectau viaţa, nici ordinea firii, nici nu admirau lucrurile frumoase, nici nu le detestau pe cele urâte. Că ea nu avea să tolereze ca o fiinţă omenească — fie şi din proprie voinţă, fie şi Eladio — să se reducă la această nemurire caraghioasă. Am încercat s-o liniştesc argumentând că Eladio exercita

o influență bună, din aparatul lui, asupra noastră a tuturor. N-ai să mă crezi! Când i-am spus: „Chiar pe tine, în multe dintre certurile cu mama și cu Cristina, te-a făcut cu siguranță să te liniștești", se înfurie și mai tare, jură că Eladio nu era omul care să-și bată joc de ea, sau de Dumnezeu.

– Ce-a vrut să spună?

– Tu știi cum sunt femeile. Cu toată doxa ei, Milena nu înțelege (și e mai bine să nu-i explic) că invenția lui Eladio nu era îndreptată împotriva ei.

– Și ce s-a întâmplat atunci?

– Mă întrebă unde era aparatul. Cum eu nu i-am răspuns, înaintă până mi se înfipse în față și ridică o mână să mă pălmuiască, dar își schimbă intenția și-mi zise: „Bine. N-o să-ți cer să mă ajuți." Niciodată n-am văzut-o atât de hotărâtă, nici atât de frumoasă, nici atât de nobilă. Foarte curând, instinctul o călăuzi spre salon. Se apucă să caute, ca o fiară flămândă, nu știu câtă vreme, poate o oră, pe când eu m-am refugiat în garaj, gândindu-mă cum să-l salvez pe Eladio. Se auzi un zgomot asurzitor și am ghicit că bustul lui Gall căzuse. Am dat fuga, dar era prea târziu. Pe jos, printre resturile bustului, zăcea aparatul, distrus. Milena tocmai îl călcase în picioare. „Am luptat din răsputeri", mi-a spus cu respirația întretăiată, „să vedem cine învinge: Eladio lupta să mă îndepărteze, eu ca să-l găsesc. Eu m-am dovedit mai tare. A fost ultima noastră ceartă!" Se aruncă în brațele mele, plângând. Imediat, descoperind că avea temperatură, i-am spus să se bage în pat. A delirat toată noaptea. Azi s-a simțit bine, când s-a trezit, dar nu i-am dat voie să se scoale. M-am purtat cu ea ca un ticălos. Am profitat de faptul că era în pat, am fugit la garaj, am pus aparatul cu Marconi în valiza asta și când m-ai oprit tu tocmai mergeam la bancă s-o depun în seif.

Uitându-se neconsolat la ceas, adăugă:

— Acum e târziu. Au închis la bancă. Nu mă pot întoarce acasă cu asta. Să nu cumva să iasă Milena să mă caute... Trebuie să salvez invenţia lui Eladio!

— Dacă vrei, o păstrez eu, am propus.

Acceptă, uşurat. M-am îndreptat spre casă cu valiza (şi cu mirosul pe care în mod absurd i-l atribuisem lui Diego). Am hotărât să vorbesc de lucrurile astea numai cu Alberdi, dar apoi am înţeles că toţi aveau acest drept, aşa încât chiar în după-masa aceea, Alberdi, fraţii Hesparrén, Rauch Ţapul şi cu mine, în chip de omagiu pentru prietenul nostru, ne-am apropiat în tăcere de aparatul cu câinele.

Lunganul e de părere că viitorul e mare şi că o să ne scoată în cale pe cineva care, cercetând aparatul, va recupera invenţia pierdută. Alberdi dă neîncrezător din cap. Eu poftesc orice persoană mai de vază care trece prin cartier să-i arăt aparatul: astăzi a ajuns o particularitate curioasă a modestei mele locuinţe. Cât despre Milena, nu-mi răspunde la salut, s-a măritat cu Diego şi ştiu prea bine c-ar trebui s-o uit.

De partea umbrei

De cum treci strada, ajungi de partea
umbrei, mai aproape, mai departe...
(Milonga de Juan FERRARIS, 1921)

MĂ OBIŞNUISEM ÎNTR-ATÂT CU ZGOMOTELE NAVIGAŢIEI, încât atunci când m-am trezit din somnul de după-amiază am auzit liniştea vaporului. M-am apropiat de un hublou. Jos, am văzut apa liniştită şi, în depărtare, inundată de vegetaţia verde, coasta, unde am identificat palmieri şi probabil bananieri. Mi-am pus costumul de in şi m-am urcat pe covertă.

Acostaserăm. La babord se vedea portul, cu negri mişcându-se ca furnicile pe caldarâm; între şine, macaralele înalte şi nesfârşitele depozite cenuşii; mai departe se întindea oraşul, împresurat de coline cu pante abrupte, împădurite; după cum mi-am dat seama, încărcau de zor vaporul. La tribord — dacă tribordul e pe partea dreaptă, cu faţa la pupă — am dat de coasta pe care o văzusem prin hublou, o insulă care-mi aminti de locuri unde n-am fost niciodată, de ţinuturi ca în romanele lui Conrad. Citisem pesemne ceva despre un personaj care, prin slăbirea treptată a voinţei şi împotriva propriei dorinţe, rămâne într-un astfel de loc, în peninsula Malaiezia, în Sumatra sau Java. Mi-am spus că, îndată ce voi coborî pe uscat, aveam să intru în lumea unor astfel de cărţi şi m-a scuturat un fior de bucurie şi de teamă: un strop din fiecare, căci nu eram prea încrezător. Zgomotele monotone ale motorului unui soi de luntre ce se îndrepta spre

insulă mi-au atras atenţia. Luntrea era condusă de un negru care ţinea sus o colivie de răchită, cu o pasăre albastră şi verde; râzând, ne striga celor de pe vapor cuvinte pe care nu le-am înţeles, abia auzite.

Intrând în salonul pentru fumători (aşa stătea scris pe placa de pe uşă, şi dedesubt *Fumoir* şi *Smoking Room*), am constatat cu bucurie ca înăuntru era semiîntuneric, răcoare, linişte. Barmanul mi-a pregătit obişnuitul pahar de mentă.

— E de necrezut, am comentat. Să las toate astea ca să mă cufund în iadul de acolo de jos. Şi asta din motive de turism.

M-am pornit să debitez plin de zel o poliloghie despre turism ca singura credinţă universală, când barmanul mă întrerupse:

— Au coborât cu toţii, zise.

— Mai sunt şi excepţii, am obiectat.

Am privit cu înţeles spre masa unde bătrânul general Pullman, un polonez exilat, îşi dădea în cărţi.

— Pentru el viaţa s-a sfârşit, remarcă barmanul, dar generalul tot mai încearcă să-şi afle norocul la cărţi.

— Numai la cărţi, am răspuns.

Mi-am băut menta până când gheaţa pisată de pe fundul paharului a devenit din verde cristalină, am şoptit: „Mi-o treceţi în cont" şi m-am pregătit să cobor. Lângă scară, scris cu cretă pe o tăbliţă, se anunţa că ridicam ancora a doua zi, la opt dimineaţa. „E timp din belşug. De data asta", mi-am zis, „n-o să-mi fie teamă că pierd vaporul".

Acoperindu-mi ochii cu mâna, fiindcă afară lumina era orbitoare, am păşit pe uscat. După ce am trecut de vamă, pe când căutam zadarnic o maşină de ocazie şi un negru tot repeta cuvântul taxi, clătinând negativ din cap, se dezlănţui o ploaie torenţială. Înconjurând depozitele se ivi un tramvai descoperit, model vechi (descoperit pe de lături dar cu acoperiş, bineînţeles). L-am luat ca să nu mă pătrundă apa până la piele. Nici taxatorul, un negru desculţ, nu voia să se ude şi pentru a vinde biletele

renunțase să mai stea pe scară; străbătea vehicolul de la un cap la altul, călcând pe scaune și sărind peste spătare. Răpăiala încetă curând. Lumina albă ca laptele nu se schimbase nicio clipă. Pe o străduță laterală cobora vertiginos un negru, cărând pe cap o încărcătură colorată. L-am privit, curios: ducea un sicriu acoperit cu orhidee. Negrul era un cortegiu funerar.

Larma de pe stradă mă năucise (de bună seamă o receptam atât de stăruitor pentru că mi-erau străine accentul și limba). Pe tot parcursul fusese multă lume, dar acum orașul părea și mai aglomerat.

– Centrul, nu-i așa? l-am întrebat pe taxator.

Dumnezeu știe ce mi-a răspuns. M-am dat jos din tramvai fiindcă am văzut o biserică și mi-am închipuit că înăuntru era răcoare. La intrare m-au împresurat cerșetori cu fața brăzdată de răni albăstrui, albicioase și roșii. Am ajuns în sfârșit înăuntru, lângă un altar aurit. M-am plimbat prin naos; am descifrat anevoie epitafurile. În pofida marmurei, cei din criptele acelui lăcaș mă convingeau de singurătatea și de sărăcia morții. Ca să nu mă întristez i-am comparat cu locuitorii unor sate pe care le vezi de la fereastra unui tren în viteză.

Ajuns din nou pe stradă, am pornit-o pe jos în direcția spre care o luase tramvaiul. Orașul avea farmecul lui, cu construcții în stil victorian, din altă epocă. N-am apucat să formulez bine ideea, că mi-a și apărut în față un pavilion modern, de o mărime remarcabilă, dar cu un aspect de mântuială, încă neterminat și totuși învechit. Mi-am zis că era vorba de o armătură ridicată pentru vreo expoziție, una dintre multele construcții provizorii care dăinuie grație neglijenței birocratice. În fața pavilionului, cercuri și semicercuri bătând în verde, pe un piedestal de piatră, alcătuiau un monument de bronz plin de spații goale, cu un aer cam sinistru. M-a încercat o senzație apăsătoare și, ca să mă mai înseninez, mi-am imaginat că aș fi un locuitor de acolo. „Voi scrie o scrisoare la ziar", mi-am spus, „ca să ia în sfârșit de aici

relicvele astea ale Expoziției Primei Aniversări a Independenței și a Dictaturii, care nu se potrivesc cu stilul orașului". E atât de ciudat sufletul omului, încât gluma asta banală m-a făcut să mă simt și mai abătut.

M-am oprit în fața unei vitrine care etala, printre broaște și șopârle, o minunată colecție de șerpi îmbălsămați.

— De unde îi au ? am întrebat un domn care părea că aparține colectivității britanice.

— De oriunde, răspunse în engleză. Chiar de pe aici.

Mă învăluiră acordurile unui marș vioi. Am zărit lume adunată și, fără să stau pe gânduri, m-am îndreptat într-acolo, pe aleile unei piețe cu răzoare pline de flori. De pe un pod rustic, peste un pârâu ce șerpuia printre pietre de zidărie, plante și iarbă, m-am uitat la bulbucii gălbui în apa verzuie și opacă. „Asta nu-i de mine", mi-am zis. „Prea multe vipere, prea multe flori, prea multe boli. Ce groaznic dacă aș păți ceva și ar trebui să rămân aici!" Am plecat repede. O fanfară militară ale cărei cizme albe erau de neuitat agita alămuri și tobe în fața unui mic bust. Mi-a trecut prin cap: „Mai bine mă întorc la vapor și mă trântesc pe un divan, cu romanul lui Rider Hagard pe care l-am descoperit în sala de lectură."

S-a întâmplat atunci ceva: mi s-a părut, dar nu eram sigur, că-l văzusem cu o clipă în urmă pe prietenul meu Veblen. Cu amestecul lor de vegetație, străzile zgomotoase, schimbătoare și halucinante aidoma unui caleidoscop, sub soarele arzător, puteau stârni, desigur, orice viziune, însă cea a englezului Veblen părea cea mai puțin probabilă. „Nimeni ca el n-ar fi așa de nepotrivit cu acest loc", mi-am spus. „Poate mi l-am închipuit doar; prezența lui aici ar fi absurdă." Voiam să mă întorc la vapor, dar m-am pomenit cam dezorientat. Am căutat prin preajmă un polițist. Era unul — a cărui uniformă, mult prea largă, avea aerul că era de împrumut — la care nu puteam ajunge, într-un loc unde se îndreptau vehicolele în mare viteză.

— Portul? am întrebat un vânzător de ziare.

Omul mă privi descumpănit. Niște fetițe — poate că erau femei și prostituate — îmi indicară o direcție, râzând. Gândul că mă întorceam la vapor a fost deajuns ca să-mi dea aripi. N-am făcut bine patru sute de metri, că m-am pomenit în fața unui cinematograf cu puzderie de afișe care anunțau filmul *Jocul cel mare*. Cu câteva minute înainte aș fi trecut mai departe, pentru că adevărul e că în piațetă mă cam speriasem. Se vede că nu mă simțisem bine; am atribuit tropicelor o putere învăluitoare de nestăvilit asupra celor care le cădeau pradă; fatalitatea a făcut să mă număr și eu printre aceștia.

Cum însă redevenisem un om normal, m-am oprit să citesc afișele. Puțin tulburat, am aflat că, în după-amiaza aceea chiar, rula prima versiune a *Jocului cel mare*, ai cărui protagoniști erau Françoise Rozay, Pierre Richard Vilm, Charles Vanel. M-am comparat cu un bibliofil care descoperă din întâmplare, într-o librărie mizeră cartea neprețuită îndelung căutată. Dintr-un motiv ascuns, sau fiindcă-l văzusem fără ca prietenii s-o fi făcut, filmul acesta a fost, ani de zile, punctul de referință predilect pe care-l tot invocam în discuțiile cu ei. Dacă voiau să mă ducă seara la cinematograf, întrebam pe un ton superior: „Să vedem alt film ca *Jocul cel mare*?" Când a apărut noua versiune, mi-am cam ieșit din fire, recunosc, m-am înverșunat împotriva unei opere care-și avea meritul ei și am considerat-o un exemplu de decadență în toate privințele.

Filmul începea la șase și jumătate. Deși era abia cinci, aveam chef să aștept, căci din filmul acesta, de care-mi aminteam ca de unul dintre momentele fericite din viață, uitasem în bună parte intriga (unii vor spune poate că faptul de a figura printre amintirile cele mai frumoase face ca un film să proiecteze asupra vieții o lumină ciudată; au întru totul dreptate); șovăind nehotărât dacă să rămân sau nu, am făcut câțiva pași. Am dat de alt cinematograf, numit „Myriam", unde rula un film în care era probabil

vorba, judecând după afişe, de oameni sărmani, cu haine ponosite, de maşini de cusut şi de o casă de amanet. Întrucât îmi regăsisem buna dispoziţie de turist, cercetam totul în jur şi-am descoperit un lucru nefiresc: cinematograful avea două intrări, cea din faţă şi una laterală, prin cafeneaua alăturată. Am intrat aici pentru că mi se făcuse iar sete; m-am trântit pe un scaun, lângă o măsuţă de marmură şi, într-un târziu, când veniră să-mi ia comanda, am cerut o mentă. Pe peretele din stânga se afla intrarea care da în penumbra cinematografului, acoperită în parte de o perdea de catifea verde uzată. Din când în când perdeaua flutura, lovită de un du-te-vino de femei, în general negrese, care intrau singure, pentru a pleca de acolo însoţite. Lângă tejghea, pe peretele din dreapta, două sau trei femei conversau cu un papagal, care răspundea pe neaşteptate cu cârâieli. În fund, localul se prelungea printr-o terasă întinsă cu dale portocalii, în aer liber, mărginită de trei ziduri vineţii, cu nişte uşi înguste care aveau pe plăcuţă câte un număr. Printre mesele de acolo circula pe nesimţite, cu furtunul în mână, un bărbat, pare-se grădinarul, cu o pălărie de pai uriaşă, un costum subţire de doc albastru şi nişte sandale; uda pardoseala stricată cu un jet de apă cu dezinfectant, lăsând în urmă o porţiune neagră care înainte fusese plină de praf şi cenuşie. Sincer să fiu, menta pe care mi-o aduseră era mai proastă ca cea de pe vapor.

Mi-am amintit iar de englezul Veblen. Nu mi-l puteam imagina decât în locuri foarte civilizate — pentru el, New Yorkul însemna jungla —, prin staţiuni balneare, ca Aix-les-Bains sau Evian, la Monte-Carlo, pe Via Veneto la Roma, în arondismentul opt din Paris sau în *West End* din Londra. Nimeni nu trebuie să creadă din cuvintele mele că Veblen ar fi fost un snob, deşi cam avea aerul unui snob, fiindcă se prefăcea plictisit, în glumă, desigur (aşa se manifesta snobismul, cu excepţia unor cazuri ciudate), îndată ce se îndepărta de tipicul obiceiurilor sale. Adevărul e că a dus totdeauna un fel de viaţă dublă şi una dintre

jumătățile acesteia pare oarecum inexplicabilă, dacă n-o punem pe seama unui snobism capricios: prietenul meu era un mare cunoscător de pisici și l-am văzut nu doar o dată, în fotografii incredibile de prin ziare, înconjurat de babele care-l secondau în calitatea lui de membru în juriul Marii Expoziții de Feline din cutare sau cutare loc. Această activitate nu-i influența restul vieții: Veblen era un om instruit, în educația căruia plăcerea intervenise mai mult decât voința, un bun cunoscător al ramurei profane a arhitecturii și artelor decorative franceze din secolul al XVIII-lea, specialist în opera lui Watteau, Boucher și Fragonard. După părerea unora, nu era lipsit de discernământ nici în domeniul picturii moderne de pe la o mie nouă sute douăzeci și ceva, care a dăinuit până la începutul anilor șaizeci.

Omulețul cu pălăria de pai terminase de udat prima dată pardoseala și acum se odihnea pe un scaun, lângă una dintre mese. Pe neașteptate, am văzut printre picioarele lui o pisică, cred o pisică de casă, cu blana albă și pete mari de culoarea cafelei cu lapte și negre. Pisica și cu mine ne-am privit: avea fața în două culori, cu un ochi în jumătatea albă și celălalt în cea neagră. „O adevărată grădină zoologică", mi-am zis... „Un papagal, o pisică, o lebădă." Spusesem *lebădă* fiindcă omulețul, scoțându-și batista să-și șteargă fruntea, descoperi pe partea stângă a cămășii o monogramă ce reprezenta pasărea respectivă. „Câte amintiri!", am murmurat fără să pricep nimic. Perceptibile, deși neclare, amintirile dintr-o întreagă perioadă din tinerețe mă luau cu asalt. Da, mi-am zis, eram sigur că Veblen avea o monogramă identică. Deoarece pisica mă privea mai departe, de parc-ar fi vrut să-mi spună ceva, am plecat ochii. Ridicându-i iar, la masă stătea pălăria de pai, pe capul omulețului cu chipul englezului Veblen. Am socotit că era ciudat să vezi la un individ chipul altuia. Hazardul călătoriei îmi releva, poate, că existau mai multe exemplare ale aceluiași chip, rătăcite prin lume.

— Frate! strigă Veblen venindu-mi în întâmpinare, cu brațele deschise.

— Frate! i-am răspuns.

Ne îmbrățișarăm emoționați. Avea un miros acru.

Îl priveam uluit, încă nesigur, oarecum amețit în fața misterului de nepătruns ce ascundea chipul acela familiar. De obicei identificam chipul cu persoana; înaintea mea era chipul lui Veblen, nu și celelalte date ale lui Veblen. Mi-am reamintit: la prietenul meu, astfel de date — hainele, făptura sa îngrijită, locurile pe unde se învârtea, atitudinea puțin pedantă și îndrăzneață — erau elementele principale ale personalității lui. (Când împrejurările sunt altele, se prea poate să se întâmple la fel cu oricine.)

Să ne fi văzut, doi bărbați aproape bătrâni, ținându-ne în brațe, gata să lăcrimăm! Când i-am spus minciuna că arăta foarte bine, mi-a răspuns zâmbind:

— Ai dreptate, stârnesc invidie, sunt sigur însă că te întrebi plin de curiozitate ce-am pățit.

— Și pe drept cuvânt, am zis. Nu mă așteptam să dau de tine aici.

— Pare un roman, nu-i așa? Vrei să-ți povestesc ce mi s-a întâmplat?

— Bineînțeles, englezule.

— Atunci, continuă el, întocmai ca-n romane, îmi comanzi ceva de băut și eu îți povestesc totul în vreme ce mă îmbăt.

— Ce vrei? l-am întrebat, după ce am chemat chelnerul.

— Pentru mine-i tot una, zise.

Rămase cu ochii la mine. Chelnerul aduse un pahar și o sticlă.

— O las? întrebă pe limba lui.

— O lași, răspunse Veblen.

Am luat sticla cu amândouă mâinile; am mirosit-o. Avea un puternic iz de alcool, care mi s-a părut ba dulceag, ba amar; am examinat eticheta, unde se vedeau un peisaj cu niște munți

înzăpeziți, luna și un păianjen învăluit în pânză; am citit numele: *Silvaplana*.

– Ce-i asta?

– O licoare pe care o servesc aici. Nu ți-o recomand.

– Să-ți cer altceva, englezule?

– Nici gând. Pentru mine-i tot una, repetă. Episodul a început la Evian, să tot fie trei ani de atunci. Sau puțin înainte, la Londra. Pe vremea aceea eu eram un bărbat fericit și Leda mă iubea. Ai aflat de povestea mea cu Leda?

– Nu, am spus. N-am aflat.

Răspunsul meu nu l-a bucurat.

– Am cunoscut-o la Londra, la un bal. M-a fascinat imediat și, privindu-i mănușile albe, lungi, i-am spus — n-ar trebui să povestesc prostiile astea — că ea era lebădă, că era Leda. A râs fără să înțeleagă. Îți jur că era cea mai tânără și cea mai frumoasă dintre toate. Cum să ți-o descriu? Foarte corectă și impecabilă, cu bucle blonde și ochi albaștri. Ea însăși îmi dezvălui o limită a perfecțiunii sale: avea genunchii murdari. „Când îi spăl sau când îmi pun lenjeria de corp cea mai fină, mă urmărește ghinionul cu bărbații." (Adevărul e că a vorbit mult mai pe șleau.) Era foarte veselă. N-am mai cunoscut altă fată pe care viața s-o amuze atât de mult. Nu spun bine viața în general: viața ei, iubirile și înșelăciunile ei. Nu-i nicio îndoială că știa să se orienteze nemaipomenit, n-avea răbdare cu cărțile și despre ceea ce se numește cultură n-avea nicio idee; dar, dacă îți închipui că era proastă, te înșeli. Pe mine, cel puțin, mă întrecea cu mult. Se pricepea la specialitatea ei. Vorbea despre iubire, despre idile, despre dragostea între femeie și bărbat, despre trădare, despre intrigi, despre ceea ce spune și ceea ce nu spune lumea. Te asigur că, auzind-o, îmi aminteam de Proust. La șaisprezece ani părinții o măritaseră cu un diplomat austriac bătrân, bărbat cult, isteț și bănuitor, pe care-l înșela cu cea mai mare ușurință. Se pare că el crezuse că se însura cu un fel de pisicuță și că, de la bun început, a tratat-o ca

un stăpân, pretinzând s-o educe și s-o conducă: de la bun început ea încercă să-i facă pe plac, înșelându-l însă pe ascuns. Întrucât părinții socoteau că bărbatul nu era un rival pentru Leda — în războiul acela de a o supune el și de a se sustrage ea —, vegheau asupră-i ca doi soți geloși. Să nu îți închipui că în împrejurările astea ea își pierdea veselia sau afecțiunea pentru părinți și pentru austriac. Îi iubea pe toți, îi mințea pe toți. Cu ce bucurie extraordinară își urzea minciunile-i complicate!

Înainte de a mă prezenta soțului (mai târziu am ajuns să-l văd destul de des), la începutul iubirii noastre, într-o noapte, am întrebat-o: „N-o avea oare bănuieli? Ne găsește mereu împreună." Mi-amintesc că mi-a răspuns: „Nu-ți face griji. Soțul meu aparține acelei categorii de oameni foarte masculini, buni fizionomiști când e vorba de femei, care nu reține niciodată un chip de bărbat, pentru că nu-l văd."

Ceea ce mă fascina — în afară de frumusețea, farmecul, tinerețea și inteligența ei (deosebită și limitată, dar extrem de fină, mult mai lucidă decât a mea) — era faptul incredibil, dovedit în repetate rânduri, că era îndrăgostită de mine. Îmi povestea totul, nu-mi ascundea nimic, de parc-ar fi fost sigură — eu o respectam, îi încuviințam maturitatea părerilor, nu-mi îngăduiam să am vreo îndoială (dar mă îndoiam puțin) —, de parc-ar fi fost sigură că nu va încerca în veci împotrivă-mi mașina ei fermecată de fabricat minciuni. Eu eram recunoscător generozității destinului și, într-o noapte, într-un soi de beție de iubire și orgoliu, i-am spus: „Chiar dacă m-ai înșela, n-aș putea decât să te admir." Credeam cu bună știință că eram înzestrat cu înțelepciunea filozofică necesară. Pe de altă parte, nu exista nicio faptă urâtă săvârșită de Leda care să nu fie în fond încântătoare.

— Am uitat de Lavinia, zise englezul Veblen, mângâind pe cap pisica întinsă la picioarele lui. Lavinia, pisicuța Ledei, era o pisică de casă, cu blana foarte moale, cu pete de culoarea cafelei cu lapte și negre, cu fața jumătate neagră, jumătate albă. Cu

înfățișarea asta de pisică obișnuită cucerise totuși sufletul Ledei. Nu-ți poți închipui ce mult semănau! Nespus de amăgitoare și falsă, te ducea mereu de nas și, când descopereai înșelătoria, rămâneai năuc. Era gingașă, nu suferea murdăria. După ce mânca domnișoara trebuia să-și curețe, ca orice doamnă manierată, boticul. Într-o bună zi mă primi cu niște dovezi de afecțiune care m-au măgulit din cale afară, fiindcă am înțeles că Lavinia îmi dădea un permis de intrare în casă. Când a trebuit să trimit la curățătorie costumul albastru, am înțeles că pisica mă înșelase cu prietenia ei ca să-mi folosească pantalonii drept șervețel. De nimeni nu-i păsa Laviniei, în afară de Leda. Poate că și Leda a fost la fel, n-a avut nici ea decât un singur stăpân.

Nu-mi amintesc cine, Leda sau eu, a propus primul să petrecem împreună câteva zile în vreo localitate din Franța. Sunt sigur însă că Leda a ales Evianul. Alegerea asta mă surprinse, căci eu credeam c-o cunosc pe Leda și-mi imaginam că se va decide pentru un loc extrem de monden; m-am simțit puțin dezamăgit, fiindcă mă și văzusem cu prietena mea de braț, în strălucirea de la Monte Carlo și de la Cannes. M-am gândit însă mai bine și mi-am zis: „Ce mai doresc? Mai bine că n-o s-o ducem din petrecere în petrecere, iar eu să tremur din pricina nelipsitelor ei cuceriri. O voi avea doar pentru mine."

A discuta despre călătoria pe care aveam s-o facem era una dintre bucuriile din perioada aceea; totuși, când a fost vorba de amănunte precise și de date, când totul a devenit aievea, m-am trezit că nu prea aveam chef să ne întrerupem viața pe care o duceam la Londra. Cum însă nici eu, nici altcineva, nu rezistam când Leda își dorea ceva, foarte curând a reînviat în mine imboldul să plecăm. Se iviră dificultăți: părinții se arătară neîncrezători, nu mai vedeau călătoria cu ochi buni; ba și mai rău: bărbatul se gândi să-și însoțească nevasta. Leda mă ținea la curent cu toate neplăcerile, fiindcă ceilalți, poate din instinct, se fereau să-și vânture bănuielile și supărările în fața străinilor.

Părinții, doi fățarnici bătrâni, se arătau favorabili călătoriei, ca să mă zăpăcească, iar soțul mă ruga cu șiretenia-i vădită să nu-l părăsesc cât va lipsi Leda, căci fără ea, cine avea să-l mai invite? Scenele astea de comedie o enervau pe fată, care se temea să nu treacă în fața mea drept o mare mincinoasă. Pregătirile continuau și, ocupată fiind cu croitoreasa, cu manichiurista, coaforul, cumpărăturile, prietena mea nu mai avea niciun minut să mă vadă, în timpul zilei; cât despre nopți le petrecea, desigur, în familie. „Bine cel puțin că există telefon", oftam eu resemnat. Trebuie să recunosc că Leda găsea mereu prilejul să-mi dea un scurt telefon pentru a mă saluta. Speranța acelei călătorii ce ne ținea despărțiți și care, în cele din urmă, avea să ne aducă unul lângă altul, începuse să se îndepărteze încetișor. Când totul părea pierdut, Leda anunță: „Iubitule, plecăm! Din păcate ne însoțesc verișoara mea, Adelaida Brown-Sequard și nepoțica mea, Belinda. Fără ele nu pot pleca la Evian. Tu și cu mine călătorim separat și o să ne întâlnim la hotelul Royal. Ca să nu fii singur de tot, ți-o las pe Lavinia. O aduci tu. Îți încredințez ce-am mai drag pe lume... după tine, iubitule." Am fost fericit, m-am întristat, mi-am revenit. Am comentat cu melancolie, în sinea mea: „Leda cu o nepoată! *On aura tout vu.*"*

Întrucât eu aveam să plec înainte, adevărul e că mi-era teamă să petrec la Evian câteva zile cu pisica; dar ne-am schimbat planurile, mai întâi plecă ea și, când am aterizat cu Lavinia la Geneva, Leda ne aștepta la aeroport.

Automobilul nostru intră în Evian pe înserat. Nu știu de ce mă cuprinsese dorința înfrigurată să mai întârziem, să n-ajungem repede la hotel; aș fi vrut să prelungesc clipele astea și s-o păstrez lângă mine (patetic, cum se îmbrățișează amanții pe care soarta îi desparte) pe Leda, care cred că-mi relata, stând dreaptă în scaun, amănuntele călătoriei sale. „De ce ești așa frumoasă?"

---

* Am trăit s-o văd și pe asta (în franceză în original).

i-am spus, luând-o înfiorat de mâini și încercând să imprim un ton nepăsător cuvintelor. Cu toate că era sensibilă la orice reproș, nu-l luă în seamă pe cel cuprins în întrebare și reținu lauda adusă frumusetii ei. Măgulită, se îndreptă și mai tare, și mișcarea aceasta, gâtul lung, pieptănătura, ochii ce păreau într-adevăr fără seamăn, mi-o arătară o clipă aidoma unei păsări. Ce bine-ar fi fost ca însoțitoarea mea să fie o pasăre! Dar era Leda, fata pe care o iubeam, și pentru prima oară frumusețea ei mă duru și mi se năzări distantă. „Să coborâm", am spus la poarta parcului. „Să mergem pe jos până la hotel." Ca să-i îndepărtez orice obiecție am argumentat: „Biata Lavinia are nevoie de mișcare." Pășeam în tăcere dar, pe neașteptate, am auzit cuvintele de care mă temeam: „Avem camerele la etaje diferite, iubitule. La noapte n-o să dormim împreună. Poate mâine..." N-am spus nimic.

Domnul de la recepție îmi întinse registrul să semnez și-mi indică numărul camerei. „E pe partea lacului?" am întrebat. „Pe partea lacului", a răspuns. „Ah, nu", am zis. „Vreau pe partea dinspre munte. Spre sud." „Ce manie!", protestă Leda. Semn rău, mi-am zis, să enervezi ființa iubită. Era prima oară când mi se întâmpla așa ceva cu Leda. Crezându-mă isteț, am întrebat: „Aș putea avea o cameră care să dea spre munte, la același etaj?" „Cum să nu", răspunse domnul. Leda se porni veselă să vorbească de terasa pe care aveam să ne luăm micul dejun. Intrarăm toți în colivia ascensorului, vopsită proaspăt și barocă, urcarăm la primul etaj, pășirăm pe coridoare largi (hotelul fusese construit într-o epocă în care mai era loc pe lume), pe covoare verzi imaculate. Camera mea era spațioasă și mi-a amintit (sunt sigur că plutea miros de levănțică) de dormitoarele din îndepărtatele case de vacanță ale tinereții. Cenușiul tapetului se asorta cu mătasea trandafirie a patului de bronz, de o singură persoană. Lăsându-mă în voia inspirației momentului, am exclamat: „Sunt sigur că în camera asta o să fiu fericit!" Leda îmi dădu cea mai

lungă sărutare de peste zi, luă pisica în braţe şi-mi spuse noapte bună.

Mi-am pus lucrurile în ordine, am făcut o baie, m-am aranjat puţin, cum spun frizerii, şi am coborât la restaurant. Hotelul era aproape gol. Cu ochii la uşă, pentru că aşteptam cu interes sosirea Ledei, a verişoarei şi a nepoţelei, am luat o cină frugală. În cele din urmă, m-am întors în camera mea. Am fumat o ţigară pe terasă: mirosea a fân cosit şi se auzea un cor stins de broaşte sau greieri. M-am culcat, dar am rămas treaz. Nimeni nu-i mai amărât ca amantul îndurerat, care nu se plânge fiindcă nu ştie dacă are dreptate. (E de necrezut, tocmai eu păţisem aşa ceva!) În dialoguri imaginare, am mustrat-o toată noaptea pe Leda pentru că se alesese praful de şederea noastră la Evian. Am înţeles că o femeie căsătorită trebuie să se ferească şi să fie foarte atentă cu confidentele, chiar dacă sunt verişoare; dar amărăciunea mă cuprindea iar şi am formulat tot felul de fraze categorice pe care le-am învăţat de pe rost, să i le spun a doua zi.

M-am trezit a doua zi în cântec de păsări. M-am dus pe terasă; am văzut pădurea pe coasta muntelui şi jos, în jurul hotelului, nişte fete cu coase uriaşe cosind fânul. Omul care îmi aduse pe terasă tava cu micul dejun lămuri:

— Pregătim *la pelouse** din parc. Dintr-un moment în altul soseşte *la foule***.

Faptul că sosea ori nu *la foule* mă lăsa rece.

În ceea ce-o priveşte pe Leda, cu toate că promisese să luăm micul dejun pe terasă, am înţeles că era mai bine să n-o aştept.

Apoi am hoinărit prin parc, am intrat în pădure, cred că m-am aşezat pe un buştean şi m-am lăsat pradă melancoliei. Cel mai trist a fost că nu-mi era parcă de-ajuns că pierdeam dragostea Ledei; eram trist şi pentru că începusem să am fire albe,

---

* peluza (în franceză în original).

** mulţimea (în franceză în original).

pentru că îmbătrâneam, pentru că îmi rămânea puțin timp, pentru că prăpădeam timpul acesta puțin într-un hotel luxos extrem de scump, unde fiecare zi de tristețe mă costa o avere. Totdeauna am fost dezordonat, am lăsat totul în mâinile — în mâinile într-adevăr uriașe — împuternicitului meu, Rafael Colombatti (cu platfus, cu fața palidă, cu costum negru) și din când în când mă înfiora teama de a mă pomeni peste noapte fără un ban, întocmai ca prin romane.

Am fost nevoit să mă întorc, fiindcă întârziam la masă. În restaurantul spațios erau puține mese ocupate. Cei care mâncau erau aceiași din ajun: o familie de mari industriași din Lyon; un actor francez, destul de faimos (eu nu l-aș fi recunoscut dacă *maître d'hotel* nu mi-ar fi spus numele); un individ tânăr, pe care-l zărisem de mai multe ori în ultima vreme, cu obrajii de culoare cărămizie, umflați și căzuți, care-i dădeau un aer stupid, de-a dreptul respingător după mine, și o fată din familia Lancker, destul de frumoasă și bronzată, pe care am recunoscut-o imediat deoarece vorbisem cu ea preț de o jumătate de minut, să tot fi fost acum o mie de ani, în salonul de ceai al unui club de tenis din Monte Carlo.

Mă pregăteam să iau ascensorul ca să urc la mine în cameră, gândindu-mă că, dacă mi-ar fi lăsat-o pe Lavinia, care la urma urmei deranja, mi-ar fi trecut timpul mai ușor, când apăru Leda. Îmi șopti agitată:

— Plecăm să ne petrecem ziua la Geneva. Plecăm chiar acum.

Eram atât de deprimat că n-am înțeles la cine se referea cuvântul *plecăm*: la mine, la verișoară sau la nepoată? Cum Leda adăugă: „Ce-i cu tine? Trebuie să faci mișcare", am înțeles că norocul îmi surâdea iar.

Mi-am luat impermeabilul și am pornit la drum, de parcă ne fugăreau toți dracii. Ajunși la destinație, am putut reflecta că nerăbdarea izvorăște din suflet, prin urmare în zadar căutăm motive care s-o justifice; vom găsi doar pretexte. Vreau să spun

că, în aparență, Leda n-avea nimic de făcut la Geneva, decât să se plimbe cu mine toată ziua aceea senină, lungă și foarte fericită. Văzurăm șuvoiul de apă ce curgea în lac și peștii în Ron; intrarăm pe Corraterie prin librării și pe Grande Rue prin librării și magazine de antichități (i-am cumpărat Ledei un prespapier de sticlă, care avea în interior o pasăre Felix făcută din granate); ne-am odihnit în parcul Eaux Vives și am mâncat la un restaurant bearnez. Cred că mai eram încă în parc când i-am sugerat să ne ducem la un hotel. „Ești nebun?", replică. „Pentru asta stăm la Royal." Într-adevăr, întorși la Evian a rămas cu mine și a doua zi ne-am luat amândoi micul dejun pe terasă. Mi-a promis că ne ducem la Lausanne; când i-am răspuns că eram gata de plecare, a zâmbit cât se poate de fermecător și a spus: „O să plecăm la noapte, cu ultimul vaporaș. Te aștept la debarcader, la unsprezece." Mă sărută pe frunte și plecă.

Am luat hotărârea să nu mă las abătut, oricâte ceasuri pustii m-ar aștepta. Aveam să mă consolez că în curând voi fi fericit și să rabd până la unsprezece noaptea. Deocamdată am făcut o baie prelungită, m-am îmbrăcat fără grabă și am coborât în parcul hotelului. Înainte de a pleca m-am întâlnit cu Bobby Williard. Îl cunoști? N-ai pierdut nimic, fiindcă e un cretin. Începu să turuie blestemând Evianul, despre care zise că e a doua moarte. „Prima este Bath", mărturisi cu un râs prostesc. Mi-a explicat că Royalul era pustiu, repetând: „Nu-i nimeni, absolut nimeni." Din plăcerea de a vorbi despre femeia iubită și din vanitate am răspuns: „E Leda." Mai bine tăceam. Bobby se apropie suflându-mi în nas și strigă: „Știi ce-am aflat? Că-i o curvă. Se pare c-o face cu oricine." L-am dat la o parte cum am putut și am intrat în salonul cu pianul, unde nu era nimeni niciodată. Am stat acolo un răstimp, să-mi vin în fire. E de necrezut ce amărăciune îmi pricinuiră cuvintele idiotului ăluia. Puțin mai liniștit, în cele din urmă, i-am cerut portarului prospecte cu hotelurile din Lausanne. M-am trântit într-un șezlong, în mijlocul peluzei de curând

tunse, cu trei sau patru prospecte în mână. Eram dispus să înfrunt cu seninătate orele, așa că înainte de a începe să citesc m-am uitat degajat prin preajmă. Mi-am ațintit privirea spre balconul Ledei și am descoperit îndată reflexul iubitei mele într-unul dintre geamuri. Din penumbra camerei se ivi alt reflex: se alipiră amândouă în geam. Mi-am zis: „Leda își sărută nepoata." Nu știu când am trecut de la amuzamentul stârnit de fenomenul optic interesant prin care Leda și nepoata apăreau în ochii unui spectator așezat în unghiul meu ca fiind de aceeași statură, la descoperirea faptului că Leda săruta un bărbat. Momentul acela, te rog să mă crezi, a fost ca un semn de hotar, un semn de hotar abia întrezărit, dar în cele din urmă întrezărit și descifrat pe dată ca fiind granița ce desparte două lumi, cea de totdeauna, în care eu eram cu Leda și una necunoscută, vitregă, unde aveam să intru fără scăpare. Privirea mi se împăienjeni, am lăsat prospectele să-mi cadă din mână, de parc-ar fi fost șerpi veninoși. Era ciudat: în pofida stării haotice care mă copleșise, mintea îmi funcționa cu luciditate și promptitudine. Mai întâi m-am dus la recepție. Am întrebat de doamna sau domnișoara Brown-Sequard și de fetița care o însoțea. Mi s-a răspuns că astfel de persoane nu figurează printre pasagerii de la Royal. Apoi am cerut nota, am achitat-o, m-am urcat în cameră. Acolo se dezlănțui adevărata disperare: făcându-mi valizele, mă zbăteam prin încăpere ca un liliac orbit care se izbește de pereți. Am ieșit plin de furie din camera aceea nenorocită și autobuzul hotelului m-a dus la debarcader. A trebuit să aștept o oră nesfârșită, așa că am avut timp să reflectez. Am început să mă întreb (o mai fac încă și acum) dacă o văzusem într-adevăr pe Leda sărutându-se cu un bărbat. M-a încercat ispita de a rămâne. Mi-am zis: „Poate că să mă întorc înseamnă prudență"; dar am adăugat imediat: „Să mă întorc înseamnă lașitate." Cred că, în străfundul sufletului, am știut că nu mai puteam simți alături de Leda decât neliniște și tristețe; îți jur că din pricina asta am plecat (oricare

femeie îți va spune că am făcut-o din amor propriu). Nu încape îndoială că pe vaporaș, traversând lacul, mă vedeam stăpân pe destinul meu; e drept și că, pe neașteptate, peste capul meu zburară uriașe păsări albe și mă copleșiră presimțiri funeste.

Toți călătorim într-un vaporaș, către o țintă necunoscută, dar îmi place să-mi imaginez că atunci eu întruchipam acest simbol într-un chip cum nu se poate mai potrivit. Nu mă întreba, fiindcă nu mai țin minte, unde am tras la Lausanne. Îmi amintesc însă că, de la fereastra camerei, pe parcursul unei zile extrem de ciudate în care nimic n-avea consistență, am contemplat fascinat celălalt mal. Ți-aș putea desena hotelul Royal, atât de mult l-am privit. Noaptea, s-a iluminat încetișor de linii punctate. Cu această imagine în minte am închis ochii și, cu capul sprijinit de o masă, lângă fereastră, am adormit. Am fost pesemne frânt de oboseală, fiindcă a doua zi m-am trezit de dimineață în aceeași poziție.

Îndată ce am închis ochii (fii atent: eu stăteam cu capul pe masă, în fața ferestrei care da spre lac, așa încât dacă i-aș fi întredeschis o clipă aș fi văzut incendiul), hotelul Royal a fost mistuit de în flăcări. După câte se pare, nimeni nu dormi în noaptea aceea, cu excepția mea, care o aveam acolo înăuntru pe Leda.

Parcă cineva — aceeași ființă care, din momentul când m-am urcat pe vaporaș, îmi dirijează viața — m-a făcut să dorm. Iar dimineața nu m-a lăsat să privesc înainte; m-a ținut înlăuntrul camerei și, deoarece hotărâse să mă despartă de Leda, mi-a încurcat toate socotelile. Oricum, e straniu că înainte de micul dejun am făcut comandă să vorbesc la Londra. Am telefonat la Londra — în toate acestea a fost mâna destinului — ca să anunț că soseam acasă în cursul zilei. Dacă aș fi încercat să mă leg ca să nu mai pot da înapoi, n-aș fi putut găsi o legătură mai solidă: mi s-a spus că în noaptea trecută Colombatti își trăsese un glonț în cap și că era la spital, în agonie. Am răspuns: „Vin cu primul avion." Am vorbit apoi cu portarul și mi-a rezervat biletul. La unsprezece trebuia să fiu la aeroport. M-am uitat la ceas. Era opt și

jumătate. Abia am apucat să comand micul dejun că mi l-a şi adus o elveţiancă foarte ştearsă şi foarte tânără, atât de interesată de subiect, încât nici nu se întrebă dacă eram la curent şi turui fără oprire până la sfârşitul frazei, repetându-l de două sau trei ori: „Au murit toţi." Am întrebat: „Unde?" Îţi dai seama cum m-am simţit când am auzit: „În nenorocirea de la Royal."

Apoi urmează un răstimp alb, de care nu-mi amintesc. Cred că m-am apropiat de fereastră şi a fost de-ajuns puţin fum, acolo, înaintea mea, ca să-mi confirme gândurile cele mai negre. Voiam să traversez cu primul vaporaş, să ajung la Evian, dar liftierul mi-a declarat: „N-au fost morţi." L-am întrebat pe portar. Acesta, întărind spusele liftierului şi ale tuturor celor pe care i-am mai întrebat în hotel, a repetat aceleaşi cuvinte: „N-au fost morţi."

Oricum, aveam să traversez lacul şi să mă arunc cât mai curând de gâtul Ledei. Voiam s-o văd şi s-o ating, după dezastrul care s-ar fi putut întâmpla. Incendiul, veştile false, erau semnale trimise spre a-mi aminti că în viaţă există dureri mai mari decât o înşelăciune. Întrezărisem chinul de a o şti pe Leda moartă; s-o am alături vie şi să stărui în amorul propriu mi s-ar părea o sfidare a sorţii.

Portarul mă plictisea; se lăuda că reuşise să-mi facă rost de loc la avionul de la ora unsprezece şi, parcă citindu-mi gândurile, exclamă, revenind la subiectul dinainte: „N-a fost nici măcar un mort la Royal. Nu credeţi în cuvântul meu?"

În ceea ce mă priveşte mi-a trecut prin cap că planul de a mă arunca de gâtul Ledei n-ar putea fi pus în aplicare dacă sosirea mea grabnică o va enerva, căci n-ar mai avea la îndemână mijloacele pentru a-şi ascunde cei doi amanţi unul de celălalt. (Eram sigur că rivalul, cine ştie de ce, era flăcăul acela cu obrajii căzuţi, de culoare cărămizie.) Mi-am spus însă că, în vreme ce eu plănuiam întoarcerea asta la Evian, inoportună şi nesuferită, Colombatti — omul de încredere care ani de zile s-a ocupat de

averea mea, muncind pe brânci într-un birou ca o celulă cu fereastră spre curte, ca să-mi permită mie să mă vântur prin lume și să mă simt la largul meu — trăgea să moară, fără un cuvânt de recunoștință din partea mea, fără o strângere de mână de rămas bun, părăsit într-un spital din Londra.

Destinul mă îndepărta iar de Leda. M-am îmbarcat în avionul de la unsprezece. Am ajuns la timp ca să-i exprim lui Colombatti gratitudinea mea. Sinucigașul mi-a evitat cu dibăcie strângerea de mână de pe urmă, căci după o oră, poate chiar cu același avion cu care venisem eu și care se întorcea, a fugit pe Riviera și, tare mă tem, la Monte Carlo. Se pare că a plecat cu capul legat; sigur e că eu aveam mintea legată. N-ai să mă crezi: preț de câteva clipe m-am frământat cu gândul la efectul unei fugi atât de neașteptate asupra organismului fostului meu administrator! Bineînțeles că nici chiar legat la ochi de prostia mea nu puteam scăpa multă vreme de realitate. După masa de prânz am aflat de caii de curse, de ospețele cu caviar și de curtezanele scumpe ale lui Colombatti. La birou am avut dovada furturilor sale și pot spune că m-am pomenit peste noapte fără un ban. Nu încăpea nicio îndoială că, dacă vindeam tot ce-mi rămăsese, n-aș fi scăpat de datorii.

În noaptea aceea am uitat cu desăvârșire de Leda. Nu-ți imaginezi cât de mult mă afectează greutățile financiare. Poate, pentru că nu reușesc să le înțeleg, mă deprimă și mă sperie. Am considerat că nenorocirea mea era o pedeapsă, mi-am asumat o infinitate de vini, m-am lăsat pradă remușcării. Mai îndurerat decât dacă Leda ar fi murit în foc, m-am zvârcolit în pat și n-am adormit până a doua zi, cred că până în clipa când a sosit negrul.

Părea că stă într-o liniște desăvârșită, dar trebuie să fi făcut vreun zgomot fiindcă m-am trezit. Era așezat pe un scaun foarte aproape de pat, purta veston, avea o înfățișare corectă și pielea neagră. Cred că ochii lui atât de rotunzi m-au îngrijorat. Zadarnic am apăsat pe butonul soneriei, fiindcă servitorii mei

credincioși, la curent cu situația, părăsiseră casa ca șobolanii care fug de pe vaporul ce se scufundă.

Nu era un negru imaginat, ci unul în carne și oase, și-și aducea contribuția cu ingenuă aviditate la mulțimea de împrejurări mărunte ce dau realității caracterul ei de neconfundat; cu toate astea era limpede că mi-l trimitea providența. Era diplomat, sau mai precis atașat cultural, al unei noi republici africane, și venea să-mi ofere un post, în numele guvernului său, de director de muzeu; printre fraze strecură cantitatea de lire pe care aveau să mi-o plătească anticipat. Deși a spus-o foarte repede, am reținut-o fără dificultate, pentru că era, mai mult sau mai puțin, aceeași la care socotisem că mi se ridică datoriile, după ce aveam să vând apartamentul, două case închiriate și câțiva ari de pământ pe care nu pusese mâna Colombatti. „Să conduc un muzeu?", am întrebat. „Un muzeu de artă", răspunse și adăugă în chip de confirmare: „De artă modernă". „Și ce naiba să fac acolo?" Neluând în seamă vulgaritatea vorbelor mele, răspunse: „Am achiziționat tablourile, am construit clădirea" — cu un fel de orgoliu declară că „în modesta noastră capitală edificiul cel mai important e acest templu al artei" —, „așa încât deocamdată dumneavoastră veți organiza și expune ceea ce avem; dar va sosi și ziua, fiți sigur, în care vom avea în vedere noi achiziții și atunci..." Cu un gest ce s-ar fi putut traduce prin „Nu-i nicio grabă", l-am rugat să continue. „Așa cum a spus președintele nostru", continuă, „noi suntem lumea de mâine: timpul e în favoarea Africii." Nu știu bine dacă ideea ce a urmat era a președintelui sau îi aparținea lui. Negrul adăugă: „Aventura noastră favorită e să investim pentru viitor", și prezise că într-o bună zi se va pomeni descoperind că toată această artă, „destul de urâtă, poate, pentru ochii celui prost călăuzit", are valoarea unor uriașe lingouri de aur. „Am adunat", afirmă, „mai multe tablouri de Picasso și de Gris decât San Pablo, mai multe de Petoruti decât oricine. Și, ca și când asta n-ar fi nimic, statuia închinată patriei,

așezată în fața muzeului, e opera — sunt convins că o să vă facă plăcere să auziți — unui ilustru compatriot al dumneavoastră, sculptorul Moore." A recunoscut că se putea înșela în ceea ce privește previziunea făcută înainte, dar adăugă: „Merg împreună cu noi, în această greșeală, nu numai artiștii interesați și proprietarii de galerii, ci și toți cunoscătorii în materie, oameni de afaceri, doamne din înalta societate, bancheri și industriași bogați! Poate că atunci când ne vom trezi nu vom da de aur, ci de bancnote falsificate grosolan, fără nicio valoare și solvență, făcute de niște ageamii. Cum s-ar mai bucura de rezultatul ăsta bătrânii care au pierdut, pe lângă elasticitatea arterelor, și suplețea spiritului, indispensabilă pentru a accepta arta nouă!"

La sfârșitul peroraței specifică, nu fără demnitate, că el sau președintele s-ar hotărî mai curând să distrugă patria cu tineri cu tot decât s-o ridice în slăvi cu reacționari, colonialiști și vânzători de negri.

Oricât de real ar fi fost vizitatorul meu, caracterul providențial al ofertei lui era evidențiat de faptul că-mi deschidea un purgatoriu, un loc unde să-mi ispășesc păcatele, dar mai cu seamă de identitatea între suma pe care aveau să mi-o plătească și cea a datoriilor mele. Mărturisesc că acest ultim argument m-a convins, mi s-a părut o adevărată vrăjitorie. „Bine", am spus, „când trebuie să plec?" „Când vreți", răspunse, schițând un gest larg, de diplomat experimentat, care-mi lăsa tot timpul de pe lume, măcar pentru o clipă. „Azi e miercuri?", continuă. „Ia să vedem, cu avionul de sâmbătă, sau, dacă preferați, cu cel de mâine." Mi-am auzit răspunsul de parcă n-ar fi fost al meu, de parc-ar fi vorbit un necunoscut: „Tot atât de puține lucruri pot face de azi până sâmbătă, câte aș face de azi până mâine, dacă nu stăm mai departe la taifas." Diplomatul îmi înmână un cec, anunță că a doua zi, la ora zero, întrucât avionul pleca la unu și douăzeci, avea să vină să mă ia cu mașina lui; îmi dădu câteva indicații cum că hainele groase nu erau potrivite la tropice și plecă.

În dimineața aceea m-am dus la consul și la un avocat; la acesta din urmă am revenit după-amiază, ca să semnez niște hârtii prin care autorizam vânzarea proprietăților și plata datorilor. Ca să-și ia onorariul, l-am rugat să lichideze tablourile, mobilele și tot ce-mi mai rămânea în apartament.

Rămânea aproape tot, pentru că mi-am luat doar o valiză cu ceva haine și singura fotografie a Ledei pe care o aveam. Peste câteva minute mă duc în cămăruța mea amărâtă și ți-o aduc. Ai să vezi că Leda e chiar atât de frumoasă cum ți-am spus: apare în planul al doilea, din păcate cam ștearsă; cea care se vede clar, în față, e pisica.

Mă rog, fără să am timp de gândire, m-am urcat în avionul care m-a adus și, moleșit de o singură pastilă contra amețelii, am ajuns la destinație.

La aeroport mă așteptau autoritățile cu fanfară; mă duseră, ca pe toate personajele importante, să ciocnesc un pahar cu președintele și să depun o coroană de flori la mormântul Părintelui Patriei, și în cele din urmă m-au lăsat la muzeul meu. Acolo m-am trezit și a început chinul.

Fiindcă tablourile și statuile alea m-au făcut să-mi vin în fire, am înțeles unde mă aflam, ce săvârșisem și ce lăsasem. Purtat de valurile hazardului, fără voia mea, am părăsit-o pe Leda, despre care nu știam nimic. La Londra n-am citit ziare: eram năuc din pricina delapidării lui Colombatti și a călătoriei în Africa; mi-am petrecut puținele ceasuri pe care le-am avut cu formalități și, cu toate că poate părea neobișnuit, n-am verificat afirmația portarului din Lausanne, cum că n-au fost morți în incendiul de la Royal. Îndoiala începu să mă chinuie din ziua sosirii. Îndoiala că Leda ar fi vie și că o văzusem într-adevăr împreună cu un bărbat, dar și îndoiala că o înșelătorie ar conta mai mult decât însăși iubirea. Adaugă la toate astea și faptul că eu nu mă puteam întoarce în Anglia, că eram legat aici de un contract, și vei ghici în ce stare bântuiam prin galeriile mele cu pictură concretă, figurativă

etcetera. Mă uitam la tablouri așa cum un condamnat privește zidurile închisorii; nu-i de mirare că ajunsesem să le urăsc.

Ți-am spus că mă trezisem, dar toată povestea a fost doar un fel de trezire într-un vis. Până când lucrurile au început să-mi pară aievea, a trecut un răstimp destul de lung. N-o să-ți vină să crezi: în primele zile, consideram că apartamentul meu, care se afla în aripa dreaptă a muzeului, era în aripa stângă. Se pare că nimeni n-a băgat de seamă, dar eu trăiam într-o stare de delir, așteptând cine știe ce. Oricum, am avut o surpriză în dimineața când am găsit pe masa din birou o telegramă pe numele meu. Am deschis-o și am citit: *Lavinia a murit în incendiu. Sunt foarte singură. Telegrafiază-mi la Poste Restante dacă vii tu sau să vin eu. Leda.*

După ce-am citit hârtia am înțeles că, într-o privință, îndoielile mele erau neîntemeiate. Leda nu putea fi moartă; ar fi ceva imposibil. Iar ca mărturie de dragoste, cea pe care o aveam înaintea ochilor era într-adevăr extraordinară. Nu fiindcă îmi aminteam de episodul de la Evian; totdeauna, de la bun început, faptul că Leda mă iubea mi s-a părut de necrezut. Să fim bine înțeleși, de necrezut, dar real; ceva minunat care nu corespundea vreunui merit al meu, ci era opera hazardului.

Probabil că pe atunci nu mai era nimeni în toată Londra care să nu fi aflat de furturile lui Colombatti și de falimentul meu, așa încât asta însemna că Leda era gata să primească un om sărac sau să se ducă după el în Africa. Există femei, o știu prea bine, care trăiesc momentele, fiecare moment, ca și cum ar uita de trecut și n-ar crede în viitor; faptul că astfel de femei și-ar tăia pentru noi orice punte de întoarcere nu oferă nicio garanție, pentru că, atunci când vine timpul, pleacă înot; ar fi însă nedrept s-o includ între ele pe Leda. Ca să procedezi așa, e neapărat necesară o anume dezordine mentală, chiar voluntară. Or, eu n-am cunoscut o minte mai lucidă ca a acestei fete. Prin comparație, a mea este confuză. Bunăoară, eu am interpretat telegrama ca pe un dar

al destinului, care transpunea situaţia pe un plan magic. A nu fi la înălţimea ei, a nu-i da ascultare întru totul, a trimite în locul telegramei cerute o scrisoare cu explicaţii, avea să aducă ghinion.

E limpede că nu-i la îndemâna oricui să cumpănească dificultăţile şi avantajele practice. Mi se prezenta un nod, eu trebuia să-l tai, mă rog, dar cum s-o fac? Explicaţia nu încăpea într-o telegramă. Se cuvenea mai întâi de toate să elimin cea mai mică incertitudine a Ledei în legătură cu sărăcia mea lucie. Eu ajunsesem un biet amărât şi viaţa noastră în Europa n-avea să mai fie cea dinainte. Voiam apoi să-i explic că eram legat acolo printr-un contract. Timp de un an n-aveam să obţin paşaport. Nu m-ar fi lăsat să fug şi dacă aş fi încercat poate că m-ar fi arestat. În sfârşit trebuia să-i descriu ţara. Oricât de mare i-ar fi fost devotamentul, de prea multă plictiseală ar ajunge să mă urască. După cele trei sau patru excursii pe care le-am face s-ar apuca de băutură şi, încă mai probabil, de negrişori. Cum să-i dau să înţeleagă toate astea fără să las impresia că o resping?

Mi-am ocupat sfârşitul de săptămână redactând scrisoarea, rupând-o, compunând-o iar, de patru sau cinci ori. În cele din urmă am trimis-o şi am început să aştept. Am aşteptat o telegramă, o scrisoare, pe Leda însăşi. Am aşteptat zile nesfârşite şi nopţi tot aşa, la început cu încredere, foarte curând cu spaimă. Treceam de la siguranţa că mă puteam bizui pe ea, la îngrijorarea că o jignisem, la descumpănire şi teamă. I-am telegrafiat: *Te rog telegrafiază-mi dacă vii sau să vin eu.* Ce-aş fi făcut dacă Leda răspundea că vine?

Nu ştiu. N-a răspuns aşa ceva. N-a răspuns deloc. După altă aşteptare nesfârşită, răspunsul sosi într-o scrisoare care, la prima vedere, avea scrisul Ledei, dar era iscălită de Adelaida Brown-Sequard. Deci Adelaida Brown-Sequard, verişoara, exista. O să mă duc să caut scrisoarea chiar acum şi ţi-o arăt. Am citit-o fără să pricep. Mă întrebam de ce Leda nu-mi scrie chiar ea. Tonul scrisorii era de reproş, hotărât şi plin de milă. Dacă nu

m-ar fi orbit amorul propriu, afirma verişoara, aş fi observat iubirea imensă a Ledei. Toţi bărbaţii sunt la fel; din amor propriu sacrifică dragostea. Apoi a spus ceva care mă duru, fiindcă era adevărat: dacă Leda a fost odată slabă, eu nu m-am arătat deloc slab pedepsind-o. Am părăsit-o la Evian. Nu m-am îngrijorat de ce păţise în timpul incendiului; nu m-am întors; m-am dus la Londra. A doua zi, când sosi Leda, descoperi că plecasem în Africa. Îndată ce a făcut rost de adresă mi-a telegrafiat. Eu nu i-am răspuns printr-o telegramă; i-am răspuns printr-o scrisoare, după câteva zile. Dar în zilele acelea Leda n-a mai rezistat. Biata de ea nu s-a prefăcut. Părinţii şi soţul şi-au dat seama cât era de disperată şi au bănuit probabil cauza, dar asta nu mai conta acum, fiindcă în modul cel mai stupid — am fost nevoit să citesc de mai multe ori paragraful, de parcă n-aş fi vrut să înţeleg —, într-o dimineaţă, ieşind de la poştă (se ducea dimineaţa şi după-amiaza la Poste Restante să întrebe dacă sosise ceva), se pare că traversă strada fără să bage de seamă că venea un camion, pentru că toţi martorii spuseră că se aruncă sub roţi, şi muri în modul cel mai stupid.

Cred că scrisoarea îmi căzu pe jos. Am rămas descumpănit. Ipoteza unei posibile morţi nu mă pregătise pentru moartea Ledei. M-am întrebat fără ironie ce făceam eu în Africa dacă Leda murise.

M-am apucat să hoinăresc fără rost şi să beau. Aşteptam poate camionul care să mă omoare şi pe mine. Sau aşteptam ca mahalaua, sau selva care-i aproape, să mă înghită.

Mi-am părăsit slujba. Mă căutară, mă găsiră, mă aduseră la muzeu, mă mustrară, mă ameninţară cu un proces (negrul e foarte bun de gură). Se plictisiră şi mă uitară.

În beţia mea îmi spuneam că în aceste uriaşe cartiere de la periferie, vecine cu selva, trebuia să existe orice. Că poţi, cu vremea, să găseşti orice. Înţelegi? Orice. Într-o zi, paşii mă purtară în acest loc şi din stradă am văzut-o pe Leda.

Am întrebat de patron. Îmi arătară doi negri corpolenți, porecliți Concernul. Le-am cerut de lucru. Mi-au răspuns: N-avem. Cum era de-ajuns o privire sumară ca să văd că minteau, am rămas. Era mult de lucru. De trei ani stau și spăl pahare, stropesc pardoseala, fac curat în camerele unde femeile își văd de treburile lor. Nu-mi plătesc bani; în privința asta, Concernul dovedește tărie de caracter. Mâncarea e infectă, dar totdeauna mai rămân resturi, așa că nu mă plâng. Iar noaptea, ce mai, am la dispoziție magazia ca să dorm. Deși ți se poate părea ciudat fiindcă trăiesc într-un bar, îmi lipsește băutura; aici cine nu plătește nu bea, nu m-am mai îmbătat de veacuri.

Trebuie să-ți spun că femeia nu era Leda. Mai întâi îmbrăcămintea. Leda s-a îmbrăcat mereu ca o doamnă. Femeia de aici avea haine țipătoare și ieftine, ca toate amărâtele astea. Apoi porecla. Nu știu cum se numea, dar i se spunea Leto, o poreclă caraghioasă. Și tot așa în celelalte privințe. Nu era așa de tânără, de fină, de frumoasă. Însă pe înserat, după ce băusem un pahar (pe atunci mai aveam încă ceva bani), era într-adevăr Leda. Iluzia mă stăpânea perfect. Să mă ierte Domnul, dar într-o seară, pe când îi priveam fața, m-am întrebat dac-aș schimba-o cu cea adevărată și dac-aș fi în câștig. Gândul blestemat n-a durat decât o clipă și apoi am început să tremur.

N-a durat nici femeia. A plecat cu un țângău cu privirea tâmpă. Acum, când îmi amintesc de ea, nici cu cea mai mare bunăvoință n-o mai confund cu Leda.

Nimic în afară de obișnuință nu mă mai ținea în bodega asta nenorocită, dar am rămas așteptând parcă ceva. După câțiva ani, în februarie trecut, în urma incendiului unei hardughii cunoscute în cartier cu numele de Jumătatea Lumii, apăru Lavinia.

Pentru tine toate pisicile sunt la fel. Nu te pricepi la pisici. Cel care se pricepe la ceva știe cum să privească domeniul respectiv. Medicul știe cum să privească un om bolnav, mecanicul știe cum să se uite la mașină. Poate părea cam absurd, dar eu știu

să privesc o pisică. De-asta îți spun că pisica de aici e Lavinia, nu un animal asemănător.

Nu te chinui să socotești vârsta pisicii care, scăpată din incendiul de la Evian, avea să ajungă cine știe cum, după alt incendiu, în cârciuma asta africană. Am reflectat asupra problemei, fiindcă Lavinia aceea ar trebui să fie bătrână, iar asta — îți dai seama de cum te uiți la gura ei — e pisică tânără, de doi ani și jumătate: exact vârsta pe care o avea când eram la Evian. Să nu tragi concluzia că sunt două pisici diferite. Asta de aici e Lavinia, ți-o spun eu care am avut mai întâi experiența cu Leto. Între lucrul în sine și cel care-i seamănă e o diferență enormă. Dacă-mi ceri să-ți explic, o să-ți amintesc de eterna reîntoarcere de care vorbesc Nietzsche și alții. Am avea deci o eternă reîntoarcere, restrânsă, deocamdată, la o pisică. Elementele care la origine au alcătuit animalul, dispersate în timpul incendiului de la hotel, au fost adunate la un loc, printr-un capriciu al sorții, în mod identic.

O explicație pur materială mi-ar spulbera speranțele. N-ar mai fi nicio posibilitate ca, în două rânduri, pe timpul scurt al vieții mele, să se producă un fenomen atât de extraordinar. Dacă te gândești că a o recompune pe Lavinia nu-i mai puțin complicat decât a o recompune pe Leda, îți dai seama cât de groaznic am fost pedepsit? Mi se înapoiază de pe tărâmul morții pisica iubitei mele, nu iubita. Mie, care am fost atât de impresionat de mitul lui Orfeu! Cel puțin în cazul lui Orfeu cruzimii nu i s-a mai adăugat sarcasmul!

Deși mesele astea imită o cafenea oarecare din Europa sau de la noi, ia aminte că ne aflăm la marginea selvei, un laborator care poate da la iveală neprevăzutul. Cu ani în urmă am trecut dincolo de o astfel de graniță și, de atunci, mă tot afund într-o zonă necunoscută. Orice om poate ajunge pe meleagurile astea, ale destinului, ale norocului sau ghinionului; eu însă locuiesc aici. Din pricina asta nu interpretez întoarcerile și aparițiile ca fapte firești; le văd ca pe niște semne. Mai întâi Leto, o apropiere, apoi

Lavinia, aceeași pisică, acum tu. Iartă-mă dacă te stânjenește sau te sperie faptul că te amestec în ceva supranatural, dar voi toți alcătuiți un desen în veșnică mișcare ce se va sfârși cu Leda.

– Eu, am răspuns repede, ca și când aș vrea să lămuresc cât mai curând motivele firești ale prezenței mele, am venit cu o croazieră. Acum mă întorc la bord. Îmi îngădui să-ți dau un sfat, Veblen? Vino cu mine, iar eu aranjez cu căpitanul în privința biletului și a pașaportului.

– Eu rămân până vine Leda, declară Veblen și scoase un strigăt care mă făcu să tresar de două ori, pentru că papagalul îl repetase din colivie.

Cauza a fost degetul arătător al unui negru corpolent, vârât cu violență în coastele lui Veblen.

– O jumătate din Concern, explică englezul, îmi amintește că mi-am neglijat treaba. Probabil că vreuna dintre femei și-a eliberat camera și eu trebuie să mă duc să fac ordine. Nu pleca. Mă întorc îndată. În treacăt mă strecor în cămăruță să-ți aduc scrisoarea verișoarei (vei vedea că există) și fotografia Ledei și a pisicii.

– O întrebare, englezule: asta-i Lavinia?

– Da, răspunse și plecă în mare grabă, cu ochii negrului atințiți asupră-i, spre curte.

Pisica nu l-a urmat. Se frecă de picioarele mele. Cred că, dac-aș fi vrut, aș fi putut s-o iau cu mine.

Nu l-am mai așteptat pe bietul meu prieten. L-am părăsit pentru totdeauna. Am plătit, dacă-mi aduc bine aminte; am ieșit în stradă, am avut norocul să găsesc un taxi, m-am întors pe vapor. Mirosind aerul acela specific de pe punte, m-am simțit ca acasă și m-a copleșit o sfârșeală, o senzație de ușurare și bucurie. Eu cred că Veblen n-a greșit. Mi-a fost frică, nu știu de ce.

Scrisoare despre Emilia

Dragoste nebună
(zicală spaniolă)

IERI DUPĂ-MASĂ, LA EDITURĂ, în fața ghișeului cu gratii de la casierie, în vreme ce-mi încasam banii pentru ultimele lucrări, m-ați prevenit că, atunci când o să mă aștept mai puțin, lumea se va plictisi de Emilia, iar eu v-am promis alte femei. Ei bine, domnule Grinberg, v-am înșelat. Nu v-am înșelat din calcul, nici fiindc-aș fi fost supărat, ci pentru că spontaneitatea mea e atât de greoaie, încât, dacă aș fi încercat imediat să mă justific, v-aș fi enervat fără să vă conving. Ați spus: „Chipul de arlechin blond al Emiliei și sânii ei ca niște pere mălăiețe sunt o caramea pe care toți cititorii revistei o sug cam de mult. E timpul să te pui pe treabă, nu să tot repeți aceeași acuarelă sau același desen; să te apuci să lucrezi serios." Eu înțeleg că, pentru a lucra serios, trebuie să o faci cu plăcere, nu ca un școlar în jugul lecțiilor pentru acasă. Plăcerea mea de a o desena pe Emilia nu s-a stins. E de-ajuns s-o privesc ca să-mi alung teama că o să mă repet. Căci Emilia este un model infinit, mereu descopăr în fizionomia sau în trupul ei o lumină nouă, pe care n-am reușit încă s-o redau. Mă aventurez să-mi desenez modelul, asemeni unui explorator care descoperă păduri, munți, turnuri pe fundul mării, și plăsmuiesc pentru cititorii revistei reflexe ale unei lumi prodigioase, dar dumneavoastră, directorul, clătinați din cap, dați din mână,

strigați „Nu!", cereți insistent, în locul Emiliei, o galerie de domnișoare searbede. „Du-te la cofetărie", îmi porunciți, „de la șapte la nouă, și pune-te pe treabă!" Trebuie să te miști, trebuie să te reînnoiești, dragul meu prieten!" Cu infailibilul instinct al unui orb, dumneavoastră credeți că sunt mai interesat de Emilia decât de artă.

E ciudat: în două rânduri am auzit aceleași, sau aproape aceleași cuvinte. Prima oară a fost mai demult. Tocmai îmi atârnam picturile la o expoziție intitulată *Nouă pictori tineri* (au trecut de atunci o mie de ani!), când o colegă, care încă mai clevetește prin galerii și pe la bienale, spuse în șoaptă, de parcă s-ar fi gândit cu voce tare: „Îmi face impresia că-ți plac mai mult femeile decât pictura!" Ziua aceea nu s-a sfârșit până n-ați apărut dumneavoastră, adus probabil de instinctul acela care nu dă greș, și mi-ați deschis larg porțile revistei: ofertă îngrozitoare, care pentru orice pictor însemna o palmă și pe care am acceptat-o pe loc (chiar dacă dumneavoastră ați făcut-o cu cuvintele: „Vă aștept fără niciun zor. În viață nu trebuie să te grăbești, dacă vrei să-ți iasă ceva bine"). Ușurat, am renunțat să mai pictez femei cu puțină natură moartă în jur, așa cum le vedeam noi, pictorii, pentru a le recrea după cum și le doresc muritorii de rând. A durat destul până să pricep că nu schimbasem doar o convenție cu alta, ci mă și coborâsem la un nivel subaltern. Eram mulțumit, pentru că îmi găsisem drumul. Nu mai încercam să-i imit pe maeștri; eram în sfârșit eu însumi, în modul cel mai simplu și firesc. Trebuie să fii ceea ce ești; nimic nu te chinuie mai mult decât o viață dublă. Chiar dacă vechii mei prieteni de la grupul „Pictura Nouă" vă consideră un fel de corupător care m-ați îndepărtat de artă, ispitindu-mă cu bani și cu femei, pentru a mă face să mă afund în treburi aproape tenebroase, înțeleg, dacă mă gândesc bine, că dumneavoastră ați fost pentru mine un al doilea părinte. Pentru că vă consider ca atare, vă scriu acum scrisoarea asta.

Câte femei s-au mai perindat prin studioul meu! Ați uitat-o pe Irene, domnule Grinberg? Era înaltă, palidă, cu lungi cosițe blonde și, când se așeza cu spatele ca s-o desenez, picioarele ei făceau un unghi încântător. Dumneavoastră vă uitați la ea cu ochi de lup hămesit. Ați uitat-o oare și pe Antoñita noastră, renumită pentru devierea aceea la un ochi, pe care dumneavoastră o numeați farmecul ei particular? Mă gândesc la toate cu o undă de nostalgie, dar dacă mi le amintesc pe fiecare în parte mă socotesc fericit că acum sunt departe de mine.

Investit cu trăsături de adevărat tată, într-o zi m-ați dojenit: „Trebuie să-ți vină mintea la cap. În puzderia asta de femei, cine nu s-ar pierde? Marele Artist se caţără, se înalţă, descoperă în mulțime femeia unică și, prin procedeul simplei repetiții, o impune. Atunci noi, oamenii de rând, ne îndrăgostim de modelul dumitale și-ți ridicăm un piedestal de pe care nimeni n-o să te dea jos cu prima lovitură de piatră." S-ar zice că lumea pusese totul la cale în așa fel încât eu să par un exemplu de supunere. Isaura, care respingea, cu vigoarea ei de animal tânăr, ideea de a se îmbrăca mai gros, și era mereu răcită, se îmbolnăvi. N-am izbutit să dau nici de Antoñita, nici de Violeta. Telefonul Saturnei era stricat. Pierdusem urma Irenei. Îngrijorat, fiindcă era sâmbătă și luni trebuia să predau desenele, am trecut strada, intrând în parcul Chacabuco, să stau puțin la soare. Când am ajuns din parcul propriu-zis în partea pe care pensionarii o numesc grădina italiană, l-am zărit, în stânga, la capătul unei clădiri roșietice, cu straturi simetrice de gazon de jur-împrejur, pe prietenul meu don Braulio, acoperit cu pânza neagră a aparatului, fotografiind o domnișoară blondă și înaltă, îmbrăcată în verde, așezată pe o bancă de marmură, sub arcada unui chiparos. Am comentat în sinea mea: „Pare un tablou de Gaston Latouche." Pe când mă îndepărtam, ideea de tablou mă făcu să mă gândesc la cea de model și mi-a trecut prin cap că tocmai lăsasem în urmă soluția. Am făcut cale-ntoarsă. Don Braulio își

manevra plăcile, având parcă un aer de bucătar care amestecă și gustă. Domnișoara dispăruse:

L-am întrebat:

– Cine era? Crezi că o să se întoarcă?

– Trebuie să se întoarcă. Dacă nu, pe cuvânt că-mi înghit fotografiile! Nu, amice, nu se poate una ca asta.

După ce i-am explicat situația, i-am spus lui don Braulio:

– Am nevoie urgent de un model. Oare n-ai putea vorbi cu domnișoara?

– Las' pe mine, răspunse.

– Să vină la mine acasă să vorbim. Îți amintești numărul?

– Nu contează numărul. E casa care pare un mascaron de proră.

Deși casa mea, care e pe colț, nu seamănă cu un mascaron de proră, ci chiar cu o proră, am înțeles că don Braulio o știa: după starea mea de spirit, o văd când ca o proră înaintând triumfător spre verdele parcului, când ca un pisc ascuțit care gravitează peste inima mea, cu umbra și greutatea zidurilor, unde vreo fereastră se întredeschide sordid, pentru scurtă vreme.

Tocmai pusesem apa la fiert să fac un *mate*, când se auzi soneria. Am deschis ușa: Emilia, femeia unică, pe care mi-ați cerut-o atât de insistent și pentru care acum protestați, intră înăuntru.

– Am vorbit cu fotograful, spuse. N-am lucrat niciodată ca model, dar sunt gata de orice.

Izbucni în râs, pentru că era într-una din zilele ei vesele și simple. Cred că m-am îndrăgostit imediat, deși nu-i exclus ca procesul să fi durat de fapt o săptămână.

M-am gândit cu neplăcere: „Cum n-a pozat niciodată ca model, nu știe cât o să câștige; va trebui să-i spun; o să i se pară puțin."

Ca să nu mă creadă prost — trecuseră câteva minute fără să scot un cuvânt —, mi-am justificat tăcerea:

– Mă gândesc la ceva ce-o să aranjăm mai târziu.

— La ce? întrebă.

— O să aranjăm, am repetat

Insistă:

— Vreau să știu acum. Nu-mi cereți să aștept. Eu n-aștept niciodată. Urăsc nesiguranța.

Curiozitatea îi lumina fața și îi întuneca inteligența. Emilia era uimitor de tânără.

— Bine: mă gândeam că trebuie să ne înțelegem cât o să vă plătesc.

Ca și când mi-ar spune: „Mă așteptam la ceva mai interesant decât mizeria asta", exclamă:

— Ah!

În după-amiaza aceea am băut *mate* și am lucrat. Să vă spun, dragă domnule Grinberg, care erau cele două axiome ale purtării mele? Iată-le: ce-i mai important trece înainte de toate și fiecare să se cunoască pe sine. Dacă n-o desenez pe Emilia, poate că n-o să mai desenez nimic. Cu Emilia sunt mulțumit; restul vine pe planul al doilea. Dați-mi voie să ridic puțin tonul, ca și când ați fi surd, ca să explic că restul include totul în afară de ea. De bună seamă, situația mea cu Emilia nu-i așa de stabilă cum aș dori-o eu (nici cum ar dori-o ea): „Femeia vrea stabilitate", sunt cuvinte pe care le repetă mereu. Mă consolez, sau încerc să mă consolez, cu gândul că viața însăși, asemeni unei lumini schimbătoare care trece peste noi, e și ea efemeră. Ideile acestea mă fac să-mi aduc aminte de vecinii care locuiau alături, când eram copil. Îndată ce căldura verii se înteța, încărcați cu valize și cufere, precedați de camioane Villalonga, plecau la Mar del Plata, să-și petreacă sezonul acolo; dacă te apucai să le numeri bagajele, socoteai că vor lipsi cine știe cât; ei bine, chiar dacă pe atunci timpul se scurgea uluitor de încet, până să te obișnuiești cu ideea că plecaseră îi și vedeai înapoi, cu valizele, cu cuferele, cu Villalonga cu tot. Vorba acelui englez cu guler de celuloid și costum negru, care predică în parc: înălțăm un sanctuar pe nisipuri mișcătoare.

Viața mea e calmă și ordonată. Dimineața lucrez la schițele din ajun sau desenez din memorie, până când sosește Tomasa, menajera. Atunci, cu plasa sub braț, mă duc la pâine, la piață, la magazine și, poate n-o să mă credeți, aleg cumpărăturile cu plăcere, schimb un salut cu prietenii pe care-i întâlnesc de fiecare dată, la aceeași oră, în aceleași locuri. La întoarcere, găsesc casa curată; Tomasa face mâncarea și eu desenez mai departe. După prânz trec strada și intru în parc, să stau la soare și la taifas cu pensionari a căror înfățișare o deprimă pe Emilia. Când stau de vorbă, oamenii se pun în valoare prin ce spun, așa încât eu, deși sunt pictor, trec cu vederea înfățișarea când cugetarea e potrivită, sau când este de vreun folos, ca bunăoară cea de ieri a lui don Arturo, cel cu ochii holbați ca niște ouă răscoapte, și care, după câte înțeleg, a lucrat la o livadă scuturând pomii cu prăjina, chiar dacă el susține că a fost liftier la Palacio Barolo. „ Tu, cu cărbunele în mână, mi-a spus don Arturo, asudând din greu să faci portretul cât mai asemănător celei care-ți pozează, și pun capul jos că în timpul ăsta înfumurata de ea îți copiază la perfecție gesturile, cuvintele, bașca părerile tale: și asta la nesfârșit. Cum mai copiază femeile!"

La cinci fix mă întorc acasă, s-o aștept pe Emilia, care sosește cu întârziere. Fericirea mea durează trei ore (alții au mai puțin). Înainte de nouă, Emilia pleacă și fiecare începe să parcurgă, separat, o lungă traiectorie pe care o prevăd cu teamă și apoi, de multe ori, ajung s-o regret: răstimp de douăzeci și una de ore, în care Emilia străbate o lume ostilă. Știu totul, fiindcă ea e cu desăvârșire sinceră.

Emilia nu se duce la ea acasă, la nouă seara, ci la club. Credeți-mă, domnule Grinberg, nu înțeleg cum de o fată sensibilă și chibzuită tolerează asemenea oameni: întrucât indulgența mea — ar trebui să spun mila mea — e mai mică, nu o însoțesc și sufăr atât cât sufăr. În aceste momente ale legăturii noastre a mă duce la club îmi este teoretic cu neputință. Totuși, la început, Emilia însăși îmi cerea s-o însoțesc. Eu refuzam, ca să-mi demonstrez superioritatea. Bineînțeles că, dac-aș apărea acum într-o seară

prin saloanele clubului, aș deveni la fel de odios ca orice iscoadă. Emilia se duce, pentru că trebuie să meargă undeva, dar vă asigur că nu are afinități cu cei pe care-i întâlnește acolo: oameni neinteresanți, niciun singur artist, lume de rând din belșug. Nu-i pot cere să stea acasă, fiindcă atmosfera de acolo o deprimă. Pe cine n-ar deprima oare gălăgia iscată de nesfârșita ceartă dintre părinți și compania fratelui, un spirit cu totul mercantil, și a surorii profesoare, care nu iartă semenilor propria-i urâțenie și virtute? Și nici nu pot, fără să provoc tot felul de necazuri, s-o reții la mine. Emilia mă previne: „Nu vreau să mă sfârtece fiarele. Nu vreau să intru în gura nimănui". La rândul meu, cred că are dreptate.

Mă veți întreba de ce nu m-am însurat cu ea. Cine privește din afară nu înțelege ce înseamnă să pregeți și, cu logică rapidă, trage concluzii disprețuitoare. Căsătoria cu Irene, cu Antoñita sau cu Violeta n-ar fi avut sens; când, în sfârșit, a apărut Emilia, eu mă deprinsesem cu viața de burlac; eram gata să iubesc și să sufăr, dar nu să-mi schimbe obiceiurile. Pe deasupra, din amor propriu sau din altă pricină, Emilia n-a vrut să ne căsătorim.

Pentru a o înțelege pe Emilia trebuie să cunoști acea trăsătură a firii ei care m-a necăjit cel mai tare. Mă refer la tendința ei de a se purta copilărește. Am să amintesc spre ilustrare că, iarna trecută, când i-a primit pe cei doi nepoți ai ei de la Tucumán, Norma, de cinci ani, și Robertito, de șapte, iubita mea o imita neîncetat pe fetiță, îi copia ghidușiile și felul de a vorbi. Într-o seară, pe când beam ceai *mate*, mi-a propus să ne jucăm de-a Norma și Robertito când își beau laptele. Nu strâmbați din nas, domnule Grinberg. Din dragoste omul ajunge în tot felul de situații jenante.

Când Emilia începe să-și denigreze prietenii de la club, tremur. Deși n-o contrazic, insistă, de pildă, povestindu-mi că Nogueira, un individ care mi-e cu totul necunoscut, este cum nu se poate mai grosolan; a strâns-o în brațe la dans; cu pretextul că vrea să ia aer curat, a scos-o pe balcon, unde a sărutat-o și, la sfârșit, i-a promis că o să-i dea un telefon „ca să aranjeze ceva". Comentez exasperat: „Cum l-oi mai fi provocat!" Supoziția

mea o ofensează, dar văzându-mă supărat și palid se înduioșează, întreabă dacă nu face rău povestindu-mi toate astea. Peste câteva zile, când se anunță altă serată cu dans la club, o rog să nu se mai repete un episod ca cel cu Nogueira. „N-ar fi trebuit să-ți povestesc!, exclamă. Pe deasupra, a trecut atât timp! Mi se pare că eram alta. Nu te iubeam ca acum. Acum n-aș fi în stare să fac așa ceva."

Cu naivitatea ei neprefăcută, Emilia mă descumpănește. Dacă nu sunt recunoscător pentru dragostea care, în asemenea clipe, o subjugă, sunt ingrat; dacă n-am încredere în ea, sunt lipsit de sensibilitate, distrug minunata noastră înțelegere. Aceste atitudini, atât de spontane la ea, nu vădesc un fond tulbure și pervers, ci (și asta nu-i nou pentru mine) un temperament strict feminin. Încerc, deci, să uit lista lamentabilă care-l include pe Viera, pe Centrone, pe Pasta (un actoraș cabotin), pe Ramponi, pe Grates, un peruan, un armean și încă alți câțiva.

Pe neașteptate, coșmarul a luat sfârșit. Emilia s-a schimbat, ca prin minune. De o jumătate de an, nu-mi mai dă vești despre nenorocitele ei aventuri nocturne cu prietenii întâlniți la club. Am fost nespus de fericit. Mă obișnuisem să prevăd, cu inima strânsă, inevitabilele episoade, mărturisite cu fidelitate a doua zi, care erau totdeauna iertate, pentru că într-adevăr nu însemnau mare lucru, nici n-aveau urmări care să tulbure modul nostru de viață, ci erau doar niște slăbiciuni penibile, detestate chiar de Emilia, niște căderi ce puteau fi atribuite amețelii provocate de alcool sau pur și simplu o tendință copilărească dusă la extrem, agravată de prea multă bună-credință. Și acum înțelegeți ce înseamnă să descopăr, deodată, și apoi să mă încredințez, că s-a sfârșit coșmarul repetat de atâtea ori?

Cum v-am mai spus, în ultima vreme am fost foarte fericit. Chiar noaptea trecută mă gândeam că încă nu mă obișnuisem ca realitatea, lumea sau Emilia să mă trateze atât de bine, că ar fi normal să descopăr mai întâi vreo fisură și apoi, prin fisură, un adevăr îngrozitor; că împotriva tuturor antecedentelor experienței

mele, zi de zi se dovedea caracterul autentic al norocului meu de necrezut. N-a fost de-ajuns că au încetat infidelităţile de la club; mi-a fost dat şi să aud, din gura Emiliei, cuvintele:

— În noaptea asta o să rămân până mai târziu. Oricum, clevetitorii n-or să ne lipsească de nebuniile pe care o să le facem, iar cei care ne bârfesc n-or să poată să ni le dea înapoi pe cele nesăvârşite.

Mult trebuia să mă mai iubească Emilia ca să ia o hotărâre atât de opusă convingerilor pe care le-a avut toată viaţa! Am reflectat la faptul că, atâta vreme cât este iubit de o femeie, bărbatul n-are de ce să invidieze pe nimeni.

Se făcea ziuă când am lăsat-o la poarta casei ei. Pe drum am recitat versuri şi, brusc, cu exaltarea celui care descoperă, sau visează că a descoperit o minune, am avut revelaţia că, în duritatea dalelor la picioarele mele şi în irealitatea luminii ce împresura strada, exista un simbol al norocului tainic pe care-l au oamenii. Nu numai că o ai pe Emilia, mi-am zis, de parcă aş fi enumerat nişte trofee; eşti şi inteligent! Da, dragă domnule Grinberg, am cunoscut ceasuri de triumf.

A doua zi, la telefon, Emilia mi-a explicat că, pentru „a potoli fiarele", nu mă va vizita după-amiază. De atunci alternăm zile în care rămâne până în zori, cu zile de absenţă totală.

Cu un dram de înţelepciune — dacă m-aş limita la fapte şi n-aş mai despica atât firul în patru — aş fi fericit. La urma urmelor, ce s-a schimbat? Desigur, sunt zile când n-o văd, dar sunt şi altele în care o văd douăsprezece ore, în locul celor trei de până atunci; pe săptămână, înainte, o vedeam douăzeci şi una de ore, iar acum, cel puţin treizeci şi şase.

Pot, aşadar, să mă consider câştigat, mai ales când stau să mă gândesc că, în legăturile de dragoste, dacă o fiinţă o influenţează pe cealaltă, de obicei asta se întâmplă la început. După mulţi ani, la ce ar mai avea vreo influenţă? De ce a încetat Emilia să mai meargă la club? De ce nu-şi reia aventurile nocturne? Din pricina mea? Speriat, ca bolnavul care se întreabă în puterea nopţii

dacă n-o avea oare ceva incurabil, eu mă întreb dacă nu s-o fi strecurat alt bărbat în viaţa Emiliei.

Să vă povestesc acum ce s-a întâmplat la mica noastră sărbătoare, domnule Grinberg. În toiul arşiţei de vară, este o dată pe care Emilia şi cu mine o aniversăm printr-o mică sărbătoare. Eu cumpăr de la Las Violetas un pui de ţară şi mă străduiesc să fac rost de şampania chiliană preferată a Emiliei care, la rândul ei, contribuie la ospăţ cu migdale şi alte bunătăţi ce au principalul merit de a fi alese de ea. Anul acesta m-am temut să nu se complice lucrurile, deoarece în noaptea respectivă la club avea loc o chermeză cu dans şi tombolă, iar la douăsprezece urma să se dea rezultatul tragerii pe care Emilia voia s-o câştige. Premiul era un şal de Manila.

„Dacă o să câştig şalul, îl pun pe pian", declară Emilia, râzând, fiindcă ştie că un şal pe pian e o culme de prost gust şi mai ştie că ea are o personalitate destul de puternică pentru a pune, fără risc, şalul pe pian, reuşind să dea acestui colţ al casei farmecul tipic altor ambianţe sau al altor epoci. „Pe şal o pun pe Mabel", continuă Emilia, râzând şi mai tare. Mabel este o păpuşă de cârpă, cu care încă se mai joacă.

Cred că o cunosc bine pe Emilia, că am avut din belşug, în cursul timpului, dovezi de nerăbdare şi curiozitate din partea ei, aşa încât nu mi-am îngăduit nicio iluzie în legătură cu desfăşurarea firească a aniversării noastre. Încărcată cu pachete, iubita mea sosi mai devreme decât de obicei. Aduse struguri, migdale, o sticlă de ketchup şi chiar un avocado. Cum era cald, am deschis larg fereastra. Emilia spune că se înăbuşă într-o cameră închisă. Puţin înainte de miezul nopţii, într-o casă de prin vecini un bărbat cu vocea vibrantă şi plină se porni să cânte *Bărbierul din Sevilla*. Pe mine geamul deschis mă deranja, nu numai din cauza acelor energice *Figaro quà, Figaro là*, care-mi zguduiau creierul, ci şi din cauza unui vânticel perfid ce avea să mă facă să răcesc; dar nu m-am încumetat să închid, pentru că Emilia vrea mereu să fie ventilaţie, până într-atât că în toiul iernii mă ţine cu toate

ferestrele deschise. Închipuiți-vă, domnule Grinberg, care mi-a fost surpriza când întrebă:

— N-ai să te superi dacă închid, nu-i așa?

Am privit-o întrebător: nu știam dacă trebuia să-i fiu recunoscător pentru o atenție sau să mă amuz de o glumă.

— S-au inversat rolurile! am exclamat. Ne prefacem acum că unul e celălalt?

Nu mă auzi, fiindcă orologiul cu cioplitori în piatră pe care-l am pe șemineu se porni să bată de douăsprezece. Emilia se duse la bucătărie, după șampanie, care era pusă la gheață. Păși într-un fel straniu. Când se întoarse cu sticla și cupele, am observat-o iar. Am descoperit atunci ce era ciudat în mersul ei: un nu știu ce masculin. Eram încredințat că Emilia mă imita.

Deodată mi-a trecut prin minte că graba ei de a veni mai devreme și acum zorul acesta după șampanie și cupe ascundeau intenția de a pleca cât mai curând. Încearcă să găsească niște cuvinte acceptabile, m-am gândit, care vor începe cu un „ei bine" și, după o pauză, o să propună, pe un ton nevinovat, „hai să mergem la club, intru să văd dacă am câștigat la tombolă și în cinci minute sunt înapoi!" Știu eu de ce-i în stare o femeie la dans. M-am și văzut la colțul străzii, lângă club, așteptând ceasuri în șir și am prevăzut că-mi voi aminti cu tristețe de noaptea asta.

Vorbesc despre nerăbdarea Emiliei, dar nici a mea nu-i mai prejos. Pentru a pune capăt îndoielii eram dispus să anticipez, să provoc hotărârea de care mă temeam atât. Spunându-mi că sunt mărinimos, că, dacă Emilia dorea ceva, trebuie să-i fiu pe plac, chiar dacă mă dobora la pământ, am întrebat:

— Mergem la club, să vedem dacă ai câștigat șalul?

Răspunsul ei m-a uluit. Spuse:

— În ruptul capului. La ce bun? Ca să aflu azi că am pierdut? Totuna e dacă aflu mâine.

Un îndrăgostit seamănă mult cu un prost și cu un sinucigaș. Am insistat:

— Dar bine, Emilia, ai să suporți până mâine nesiguranța?

– Eu cred, răspunse, că omul trebuie să-şi dureze căsuţa şi să-şi aştearnă patul în nesiguranţă. În fond, în viaţă nu-i nimic sigur.

Am privit-o fără să pricep. O perucă albă pe capul ei nu mi s-ar fi părut mai falsă decât cuvintele acelea în gura sa; recunosc, totuşi, că le-a spus cu naturaleţe.

Se întinse îndată în pat, privind ţintă în gol, cu ochii rotunzi; un zâmbet pe care nu i-l cunoşteam — arogant, obscen, aproape feroce — îi juca pe buze. Oare de ce mă contraria profund zâmbetul acela? Am bâiguit ceva în şoaptă pentru a-mi smulge iubita din meditaţie. Ştiţi cum mi-a cerut să tac? A spus:

– Te rog, Emilia, taci din gură, nu mă întrerupe, că meditez.

Ştiu prea bine: sunt unele femei care, din afectare vanitoasă, se cheamă pe nume pentru a se interpela cu voce tare; dar Emilia vorbea cu mine.

Se împlinea oare în ea idealul tuturor îndrăgostiţilor de a se confunda cu fiinţa iubită şi credea într-adevăr că ea era eu şi eu eram ea? De ce nu pricep odată, m-am întrebat, că soarta îmi dăruieşte o fată îndrăgostită, în puritatea ei desăvârşită? Înfiorat de recunoştinţă, i-am strâns mâna. Vai, mâna ei n-o strânse pe a mea; s-ar fi zis că Emilia se îndepărtase şi că-şi lăsase mâna fiindcă uitase de ea. Mi-am amintit atunci cuvintele pe care iubita mea le rostise cu câteva minute înainte: *Eu cred că omul trebuie să-şi dureze căsuţa şi să-şi aştearnă patul în nesiguranţă. În fond, în viaţă nu-i nimic sigur.* Cuvintele nu-s ale ei, mi-am spus, şi nici ale mele. Am chibzuit în grabă: Există persoane nerăbdătoare (ca Emilia şi ca mine) şi persoane care-şi ţin în frâu nerăbdarea. Printre acestea din urmă nu lipsesc personaje pitoreşti, ca predicatorul englez din parcul Chacabuco. Sau chiar dumneavoastră, domnule Grinberg, nu mi-aţi spus odată: „Vă aştept fără niciun zor. În viaţă nu trebuie să te grăbeşti, dacă vrei să-ţi iasă ceva bine?" Asta nu înseamnă că dumneavoastră aţi fi rivalul meu, sau că ar fi englezul din parc; sunt mulţi oameni capabili să formuleze acele cuvinte; toate astea înseamnă nu

numai că în viaţa Emiliei există alt bărbat, ci şi că Emilia, când este cu mine, îl imită; când mă sărută, îşi închipuie că celălalt o sărută, iar când o sărut, îşi închipuie că-l sărută pe el.

Sunt prea tulburat ca să-mi mai ascund supărarea; nu ştiu dacă Emilia şi-a dat seama de ceva. Vreme de o săptămână am încercat să n-o văd. Asta nu era viaţă. Când a venit, mi s-a părut că-mi dădea să înţeleg, chiar fără să mi-o spună, că există celălalt. De bună seamă se juca, cu acea tendinţă copilăroasă şi buna-credinţă proprii firii ei, prefăcându-se că este el. Se prea poate ca situaţia mea să pară cam absurdă şi destul de înjositoare. Dar nu este absurdă orice iubire? Să fie într-adevăr cutare fată chiar atât de minunată? Să fie oare îndreptăţit cutare bărbat să se topească de dragul ei? Şi de ce-ar fi mai nobilă dragostea împărtăşită decât cea dezinteresată şi fără speranţă? Vă gândiţi poate că sunt cel mai nefericit bărbat din lume. Ştiu bine că fără Emilia n-aş fi mai puţin nenorocit. Veţi spune că a o avea astfel înseamnă a nu o avea deloc. Există oare alt mod de a avea pe cineva? Chiar dacă trăiesc împreună, părinţii şi copiii, bărbatul şi nevasta, nu ştiu ei că orice comunicare e iluzorie şi că, la urma urmelor, fiecare rămâne izolat în misterul lui? Eu nu-mi doresc decât ca rivalul meu să nu se poarte prea frumos cu ea, pentru că atunci Emilia mă va lăsa, şi nici să se poarte prea urât, fiindcă atunci ea, care-l imită, se va purta foarte rău cu mine. În ultimul timp am trecut amândouă printr-o perioadă furtunoasă, dar din fericire a trecut.

După-amiaza unui faun

EU SPUSESEM CĂ DEOSEBIRILE DE TEMPERAMENT pe care fiecare le descoperă între bărbaţi şi femei sunt, la urma urmelor, cele pe care le descoperă fiecare în raporturile cu nevasta proprie şi, în definitiv, cele care există între orice om şi semenii săi.

– Nu ştiu, răspunse cineva cu un aer de îndoială.

– Ceea ce ştim cu toţii, conchise altul, e că trăim singuri, dorind mereu întâlniri imposibile.

– Asta-i adevărat, afirmă cel cu aerul de îndoială; acum, cu o siguranţă vioaie, luă cuvântul şi nu se mai opri. Să vedeţi, dacă nu mă credeţi, ce mi s-a întâmplat într-o iarnă, acum câţiva ani. Obligaţiile mă reţinură trei sau patru zile în Tandil. Am rezolvat problemele încă din prima zi, dar m-am hotărât să rămân până la întoarcerea inginerului firmei, care era plecat în sud. Era o iarnă foarte aspră; nu te simţeai bine decât în pat. Aveam timp din belşug şi, cum nu mi-l puteam petrece culcat, am încercat să dau o raită turistică prin locurile pitoreşti; frigul a scurtat-o considerabil şi a sfârşit prin a mă obliga să intru într-un cinematograf, de unde m-a gonit peste câteva minute, făcându-mă să mă întorc la hotel. Ajuns acolo, bând ceaiuri şi coniac, mă tot ridicam de pe scaun şi pipăiam caloriferele, să mă conving că încălzirea funcţiona. De necrezut, funcţiona!

A doua zi, după o scurtă încercare de a-mi omorî timpul într-un bar, care se dovedi deprimat, nu m-am mișcat din hotel. Acel Palace, cu coloanele sale albe și plantele cărnoase din glastre, îmi plăcea fiindcă imită, la o scară mai mică, de bun gust, marile hoteluri din *la belle époque*; cine nu-și amintește însă de poezioara cu pasărea captivă și colivia de aur? Colivia mea era de altfel opera frigului, a nerăbdării și a plictiselii. Roata timpului se oprise. Citeam ziarele până le învățam pe de rost, ca să nu mai vorbesc de anunțul unui târg cu licitație care avusese deja loc, prins pe perete cu o pioneză; și de altul al membrilor clubului „Rotary" ce îndemna: *Vizitați localitatea Tandil.* Am bătut câmpii, ziua în amiaza mare, ca un somnambul în puterea nopții, și mi-am închipuit deodată, n-o să mă credeți, că singurul refugiu pentru a uita de plictiseală era o aventură cu o femeie.

Întrucât îmi lipsea femeia, în restaurant m-am uitat la cele de la mesele vecine, în general cucoane serioase, ocupate cu hrănirea propriei lor persoane și a copiilor care alergau prin preajmă; iar în salonul de lectură am urmărit, nesfârșite ceasuri în șir, cu nerăbdarea netulburată a pescarului cu undița, ușa turnantă și cabina de fier forjat a liftului, tot atâtea loterii ale căror premii nu-mi dădură prea mari speranțe. Am intuit atunci interesantul adevăr că femeile frumoase nu cutreierau slobode pe teritoriul național, ci se adunau în două sau trei locuri. Tocmai formulasem regula, când am descoperit excepția. Nu coborî cu ascensorul, nici nu intră pe ușa turnantă. Stătea, ca așezată acolo de un vrăjitor, într-un fotoliu, în spatele meu. Numai instinctul, sau vreo mișcare a Olgăi, m-a făcut să întorc capul și să privesc.

— Dormeai, explică pe un ton afectuos. Păreai atent, o adevărată santinelă, dar eu am trecut pe lângă tine și nu te-am trezit.

Olga e o fată foarte frumoasă. Atrage toate privirile cu părul ei blond, nuanța și perfecțiunea pielii, nobletea trăsăturilor și o transparență gravă a ochilor, în armonie cu sufletul ei drept, fără

a fi vreodată pedant sau ostil. E o ființă minunată. Mie-mi plac ființele minunate: toate fac parte, am descoperit extrem de greu, din veritabila elită a oamenilor superiori. Cât despre siguranța că, dacă mă voi apropia, n-o să fiu primit cu mușcături și zgârieturi, nu contează prea mult, căci în viață ne așteptăm la orice, însă face impresie bună.

– Ce faci la Tandil? întrebă.

După ce i-am explicat, am întrebat:

– Și tu, ce faci?

– Îmi aștept bărbatul, răspunse. E plecat să vadă un câmp la Juárez. O să lipsească toată ziua.

Am zâmbit cu subînțeles sau, mai bine zis, prostește. Înainte ca ea să se mărite, a părut cu putință ca între noi să se înfiripe o iubire. Nu s-a întâmplat nimic; n-am mai văzut-o, dar nici n-am uitat-o. Vreau să spună că, amintindu-și de Olga, namila asta de bărbat de o sută de chile, oacheș și hirsut, suspină. Nu știu dacă mă înțelegeți.

Mă privi în ochi într-o manieră deschisă, pe care am prețuit-o ca dovadă a francheții și naturaleții femeilor.

I-am întors privirea și am comentat:

– Cu frigul ăsta, nu te simți în apele tale..., după o ezitare, am încheiat iute, nicăieri.

– Frig, aici, la hotel? întrebă.

– În toată lumea, am răspuns cu sinceritate. N-ai avea chef de un coniac sau, și mai bine, de un ceai fierbinte?

– Un coniac, zise.

Ne-am dus la bar. În vreme ce beam primul pahar mare, am observat sau mi-am închipuit că ochii ei îi fixau destul de des pe ai mei. Am avansat o întrebare destul de sigură:

– Cum e viața ta?

Viața e vitregă cu toți, aproape cu toți. Din pricina asta m-a surprins răspunsul Olgăi:

– Prea bună.

Ca să nu mai dăinuie nicio posibilitate de confuzie între viață și căsnicie, am încercat o a doua întrebare, o întrebare care nu dă greș decât când e vorba de oameni mici la suflet, cu un amor propriu imens.

— Și cu bărbatul cum te înțelegi?

— Cum vrei să mă înțeleg! exclamă.

Mă întrerupse la timp.

— E un bărbat extraordinar, explică. Mi-ar place să-l cunoști.

— E tot ce-mi doresc, am asigurat-o cu ipocrizie.

— Mi-e rușine s-o spun: mă adoră. Nu sunt vrednică de atâta noroc.

— Atâta noroc, am repetat neconsolat.

Am înțeles că eram de prisos, precum medicul în fața unui pacient sănătos tun și mi-a venit să mă retrag cât mai curând. Olga este într-adevăr o ființă extraordinară — îmi ghici starea de spirit.

— Iartă-mă! se rugă. Nu-i nimic mai de prost gust decât să lauzi un bărbat în prezența altuia. Se consideră rivali și să n-ai nicio îndoială că ai putea găsi mai multă înțelegere la un taur. Dar tu și cu mine, de ce să nu fim sinceri, putem lăsa la o parte eticheta și putem vorbi deschis. Am atâta nevoie!

Cu ultimele cuvinte m-a dezarmat. Am rămas la dispoziția ei, pentru orice. I-am spus-o. Luându-mi mâinile — nu, nu mi le-a luat, dar efuziunea momentului corespundea gestului —, privindu-mă în ochi, murmură:

— Mulțumesc. Apoi am auzit trei cuvinte la care nu mă mai așteptam. Nu sunt fericită.

A trebuit să-mi iau inima-n dinți ca să mă hazardez cu afirmația:

— Tu nu-ți iubești bărbatul.

— Îl iubesc din tot sufletul, replică.

— Și el? Nu mi-ai spus că te iubește?

— Sigur că mă iubește.

– Atunci?

– Cum, atunci? Tocmai de asta. Nu înțelegi?

– Nu, nu înțeleg, am răspuns furios.

Ca și când eu n-aș exista, ca și când ar vorbi pentru sine, declară:

– I-am dat o dovadă de dragoste.

Pe neașteptate, mi-am amintit. Olga spunea adevărul. Era o poveste cu o datorie de onoare. Cum am putut s-o uit? Poate trecem prin viață singuri, ceilalți contează foarte puțin... Olga mă făcuse să mă îndrăgostesc de ea, tipul ăla o cucerise și eu am încercat s-o șterg din memorie. Am crezut că amintirea ei nu-mi va da pace; dar foarte curând am început să uit tot ce mi se povestea despre ea. Se prea poate să fi uitat povestea aceea, fiindcă dovedea că Olga își iubea bărbatul; se prea poate, căci suntem predispuși să uităm orice. Soțul ei era un jucător împătimit. (Se pare că mai târziu Olga l-a vindecat, cu blândețe, dar hotărât, așa mi s-a spus). Într-o noapte, individul a pierdut mai mult decât avea și, cum singura onoare care-i era cunoscută era cea a datoriilor de onoare, a doua zi a vrut să plătească. Olga n-a fost vreodată generoasă de-a binelea — puține femei sunt —, dar își sacrifică mare parte din avere ca soțul să poată plăti. O dovadă de dragoste adevărată, pentru că nu credea în astfel de datorii, ci credea numai în bani.

Ceru alt coniac. Cât de repede beau și fumează femeile! Chelnerul se îndepărtă; Olga vorbi cu tristețe:

– Nu sunt vrednică, zise.

– De soțul tău? am întrebat. M-am ridicat, am căutat o oglindă; cum părea prea mare ca să i-o aduc, i-am arătat-o cu mâna și i-am strigat cu jumătate de voce: Privește-te!

Zâmbi. Era și mai frumoasă când zâmbea. Continuă pe un ton grav:

– Nu sunt vrednică. Tu ai trăit mult, trebuie să înțelegi. Vreau să spun că eu sunt nevrednică.

Am asigurat-o că înțelegeam, dar nu deajuns ca s-o ajut și că, de bună seamă, nu credeam în ajutorul prietenilor și al nimănui. Nu că n-am dori acest ajutor, ci pentru că fiecare e singur. Înțelegeți? Mi-a povestit atunci istoria, puțin sadică, a pasului ei greșit. Din cauza unei împrejurări care mi-a scăpat, într-o seară a rămas nu știu pe unde, împreună cu un bărbat îngrozitor de vulgar și de absurd...

— Un bărbat care doar prin înfățișarea lui, zise, stârnește disprețul oricărei femei. Cred că era blănar. N-am nimic împotriva blănarilor. Vreau să ți-l imaginezi: gras, blond, mai ales chel, cu fața nădușită, cu ochelari cu ramă de aur. Și, din senin, m-am pomenit în brațele lui. Așa, fără niciun motiv, pur și simplu din întâmplare.

— L-ai mai văzut?

— Cum îți închipui? Niciodată. Dar chiar dacă l-aș mai vedea ar fi tot una. Nu există pentru mine. Nu-ți spun că nu există?

— Atunci, am răspuns, nu există nici faimosul tău pas greșit.

Am argumentat că se cuvenea să considere că totul s-a petrecut într-un vis și am fost de părere că nu trebuia să-i dea nicio importanță.

— E ușor de zis, protestă.

— Cum oare clipa aceea fulgerătoare ar putea să-ți influențeze iubirea, trainică și adevărată ca o stâncă? De altfel, am adăugat, nu-i departe ceasul când societatea, oamenii, vom revizui ideea de trădare. Trădare! Ce cuvânt nemăsurat! Nu-i departe ceasul când romanele de dragoste vor ajunge imposibil de citit, fiind considerate caraghioase. Lumea nu va înțelege gravitatea cu care tratăm trădările. Va vedea această problemă ca o manie a romancierilor noștri, o manie inexplicabilă, ca aceea cu cinstea femeilor, atât de restrânsă la un anume loc, care-i interesa pe clasici. Să nu dăm importanță faptelor care n-o au. Dragostea nu-i așa ceva. Nu-i un joc, nu-i o ficțiune ridicolă. Când dorim adevărul...

Am uitat cum am încheiat paragraful, dar sunt sigur că am spus „trebuie să fii deasupra acestor lucruri" și că am recurs la adjectivul „neclintit".

Invocam astfel de argumente cu mai multă elocință decât acum și, amețit de logică, închisesem ochii; mi-aduc perfect aminte că, înainte de a-i deschide iar, m-am gândit: „O să câștig o victorie"; dar îmi amintesc că atunci am încercat prima îndoială și că m-am întrebat: „N-o să învingă ea cu niște argumente mai bune?" De atâtea ori mi s-a întâmplat așa cu femeile! Ca și cum ar avea într-adevăr o mai mare înțelepciune legată de tot ce e esențial în viață! Când credem că numai un miracol ne-ar putea arăta lucrurile într-altă lumină, femeile săvârșesc cu naturalețe miracolul, aduc argumente pe care le recunoaștem îndreptățite, argumente care le fac praf pe ale noastre și datorită cărora ajungem să ne simțim ca niște copii cam prostuți, fiindcă vorbesc de ceva ce nu știu.

Olga clătina delicat din cap. Cu extremă blândețe, ca și cum ar vorbi cu un copil, mi-a răspuns:

— Nu, iubitule. Ce spui tu e foarte adevărat, teoretic; în realitate, nu. Cum de n-ai descoperit încă faptul că în dragoste intervin sentimente, nu rațiuni, și că sentimentele nu pot fi conduse de voință? De aceea nu trebuie să găsești prea multă rațiune în dragoste. Împreună cu religia, e tot ce avem mai real, dar nu încerca să le justifici, fiindcă nu mai rămâne nimic sau, și mai rău, devin cam ridicole. Probabil că dragostea e un joc; la orice joc trebuie să respecți regulile. Oricum, e ceva foarte gingaș: nu trebuie s-o înjosești cum am făcut eu, pentru că o distrugi fără scăpare.

Mi-amintesc că mi-am zis: Nu mă învăț odată minte! Ca și-n alte rânduri, din orgoliu intelectual, căzusem în greșeala de a-mi imagina viața, lumea, transparente cu desăvârșire în fața rațiunii și, tot ca în alte dăți, o femeie îmi arăta că întotdeauna există pentru fiece lucru o zonă cețoasă, o graniță inexplicabilă.

— Marea iubire, am stăruit, nu-i atât de neputincioasă. Nu cade la o simplă adiere. Rezistă. E mai presus de orice.

Am argumentat și am protestat, cu elan tot mai mare, fiindcă mă convinsese. Olga își dădea seama, fără îndoială, că dialectica mea era găunoasă.

Stărui mai departe:

— Ah, dac-aș putea să mă întorc la clipa dinainte, ca să refac drumul fără acel infam pas greșit!

Tonul de durere adevărată mă impresionă. Ce n-aș fi dat s-o pot consola! Pentru mine, Olga nu mai era femeia dorită, ci o soră tristă. Am apelat la toată energia mentală ca să găsesc cât mai curând argumentul de necontestat. În vreme ce căutam ceva mai bun, am întrebat-o:

— Cum poate micșora afecțiunea un pas greșit care e cu totul întâmplător?

— Afecțiunea, nu, zise, dar dragostea nu-i doar afecțiune.

Așa cum a observat pătrunzător negrul Acosta, femeile au un alt fel de a judeca. Noi, prinși imediat de subiectul pe care-l dezbatem, uităm că adevăratul mobil se ascunde îndeobște puțin mai departe.

— Fiecare minut, am anunțat la sfârșit, cu un aer victorios, fiecare ceas, fiecare zi te îndepărtează de momentul acela și, dacă perseverezi, se va pierde, foarte curând, în uitare.

— Dacă perseverez? întrebă cu o ușoară tresărire. În ce privință?

— În ce privință? am repetat ca să câștig timp, pentru că explicația îmi părea de prisos și supărătoare. În dragostea pentru bărbatul tău, în fidelitate, în tot ce mie nu-mi convine deloc, ce naiba!

Eu speram ca ieșirea mea necontrolată să-i smulgă măcar un surâs. Nici vorbă. Nu exagerez: mi s-a părut că, deodată, Olga s-a simțit obosită de moarte. Protestă, de parc-ar fi făcut o mare sforțare:

— După povestea aceea, acum, pentru mine, fidelitatea nu mai are sens. Înțelegi?

Înțelegeam, de bună seamă, dar ea însăși mă convinsese atât de bine, încât nu mai puteam, cum să spun? să mă prevalez de nenorocirea ei.

Se iscă agitație în dreptul recepției. Sosise cineva. N-am nicio îndoială că Olga și cu mine stăteam în așteptare. Când, în sfârșit, zărirăm noul venit, Olga comentă ușurată:

— Nu putea fi bărbatul meu. Ți-am spus doar că e ocupat toată ziua acolo la câmp.

— Unde s-a întâmplat povestea cu blănarul?

— În hotelul din...

Nu mă întrebați dacă a menționat una dintre localitățile Azul sau Las Flores, fiindcă ce importanță are locul exact? Vă voi spune, în schimb, că, răspunzându-mi, m-a privit în ochi, puțin — cuvântul poate fi cam dur pentru ceva atât de efemer — provocator.

S-a așternut o tăcere în care mi-am auzit secundarul de la ceas. Olga se întristă vădit. Stătea acolo, atât de aproape că puteam s-o ating cu mâna — Dumnezeule, tristă era încă și mai frumoasă! — și m-am gândit că, dacă o pierdeam acum, era probabil pentru totdeauna.

— Hai să mai bem un coniac, i-am spus.

Poate că dumneavoastră vă închipuiți c-am vrut, ca un fanfaron, s-o pedepsesc. Vă înșelați. Cred cu hotărâre că ea a vorbit din inimă, că a fost tot timpul sinceră. Mie mi-a lipsit agerimea să trec de la o idee la alta și s-o urmez. Din pricina asta am pierdut-o, numai din pricina asta.

Paradigmă

All for love, or the World well lost...[*]
(John DRYDEN)

CÂND AM AJUNS ÎN PIAȚETA CE DĂDEA SPRE FLUVIU, în depărtare se auzea un vals autohton. Casa era veche, de lemn, înaltă, îngustă, poate puțin înclinată, cu o cupolă conică, ascuțită, încă și mai înclinată și cu o poartă de fier cu vitralii colorate ce reflectau trist lumina acelui nesfârșit asfințit de octombrie. Casa era împrejmuită de o grădină micuță, aproape ascunsă de bălării și iederă. Pe grilaj era o plăcuță pe care am citit numele: *Mon Souci*. Mai înăuntru, pe o bucățică dreptunghiulară de lemn bătută în perete, se afla altă inscripție, cu r-urile pe dos: *Atelier de călcat. La parter*. Mi se păru că, din desișul grădinii, mă pândea cineva, dar era vorba doar de unul dintre exemplarele acelea nesuferite de statui italienești din secolul al XIX-lea, un amoraș care râdea cu răutate, acoperit de crenguțe de liliac. Am intrat, am urcat la etaj.

Chiar domnișoara Eguren — o femeie în vârstă, subțire și îngrijită, cu o eșarfă de tul la gât — deschise ușa. Odaia... Adevărul e că sunt tare distrat și stau prost cu memoria, așa încât voi spune doar că odaia se întindea pe toată lungimea fațadei și că mi-a lăsat o impresie plăcută de ordine, de mobilă de mahon, de parfum de liliac. Scoaserăm pe balcon balansoarul și un scaun.

---

[*] Totul pentru iubire, sau de nu, Lumea dispare... (în engleză în original).

Băurăm nişte răcoritoare; la răstimpuri, priveam piaţeta în care dădeau trei străzi şi, mai departe, debarcaderul, catargele, câte un velier, iar în fundal fluviul.

– Domnul scrie? întrebă domnişoara Eguren. V-am chemat să vă spun o poveste. O poveste adevărată. Eu v-o povestesc, iar dumneavoastră, din câteva trăsături de condei, o scrieţi pentru vreo revistă sau carte. Cum s-ar zice, eu vă dau textul şi dumneavoastră, care sunteţi poet, îl puneţi pe muzică. Însă vă rog să nu faceţi nici cea mai mică schimbare, pentru ca povestea să nu-şi piardă din consistenţă. Mă înţelegeţi? Mătuşa Carmen, care v-a citit cartea, mă asigură că luaţi dragostea în serios.

– Ah! am făcut.

– De ce se ruşinează de dragoste cei care scriu cărţi? Ba o iau în râs, ba o ascund cu adevărate obscenităţi, care sincer vorbind n-au nicio legătură.

M-am împotrivit:

– *I promessi sposi, Paul et Virginie...*

– Sunt autori valoroşi?

Interesul ei dură atât cât formulă întrebarea.

– Dar o să recunoaşteţi că, pentru bărbatul obişnuit, nu dragostea contează. Contează banii, sportul. Femeia este altceva, firește, bărbaţii şi femeile sunt diferiţi. Pentru dumneavoastră contează vreo carte mai mult decât viaţa?

– Nu, am răspuns.

– Dragul meu domn, numai viaţa e miraculoasă. În orice legătură strânsă încape întreaga viaţă. De pe balconul ăsta eu văd întreaga viaţă. Proştii cred că o bătrână, izolată în cămăruţa ei, nu mai are nicio bucurie. Se înşală. Observ, sunt martoră. Ah, de-aş putea fi pentru totdeauna!

Ca să-mi dovedească, poate, că nu-i scăpa nimic, adăugă:

– Acum se schimbă garda la comisariat.

Într-adevăr, la intrarea în comisariat, pe strada care înconjura piaţeta pe partea dreaptă, s-a schimbat garda.

— Valsurile astea plicticoase se aud de la călușei, continuă. Sunt acolo, pe terenul viran; proprietar e Américo ologul. Vedeți în dreapta copacul acela, araucaria? Casa cu pridvor de jur-împrejur e a familiei Varela. În față, în mijlocul piațetei, avem monumentul lui San Martín, înconjurat de patru bănci vopsite în verde, unde vin să stea îndrăgostiții și, în fund, dacă v-ajută vederea, o să zăriți platforma de la care pornesc scările de piatră. Câți prieteni le-au coborât, parc-a fost mai ieri, să găsească o barcă și să fugă în Uruguay!

Așteptă în tăcere până mi-am întors ochii către ea. Apoi începu:

— Episodul s-a petrecut în 1951: povestit cu măiestrie va ajunge la loc de cinste printre legendele neamului. Protagoniștii s-au dovedit a fi adevărați eroi. Amândoi erau frumoși, foarte tineri, virtuoși și de condiție umilă. În acest ultim aspect, nu credeți, domnule, că a fost mâna Providenței, care i-a hărăzit să fie îndrăgiți de toată lumea? Angelica lucra la atelierul de jos. Ați fi luat-o drept prințesă printre fetele alea de rând și aiurite. Vă spun drept: era singura fată cuminte, singura frumoasă, singura tăcută. Și din ce familie provenea! Nu pot să nu mă îngrozesc, căci faptele sunt reale și adeveresc, domnule, basmele cu zâne, unde mireasa era descoperită în casa cea mai sărăcăcioasă din tot satul de către prinț, în povestea de față un brutar.

— Un brutar? am întrebat prosteşte.

— Să vă explic. Mama Angelicăi era biata Margarita, cea care, știți dumneavoastră, a rămas paralizată în ultimii ani și a fost sărmană cu duhul toată viața, fără să aibă minte mai multă decât o oaie. Ar fi murit de mult, dacă n-ar fi fost Angelica, o fiică atât de bună, de devotată, adevărat reazăm pentru orice! Îi dădea mâncarea în gură, luați seama la ce vă spun, ca unui pui de porumbel! Ar fi murit de inaniție biata Margarita, pe socoteala căreia s-au răspândit niște povești atât de groaznice că ți se face părul măciucă. N-o să le auziți din gura mea! Vă voi spune în schimb, spre cinstea

ei, trei cuvinte adevărate: își adora fata. Cu bărbatul casei, tatăl vitreg al Angelicăi, începe partea tristă a poveștii, căci era un adevărat căpcăun, domnule dragă. Toți îl cunoșteau cu numele de Papy sau Negro Cafetón; era un paraguayan corpolent, oacheș de parcă l-ar fi pârlit flăcările iadului, de o violență și agilitate extraordinare și care făcea totul praf. Pe lângă faptul că era patronul nu știu cărei herghelii de femei — nu-mi cereți vreo lămurire fiindcă eu, la sportul ăsta, nu mă pricep —, cumplitul tată vitreg cutreiera cele șapte mări de pe lume ca fochist pe vaporul Río Diamante. Fata își alina durerile și-și ștergea lacrimile doar când Negro Cafetón pleca pe mare, dar acum data întoarcerii era implacabilă. Îl aștepta cu groază nu numai din pricina bătăilor, ci și pentru că, prin amenințări și violențe, voia s-o mărite cu Luis Chico, om de paie pe care fochistul îl conducea cu mână de fier.

Credeți-mă, Papy era atotputernic. Avea la activ mii de încăierări și o groază de dușmani, fiindcă ticălosul își stârnea firea certăreață bând zdravăn. Atrase de asemenea antecedente, autoritățile politice îl protejau și namila de negru își deschidea drum în sindicatul local. Cum să înfrunți asemenea fanfaron? Dacă descoperea dragostea celor doi copii, l-ar fi jupuit de viu pe Ricardo și ar fi fost în stare, ticălosul, s-o necinstească pe fată chiar în fața sărmanei sale mamei, țintuite la pat.

— Cine e Ricardo? am întrebat-o.

— Un brutar, iubitul Angelicăi. Băiat chipeș, era o plăcere să-l vezi cu coșul plin, îndeplinindu-și cu precizie de ceasornic sarcina de a vinde pâinea în jurul pieței. Nu uita pe nimeni: nu-i vorba doar de cei din familia Varela, care erau platnici buni, ci și de cei de la comisariat, care nu i-au dat vreodată un ban, deși îi cereau turtițe cu zahăr ars pentru *maté* și de Américo ologul, care cumpăra de câțiva gologani. Bineînțeles, nimeni nu-i căuta pricină. Ricardo era un tânăr care-și dovedise în multe rânduri cinstea și curajul (repet vorbele rostite chiar sub acoperișul acesta, în zilele pline de speranță din septembrie, de către camarazii cu

care punea la cale complotul), dar cine poate opri cu mâinile o locomotivă? Iar dacă-l înfrunta înarmat pe paraguayan, cum avea să se sfârşească povestea? Angelica îi amintea mereu: „Vrem să ne căsătorim, nu să ne despărţim. Te vreau alături de mine, nu printre zăbrele sau sub pământ."

Înainte de a porni în ultima călătorie pe Río Diamante, tatăl vitreg declară: „La întoarcere facem nunta." Vă puteţi închipui cum le-a căzut vestea bieţilor copii. Ricardo o aştepta pe Angelica în fiecare după-amiază şi, când ea ieşea de la atelier, se îndreptau cu gravitate, ţinându-se de braţ, spre mijlocul piaţetei, şi se aşezau pe una dintre cele patru bănci din faţa monumentului închinat lui San Martín. Oricât de mult cercetau problema pe toate feţele, vedeţi dumneavoastră, nu găseau nicio ieşire. Mai rămăsese puţin până la data fatală: tatăl vitreg avea să se întoarcă în prima noapte de la începutul lui octombrie. Nu vedeau nicio scăpare, dar aveau o singură certitudine în suflet: zi de zi se iubeau mai tare şi aveau să evite în vreun fel căsătoria ei cu Luis Chico, fiindcă puseseră bani deoparte să-şi cumpere un revolver, dacă nu cumva vor hotărî să se otrăvească.

Viaţa e aşa de complicată, încât dragostea lor, pe punctul de a avea un deznodământ tragic, nu era singurul lucru important care-i îngrijora pe copii în vremea aceea. Cum v-am spus, Ricardo făcea parte din complotul împotriva dictaturii. Nimeni nu bănuia că, împreună cu păinile din coş, împărţea cu regularitate complotiştilor manifeste şi ordine. Conducerea locală lucra pe ascuns în casa familiei Varela; căpeteniile adunate aici erau opozanţi notorii ai guvernului, cunoscuţi de poliţie, şi pentru a se feri să fie arestaţi, compromiţând astfel soarta complotului, în ultima etapă nu mai ieşeau nici măcar în grădină.

Era nevoie să fie înştiinţaţi oamenii de legătură care, la rândul lor, aveau să transmită ştirile celor din casa familiei Varela, şi să facă să ajungă la Buenos Aires comunicările conducerii. Întrucât nu se puteau încrede în telefoane, brutarul avea multe de făcut.

Dar apoi a venit o perioadă de calm — perioadele de activitate intensă, când pregăteau revolta a cărei izbucnire fusese prevăzută pentru o dată anume, urmate din senin de liniște, când totul părea a fi uitat, erau ceva obișnuit pe timpurile acelea de restriște — și, cu toate că în casa familiei Varela căpeteniile erau gata de luptă, chiar și Ricardo își pierduse speranța în victoria lor.

Într-o seară, stăteau pe bancă, privind la întâmplare spre debarcader și spre fluviu; într-o străfulgerare, tinerii întrezăriră planul pe care-l aveau de urmat. Vorbiră cu proprietarul luntrii botezată *Iepurele*, un barcagiu care trecuse puzderie de fugari pe malul celălalt. Îi mersese vestea că era spionul guvernului, dar pe atunci nimeni nu se îndoia că pasagerii lui n-aveau să ajungă la destinație. Sincer vorbind, de n-ar fi fost în cârdășie cu autoritățile, omul nu s-ar fi putut ocupa de atâta amar de ani cu transportul salvator. Era de presupus că își cumpărase privilegiul de a scăpa nepedepsit plătindu-și obolul din ce câștiga; să nu uităm că, dincolo de patimile cele mai josnice, pe vremea dictaturii spiritul comercial își spunea cuvântul. Proprietarul *Iepurelui* se înțelesese cu Angelica și Ricardo să-i treacă în Uruguay în noaptea de întâi octombrie.

Îndrăgostiții noștri prevăzuseră totul. Margarita n-avea să rămână decât scurt timp singură și neajutorată, căci Negro Cafetón, deși era departe de Angelica în ceea ce privește delicatețea gesturilor și a răsfățului, n-avea s-o lase să moară de foame și de sete. Ticălosul nutrea pentru tovarășa lui de viață o duioșie ciudată, rămășiță din vremurile de odinioară când își făcuseră de cap. Tinerii își asumară, plini de generozitate, riscurile planului. „Ar fi prea mare ghinionul", s-or fi gândit, „ca tatăl vitreg să sosească înainte de plecarea noastră; să sosească și să ne caute imediat; să ne caute începând cu debarcaderul."

Planul era gata, dar într-o clipă hazardul îl nărui. Pe 27 septembrie, în cursul unei întâlniri întâmplătoare, proprietarul *Iepurelui* îl înștiință pe Ricardo că nu-i va putea trece pe malul

celălalt fiindcă trebuia să-şi vopsească barca neapărat. Cu disperare în suflet, băiatul termină de împărţit pâinea, ducându-se la prăvălia lui Veyga, unul dintre oamenii de legătură ai complotiştilor. Acesta îi spuse că data revoltei fusese devansată; că sosiseră ordine de la Buenos Aires să fie pregătiţi să iasă în stradă dintr-o clipă într-alta; că a doua zi, când se va duce cu pâinea, să le dea de veste căpeteniilor din casa familiei Varela, dar să n-o facă în afara orelor obişnuite, pentru a nu atrage atenţia celor de la comisariat, care de bună seamă stăteau la pândă, ştiind că se punea ceva la cale; să treacă înainte pe la Américo ologul, pentru a-l ruga să pună la răstimpuri *Marşul lui San Lorenzo*, care însemna pentru complotişti primejdie şi acţiune neîntârziată.

Întâmplarea a făcut ca Ricardo să nu-l găsească pe olog la locul său obişnuit. Ca totdeauna, la ieşirea de la atelier o aştepta pe Angelica. Eu i-am văzut: bieţii copii se îndreptară încetişor spre banca unde stătuseră de vorbă de atâtea ori. Erau patrioţi, aşa încât iminenţa revoltei — fiţi sigur, domnule — îi bucură. Însă gândul că erau siliţi să renunţe la planul de a fugi, să ţină iar piept tatălui vitreg, fără să le mai fi rămas altă scăpare decât să moară amândoi, îi aduse în pragul deznădejdii. O pornire, o tresărire fugară de speranţă sau disperare, cine mai poate şti, îi aduse la malul apei. Acolo, lângă scară, îl găsiră pe barcagiu. Angelica îl dojeni cu asprime că nu se ţinuse de cuvânt, Ricardo îl rugă fierbinte şi, în cele din urmă, omul îi năuci cu propunerea să-i treacă imediat în Uruguay. Era atunci ori niciodată, fiindcă a doua zi luntrea avea să fie trasă pe uscat şi nu va putea fi iar folosită decât după ce va fi sosit temutul tată vitreg. Tinerii cerură un scurt răgaz să se sfătuiască. Se îndreptară spre bancă, unde se opriră. Ce n-aţi da, dragă domnule, să ştiţi ce cuvinte a schimbat curajoasa pereche? Poate n-o să le afle nimeni. Dar hotărârea le-a fost nestrămutată. Eu sunt în măsură să vorbesc, pentru că ieşind să iau aer aici, pe balcon, am fost martora

primejdiilor pe care s-au încumetat să le înfrunte cei doi. Ce vini grele şi-au atras asupră!

În seara următoare, poliţiştii împresurară casa familiei Varela. Cu capul sus, complotiştii au trecut printre două rânduri de tâlhari în uniformă, fiind duşi la comisariat. Américo ologul nu pusese *Marşul lui San Lorenzo*; dar, din ordinul comisarului, care trimise la căluşei un om al lui înarmat cu un Mauser, muzica ne asurzi ceasuri în şir. În zori a amuţit. Să nu credeţi că ne-am simţit uşuraţi. A fost îngrozitor, fiindcă am auzit atunci urletele nefericiţilor pe care-i torturau la comisariat. Oamenii noştri cei mai destoinici! Şi pe bietul olog îl schingiuiră, pentru că bănuiră că a făcut să înceteze muzica intenţionat, ca să aflăm cu toţii ce se întâmpla.

Nenorocirile nu s-au oprit aici. În dimineaţa zilei de întâi octombrie, pe strada asta trecu o înmormântare. Margarita fusese atât de slăbită că n-a mai avut puterea să reziste şi, părăsită, în câteva zile muri de foame şi de sete. Mi s-a povestit că, la sosire, fochistul s-a prăbuşit gemând peste mormântul nevestei şi a jurat să-i spintece cu mâinile lui pe copii, chiar de-ar trebui să-i caute pe malul celălalt; ameninţări de beţivan care, venind de la el, trebuiau luate ca atare.

Vă rog să meditaţi o clipă, dragul meu domn, la aspectul sublim al acestei istorii. Dumneavoastră, care aţi citit atât de mult, aţi mai întâlnit o poveste de dragoste mai desăvârşită? Imaginaţi-vă aceşti doi tineri, aproape nişte copii, stând nu departe de statuia ilustrului erou al patriei, chibzuind între ei cum să iasă dintr-o dilemă copleşitoare. Pe un taler al balanţei stă viaţa unei mame adorate, dragostea de patrie şi lealitatea faţă de camarazii cu care împărtăşeau acelaşi crez; pe celălalt, iubirea din inimile lor. Ricardo şi Angelica nu şovăiră.

Renaştere

PRIVEA MAI DEPARTE MORMÂNTUL, hotărât să nu se clintească până când surorile bietei Emilia nu se vor fi îndepărtat, şi pentru că, în clipa în care se va întoarce să iasă din cimitir, avea să intre în lumea unde n-ar mai putea s-o întâlnească. Nu se îndura s-o pornească spre ieşire, să îndruge tot felul de banalităţi milostive acelor femei; nici n-avea să se lase amăgit de speranţa, cumplit de zadarnică, de a căuta pe chipul lor vreo trăsătură în care să dăinuie iubita lui. În sfârşit, femeile se îndepărtară; el dădu să plece, când îl descoperi, la o distanţă pe care o califică sarcastic drept respectuoasă, pe omul de la pompe funebre, cu aerul acela stânjenit, servil, neclintit, pe care ajunse să i-l cunoască. Din noaptea accidentului, îl văzuse dând târcoale prin preajma casei Emiliei, într-un automobil negru. Acum avea să încerce probabil să-i vândă vreun album de fotografii sau vreun ornament pentru mormânt; însă îl îngrozea posibilitatea ca individul, în dorinţa de a-i lăuda munca firmei, să-i comunice amănunte macabre. Ceea ce se afla acolo, în pământ, nu era Emilia şi, ca să se apropie de ea, nu exista în lumea toată un loc mai nepotrivit decât dreptunghiul acela de marmură, cu numele şi crucea. Totuşi, cât va trăi el, o să-i aducă flori. Cineva trebuia s-o facă şi omul potrivit era el. Omul potrivit, se gândi cu mândrie şi unicul, fiindcă în

viața și în moartea Emiliei era singur. Cu durere în suflet, își reaminti că într-o vreme tânjise după o siguranță asemeni celei de acum: siguranța că nimic nu se mai putea întâmpla. Citiseră împreună versurile unui poet francez:

De cum prinzi să te miști
Mi se stârnesc neliniști,

iar el exclamase: Așa este! Cum să-i pretinzi unei făpturi atât de vii ca Emilia să rămână liniștită lângă el, să nu fie schimbătoare? Nu pretinse nimic, dar miracolul de a-i fi rămas credincioasă se săvârși. Poate din cauza asta se afla acum într-o singurătate deplină, fără ca nimeni să-i împărtășească durerea. Oboseala din ultimele zile îl făcu să se gândească în imagini: aproape visând cu ochii deschiși, se văzu pe sine ca un grădinar care se ocupă de morminte. „În toate vinerile o să pun aici un buchet de trandafiri", șopti, „ca să compensez astfel calele pe care le vor aduce femeile alea".

Când își dădu seama că individul plecase, făcu încet cale întoarsă. Trecu prin locuri virane și pustii, coborî în piață și, la umbra copacilor de pe strada Artigas, din căldura văzduhului și din mirosul frunzelor presimți primăvara încă departe. Un pian, într-una din casele vecine, cânta un marș vulgar, de circ, pe care nu-l mai auzise de mult. Își aminti de Argüello, sau Araujo, cum se numea oare înaintașul lui? Era un personaj șters, care nu i-a stârnit niciodată vreo neliniște. Din câte reușise să afle, o cunoscuse pe Emilia când ea împlinise douăzeci de ani și a profitat probabil de împrejurare. Emilia nu-i spusese nimic concret împotriva acestei prime iubiri — nu era în stare de asemenea lucru — dar, de bună seamă, îi dădu să înțeleagă că în viața ei contase puțin. Episodul n-avea altă semnificație decât aceea de a dovedi cât de oarbă și neștiutoare e tinerețea.

Se opri să traverseze strada. Își privi casa: fațada din imitație de piatră, poarta de lemn, îngustă și închisă la culoare, cele două

balcoane laterale, apoi cele de sus (pentru un eventual etaj); se miră că, odinioară, toate astea îi părură vesele. Deschise poarta și intră ca într-un mormânt.

În după-amiaza aceea nu putu renunța la o convingere absurdă. Când suna cineva la ușă, dădea fuga înfiorat de speranță. Deși dusese o viață retrasă, se pomeni că avea o mulțime de prieteni și, în pofida doliului său, cu totul aparte, vizitele de condoleanțe se țineau lanț. El își aducea aminte de alte vizite, dintr-un ieri care era acum foarte aproape și foarte departe: nu închidea bine ochii și i se părea că o vede pe Emilia, sosind cam târziu, cu sufletul la gură, fiindcă venise în fugă, și că simte în față prospețimea tenului ei; dar nu se întâmplă nimic neobișnuit până vineri dimineață, când se duse la cimitir cu un buchet de trandafiri albi. Aproape deloc ofilit, ca și cum ar fi fost acolo din ajun, găsi pe mormânt un buchet de trandafiri roșii. Faptul îl contrarie din două motive: pentru că i-o luaseră înainte, desigur surorile, și pentru că, nerespectând uzanțele, aleseseră flori colorate. Socoti că hazardul e în stare de orice. Trecură șapte zile și uită de întâmplare. Vineri se duse la mormânt, cu buchetul de trandafiri albi. Găsi acolo, bineînțeles, alți trandafiri roșii.

Cu toate că se hotărî să nu se mai gândească, reflectă îndelung zilele următoare, până joi dimineața, când îi trecu prin cap o idee inspirată. Dădu fuga la o florărie și cumpără trandafiri. Pe bulevardul Rivadavia luă un taxi. În scurtă vreme își așezase buchetul pe mormânt și aștepta, puțin descumpănit, fără să știe ce să facă. Hoinărind prin cimitir, i se păru că momentele treceau cu o încetineală nefirească. Descurajat, traversă galeria și se opri o clipă pe scara însorită. Se întoarse ca să mai dea o șansă destinului și în capul aleii piezișe zări cu uimire scena pe care o prevăzuse și o așteptase toată dimineața: bărbatul așezând pe mormânt trandafirii roșii.

Repulsia lui față de tot ce era legat de moarte, frizând nevroza și obsesia, îl făcuse să ia drept reprezentantul pompelor funebre pe bărbatul care dădea târcoale, într-un automobil negru, în

preajma casei Emiliei, în ziua accidentului. Își amintea de o fotografie a lui Araujo, la care se uitase distrat cu ani în urmă. Bărbatul era Araujo.

Dacă nu voia să fie surprins acolo, trebuia să plece imediat. Mai zăbovi puțin. Apoi se îndepărtă, mergând alene. Își petrecu ziua așteptând; așteptând liniștit, ca atunci când ești sigur de ceva. La zece noaptea sună cineva la ușă. Înainte de a deschide știa cine o să-i apară în față. Araujo îi spuse:

— Făcând câțiva pași se stă de vorbă mai în voie. Îndeosebi noaptea. Nu vreți să dăm o raită?

O apucară pe strada Bacacay și apoi pe Avellaneda, ajungând la Donato Álvarez; înconjurară piața Irlanda, se întoarse în partea de vest prin Neuquén. Vreme de două ceasuri se plimbară și vorbiră în tihnă despre femeia pe care o iubiseră. Araujo lămuri:

— Nu-i aduc flori albe ca pentru morți, fiindcă mi se pare o ofensă pentru Emilia. Era atât de plină de viață! După un răstimp, adăugă: Avea totuși ceva supranatural.

El se gândi: „Eu nu mi-am dat seama, dar e adevărat."

Deși contrazicea în aparență unele afirmații anterioare ale lui Araujo, găsi că nu mai puțin întemeiată era altă observație a acestuia:

— Pentru că avea ceva supranatural, acum trebuie să ne resemnăm. Poate că n-a aparținut nicicând acestei lumi.

La un moment dat, îl supără faptul că cineva o cunoscuse mai bine decât el și n-a fost prea departe de un simțământ de gelozie. Araujo ghici pesemne, căci declară:

— Nu putem s-o judecăm ca pe celelalte femei. Emilia era altfel. Era făcută din lumină și aer.

Își luară rămas bun. Îl văzu pe Araujo plecând în automobilul negru; intră în casă, aprinse reșoul, își făcu niște *mate*. Voia să reflecteze la descoperirea din noaptea aceasta: fiindcă o iubise și celălalt, nu se mai simțea singur, amintirea Emiliei devenea tot mai strălucitoare și continua miracolul vieții dincolo de mormânt.

Salvarea

ACEASTA E O POVESTE DIN TIMPURI STRĂVECHI, despre o împărăție demult apusă. Sculptorul se plimba cu tiranul prin grădinile palatului. Dincolo de labirintul pentru iluștrii oaspeți străini, la capătul aleii cu filozofi decapitați, sculptorul își prezentă ultima operă: o naiadă în formă de fântână. Pe când dădea explicații tehnice din belșug, desfătându-se cu beția triumfului, artistul desluși pe frumosul chip al protectorului o umbră amenințătoare. Înțelese care era pricina. „Cum de o ființă atât de neînsemnată", se gândea tiranul de bună seamă, „este în stare să facă ceea ce eu, păstor de noroade, nu sunt?" În clipa aceea o pasăre care bea apă de la fântână își luă voioasă zborul, pierzându-se în văzduh, iar sculptorului îi veni în minte ideea care avea să-l salveze: „Oricât ar fi de umile", spuse arătând spre pasăre, „trebuie să recunoaștem că zboară mai bine decât noi."

Ultima noapte a lui Faust

ÎN NOAPTEA ACEEA DE IUNIE A LUI 1540, în încăperea din turn, doctorul Faust cerceta rafturile cuprinzătoarei sale biblioteci. Ici şi colo se oprea; lua un volum, îl răsfoia nervos, îl punea la loc. În cele din urmă alese *Memorabilia* lui Xenofon. Aşeză cartea pe pupitru şi se pregăti de citit. Se uită spre fereastră. Afară ceva se mişcase uşor. Faust îşi zise în şoaptă: „O rafală de vânt în pădure." Se ridică, dădu brusc perdeaua la o parte. Văzu noaptea, pe care copacii o făceau mai adâncă.

Sub masă dormea Señor. Nevinovata răsuflare a câinelui mărturisea, liniştită şi convingătoare ca un răsărit, realitatea lumii. Faust se gândi la iad.

Cu douăzeci şi patru de ani în urmă, în schimbul unei puteri magice de neînfrânt, îşi vânduse sufletul Diavolului. Anii trecuseră în zbor. Sorocul se împlinea la miezul nopţii. Nu era încă unsprezece.

Faust auzi paşi pe scară, apoi trei bătăi în uşă. Întrebă: „Cine-i?" „Eu", răspunse o voce pe care monosilaba n-o da în vileag, „eu". Doctorul o recunoscuse, dar simţi o anume iritare şi repetă întrebarea. Pe un ton de nedumerire şi dojană îi răspunse slujitorul: „Eu, Wagner." Faust deschise uşa. Slujitorul intră aducând tava, cu paharul cu vin de Rin şi feliile de pâine, şi

comentă, zâmbind a încuviințare, ce mult îi plăcea stăpânului o astfel de gustare. Pe când Wagner lămurea, ca în atâtea rânduri, că locul era tare singuratic și că frânturile astea de discuții îl ajutau să petreacă noaptea, lui Faust îi veni în minte că era într-adevăr un obicei plăcut, care îndulcește viața și-o face să treacă mai ușor; sorbi de câteva ori din vin, mâncă puțină pâine și, pentru o clipă, se simți în siguranță. Cugetă: „Dacă nu mă îndepărtez de Wagner și de câine, nu-i nicio primejdie."

Se hotărî să-i împărtășească lui Wagner spaimele sale. Chibzui însă: „Cine știe ce-o să spună." Era o ființă superstițioasă (credea în magie), cu înclinația omului de rând către tot ce era macabru, violent și sentimental. Instinctul îl făcea iscoditor; prostia, cumplit. Faust socoti că nu trebuia să se expună la nimic ce i-ar putea tulbura spiritul sau inteligența.

Ceasul bătu unsprezece și jumătate. Faust se gândi: „Nu mă vor putea ocroti. Nimic nu mă poate salva." Apoi se petrecu un fel de schimbare în cugetul său; își ridică privirea și-și reluă meditația: „Mai bine să fiu singur când o să vină Mefisto. Fără martori, o să mă apăr mai lesne. Pe deasupra, incidentul ar putea stârni în imaginația lui Wagner (și, poate, și în neajutorata lipsă de judecată a câinelui) o impresie îngrozitoare."

— S-a făcut târziu, Wagner. Du-te la culcare.

Când slujitorul dădu să-l cheme pe Señor, Faust îl opri și, plin de duioșie, trezi câinele. Wagner puse pe tavă farfuria cu pâine și paharul și se îndreptă spre ușă. Câinele își privi stăpânul cu ochi în care părea că arde, ca o plăpândă și întunecată flacără, toată speranța și toată tristețea din lume. Faust făcu un gest înspre Wagner, iar slujitorul și câinele ieșiră. Închise ușa și privi împrejur. Văzu odaia, masa de lucru, volumele atât de familiare. Își spuse că nu-i chiar atât de singur. Se apropie de fereastră, cu o anume vioiciune, și desfăcu puțin perdeaua. Pe drumul spre Finsterwalde licărea, îndepărtată, luminița unei trăsuri.

„Să fug cu trăsura!" şopti Faust şi îi păru un crâmpei de speranţă în agonie. Să se îndepărteze era cu neputinţă. Nu exista cal destul de iute, nici drum destul de lung. Atunci, ca şi când la geam l-ar fi împresurat ziua, nu noaptea, născoci o fugă în trecut: să se refugieze în anul 1440; sau chiar şi mai departe; să amâne cu două sute de ani inevitabilul miez de noapte. Îşi imagină trecutul ca o tenebroasă regiune necunoscută; dar, se întrebă, *dacă înainte n-am fost acolo, cum pot ajunge acum?* Cum putea el introduce în trecut un fapt nou? Îşi aduse vag aminte un vers din Agathon, citat de Aristotel: „Nici Zeus însuşi nu mai putea schimba cele odată întâmplate." Dacă nimic nu putea preface trecutul, această necuprinsă câmpie ce se întindea dincolo de naşterea sa, era de neatins pentru el. Mai rămânea, încă, o scăpare: Să se nască iar, să ajungă din nou la ceasul fatidic când şi-a vândut sufletul lui Mefisto, să şi-l mai vândă o dată şi, când va ajunge, în sfârşit, la noaptea aceea, să fugă iarăşi către ziua în care s-a născut.

Se uită la ceas. Mai era puţin până la miezul nopţii. Îşi zise: „Cine ştie oare de când îşi tot reprezenta viaţa-i plină de trufie, de pierzanie şi de spaime? Cine ştie de când îl înşela pe Mefisto? Îl înşela? Această nesfârşită repetiţie de vieţi oarbe nu era oare iadul?"

Faust se simţi foarte bătrân şi ostenit. Ultima sa reflecţie a fost, totuşi, de credinţă faţă de viaţă; s-a gândit că în ea, nu în moarte, se desluşea, precum o apă ascunsă, odihna. Cu semeaţă nepăsare amână până în ultima clipă hotărârea de a fugi sau de a rămâne. Ceasul se auzi bătând...

În memoria Paulinei

DE CÂND MĂ ȘTIU AM IUBIT-O PE PAULINA. Într-una din primele mele amintiri, Paulina și cu mine suntem ascunși într-un umbrar întunecat de lauri, într-o grădină cu doi lei de piatră. Paulina mi-a spus: Îmi place albastrul, îmi plac strugurii, îmi place gheața, îmi plac trandafirii, îmi plac caii albi. Eu am înțeles că fericirea mea începuse, fiindcă în aceste preferințe puteam să mă identific cu Paulina. Ne asemănam atât de miraculos încât, într-o carte despre îngemănarea de pe urmă a sufletelor în sufletul lumii, prietena mea a scris pe margine: *Ale noastre sunt deja gemene.* „Ale noastre", pe atunci, însemna al ei și al meu.

Pentru a-mi explica această asemănare, mi-am zis că eu eram o ciornă neclară și de mântuială a Paulinei. Mi-aduc aminte că mi-am însemnat în caiet: *Orice poem este o ciornă a Poeziei și în fiecare lucru există o prefigurare a Domnului.* Mi-am mai zis: Prin tot ce mă face să fiu asemeni Paulinei, sunt salvat. Consideram (și consider și azi) că identificarea cu Paulina e cel mai mare noroc al făpturii mele, refugiul unde aveam să mă lepăd de defectele mele din naștere, de stângăcie, de neglijență, de vanitate.

Viața a fost o blândă deprindere care ne-a făcut să așteptăm, ca pe ceva firesc și cert, viitoarea noastră căsătorie. Părinții Paulinei, nepăsători față de prestigiul literar prea de timpuriu

dobândit şi pierdut de către mine, mi-au făgăduit să-şi dea consimţământul când îmi voi lua doctoratul. Ne imaginam deseori un viitor ordonat, cu timp suficient pentru a munci, a călători şi a ne iubi. Ni-l imaginam cu atâta tărie, încât eram încredinţaţi că trăiam deja împreună.

Faptul că vorbeam despre căsătorie nu ne făcea însă să ne purtăm ca logodnicii. Toată copilăria ne-o petrecuserăm alături, iar între noi mai stăruia o sfielnică prietenie de copii. Nu mă încumetam să intru în rolul îndrăgostitului şi să-i spun pe un ton solemn: Te iubesc. Şi totuşi, cât o mai iubeam, cu câtă dragoste năucă şi temătoare priveam strălucitoarea-i desăvârşire!

Paulinei îi plăcea să-mi invit prieteni acasă. Pregătea totul, se ocupa de oaspeţi şi, în taină, se juca de-a stăpâna casei. Recunosc că aceste petreceri nu-mi erau pe plac. Cea pe care am dat-o pentru ca Julio Montero să cunoască nişte scriitori n-a fost o excepţie.

În ajun, Montero îmi făcuse pentru prima dată o vizită. Vântura, cu această ocazie, un manuscris voluminos, prevalându-se de dreptul despotic pe care opera inedită îl conferă asupra timpului semenilor. Imediat după vizită şi uitasem faţa aceea hirsută şi negricioasă. Cât despre povestirea pe care mi-a citit-o — Montero insistase să-i spun cu toată sinceritatea dacă impactul produs de tonul ei amar nu era prea puternic —, era poate demnă de luat în seamă numai pentru că dezvăluia o vagă intenţie de a imita scriitori vădit diferiţi. Ideea centrală provenea dintr-un posibil sofism: dacă o anume melodie izvorăşte din legătura dintre vioară şi mişcările violonistului şi atunci sufletul fiecărui om se înfiripă dintr-o anumită legătură dintre mişcare şi materie. Eroul povestirii fabrica un aparat de făcut suflete (un fel de cadru din lemn, cu sfori). Apoi eroul murea. Trupul îi era privegheat şi îngropat; însă el, în taină, continua să viеţuiască în acel cadru. Puţin înainte de ultimul paragraf, cadrul se ivea, alături de un stetoscop şi de un trepied cu galenă, în camera unde murise o domnişoară.

Când am izbutit să-i abat atenția de la problemele subiectului său, Montero și-a exprimat ciudata pretenție de a face cunoștință cu câțiva scriitori.

— Vino iar mâine seară, i-am spus eu. Te voi prezenta câtorva.

Se descrise pe sine drept un sălbatic și acceptă invitația. Mânat poate de bucuria de a-l vedea plecat, l-am însoțit până la poartă. Când am ieșit din lift, Montero descoperi grădina din patio. Câteodată, văzută prin ușa mare de sticlă ce o desparte de hol, în lumina slabă a serii, această grădină micuță sugerează imaginea misterioasă a unei păduri pe fundul unui lac. Noaptea, proiectoare de lumină violetă și portocalie o prefac într-un îngrozitor paradis dulceag. Montero a văzut-o pe întuneric.

— O să fiu sincer, mi-a zis, hotărându-se anevoie să-și ia ochii de la grădină. Din tot ce-am văzut în casă, acesta e lucrul cel mai interesant.

A doua zi Paulina sosi devreme; la ora cinci după-amiază totul era gata pentru primire. I-am arătat atunci o statuetă chinezească, din piatră verde, pe care o cumpărasem de dimineață de la un magazin de antichități. Era un cal sălbatic, cu picioarele din față ridicate în văzduh și cu coama în vânt. Vânzătorul mă asigurase că simboliza pasiunea.

Paulina puse călușul pe un raft în bibliotecă și exclamă: E frumos ca cea dintâi pasiune din viață! Când i-am spus că i-l dăruiam, și-a petrecut năvalnic brațele pe după gâtul meu și m-a sărutat.

Ne-am băut ceaiul în odăița ce dădea în sufragerie. I-am povestit că mi se oferise o bursă de studii de doi ani la Londra. Ne-am imaginat pe dată căsătoria noastră iminentă, călătoria, viața împreună în Anglia (ni se părea tot atât de apropiată ca și căsătoria). Am întors pe toate fețele amănunte de ordin concret: privațiunile, aproape plăcute, pe care aveam să ni le impunem; organizarea orelor de studiu, de plimbare, de odihnă și, poate, de muncă; modul în care-și va petrece Paulina timpul cât eu mă

voi duce la cursuri; hainele și cărțile pe care le vom lua cu noi. După un răstimp în care ne-am tot făcut planuri, am convenit că ar fi mai bine să renunț la bursă. Mai era doar o săptămână până să-mi dau examenele, dar era clar că părinții Paulinei voiau să ne amâne căsătoria.

Începură să sosească invitații. Eu nu mă simțeam deloc în apele mele. Stând de vorbă cu vreunul, nu făceam altceva decât să mă gândesc la felurite pretexte ca să-l pot lăsa baltă. Mi se părea imposibil să găsesc un subiect care să-l intereseze pe interlocutor. Dacă voiam să-mi amintesc ceva, nu-mi venea nimic în cap sau îmi zbura gândul prea departe. Tulburat, nebăgat în seamă, abătut, treceam de la un grup la altul, dorind să plece toți, să rămânem singuri, să vină clipa, vai, atât de scurtă! când s-o conduc pe Paulina acasă.

Lângă fereastră, iubita mea vorbea cu Montero. Când m-am uitat la ea, și-a ridicat privirea și și-a înclinat spre mine chipul desăvârșit. Am simțit că în tandrețea Paulinei se ascunde un refugiu de neatins, unde ne aflam doar noi doi. Cât de mult tânjeam să-i spun că o iubesc! Am luat hotărârea nestrămutată să las la o parte puerila și absurda mea rușine și să-i vorbesc despre dragoste. De-aș putea chiar acum (am suspinat) să-i împărtășesc la ce mă gândesc! În ochii ei a licărit o gratitudine uimită, plină de generozitate și bucurie.

Paulina m-a întrebat în ce poezie un bărbat se înstrăinează într-atât de o femeie, încât, întâlnind-o în ceruri, nici n-o salută. Știam că e o poezie de Browning și, vag, îmi aminteam versurile. Mi-am petrecut restul serii căutându-le în ediția Oxford. Dacă nu mă lăsau singur cu Paulina, preferam să caut ceva pentru ea decât să stau de vorbă cu altcineva; eram însă buimăcit de-a binelea și m-am întrebat dacă nu cumva neputința de a găsi poezia nu era de rău augur. M-am uitat spre geam. Luis Alberto Morgan, pianistul, mi-a observat pesemne tulburarea, fiindcă mi-a zis:

— Paulina îi arată lui Montero casa.

Am ridicat din umeri, mi-am ascuns anevoie supărarea și m-am prefăcut din nou că mă interesează cartea lui Browning. L-am văzut cu coada ochiului pe Morgan intrând la mine în cameră. Mi-am zis: Se duce s-o cheme. Apăru imediat cu Paulina și cu Montero.

În sfârșit, cineva a plecat; apoi, nepăsători și fără grabă, au mai plecat și alții. A sosit și clipa în care am rămas doar Paulina, eu și Montero. Atunci, așa cum mă temusem, ea exclamă:

— Ce târziu s-a făcut! Trebuie să plec.

Montero interveni rapid:

— Dacă-mi îngăduiți, vă conduc până acasă.

— Te conduc și eu, am zis.

M-am adresat Paulinei, dar l-am privit pe Montero. M-am străduit să-i transmit din ochi dispreţul și ura pe care i le purtam.

Ajungând jos, mi-am dat seama că Paulina nu luase călușul chinezesc. I-am spus:

— Ți-ai uitat cadoul de la mine.

Am urcat în apartament și m-am întors cu statueta. I-am găsit rezemați de ușa mare de sticlă, privind grădina. Am luat-o de braț, nelăsându-l pe Montero să se apropie de ea de cealaltă parte. În conversație am făcut abstracție de Montero, ostentativ.

Nu s-a supărat. După ce ne-am despărțit de Paulina, a stăruit să mă însoțească până acasă. Pe drum a vorbit despre literatură, probabil cu sinceritate și plin de înflăcărare. Mi-am zis: El e preocupat de literatură, iar eu sunt un om obosit, preocupat în chip frivol de o femeie. Mi-a venit în minte că exista o nepotrivire între vigoarea lui fizică și slăbiciunea-i literară.

M-am gândit: e apărat de o carapace, nu-l atinge ceea ce simte interlocutorul. I-am privit cu ură ochii ageri, mustața zbârlită, grumazul puternic.

În săptămâna aceea n-am văzut-o aproape deloc pe Paulina. Am învățat pe rupte. După ultimul examen, i-am telefonat. M-a

felicitat cu o insistență ce nu părea firească și mi-a spus că o să vină în seara respectivă pe la mine.

După-amiază mi-am făcut siesta, m-am îmbăiat îndelung și am așteptat-o pe Paulina răsfoind o carte despre cei doi *Faust*, al lui Müller și al lui Lessing.

Când am văzut-o, am exclamat:

— Ești schimbată!

— Da, mi-a răspuns. Cât de bine ne cunoaștem! Nu-i nevoie de vorbe să înțelegi ce simt.

Ne-am privit în ochi, într-un extaz de beatitudine.

— Mulțumesc, i-am răspuns.

Nimic nu mă emoționa mai mult decât recunoașterea, din partea Paulinei, a înduioșătoarei potriviri dintre sufletele noastre. Încrezător, m-am lăsat în voia acestui gând măgulitor. Nu mai știu când m-am întrebat (pradă îndoielii) dacă nu cumva cuvintele Paulinei n-aveau alt înțeles, ascuns. Înainte de a mă putea gândi la această posibilitate, Paulina s-a avântat într-o explicație confuză. Am auzit dintr-odată:

— Încă din acea primă seară ne-am îndrăgostit nebunește.

M-am întrebat cine se îndrăgostise. Paulina continuă:

— E foarte gelos. N-are nimic împotriva prieteniei noastre, dar i-am jurat să nu te mai văd un răstimp.

Eu tot așteptam imposibila lămurire care să-mi aducă liniștea. Nu știam dacă Paulina glumea sau dacă vorbea serios. Nu știam ce expresie avea chipul meu. Nu știam cât de pustiitoare mi-era suferința. Paulina adăugă:

— Plec. Julio mă așteaptă. N-a venit și el ca să nu ne deranjeze.

— Cine? am întrebat.

Dintr-odată — ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic —, m-a cuprins brusc teama că Paulina ar putea descoperi că eram un impostor și că sufletele noastre nu erau chiar înrudite.

Paulina răspunse cu naturalețe:

— Julio Montero.

Răspunsul nu putea să mă ia prin surprindere; totuşi, în seara aceea groaznică, nimic nu m-a impresionat atât de mult ca aceste două cuvinte. Pentru prima oară m-am simţit departe de Paulina. Aproape cu ciudă, am întrebat-o:

— O să vă căsătoriţi?

Nu-mi amintesc ce mi-a răspuns. Cred că m-a invitat la nuntă.

M-am pomenit apoi singur. Totul era absurd. Nu exista pe lume o fiinţă atât de incompatibilă cu Paulina (şi cu mine) ca Montero. Sau mă înşelam oare? Dacă Paulina îl iubea pe bărbatul acela, poate că niciodată nu-mi semănase mie. O retractare nu mi-a fost de-ajuns; mi-am dat seama că, în multe rânduri, întrevăzusem înspăimântătorul adevăr.

Mă simţeam copleşit de tristeţe, dar nu cred că eram gelos. M-am culcat pe pat, cu faţa în jos. Întinzând o mână, am dat de cartea pe care o citisem cu puţin înainte. Am aruncat-o departe, cu silă.

Am ieşit să mă plimb. La un colţ de stradă m-am uitat la un carusel. Mi se părea cu neputinţă să mai trăiesc în seara aceea.

Preţ de ani de zile mi-a stăruit în amintire şi, fiindcă preferam momentele dureroase ale rupturii (deoarece le petrecusem cu Paulina) singurătăţii ce le-a urmat, le tot revedeam şi cercetam cu de-amănuntul, retrăindu-le. În frământarea aceea înnebunitoare, credeam că descopăr noi interpretări ale faptelor. Aşa, bunăoară, în glasul Paulinei atunci când mi-a declarat numele iubitului ei, am surprins o tandreţe care, la început, m-a impresionat. M-am gândit că îi era milă de mine şi m-a mişcat bunătatea ei, aşa cum înainte mă mişca dragostea ei. Apoi, cumpănind îndelung, am ajuns la concluzia că tandreţea aceea nu-mi era destinată mie, ci numelui rostit.

Am acceptat bursa şi, fără să spun nimănui, m-am pregătit de drum. Însă ştirea s-a răspândit. În ultima seară, Paulina a venit la mine.

Mă simţeam înstrăinat de ea, dar când am văzut-o m-am îndrăgostit din nou. Fără s-o spună, am înţeles că venise pe ascuns. I-am luat mâinile, tremurând de recunoştinţă. Paulina exclamă:

— Te voi iubi întotdeauna! Într-un anume fel, te voi iubi întotdeauna mai mult decât pe oricine.

A crezut poate că era vorba de trădare din partea ei. Ştia că eu nu mă îndoiam de loialitatea ei faţă de Montero, dar, parcă supărată că rostise cuvinte ce conţineau — dacă nu pentru mine, pentru un martor imaginar — o intenţie necinstită, adăugă în mare zor:

— Ce simt pentru tine nu contează, bineînţeles. Sunt îndrăgostită de Julio.

Orice altceva, zise, n-avea importanţă. Trecutul era un teritoriu pustiu în care ea îl aşteptase pe Montero. De dragostea sau de prietenia noastră nu şi-a adus aminte.

Am vorbit prea puţin după aceea. Eu eram mâhnit de moarte şi m-am prefăcut că mă grăbesc. Am însoţit-o în ascensor. De cum am deschis poarta, s-a auzit răpăind ploaia.

— O să caut un taxi, am spus.

Cu o subită emoţie în glas, Paulina îmi strigă:

— Adio, iubitule!

Traversă în fugă strada şi dispăru în depărtare. Mi-am întors capul, năpădit de tristeţe. Înălţându-mi privirea, am zărit un bărbat pitulat în grădină. Se ridică şi-şi sprijini mâinile şi faţa de uşa mare de sticlă. Era Montero.

Fascicole de lumină violetă şi portocalie se întretăiau pe un fond verde, cu tufişuri întunecate. Faţa lui Montero, lipită de sticla udă, părea albicioasă şi diformă.

Mi-au venit în minte acvarii, peşti în acvarii. Apoi, cu amărăciune frivolă, mi-am zis că faţa lui Montero sugera alt soi de monştri: peştii deformaţi de presiunea apei, care trăiesc pe fundul mării.

A doua zi, dimineaţa, m-am îmbarcat. În cursul călătoriei, aproape că n-am ieşit din cabină. Am scris şi am studiat cu stăruinţă.

Voiam s-o uit pe Paulina. În cei doi ani petrecuţi în Anglia, m-am ferit de tot ce ar fi putut să mi-o amintească: de la întâlnirile cu argentinieni şi până la puţinele telegrame de la Buenos Aires, publicate de ziare. E adevărat că mi se ivea în vis, cu o insistenţă atât de convingătoare şi de reală că m-am întrebat dacă nu cumva sufletul meu contracara noaptea privaţiunile pe care i le impuneam în stare de veghe. Am evitat cu îndărătnicie să-mi amintesc de ea. Spre sfârşitul primului an, am reuşit s-o exclud din visele mele şi s-o uit aproape de tot.

În după-amiaza când am sosit din Europa, m-am gândit iar la Paulina. Mi-am zis cu înţelegere că, odată ajuns acasă, amintirile ar putea fi prea vii. Intrând în camera mea, am simţit o oarecare emoţie şi m-am oprit respectuos, comemorând trecutul şi culmile bucuriei şi ale disperării pe care le cunoscusem. Am avut atunci o revelaţie ce m-a făcut să mă ruşinez. Nu amintiri secrete ale iubirii noastre, ivite brusc din străfundurile memoriei, mă făceau să mă simt mişcat; mă tulbura năvalnica lumină ce pătrundea pe fereastră, lumina din Buenos Aires.

Pe la patru, m-am dus până la colţul străzii să cumpăr un kilogram de cafea. La brutărie, patronul mă recunoscu, mă salută cu zgomotoasă cordialitate şi-mi aduse la cunoştinţă că de multă vreme — şase luni cel puţin — nu-l mai onoram făcându-mi cumpărăturile la el. După amabilităţile astea i-am cerut, sfios şi resemnat, o jumătate de kilogram de pâine. Mă întrebă, ca întotdeauna:

— Neagră sau albă?

I-am răspuns, ca întotdeauna:

— Albă.

M-am întors acasă. Era o zi limpede precum cristalul şi extrem de rece.

Pe când pregăteam cafeaua mi-a zburat gândul la Paulina. Pe înserat, obișnuiam să bem o ceașcă de cafea neagră.

Ca într-un vis, am trecut de la o afabilă și cumpănită nepăsare la tulburarea, la nebunia pe care mi-a stârnit-o ivirea Paulinei. Văzând-o, am căzut în genunchi, mi-am cufundat fața în mâinile ei și am plâns pentru prima oară toată durerea de a o fi pierdut.

Sosirea ei s-a petrecut astfel: au răsunat în ușă trei bătăi; m-am întrebat cine să fie oare intrusul; m-am gândit că, din vina lui, cafeaua avea să se răcească; am deschis, cu gândul aiurea.

Apoi — nu știu dacă răstimpul scurs a fost foarte lung sau foarte scurt —, Paulina mi-a cerut să fac ce-mi spune ea. Am înțeles că îndrepta, prin puterea de convingere a faptelor, greșelile de odinioară ale purtării noastre. Mi se pare (însă, pe lângă faptul că fac din nou aceleași greșeli, mai sunt și infidel acelei seri) că le-a îndreptat cu o hotărâre exagerată. Când mi-a cerut s-o iau de mână („Mâna!", mi-a zis. „Acum!") m-am lăsat cu totul copleșit de fericire. Ne-am privit în ochi și, ca două râuri ce-și împreunează apele, și sufletele noastre s-au unit. Afară, pe acoperiș, bătând în ziduri, ploua. Eu am interpretat ploaia aceea — care părea lumea întreagă, ivindu-se din nou — drept o expansiune a dragostei noastre într-o frenezie ca a zeului Pan.

Emoția nu m-a împiedicat, totuși, să descopăr că Montero contaminase felul de a vorbi al Paulinei. La răstimpuri, cuvintele ei îmi dădeau senzația neplăcută că-mi auzeam rivalul. Am recunoscut stângăcia caracteristică a frazelor; am recunoscut naivele și anevoioasele încercări de a găsi termenul potrivit; am recunoscut, ivindu-se încă sfielnic, vulgaritatea de neconfundat.

Am reușit să mă stăpânesc, cu un efort. I-am privit chipul, zâmbetul, ochii. În fața mea era Paulina, în esența ei, atingând perfecțiunea. În privința asta nimeni nu mi-o schimbase.

Atunci, contemplând-o în penumbra de argint viu a oglinzii, în rama ei de ghirlande, coroane și îngeri negri, îmi păru diferită. Parcă descopeream altă versiune a Paulinei; parcă o vedeam cu

alți ochi. Am fost recunoscător despărțirii care-mi întrerupsese obișnuința de a o vedea, dar care mi-o dădea înapoi și mai frumoasă.

Paulina spuse:

— Plec. Julio mă așteaptă.

I-am deslușit în glas un ciudat amestec de dispreț și de neliniște care m-a descumpănit. M-am gândit cu tristețe: Paulina, cea de altădată, n-ar fi trădat pe nimeni. Când mi-am ridicat privirea, plecase.

După o clipă de șovăială, am strigat-o. Am mai strigat-o o dată, am coborât la poartă, am luat-o la fugă pe stradă. N-am găsit-o. La înapoiere, mi s-a făcut frig. Mi-am zis: „S-a răcorit. N-a fost decât o aversă." Strada era însă uscată.

Când am ajuns în casă, am văzut că era ora nouă. N-aveam chef să ies să mănânc: posibilitatea de a întâlni vreun cunoscut mă timora. Mi-am făcut niște cafea. Am băut două sau trei cești și am mușcat dintr-un colț de pâine.

Nu știam nici măcar când aveam să ne revedem. Voiam să vorbesc cu Paulina. Voiam s-o rog să mă lămurească... Pe neașteptate, ingratitudinea mea m-a îngrozit. Soarta îmi hărăzea toată fericirea de pe lume și eu nu eram mulțumit. Seara aceasta era apogeul vieților noastre. Paulina o înțelesese astfel. Și eu o înțelesesem. Din pricina asta aproape că nu ne-am vorbit. (A vorbi, a pune întrebări, ar fi însemnat pe undeva că ne deosebim.)

Mi se părea cu neputință să fiu nevoit să aștept până a doua zi ca s-o văd pe Paulina. Cu o ușurare grăbită m-am hotărât să merg chiar în noaptea aceea la Montero acasă. M-am răzgândit îndată; fără să vorbesc înainte cu Paulina, nu mă puteam duce la ei. M-am hotărât să caut un prieten — Luis Alberto Morgan mi s-a părut cel mai potrivit —, să-l rog să-mi povestească tot ce știe despre viața Paulinei cât am fost eu plecat.

Mi-am zis apoi că era mai bine să mă culc și să dorm. Odihnit, aveam să văd totul mai limpede. Pe de altă parte, nu

eram dispus să mi se vorbească despre Paulina cu frivolitate. Vârându-mă în pat am avut impresia că intru într-o capcană (mi-am amintit poate, de nopțile albe, când rămâi în pat doar ca să nu recunoști că n-ai somn). Am stins lumina.

Nu mă voi mai frământa cu gândul la purtarea Paulinei. Știam prea puține pentru a putea înțelege situația. Dat fiind că nu puteam să-mi fac un gol în minte și să nu mă mai gândesc la nimic, mă voi refugia în rememorarea acestei seri.

Voi iubi și de acum înainte chipul Paulinei, chiar dacă în faptele ei desluşeam ceva straniu și ostil care mă îndepărta de ea. Chipul era cel dintotdeauna, acel chip pur și minunat al făpturii care mă îndrăgise înainte de abominabila apariție a lui Montero. Mi-am spus: chipurile au o fidelitate pe care sufletele n-o împărtășesc, poate.

Sau totul era o amăgire? Mă îndrăgostisem de o oarbă proiecție a preferințelor și repulsiilor mele? N-o cunoscusem oare niciodată pe Paulina?

Am ales o imagine din seara aceea — Paulina în dreptul întunecatei și netedei adâncimi a oglinzii — și am încercat s-o evoc. Când am întrezărit-o, am avut pe dată o revelație: mă lăsam pradă îndoielilor fiindcă o uitam pe Paulina. Am vrut să mă dedic doar contemplării imaginii ei. Fantezia și memoria sunt facultăți capricioase: evocam părul său răvășit, vreo cută a rochiei, confuza penumbră din preajmă, dar iubita mea era nevăzută.

Prin fața ochilor închiși mi se perindau nenumărate imagini, însuflețite de inevitabilă energie. Pe neașteptate, am făcut o descoperire. Ca pe marginea întunecată a unui abis, într-un colț al oglinzii, în dreapta Paulinei, se ivi căluțul de piatră verde.

Când a apărut viziunea aceasta, n-am fost uimit; doar după câteva minute mi-am amintit că statueta nu mai era la mine. I-o dăruisem Paulinei acum doi ani.

Mi-am spus că la mijloc este o suprapunere a două amintiri anacronice (cea mai veche, a căluțului; cea mai recentă, a Paulinei).

Problema fusese rezolvată, mă liniştisem şi trebuia să dorm. Atunci mi-a trecut prin minte un gând sfios şi, în lumina celor ce aveam să le aflu mai târziu, patetic. „Dacă nu adorm repede", mi-am zis, „mâine voi fi tras la faţă şi nu-i voi fi Paulinei pe plac".

În scurt timp mi-am dat seama că nu exista nicio justificare pentru a-mi aduce aminte de statuetă în oglinda din dormitor. N-o pusesem niciodată acolo. În casă, am mai văzut-o doar în cealaltă cameră (pe raft, sau în mâinile Paulinei, sau într-ale mele).

Îngrozit, am vrut să evoc din nou amintirile acestea. Oglinda apăru iar, înconjurată de îngeri şi ghirlande de lemn, cu Paulina în mijloc şi căluţul în dreapta. Nu eram sigur că reflecta încăperea. Poate o reflecta, dar într-un fel vag şi sumar. În schimb, căluţul ridicat în două picioare se deslușea limpede pe raftul bibliotecii. Întregul fundal era acoperit de bibliotecă şi într-o parte, în întuneric, se ivi un nou personaj, pe care nu l-am recunoscut în primul moment. Apoi am constatat, destul de nepăsător, că personajul acela eram eu.

Am văzut chipul Paulinei, l-am văzut întreg (nu pe părţi), parcă proiectat spre mine de extrema intensitate a frumuseţii şi tristeţii sale. M-am trezit plângând.

Nu ştiu de câtă vreme dormeam. Ştiu că visul n-a fost darnic în plăsmuiri. Mi-a continuat, pe nesimţite, închipuirile şi a reprodus cu fidelitate scenele de aseară.

M-am uitat la ceas. Era cinci. Mă voi scula devreme şi, chiar riscând s-o supăr pe Paulina, mă voi duce la ea acasă. Hotărârea asta nu mi-a alinat însă zbuciumul.

M-am sculat la şapte şi jumătate, am făcut pe îndelete o baie şi m-am îmbrăcat fără zor.

Nu ştiam unde locuia Paulina. Portarul mi-a dat cartea de telefon şi Ghidul Verde. Adresa lui Montero nu figura pe nicăieri. Am căutat numele Paulinei; nici el nu apărea. Am descoperit

apoi că la vechea adresă a lui Montero locuia altcineva. M-am gândit să-i întreb pe părinții Paulinei unde o pot găsi.

Nu-i mai văzusem de multă vreme (când am aflat că Paulina se îndrăgostise de Montero, am întrerupt orice legătură cu ei). Acum, pentru a mă scuza, ar trebui să le povestesc frământările mele. Nu mă simțeam în stare.

M-am hotărât să vorbesc cu Luis Alberto Morgan. Înainte de unsprezece nu mă puteam înfățișa la el acasă. Am rătăcit pe străzi, fără să văd nimic sau urmărind cu interes efemer forma vreunei frize de pe un zid, ori sensul unui cuvânt auzit întâmplător. Mi-aduc aminte că în Plaza Independencia o femeie, cu pantofii într-o mână și o carte în cealaltă, se plimba desculță pe iarba udă.

Morgan m-a primit stând în capul oaselor în pat, în fața unei căni uriașe, pe care o ținea cu amândouă mâinile. Am întrezărit un lichid alburiu și câteva bucățele de pâine ce pluteau în el.

— Unde locuiește Montero? l-am întrebat.

Își terminase de băut laptele. Acum scotea de pe fundul cănii bucățelele de pâine.

— Montero e închis, îmi răspunse.

Nu mi-am putut ascunde uimirea. Spuse mai departe:

— Cum? Nu știi?

A crezut, de bună seamă, că eu nu eram la curent numai cu acest amănunt, dar, din plăcerea de a sporovăi, mi-a povestit tot ce se întâmplase. Am crezut că-mi pierd cunoștința, că mă prăbușesc într-un abis căscat pe neașteptate: dar și acolo răzbătea glasul ceremonios, implacabil și deslușit, relatând fapte de neînțeles, cu oribila și îndărătnica siguranță că îmi erau familiare.

Morgan îmi aduse la cunoștință următoarele: Bănuind că Paulina va veni să mă vadă, Montero se ascunse în grădina casei. O văzu ieșind; o urmări; o opri să-i ceară explicații, strigând la ea în plină stradă. Când începură să se adune curioși, o urcă într-un taxi. Merseră aiurea toată noaptea pe Costanera și pe la lacuri și, în zori, într-un hotel din Tigre, o împușcă. Toate astea nu s-au

petrecut noaptea trecută; se petrecuseră în noaptea dinaintea călătoriei mele în Europa; se petrecuseră cu doi ani în urmă.

În cele mai îngrozitoare momente din viață cădem îndeobște într-un soi de iresponsabilitate ocrotitoare și, în loc să fim atenți la ce ni se întâmplă, ne îndreptăm atenția spre lucruri fără importanță. În momentul acela eu l-am întrebat pe Morgan:

— Ți-aduci aminte de ultima petrecere, la mine, înainte de a pleca în călătorie?

Morgan își aducea aminte. L-am întrebat mai departe:

— Când ai văzut că sunt îngrijorat și te-ai dus în dormitor s-o cauți pe Paulina, ce făcea Montero?

— Nimic, răspunse Morgan, cu oarecare vioiciune. Nimic. Totuși, acum îmi amintesc: se privea în oglindă.

M-am întors acasă. La intrare, am dat nas în nas cu portarul. Prefăcându-mă indiferent, l-am întrebat:

— Știți că a murit domnișoara Paulina?

— Cum să nu știu? îmi răspunse. Toate ziarele au scris despre crimă, iar eu am ajuns până la urmă la poliție, să dau o declarație.

Omul se uită scrutător la mine.

— Ați pățit ceva? mă întrebă, venind foarte aproape. Vreți să vă însoțesc?

I-am mulțumit și am dat fuga sus. Mi-aduc aminte ca prin vis că m-am chinuit încercând să potrivesc cheia, că de partea cealaltă a ușii am luat de pe jos niște scrisori, că m-am trântit în pat cu ochii închiși, pe burtă.

Mai târziu m-am pomenit în fața oglinzii, gândindu-mă: „E sigur că Paulina a venit azi noapte să mă vadă. A murit știind că mariajul ei cu Montero fusese o greșeală — o greșeală cumplită — și că adevărul eram noi. A revenit din moarte pentru a-și împlini destinul, destinul nostru." Mi-am adus aminte de o cugetare scrisă de Paulina, cu ani în urmă, pe o carte: *Sufletele noastre sunt deja gemene*. Mi-a mai venit în minte: „Azi-noapte, în sfârșit! În clipa când am luat-o de mână." Apoi mi-am spus:

„Nu sunt vrednic de ea; m-am lăsat pradă îndoielilor, geloziei. A venit din moarte pentru că mă iubește."

Paulina mă iertase. Niciodată nu ne iubiserăm atât de mult. Niciodată nu ne simțiserăm atât de aproape.

Mă zbăteam în această beție de dragoste, victorioasă și tristă, când, deodată, m-am întrebat — mai bine zis când mintea mea, îndemnată doar de obișnuința de a propune alternative, s-a întrebat — dacă nu cumva există o altă explicație pentru vizita ei de azi-noapte. Atunci, ca într-o străfulgerare, m-a orbit adevărul.

Aș vrea să descopăr acum că mă înșel iar. Din nefericire, așa cum se întâmplă veșnic când se ivește adevărul, groaznica mea explicație lămurește faptele ce păreau misterioase. Și acestea, la rândul lor, o confirmă.

Nu biata noastră dragoste a smuls-o pe Paulina din mormânt. N-a existat nicio fantomă a Paulinei. Eu am strâns în brațe o înspăimântătoare fantomă iscată de gelozia rivalului meu.

Cheia celor întâmplate stă ascunsă în venirea Paulinei în ajunul plecării mele. Montero a urmărit-o și a așteptat-o în grădină. A certat-o toată noaptea și, pentru că nu i-a crezut explicațiile —, cum ar fi putut oare înțelege bărbatul acela puritatea Paulinei? —, a omorât-o în zori.

Mi l-am imaginat în închisoare, zbuciumându-se întruna cu gândul la venirea ei la mine, reprezentându-și-o cu îndărătnicia crudă a geloziei.

Năluca aceea care a intrat la mine acasă și cele întâmplate mai apoi au fost o proiecție a oribilei fantezii a lui Montero. N-am descoperit acest lucru chiar atunci, fiindcă eram atât de emoționat și de fericit, încât nu-mi doream altceva decât să mă supun întrutotul Paulinei. Totuși, indiciile n-au lipsit. Ploaia, bunăoară. În cursul vizitei adevăratei Paulina — în ajunul plecării mele în călătorie — n-am auzit ploaia. Montero, care stătea în grădină, a simțit-o pe pielea lui. Când și-a imaginat ce făceam

amândoi, a crezut că și noi am auzit-o. De aceea noaptea trecută am auzit că plouă. M-am pomenit apoi că strada era uscată.

Alt indiciu este statueta. N-am ținut-o în casă decât o singură zi: cea în care mi-au venit prietenii. Pentru Montero a rămas ca un simbol al locului. Din pricina asta s-a ivit noaptea trecută.

Nu m-am recunoscut în oglindă, pentru că Montero nu m-a imaginat limpede. Nu și-a imaginat cu precizie nici dormitorul. Iar pe Paulina nici măcar n-a cunoscut-o. Imaginea plăsmuită de Montero s-a purtat într-un fel impropriu Paulinei. Pe deasupra, mai și vorbea ca el.

Cazna lui Montero este să urzească această fantezie. A mea este însă mai reală. Este convingerea că Paulina nu s-a întors pentru că ar fi fost dezamăgită în dragostea ei. Este convingerea că nu m-a iubit niciând. Este convingerea că Montero nu ignora aspecte din viața ei pe care eu nu le-am cunoscut decât indirect. Este convingerea că, luând-o de mână — în presupusa clipă a îngemănării sufletelor noastre —, m-am supus unei rugăminți a Paulinei pe care ea nu mi-a făcut-o niciodată, dar pe care rivalul meu a auzit-o de multe ori.

Cuprins

Măşti veneţiene 5
Mitul lui Orfeu şi Euridice 25
Planuri pentru fuga în Carmelo 32
Muşte şi păianjeni 42
Eroul femeilor 55
Se deschide o uşă 84
Săpând un şanţ 95
Camera fără ferestre 120
Năzuinţa 128
De partea umbrei 153
Scrisoare despre Emilia 182
După-amiaza unui faun 195
Paradigmă 204
Renaştere 212
Salvarea 216
Ultima noapte a lui Faust 217
În memoria Paulinei 220